W. SOMERSET MAUGHAM

A legsötétebb óra

Fabula

A mű eredeti címe: The Hour Before the Dawn
by W. Somerset Maugham
Kötetünk a Bárd Ferenc és Fia (1946. évi) kiadása nyomán,
Tábori Mihály fordítása alapján készült
Borítóterv: Colortypo Bt.

ISBN 963 8169 65 6
Fabula Könyvkiadó Kft.
Felelős kiadó: Surányi László igazgató
Felelős szerkesztő: Debreczeni Ágnes
Műszaki vezető: Fellegvári Tibor
Műszaki szerkesztő: Rucsek Andrea
Készítette a Kaposvári Nyomda Kft. -131161
Felelős vezető: Mike Ferenc
Terjedelme: 12,86 (A/5) ív

Bevezető

Somerset Maugham *The Hour before the Dawn* című regényének különös története van. A művet 1942-ben jelentette meg az Egyesült Államokban a Doubleday.

A mű érdekessége, hogy Maugham már közvetlenül a befejezés után elégedetlen volt vele. Megrendelésre készült, annak a munkának a részeként, amelyet a szövetségesek politikájának támogatása érdekében a brit Tájékoztatási Minisztérium kérésére vállalt és végzett el. Franciaország megszállása előtt Maugham a Villa Mouresque-ben élt, Cap Ferrat-ban, a francia Riviérán. Bár akkor nem volt angol állampolgár, 1939-ben felajánlotta szolgálatait a brit kormánynak; első munkája a *Franciaország háborúban* című nyolcvanoldalas kiadvány volt, mely háborús képet festett az ország helyzetéről. E könyvből húszezer példányt nyomtattak ki és árulták fillérekért az Egyesült Királyságban. Később, amikor Hitler megszállta Franciaországot, a könyv árusítását beszüntették.

Maugham ekkor egy szénszállító hajón menekült Angliába. Ennek a kalandos utazásnak élményeit írja le a *Szigorúan személyes* című munkájában. Ezt követően főnökei úgy döntöttek, hogy tevékenységét Amerikában folytassa. Az Egyesült Államok akkor még nem állt háborúban, és a nagyvárosokban (például Chicagóban) németbarát elemek igyekeztek az országot távol tartani az európai hadszínterektől.

1940-ben Maughamnak már számos tisztelője volt, érkezéséről nagy terjedelemben számolt be a sajtó. Amerikái kiadója, Nelson Doubleday birtokán lakott Észak-Karolinában.

Maugham járta az országot, súlyos dadogása ellenére sikeres előadásokat tartott és számos cikket írt, amelyekben igyekezett elsimítani a két angolul beszélő ország ellentétét, emlékeztetve az amerikaiakat az Angliához fűződő szálakra, ezzel párhuzamosan

pedig írta azt a könyvét, amely egy átlagos, középosztálybeli angol család háborús viszontagságairól szól.

Ez volt az *The Hour before the Dawn,* A legsötétebb óra.

Maugham szokása szerint írásainak levonatait megküldte Sir Edward Marshnak, a magas beosztású kormány hivatalnoknak, aki figyelmesen ellenőrizte a szöveget, kijavította a nyomdahibákat, és a fogalmazásban található tévedéseket. E könyv esetében a szerző azonban nem követte a korábbi gyakorlatot, és Marshnak írt egyik levelében közölte, hogy nincsenek komoly szándékai a könyvvel.

„Pontosan tudtam, hogy gyenge, és szégyelltem magam miatta. Azzal vigasztaltam magam, hogy a háború elleni tevékenységem részének tekintettem, de ez sem segített. Most már csak abban bízom, hogy Angliában nem olvassák el, Amerikában pedig elfelejtik."

Fél évszázaddal később Maugham - ha élne - valószínűleg meglepődne azon, hogy a könyvet lefordították és kiadják Magyarországon.

Anthony Curtis, London, 1994. március

I.

Keresztülvágott a széles pázsiton, amelyet pompás cédrusok szegélyeztek, aztán az időtől lágy színűre barnult téglafal kovácsoltvas kapuján belépett a tulajdonképpeni kertbe. Ott emelkedett a terasz, körülölelve a mutatós ház egész hátsó oldalát. Lépcső vezetett fel rá, melynek felső részén, mind a két oldalon egy-egy időverte olasz szobor állt talapzatán. A kert a kései augusztus vidám virágaival a terasztól az alacsony vaskerítésig terjeszkedett, mely elválasztotta azt a nagy parktól, és megakadályozta a legelésző gulyát, hogy átkószáljon.

Az asszony fiatal volt, haja világosbarna, a szeme sötétebb, termete magas és karcsú, azzal a szűzies vonással, melyet az angol nő különös módon néha a házasélet éveiben is megőriz. Orra egyenes volt, cimpája finom, szája jól formált, tekintete őszinte. Ajka pirossága még fehérebbnek tüntette világos, tiszta bőrét. A maga nyugodt, majdnem hűvös módján igazán szépnek tűnt, de mivel megjelenésében nem volt semmi feltűnő és nagyon egyszerűen öltözött, addig, míg az ember beszélgetni nem kezdett vele, észre sem lehetett venni. Éppen félénksége miatt sokan úgy vélték, hideg és közömbös, de a vidék legszigorúbb idős úrhölgyei is elismerték a maguk fontoskodó, régimódi stílusában, hogy bár kissé tartózkodó, igazi nemesasszony. Valahogy bántotta őket, hogy láthatóan tökéletesen közömbös számára a véleményük. Bár nem volt semmilyen rangja, a vagyontalan tengerésztiszt lánya értett hozzá, hogy jól nevelt hölgy módjára viselkedjék, aki tudja, hol a helye a társaságban, anélkül, hogy kihívó lenne, és nem akar másnak tűnni, mint ami.

Gondolataiba merült, és arca komoly volt, ahogy keresztülment a pázsiton, de mikor meglátta anyósát, Mrs. Hendersont, aki a teraszon ült, kis mosoly lopózott barna szemébe. Az asztalt teához terítették. A komornyik és két inas éppen azon volt, hogy kihozza a házból bura alatt a teáskannát, a vajaskenyeres-tálat, a süteményt,

meg az árpalisztből készült kétszersültet. Mrs. Henderson regényt olvasott, de amikor menye hozzálépett, letette.

- Játszottál, May? - kérdezte.

- Nem. Lusta voltam. Éppen most van vége a szettnek, és már jönnek is.

A teraszról hallani lehetett a teniszezők hangját, amint számláltak, meg a labdák csattanását az ütők feszes húrján.

- Tényleg kimerültnek látszol, drágám. Nem gondolod, hogy megártott a meleg? - kérdezte Mrs. Henderson.

May kissé elpirult Mrs. Henderson barátságos, de fürkésző tekintetétől.

- Dehogy. Majd tea után játszom.

- Azt hiszem, Roger örülni fog, hogy játszhat egy partit.

Roger volt a legidősebb fiú, May férje. A múlt este érkezett meg külföldről, és reggel telefonált, hogy a nap folyamán leautózik. Mrs. Hendersonnak születésnapja volt, az ötvenharmadik, és szokás szerint az egész család összegyűlt. Megjött már a két kisebbik fiú, Jim, aki még Oxfordban tanult, és Tommy, aki csak tizenhárom éves volt, és megkezdte a vakációt. Meg a lánya, Jane, és annak férje, Ian Foster. És természetesen Mrs. Henderson férje, a tábornok.

Mrs. Henderson gyanakodott, hogy nem mindig lehet kényelmes nekik hazautazni az ő születésnapjára, különösen azért, mert az augusztus utolsó napjára esett, amikor már fajdra lehet vadászni a yorkshire-i lápokon. Ő azonban szerette őket maga körül látni az évnek ezen a napján, és bár akkor is eljöttek, amikor szívesebben lettek volna másutt - csak azért, hogy kedvére tegyenek -, tudta, szívesen hozzák ezt az áldozatot. Úgy fogadta, mint szeretetük bizonyítékát. Ez volt az egyetlen önzése. Roger, a katona a kémelhárításnál szolgált, és az utolsó három-négy esztendőben sokat volt távol Angliától. Japánban élt, Amerikában, a múlt esztendőben meg München után Spanyolországban és a Balkánon. Néhányszor Franciaországban is járt, most pedig éppen Lengyelországból érkezett. Mrs. Henderson már nem is remélte, hogy a fiú

velük tölti a születésnapot, és örömteli meglepetés volt, amikor reggel meghallotta hangját a telefonban. Hazajövetele teljessé tette boldogságát. De May miatt is örült. Ő mostanában nem sokat látta a férjét. Kár, hogy nem volt gyerekük.

- Itt van Jane - mondta Mrs. Henderson, és könnyedén mosolygott.

Jane Foster belépett a kapun, felment a teraszra, és az egyik székbe rogyott. Különösnek tűnt, hogy Mrs. Hendersonnak ilyen lánya legyen. Mrs. Henderson magas, csinos, ősz hajú hölgy volt, finom vonású arca kissé szigorúnak látszott, de gyöngéd volt és barátságos. Fekete ruhát viselt, Jane azonban zöld flanelnadrágot meg zöld és sárga színű merész, mértani mintás kabátot. A lábán sárga szandál, szörnyűségesen vastag parafa talppal. A szandálból kilátszottak vörösre festett körmei. Mrs. Henderson legidősebb gyermeke, ez a magas, kissé férfias nő, harmincnégy éves volt. Sötét haját vörösre festette, és arcát olyan vastagon púderezte, mint a színésznő, aki éppen a rivalda lámpái alá készül. Ennek a durva vonású asszonynak az a kétségtelen vágya, hogy csábítónak lássék, szánalmas lett volna, ha groteszkségében nincs valami megkapó. Az egész Jane vicc volt, és az ember hamarosan rájött, hogy ő érzi ezt, és tudatában van a dolog humorának. Hogy külsejének fantasztikumát még jobban hangsúlyozza, bal szemén zsinóron függő, keret nélküli monoklit viselt. Az imént már említett idős úriasszonyok megegyeztek abban, ha nem ismernék Jane-t, azt lehetne mondani, szörnyen közönséges. Kevés dolog akadt azonban, ami elkerülte az éles szem figyelmét a monokli mögött, és mivel sejtette a hölgyek véleményét, bő anyagot szolgáltatott megjegyzéseikhez.

Furcsa - mondogatták azok panaszosan -, hogy a férfiak, úgy látszik, szeretik.

Valóban bosszantó volt, hogy vacsoráknál, amikor a férfiak megitták a portóit és bejöttek a szalonba, Jane körül gyülekeztek és harsogva nevettek, miközben ő a vidéki társaságban szokatlan nyíltsággal szellőztette nézeteit a dolgokról, amúgy általában. Pedig az apja és az anyja olyan rendes emberek voltak.

Mrs. Henderson, miután tüzetesen megszemlélte Jane-t, felhúzta szemöldökét.

- Szegény Jane, miért kell neked annyi festéket rakni magadra, itt az Isten háta mögött, vidéken, így nyáron és délután?

- Furcsán érzem magam, ha nem készítem ki az arcomat - válaszolta Jane, és elővette szájrúzsát, majd végighúzta az ajkán, amelyen már amúgy is vastagon volt a festék.

- Kevésbé lennél furcsa, ha nem tennéd.

Jane teli torokból nevetett.

- Drágám, édes vagy, és én nagyon szeretlek.

Mrs. Hendersonnak volt némi humora.

- Olyan közönséges vagy, hogy a szomszédok akaratlanul is arra gondolnak, valami badarságnak kellett köztem és valamelyik vadőr között történni, ez pedig azért kellemetlen, mert csak tizenkilenc éves voltam, amikor születtél.

- Na és történt, anyus?

Mrs. Henderson és May nevetni kezdtek.

- Bolond vagy, Jane - felelte Mrs. Henderson, aztán néhány kanál teát tett a kannába, majd vizet öntött rá. - Hamarosan itt lesznek, ugye? Ki játszik?

- Apus és Tommy, Dick Murray meg Dora ellen.

- Hát akkor miért nem jön teázni Jim?

- No miért? Kötéllel sem lehet lehúzni a pályáról, ha Dora ott van.

- Ne légy ostoba, Jane - válaszolta kissé rendreutasítóan Mrs. Henderson.

Jane még jobban a szemébe nyomta monokliját.

- Drágám, előtted semmi sem marad titokban. Azt tudom, hogy legalábbis nekem semmit sem sikerülne elhallgatnom. Nem tudom, hogy Dora szereti-e Jimet, de annyi biztos: Jim olyan szerelmes, hogy se nem lát, se nem hall. És ezt te is tudod.

Mrs. Henderson megkavarta a teát. Menye meg lánya fürkészve néztek rá. De ő vállat vont.

- Szegény báránykám, csak huszonegy éves. Majd elfelejti Dórát, ha visszamegy Oxfordba.

- Nem nagyon szeretnéd, ha fogná magát, és külföldit venne feleségül, ugye?
- Drágám, a külföldiek is emberek - felelte Mrs. Henderson olyan hangon, ami nála élesnek számított. - Tapasztaltam, hogy ezt az angolok szívesen elfelejtik.
Jane kihúzta magát a széken.
- Szóval nem bánnád? Ezt akarod mondani?
Mrs. Henderson egy percig hallgatott, és amikor megszólalt, úgy tűnt, nem is annyira Jane-nak válaszol, mint inkább magában beszél. . - A lány csinos és intelligens. Nagyon sajnálom őt. Nincs senkije a világon. Se otthona, se hazája. És hozzá az a szörnyűség, hogy apját halálra kínozták egy koncentrációs táborban.
- Mégis, német. Ha háború lesz, nem tarthatod itt.
- Apád azt mondja, nem lesz. Szerinte egészen bizonyos, hogy amikor kenyértörésre kerül a sor, Hitler alább is adja majd.
- Apus nem nagyon szeretné, ha Jim feleségül venné Dórát.
Mrs. Henderson szelíd tekintete Jane-ról Mayre fordult, majd vissza.
- Valóban? May nyolcéves házas, és nincs gyereke. És neked sincs, Jane.
- És mit tanácsolsz e tekintetben? Keressek egy új sofőrt? - kérdezte Jane.
Mrs. Henderson tovább fűzte gondolatait, és nem vett tudomást az illetlen megjegyzésről.
- Ez a birtok kétszáz éve a miénk. Apád szívének büszkesége. Nem hinném, hogy túlságosan törődnék vele, kit vesz feleségül Jim, csak gyerekek legyenek, akik örökölhessék.
Rápillantott a nagy ház nemes homlokzatára, aztán a kertre nézett, az olasz szökőkútra, a szobrokra, a füves ösvényekre, a tarka virágokra, majd a parkon pihent meg a tekintete. Jó néhány fa akadt ott, amely épp olyan idős volt, mint a kastély. Egy hatalmas tölgy alatt tehenek pihentek. Ameddig a szem elláthatott, minden föld Henderson-tulajdon volt. Bár elég szűkösen éltek belőle - alig tudták tartani a nagy házat -, szerették otthonukat, ő meg a férje, és

alig akadt bérlő, akinek apja, nagyapja vagy dédapja nem ugyanazt a tanyát művelte volna. Elkészültek arra, hogy feláldozzák magukat, mert érintetlenül akarták átadni az utódoknak a birtokot, amely hitbizomány volt.

Jane éppen felelni akart, mikor megpillantotta a tábornokot, aki belépett a kovácsoltvas kapun.

- Itt vannak - mondta.

Henderson tábornok magas, karcsú, egyenes tartású férfi volt, arca barázdált és barna, haja fehér. Nem lehetett rá mást mondani, mint hogy katona. Még teniszezés közben is vigyázni tudott, hogy külseje rendes maradjon, és látszott rajta, sokat törődik a ruházatával. Modora pattogó volt és tekintélyt parancsoló, de ha valaki megismerte, hamarosan rájött: ez a viselkedés a hivatásából fakad, és a szíve mélyén nagyon barátságos és könnyen kezelhető. A tábornok bátor és tisztességes ember volt, de foglalkozása és kasztja miatt kissé szűk látókörű. Inkább józan gondolkodású volt, mint művelt. Hamarabb megbocsátotta az igazságtalanságot, mint a társasági ballépést. Számítani lehetett rá a sírig, de arra már nem lehetett mindig számítani, hogy okosan is cselekszik. Két fia mellette jött, és egy perccel később megjelent Ian Foster is, Jane férje, Dick Murrayjal, a tábornok intézőjével. Köztük a lány, akiről Mrs. Henderson és a leánya beszélt. Dora Friedberg húszéves volt; nagyon szőke, kék szemű, értelmes tekintetű, bőre mézszínű. A termete karcsú, keble telt, fejtartása büszke. Csak úgy áradt belőle az egészséges fiatalság. Makacs álla, határozott szája és különös tekintete erős akaratról beszélt. Jane, aki ösztönösen nem szerette, ezt mondta róla a férjének:

- Nem bízom benne egy pillanatig sem. Életveszélyes ez a lány, ha felpiszkálják.

Jane-nek nem volt igaza, amikor azt mondta Dóráról, hogy német, mert a leány osztrák volt. Hendersonék Kitzbühelben ismerték meg, az anschluss előtti télen. Ugyanabban a szállóban lakott az anyjával, amelyikben ők. Friedbergné előkelő külsejű hölgynek látszott, és Mrs. Henderson - aki nem volt közömbös az

effajta dolgok iránt - nem lepődött meg, amikor megtudta, hogy jó családból való. Férjéről, aki ügyvéd volt, alig beszélt, és Mrs. Henderson gyanította, hogy alacsonyabb társadalmi osztályból való. Valószínűnek látszott, hogy Ausztria összeomlása után szívesen ment férjhez akárkihez, aki biztonságot nyújtott neki. Jim és Tommy, a két fiú megszerették a csinos és élénk lányt; Jim nagy kirándulásokat tett vele. Dora nagyon szépen síelt. Egy év múlva aztán levelet írt Mrs. Hendersonnak, elmondván benne, hogy apja meghalt egy koncentrációs táborban, ő meg Angliába szándékozik utazni, hogy munkát vállaljon. Nem bánja, bármi lesz is az, és megkérte Mrs. Hendersont, hogy legyen a segítségére. Mrs. Henderson nagyon megszánta, és miután tanácskozott a tábornokkal, azt írta Dorának, hogy szálljon meg náluk, amíg valamit talál magának. De akkoriban az osztrák menekültek nem kaptak már könnyen munkát. Dora ugyan tudott főzni, és szívesen vállalt volna bármilyen házimunkát, de Hendersonéknak csöppet sem tetszett a dolog. Arra is gondoltak, hogy ilyen helyzetben a lány szépsége elkerülhetetlenül kellemetlenséget okozna. Megkérték hát, hogy várjon, míg valami akad számára, ami jobban megfelel a tudásának és műveltségének. Dora hamarosan hasznossá vált. A tábornok békebíró volt és a járási tanács elnöke; Mrs. Henderson meg sokat jótékonykodván, rengeteg ilyenfajta bizottságnak a tagja, így hát nagyon kényelmesnek találták, hogy értelmes és szorgalmas titkárnő álljon a rendelkezésükre. Mivel Jim Oxfordban volt, Tommy meg az iskolában, hónapokig magukra maradtak. A kedves lány azonban életet hozott a nagy, előkelő kastélyba.

A tábornoknak jutott eszébe, hogy Dora maradjon náluk, a lány pedig olyan hálásan fogadta az ajánlatukat, hogy egészen meghatódtak. Hendersonék jószívűségből, a természetükből fakadó jóérzéssel fogadták be, de kis idő múlva szívből megszerették. Családtag lett, Mrs. Henderson szívében annak a két kislánynak a helye lett az övé, akik Roger után és Jim előtt jöttek a világra, és akiknek korai halálát még mindig gyászolta. Mrs. Henderson kitöltötte a teát.

- Hogy ment a játék, Tommy? - kérdezte mosolyogva a rendetlen, borzas kisfiút, legfiatalabb gyermekét, amikor az asztalhoz ült.

- Nyavalyásan - felelte mutáló hangján. - Épphogy megvertük őket.

- Ha formában vagy, mi szóhoz sem jutottunk volna, ugye? - kérdezte Dick Murray mosolyogva.

- Jól van, bosszantson csak.

Tommy kinyújtotta vékony karját, és elvett a tálról egy nagy darab süteményt.

- Előbb a vajas kenyeret, drágám! - szólt rá az édesanyja.

- Szörnyű élet! - nyafogott Tommy. - Azt hittem, legalább a szünidőben lesz egy kis nyugalmam. - És gondosan megvizsgálva a tálat, kiválasztotta a lehető legkisebb darabot.

- Szóval rossz a sorod, öregem? - szólalt meg mosolyogva a tábornok.

Mrs. Henderson gyöngéd mosollyal nézte a fiát. Sokkal fiatalabb volt, mint többi gyermeke, és mérhetetlenül szerette. Csontos karja és lába, sima, furcsa kis arca, karcsú teste láttán mindig megindult a szíve. Úgy érezte, vigyáznia kell, hogy el ne kényeztesse. De a gyerek olyan gyorsan nőtt, annyira törékenynek látszott, annyit szaladgált reggeltől estig, a legkülönfélébb dolgokkal foglalatoskodva, hogy néha csupa aggodalom volt miatta. Nem tudta, mit tenne, ha valami baja történnék.

Mikor Dick Murray a teraszra lépett a többiekkel, gyorsan körülnézett, aztán megindult a May mellett lévő üres szék felé, mintha oda akarna telepedni. Az asszony rápillantott, mintha figyelmeztetné, mire aztán meggondolta magát, és Mrs. Henderson mellé ült. Jane, aki a cigarettáját szívta, észrevette ezt. Elgondolkozva nézett a férfira. A fiatalember külseje igen vonzó volt; alig lehetett négy vagy öt évvel fiatalabb, mint ő, sűrű és hullámos haja idő előtt megőszült. Ez, meg barna, sima arca különösen csinosnak mutatta; szép kék szeme így még kékebbnek látszott, szempillája sötétebbnek. Vonásai kissé darabosak voltak,

de amikor mosolygott, kivillant fehér, szabályos fogsora. Kissé tömzsi volt, a válla meg széles, és alig magasabb a közepesnél. Kék szeme kedvesen mosolygott, és látszott az arcán, hogy igen jó a humora. Szerette is mindenki; sok volt benne az életkedv, amitől fölmelegedett az ember, ha beszélgetett vele, de személyisége mélyén valami erőszakosság is lappangott, ezt azonban inkább egészségesnek lehetett mondani, és annyi barátságossággal, egyszerű természetességgel párosult, hogy csöppet sem tűnt ellenszenvesnek, inkább pezsdítőnek.

- Azt hiszem, nagyszerű szerető lehet - gondolta Jane.

Aztán, hogy tekintete férje felé fordult, gúnyos mosoly jelent meg vastagon festett szája szélén. Ian Foster hatalmas testével elnyúlt a nádszéken, amely meg-megreccsent kétszáz fontja alatt. Nagy, vörös képű, mély hangú férfi volt, majdnem illetlenül kövér. Éppen az arcát törölgette zsebkendőjével.

- Nem tudom, miért van annyira meleged? - szólt rá kissé bosszúsan Jane. - Nem is játszottál.

- Olyan kitartóan rohangáltak körülöttem, hogy a látásukra is kivert az izzadság. Annyira megszomjaztam, ha nem kapok egy szódás whiskyt, elpusztulok.

- Teát kapsz, Ian - felelte szigorúan a felesége. - És ha magad is szaladgálnál kicsit, talán leadnál egy keveset ebből a szörnyű hájból.

- Mit is mondott Salamon az asszonyok okvetetlenkedéséről?

- Semmit - felelte Jane. - Azt mondta, hogy az erényes feleség a rubinnál is többet ér.

- Tekintve, hogy te évek óta nyilvánvalóan hűtlenkedsz, nem tudom, miképpen illik ez rád.

- Mi egyebet vártál, amikor ilyen nagy nőt vettél feleségül, mint én?

- Bolondok - szólalt meg Mrs. Henderson, szerető mosollyal nézve rájuk.

Mindnyájan megszokták, hogy Ian és Jane szörnyű dolgokat vagdosnak egymás fejéhez; egész nap párbajoztak, és amikor az

egyiknél talált a vágás, a másik diadalmasan nevetett. Mrs. Hendersonnál senki sem tudta jobban, milyen nagyon szereti Jane kövér, bőbeszédű férjét, az meg mennyire ragaszkodik ahhoz a különös teremtéshez, aki a természet furcsa szeszélye folytán az ő leánya. Bár Jane állandóan haragra lobbant és hihetetlen gorombaságokra fakadt, férje imádta, és nélküle olyan volt, mint az elveszett kisgyerek. A szemében Jane volt a világ legpompásabb asszonya, a legmulatságosabb, a legokosabb és a leghűségesebb. Bohócok voltak mind a ketten, de a házasságuk tökéletes.
A tábornok az órájára nézett.
- Hol az ördögben van az a csirkefogó Roger? Már itt kellene lennie.
- Hamarosan itt lesz - felelte Mrs. Henderson. - A titkára két órával ezelőtt telefonált a hadügyminisztériumból, hogy elindult.
- Örülsz, hogy látod, May, ugye? - kérdezte Jane. May kissé elpirult.
- Persze - felelte mosolyogva. - Öt hónap után.
- Azt hiszem, új híreket hoz - mondta Dora. Ekkor szólalt meg először. Hangja kellemes volt, kiejtése alig németes. A tábornok keskeny, szabad levegőtől barna arca barátságos mosollyal fordult feléje.
- Higgye el, Dora, nincs semmi oka az aggodalomra. Nem lesz háború. Chamberlain éppúgy kihúz minket a bajból, mint a múlt évben.
- Kellemetlen lesz neked, ha kitör a háború, ugye, Jim? - kérdezte Jane.
Az hűvös tekintetet vetett rá.
- Csöppet sem.
- Hiszen még most is pacifista vagy, nem?
A tábornok komoran tekintett maga elé, Mrs. Henderson pedig bosszúsan nézett a lányára. Jim elvei olyasmik voltak, hogy nem szerette, ha megvitatásra kerültek. A fiatalember meg az apja már néhányszor szóváltásba keveredett miattuk, és olyanokat mondtak egymásnak, amiket nem kellett volna. Miért nem értik meg, hogy

Jim gyerek még, alig huszonegy éves, és természetes, hogy nézetei ebben a korban kissé különcek. Majd megváltozik, ha idősebb lesz és megtanul egyet-mást az életből. A pacifizmusa, akárcsak kommunista felfogása, nem más, mint az ifjúság természetes idealizmusának megnyilvánulása. Hiszen csak rá kell nézni. Magas, akárcsak az apja, széles vállú, jó termetű, arca csinos és érzelemteli, sokkal finomabb, mint Rogeré, bár a családi hasonlatosság nála is megtalálható. Rajongó, férfias ifjú. Nagyszerűen sportol, tagja volt középiskolája evezős csapatának, most meg az egyetemi golf válogatottnak. Igen jól tanul. Egyetlen a gyerekek közül, aki magukért szereti a könyveket. Roger is sokat olvas, de csak olyat, aminek köze van a hivatásához; érdeklődése egysíkú, Jimet azonban minden érdekli, és Mrs. Henderson - számba véve az anyák elfogultságát - nagy reményt táplált a fiú jövőjét illetően. Jól végezte a középiskolát, szépen tanul Oxfordban, kitűnően szónokol, ezért ügyvéd lesz belőle; ki tudja, milyen magasra emelkedik majd. Természetesen észhez kell térnie. Mrs. Henderson kíváncsi volt, mit válaszol majd Jim Jane szándékosan kihívó kérdésére. A fiú nővére felé fordult, egyenesen a szemébe nézett, úgy kezdett beszélni. Amit mondott, abból nem csökönyösség, inkább állhatatosság érződött, és ez komoly benyomást keltett.

- Bizony, még mindig pacifista vagyok. A háború nem intéz el semmit. Nemcsak ártalmas, hanem ostoba dolog is. Sokan vagyunk Oxfordban hasonló véleményen, és ha kitör a háború, visszautasítjuk azt, hogy harcoljunk.

- Ezt csak most mondod, öregem - szólalt meg Ian kövér, vörös arcán türelmes mosollyal. - De ha háború lesz, egészen biztos, hogy megváltoznak a nézeteid. Isten a tanúm, hogy nem akarom a háborút, de ha elkövetkezik, kiveszem a részem belőle.

- Ne hülyéskedj, Ian - kiáltotta Jane. - Túlságosan kövér és öreg vagy ahhoz, hogy katonáskodj.

- Leszel szíves befogni a szádat, drágám? - torkolta le a férje.

Mrs. Henderson tekintete túl a kerten a nagy parkot kereste, melyet a késő délutáni nap arany fényben fürdetett. Milyen kedves

volt minden; a fák sűrűje, a görcsös törzsű tölgyek sötét lombozata, a rét vidám zöldje, a tó tükre. Leheletnyi szél sem mozgatta a leveleket. Olyan tökéletesen, földöntúlian csöndes és nyugodalmas volt minden, hogy érezni kellett; ez örökké tart talán. Úgy tűnt, hogy a pillanat sohasem múlik el, a tölgyek alatt pihenő tehenek sohasem állnak lábra, és sohasem köszönt be az éjszaka. Az idő, mintegy belefáradva örökös vándorlásába, megállt. Mrs. Henderson sóhajtott egy kicsit.

- Hogy reggel lementem a faluba és láttam, ott olyan boldog és elégedett mindenki, és most, amikor itt közöttetek nézem a békés tájékot, a háborúnak még a lehetőségét sem tudom feltételezni.

Jim azonban még mindig komoran nézte Jane-t.

- Akarsz még kérdezni valamit? - folytatta.

- Nem - szólt élesen a fiára Mrs. Henderson. - Hadd teljék legalább ez a nap vitatkozás nélkül, az én kedvemért.

Dick Murrayt barátságos természete és a rá mindig jellemző tapintata késztette arra, hogy közömbös megjegyzést vessen a társalgásba, amely már majdnem civakodássá fajult.

- Rogernek szerencséje van, hogy hazajöhet, Mrs. Henderson - mondta. - Önnek is csalódás lett volna, ha nem érkezik meg.

- Az bizony. Tudom, szörnyen szentimentális, régimódi dolog, de bevallom, nagyon sokat jelent nekem, hogy a születésnapomon körülöttem van a család.

- Remélem, Roger nem lesz olyan fenemód titkolózó, mint az szokása - mondta Ian.

- Hát ő kém, nem? - szólt közbe vékony hangján Tommy. - Ha meg az, akkor titkolóznia kell.

- Szeretnék én is bekerülni az Intelligence Servicehez - folytatta Ian. - Kedvemre való az ilyen tevékenység.

- Az istenért, miből gondolod ezt? - kiáltotta Jane, s monokliján keresztül férjére nézett. - Ész kell ehhez, fiam, ész!

Ian harsányan nevetni kezdett. Felesége bekapta a csalétket, és ő azonnal ki is használta az alkalmat.

- Azt hiszem, azt akarod mondani: ha az értelemnek csak egy szikrája lenne bennem, nem vettelek volna feleségül. Nem vagyok benne egészen bizonyos, nincs-e igazad?

De még mielőtt Jane kigondolhatta volna a lesújtó választ, Mrs. Henderson felkiáltott.

- Roger!

Fia ott állt az egyik földig érő ablakban, amely a kastély nagy halljából a teraszra nyílott. Szokása szerint csöndesen érkezett meg, és mosolyogva nézte őket. Majd kilépett a teraszra, átölelte anyját és megcsókolta. Tommy felugrott és a nyakába csimpaszkodott.

- Azt hiszem, öregem, még nem vagy olyan nagy fiú, hogy meg ne csókolhassalak - mondta Roger, és gyöngéden meg is tette. Aztán a feleségéhez fordult. Az, mikor meglátta a férjét, kezét szívére szorította, mintha meg akarná állítani annak verését. Sápadt arca még sápadtabb lett. És amikor Roger megcsókolta, kissé elfordította a fejét, úgy, hogy annak ajka csak az arcát érte.

- Hello, May! Pompás színben vagy.

- Jól utaztál, Roger? - kérdezte az asszony.

- Nem volt rossz, bár kicsit törődött vagyok. Aztán a többieket üdvözölte, majd az idegen lányra nézett.

- Ő Dora Friedberg - mondta Mrs. Henderson.

- Elfelejtettem, hogy nem voltál itthon, mióta nálunk él. Nagyon nagy segítségünkre van.

- May megírta, hogy egy ismerős lakik nálunk.

- A tábornok és Mrs. Henderson nagyon jók hozzám - mondta mosolyogva Dora.

- Csacsiság, kedves - szólalt meg a tábornok. Nem tudom, mit tennénk maga nélkül, ha kettőnknek kellene élni ebben a nagy csűrben.

Roger az anyjához fordult, és zsebéből kis dobozt vett elő.

- Ezt az ajándékot Varsóból hoztam, drágám. Isten éltessen sokáig! - És ismét megcsókolta édesanyját.

A dobozban egy antik melltű volt. Mrs. Henderson elpirult örömében, amikor ruhájába szúrta. Roger volt a legidősebb fiú, és

nagyon szerette. Neki kellett örökölni a birtokot. Miközben a teát itta és süteményt evett hozzá, könnyedén társalogva, büszkén gondolt arra, hogy milyen jóvágású férfi.

Roger magas volt, széles vállú, jó alakú, de arca határozottabb, mint apjáé vagy Jimé. Éles vonásain elszántság, sőt szigor látszott, tekintete pedig átható volt és fürkésző. Ahogy szeme egy-egy pillanatra Dórára tévedt, Mrs. Henderson tudta: felméri a lányt. Amikor megitta a teát, anyja megkérdezte, nem akar-e valami könnyebb ruhát húzni, mert ami rajta volt, az nehéz, sötétkék szövetből készült.

A régi szobákat kaptátok meg Mayjel.

- Ha átöltöztél, szívesen adok teniszleckét - mondta nevetve Tommy.

- Nagyon kedves vagy, öregem - mosolygott Roger. - De azt hiszem, anyus, nem maradhatok. Vacsora után vissza kell mennem Londonba.

- Ó, Roger!

- Nem akartam egészen hiányozni a születésnapodról, drágám, de nyakig ülök a munkában a hadügyminisztériumban.

A tábornok hátrataszította a széket és felállt.

- Gyere be a könyvtárba, Roger! - mondta. - Beszélni akarok veled.

- Ő meg inkább Mayjel szeretne lenni, George - mondta Mrs. Henderson. - Hiszen olyan régen nem látták egymást.

- Add nekem egy félórára, May! - kérte a tábornok. - Aztán majd a tied lesz, ameddig csak akarod.

- Szívesen - felelte az asszony.

Amikor a tábornok és Roger eltávoztak, Dick Murray felállt és azt mondta: mennie kell.

- Nem teniszezik többet? - kiáltotta Tommy.

- Sajnos nem tehetem. Dolgom van a faluban.

- Vigyen el nekem egy levelet - szólalt meg May. - Majd felmegyek érte, és leviszem az autóhoz.

Bement a házba. Mire visszatért, kezében a borítékkal, Dick ott ült a kormánynál.

- Nagyon sápadt vagy, drágám - szólalt meg a férfi halkan, miközben átvette a levelet.
- Csak ideges vagyok, de ez természetes.
- Bárcsak veled maradhatnék!
- Magamnak kell elintézni.

A férfi napégette arcán, sötét szempillájú, jóindulatú kék szemében zavar tükröződött. Az asszony elmosolyodott.
- Ne aggódjál annyira. És most jobb, ha elmész.

Amikor az autó elindult, Murray a borítékra nézett, amelyet Maytól kapott. Az ő neve volt rajta. Ahogy kiért a park kapuján, megállította az autót, és felbontotta a levelet. Egy ív papír volt benne, rajta csak ez a szó:

Szeretlek!

II.

May a szobájába ment. Úrrá akart lenni az érzelmein. Azt szerette volna, hogy biztos legyen benne, pontosan azt mondja majd, amit elhatározott. Hideg futott végig a hátán és szívverése kihagyott, amint a rá váró feladatra gondolt. De elhatározta, hogy túlesik rajta.

Nagy sokára hallotta csak, hogy Roger belépett a szomszédos szobába.
- May! - szólította.
- Itt vagyok. A férfi bejött.
- Téged kereslek.
- Ülj le. Beszélni akarok veled.
- Ennek örülök - felelte tréfásan. - Istenem, milyen jó megint idehaza lenni! Anyus, úgy látszik, nagyszerű egészségben van. Ugye? Tommy meg nő, mintha húznák. Akkora lesz, mint Jim, mire kifejlődik.

Az asszony egy pillanatra sem vette le a férfiról a szemét, bár a szíve hevesen vert. A torka kiszáradt. Szörnyű, hogy mennyire fél. De nincs más hátra, mint összeszorított fogakkal nekivágni a dolognak. Jól ismerte Rogert és tudta, hogy hasztalan a csűrés-csavarás.

- Roger, azt akarom, engedd meg, hogy elváljak tőled.
- May! - kiáltotta a férfi, és elszörnyedve, hitetlenkedve bámult a feleségére.
- Kérlek, ne szólj. Azt akarom, hogy meghallgass. Mindig kedves voltál hozzám. Nem is találhatok benned semmi hibát. Éppen csak, ez így nem mehet tovább. Oly szörnyen egyedül vagyok.

A férfi szemében hirtelen szomorúság tükröződött.

- Drágám.
- Nem okollak ezért téged. Tudom, hogy nem a te hibád.
- Én meg tudom, hogy sokat vagyok távol. Magammal vinnélek, ha tehetném, de nem tehetem. Egészen különleges megbízatás az, amit kaptam, és teljesen egyedül kell járnom.
- Tudom.
- Tudnod kell azt is, hogy szeretlek, May.

Az asszony arcán halvány és keserű mosoly suhant át. A legrosszabb még hátravolt, de uralkodott az idegein.

- Azt hiszem, a magad módján tényleg szeretsz. De ez engem nem tesz boldoggá. Úgy szeretsz, mint valami rég megszokott ruhát, amit kényelmesen tudsz viselni. Szívesen gondolsz rá, hogy ott vagyok a lakásban, mindig készen arra, hogy fogadjalak, amikor hazatérsz egy-egy titokzatos utadról.

Roger kelletlenül mozdult egyet a székén.

- Szörnyen önzőnek festesz. Az asszony megrázta a fejét.
- Isten a tanúm rá, hogy nem vagy az. Tudom, hogy a munkád fontos, és nagyszerűen végzed. Az én szerencsétlenségem az, hogy nincs egyéb dolgom az életedben, mint hogy üljek és várjak. Ezt teszem évek óta. Várok. Belefáradtam.

A férfi furcsa kis mozdulatot tett a kezével, aztán összekulcsolta. Mint aki szenved, de nem akarja elárulni magát. May észrevette, és

keserűen gondolt arra, ez az ösztönösen eltitkolt gesztus mennyire jellemző a házaséletükre. És szomorúan nézett a férjére.
- Gondoltál arra, hogy nyolcévi házasság után még mindig félek tőled?
- Ó, May, miféle szörnyű dolgot mondasz! - kiáltotta a férfi.
- Ez így van. Nem gondolod, hogy szánalmas? Látod, én nem ismerlek téged. Azt a részed csak, amit megmutattál nekem. Nem tudom, nincs-e benned más, ami kemény és könyörtelen.

A férfi hirtelen elfordította a fejét, mintha valóban lenne a lelkében valami, amit nem akar megmutatni az asszonynak.
- Úgy láttam, te sohasem engeded szabadjára magad. Képtelen vagy bármilyen bizalmasságra.

A férfi ismét az asszonyra tekintett, de a szája körül már mosoly bujkált.
- Drágám, nem vagy te kissé tragikus? Én eddig úgy ismertem magam, hogy egy nagyon egyszerű fickó vagyok. Próbálok megfelelni a kötelességemnek, végezni a dolgomat olyan jól, ahogy az csak tőlem telik.
- És a munkád a legfontosabb valami az életedben, ugye? Sokkal fontosabb, mint én.
- Válaszolnom kell erre a kérdésre? - nevetett a férfi.
- Szeretném, ha megtennéd.
- Nem sokra becsülöm azt az embert, aki hagyja, hogy a felesége iránt érzett szerelem megakadályozza kötelességének teljesítésében. Szeretnéd, ha más lennék?
Az asszony sóhajtott.
- Fogalmam sem volt róla, hogy te nem vagy éppolyan boldog, mint én - folytatta Roger.
- Ha nem merülsz el annyira a munkádban, akkor már régen észreveszed, hogy valami baj van.
- Nem kívánhatod, hogy a munkámat félredobjam.
- Természetesen nem.
- Akkor hát mit akarsz, hogy tegyek?

- Nem tehetsz semmit. Élni akarok. Boldog akarok lenni. Roger, én huszonnyolc éves vagyok, és ha most nem változtatok semmit, elkéstem.

Az asszony látta, hogy a férfi rettenetesen elszomorodik. Bántotta, hogy kínlódik, de ugyanakkor érezte is, annak az a véleménye: amit mond, nem ésszerű. Nem értette meg őt. Fürkészve nézte, amitől elpirult.

- Mást szeretsz?
- Mást.

A férfi egy pillanatig habozott. A szeme meg mintha az asszony lelkének legmélyét kutatta volna.

- Megmondanád, hogy kit?
- Dick Murrayt.
- Dicket?

Hangja és arca elárulta, hogy valóban nagyon meglepődött. Úgy látszott, Dick az a férfi, akiről a legkevésbé gondolta volna, hogy valami érzelmet kelt a feleségében.

- Ő is szeret téged?
- Ő is.

A férfi hallgatott egy darabig. Az asszony tudta, hogy utálja a jeleneteket, meg azt is, milyen nagy az önuralma. Szégyenlené, hogy kimutassa az érzelmeit. Roger cigarettát vett elő, és körülményesen rágyújtott.

- Némely fickó nagyon szerencsés - szólalt meg végül. - Egyéb dolga sincs a világon, mint kellemeteskedjék.

Gúnyos hangjára az asszony elpirult, és élesen akart felelni. De uralkodott magán; elhatározta, hogy nem lobban haragra. Szörnyű lenne, ha keserű és kegyetlen dolgokat mondanának egymásnak. Még egy kis mosolyt is erőltetett az arcára.

- Jobb intézője sohasem volt apádnak. Ő az egyetlen, aki jövedelmezővé tette a birtokot.
- Nagyszerű intéző. Mindig is tudtam. Ezért szereztem neki ezt az állást.

Most az asszonyon volt a sor, hogy fürkészőn nézze a férjét.

- Nem a szeretőm, remélem, tudod.
- Eszembe sem jutott, hogy az. Lehet, hogy nem ismerlek elég jól, drágám, de azt mindenesetre tudom, nem lennél képes semmire sem, ami nem egyenes.
- Dick sem. Nem a mi hibánk, Roger. Nem akartuk, hogy beleszeressünk egymásba. Nem tudtuk megakadályozni. Ő mindent neked köszönhet. Tudja, hogy csúnyán bánt veled.
- Igen rendes ember, és nagyon kedves. Sokat voltatok együtt, azt hiszem, nem kellett volna meglepődnöm, hogy megszeretted.
- Tudom, hogy nem olyan művelt, mint te. Rád nagyszerű jövő vár. Ő olyan jókedvű mindig, Roger. Én nem érek fel hozzád egészen. De Dickkel ugyanazon a nyelven beszélünk.
- Mit gondolsz, miből éltek majd, ha a felesége leszel? Nemigen maradhat az apám intézője.
- Majd szerez más állást.
- Van róla fogalmad, milyen nehéz munkát kapni?
- Ez a mi bajunk. Össze akarunk házasodni, mihelyt visszaadod a szabadságomat.

A férfi fölállt, és ide-oda kezdett járni a szobában. Mélyen elgondolkozott, majd megállt a felesége előtt.
- Szörnyű csapás lesz az apám és anyám számára. Nem hiszem, hogy lenne valami, amitől jobban irtóznának.
- A tieid mind nagyon kedvesek voltak velem, és ostoba lennék, ha nem tudnám, hogy csalódást jelentettem számukra. Apád mindig szerette volna, hogy fiam legyen. Ha majd túl lesznek a megrázkódtatáson, nem nagyon bánják. Arra gondolnak, hogy megint megnősülsz, talán több szerencsével.
- Te már mindent eldöntöttél, ugye?
- Hetek óta nem gondolok másra.
- Tegyük fel, én arra az elhatározásra jutok, hogy ez csak múló fellángolás, és nem akarok elválni.
- Akkor elmegyek, együtt élek Dickkel, és kényszerítlek, hogy elválj.

Látta, hogy a férfi elkomorodik. Majdnem elmosolyodott, mert tudta, mire gondol. Az ilyesmiből kipattanó botránynak már a gondolatára is megborzongott. Amikor megszólalt, amit mondott, olyan rémületet keltett benne, hogy soha nem gondolta volna, ilyen rettegés fogja el.

- Azt hiszem, meg kell mondanom, hogy a németek holnap bevonulnak Lengyelországba, és huszonnégy órán belül kitör a háború.

Az asszony elszörnyedve kiáltott fel.

- Eddig nem szóltam a dologról. Gondoltam, elég hamar megtudjátok. Azt akartam, hogy anyám örüljön a születésnapjának. Dick a honi seregben szolgál. Rögtön behívják. A háború hosszú lesz és borzalmas. Senki sem tudja, mi történik majd velünk.

- Micsoda szörnyűség!

- Dick meghalhat, és én is. Az ilyen időkben az ember nem gondol önmagára. A franciák felkészületlenek, mi is azok vagyunk. A németek azon lesznek, hogy gyors győzelmet csikarjanak ki. Mindnyájunknak részt kell venni a dologban; minden férfinak és minden asszonynak.

May uralkodni próbált magán, de nem sikerült. Sírni kezdett. A férfi gyöngéden a vállára tette a kezét.

- Lehet, hogy nem voltam valami jó férj. Szegény May. Azt akarom, hogy boldog legyél. De nem gondolod, hogy ez az a pillanat, amikor meg kell feledkeznünk a magánügyeinkről? A te érdekedben, mindnyájunk érdekében kérlek, várj, míg vége a háborúnak. Ha még akkor is így gondolkodói, ígérem, megteszek mindent, hogy olyan gyorsan, amint csak lehet, visszaadjam a szabadságodat.

Az asszony nagyot sóhajtott. Össze volt törve.

- Jól van, Roger, várok.

- Tudod, drágám, neked is teljesíteni kell a kötelességedet, mint mindenki másnak.

- Boldog leszek, hogy tehetek valamit.

- Addig is vésd jól a szívedbe, valahova a mélyére, hogy nagyon szeretlek, szeretni foglak mindig, és nincs semmi a világon, amit jobban kívánnék, mint a te boldogságodat.
- Azon kívül, hogy megnyerjük a háborút? - kérdezte az asszony gúnyos mosollyal.
- Azon kívül - felelte komolyan a férfi.

Az asszony pedig kiolvasta a feleletből, hogy már nem gondol többé rá. Szótlanul ültek.

- Jó lenne talán, ha felkeresnéd édesanyádat - mondta végül May. - Ha vacsora után visszamégy, nem lesz alkalmad, hogy beszélj vele.
- Igaz, meg is teszem.

Roger szinte kelletlenül szakította ki magát a gondolataiból, és felállt. Mayre nézett, a tekintete hideg volt, száját összeszorította. Az asszony tudta, hogy gondolkodik; türelmetlen is, mert olyan bonyodalom elé állította, ami elvonta a sürgős ügyektől, amelyekkel foglalkoznia kellett. Nem az ő hibája. Ha megmondta volna, hogy a háború elkerülhetetlen, egy szót sem szól. Vár még, hogy lássa, mi történik.

Az asszony sóhajtott. Esztelenség volt azt várni, hogy ilyen szörnyű válságban az ő boldogsága különösképp fontos legyen a férfinak. Ami azt illeti, senkinek sem az, legföljebb magának - és Dicknek.

Roger az ajtó felé tartott, de mielőtt kinyitotta volna, megfordult. Elnevette magát, és amikor megszólalt, ismét a régi és szokott vidámsággal beszélt, ahogy azt máskor is tette. Abban a pillanatban az asszony határozottan megrémült tőle.

- Majdnem elfelejtettem. Neked is hoztam ajándékot Varsóból. Amint megláttam, rögtön tudtam, tetszik majd neked.

Egy kis selyempapírba burkolt csomagot vett ki a zsebéből, kibontotta, és egy különös művű, hosszú aranyláncot tett az asszony kezébe.

- Ha a szemem nem csalt, akkor nagyon régi.
- Gyönyörű - mondta May, mikor átvette.

Az is volt. Orosz vagy lengyel munka lehetett. Mayt megfogta gyöngéd szépsége, és meghatotta: a férfi fáradt vele, hogy az ő ízlésének megfelelő ajándékot keressen. De ugyanakkor zavart is érzett. Úgy vélte, kellemetlen elfogadni tőle valamit azok után, ami köztük történt.

- Nem tarthatom meg, Roger - mondta panaszosan.

- Miért? Meg kell tartanod. Túl szép ez Jane-nek, és majdnem erőszakkal vettem el a francia nagykövet feleségének az orra elől. Majd megbolondult érte. Ne légy csacsi, May!

Olyan jó szívvel mondta, olyan kedvesen, hogy az asszony nem tudta, mit válaszoljon. Vérvörös lett.

- Nagyon köszönöm. Igazán kedves vagy, Roger.

- Jól van, kislányom. - Hunyorított egyet ironikusan, aztán bólintott és elhagyta a szobát. May a becsukódó ajtóra nézett, mintha azon keresztül látná férjét, amint anyja szobája felé tart. Tudta, hogy viselkedése, ami majdnem vidám volt a végén, azonnal megváltozik, amint ő már nem láthatja: arcán megjelenik a komoly és éber vonás, mely mindig ott borongott, ha azt hitte, hogy senki sem figyeli. De hogy rá gondol-e vagy a fenyegető háborúra, nem tudta; csak azt, hogy mikor anyja szobájába lép, már nyoma sem lesz rajta a haragnak vagy a gondnak. És anyja megint kedvesnek és gyöngédnek találja, mint mindig.

May sóhajtott. Visszarogyott székébe, szeme lélektelenül fordult a nyitott ablak felé. Sohasem értette meg igazán. Különös, titokzatos ember. Álnok lenne?

Nem, nem tisztességes dolog ezt mondani rá; nem színészkedett, mikor olyan jóleső kedvességgel átadta a nyakláncot, melyet még a kezében tart. Mindig szerette valami ajándékkal meglepni, és érzései igazak voltak: könnyed kedvessége természetből fakadt, és bizalmat ébresztett, mert őszintének hatott. De mindez mégis csak lepel volt, mely elrejtette mindig kész, mérlegelő éberségét. Hivatása teljesen lefoglalta, és ha valakivel megismerkedett, aszerint ítélte meg, hogy mennyiben válhat munkája hasznára. Felesége jól tudta, hogy fejében állandóan valamilyen furfangos

tervet forgat. Az asszony azt hitte néha, az egyetlen tiszta öröm, amit férje valaha is érzett, az a diadal volt, ha rájött Anglia valamilyen ellenségének fortélyára, vagy fölfedezett olyan összeesküvést, ami az országa kárára lehetett. Természetesen a hazafiasság volt a mozgatóerő mindebben, mert senki sem szerethette szenvedélyesebben Angliát, mint ő, de az asszony úgy vélte, rejlik valami könyörtelenség és rémületet keltő is a természetében, és ezért leli örömét titkos hivatásában. Mivel indítékai tiszták voltak, erkölcsileg nem egészen tiszta eszközökkel is nyugodtan dolgozott, amikor csellel akart felülkerekedni ellenfeleinek gonosz praktikáin. A játékban, amelyet játszott, a tét Anglia szabadsága és biztonsága volt, s annyira elmerült benne, hogy nem akadt ideje mások érzelmeire gondolni. így hát igaz, amit az imént mondott, hogy férje életében nincs hely az ő számára.

May keserűen mosolygott, amikor arra gondolt, hogy valamikor azt hitte, szereti a férjét. Most, hogy megismerte, mi a szerelem, világosan látta: nem szerelem volt az, amiért a felesége lett. De minden olyan magától értetődően történt, hogy nem oka semminek. Apja meghalt a múlt háborúban, és anyjának alig maradt több a nyugdíjnál, amiből megéljen.

Együtt járt iskolába Mrs. Hendersonnal, és amikor özvegy lett, Hendersonék felajánlották neki egyik házukat a faluban. A villa alig egy mérföldre volt a kastélytól, és a két család sokat látogatta egymást. May már majdnem gyermekkorában tudta, hogy az ő anyja meg Rogeré elhatározta, összeházasítják őket. Mind a kettő sokra tartotta a családi összeköttetéseket, és bár May szülei szegények voltak, olyan embereknek számítottak, akikről azt szokták mondani, hogy jó társaságból valók. Mrs. Henderson nem törődött a pénzzel, és így nem bánta, hogy jövendő menye vagyontalan. Rogerből magas, csinos fiatalember lett, és ha vakációra hazaérkezett - előbb az intézetből, aztán a sandhursti katonai akadémiáról -, ő, ahogy a lányok szokták, amolyan rajongásfélét érzett iránta. Úgy bántak egymással, mintha testvérek lennének. És barátságuk furcsa módon mélyebb volt, mint valaha is

házasságuk után. Ugyanúgy felnézett rá, mint az anyósa, de most már tudta, amit akkor érzett, az nem szerelem volt. Legfeljebb az iskoláslány rajongása a nála öt esztendővel idősebb fiatalemberért.

Mrs. Henderson mindig szerette őt. Tetszett neki, hogy a leány csodálja a fiát, akire ő olyan büszke volt. Úgy bánt vele, mintha magától értetődnék, hogy ő lesz a kastély jövendő úrnője. Időt fordított arra, hogy beleplántálja Maybe asszonyi hivatásának kötelességeit, amelynek szépségeit megszerettette vele. Megtanította, hogy becsülje a féltve őrzött bútorokat, elmondta neki az ősök történetét, akiknek képei a falakon függtek. És megértette vele szomorúságát, hogy a tábornoknak pénzgondok miatt el kellett adnia a Filippino Lippit és a Goyát. Nem is lehetett mást várni, mint hogy a fiatal lány megszédüljön a ragyogástól, amely körülvette, amikor a szerény falusi házból a hatalmas kastélyba látogatott. Hiszen jövendő otthonának ígérkezett, és igazán nem tarthatta magát vissza, hogy tervezgessen, mit tesz majd, ha ő lesz ott az úrnő. Meg kellett éreznie azt is, mi általában a vidéken a vélemény arról, hogy régen elhatároztatott, ő lesz Roger felesége. Akadtak ugyan a környéken lányos anyák, akik úgy vélték, Roger okosabbat is tehetne, mint feleségül vegye az elhunyt tengerésztiszt vagyontalan lányát, de mivel ezen már nem lehetett változtatni, elhatározták, a romantika álláspontját választják. May gyakran gondolt arra, mi a véleménye minderről Rogernek. A férfi barátságos volt mindig, gyerekkorukban jó pajtások voltak: teniszezett és golfozott vele, s amikor egy kissé idősebbek lettek, néha tréfásan ingerkedett is, de sohasem mutatta, hogy tud a tervekről, amiket anyáik gondoltak ki jövőjükre vonatkozólag.

Akkor aztán meghalt az édesanyja. Szörnyű bánat volt számára, és nem tudta, hogyan heverte volna ki, ha Mrs. Henderson nem olyan kedves. May tizenkilenc éves volt, minden jövedelme a tiszti lánynak járó nyugdíj, és elhatározta, hogy maga keresi meg a kenyerét. Mivel csinos volt, először arra gondolt, hogy manöken lesz, de Mrs. Henderson hallani sem akart róla. Jane akkor már férjhez ment, és Mrs. Henderson egyre azt hajtogatta, hogy

hozzájuk kell költöznie, amíg az ő házasságára is sor nem kerül. Akkor történt először, hogy nyíltan beszélt a tervről, melyről azelőtt csak homályos célzások estek. Akkor mondta először Maynek, hogy mindig úgy szerette, mint a lányát, és leghőbb kívánsága, éppúgy, mint elhunyt édesanyjáé, hogy Roger meg ő keljenek egybe. May túlságosan őszinte volt ahhoz, hogy meglepetést színleljen.

- Ostoba lennék, ha nem tudtam volna, hogy ön és anyus már megállapodtak ebben, mikor én négyéves voltam, Roger meg kilenc.

- Tetszik neked Roger?

- Persze. Mióta az eszemet tudom, nagyszerű embernek tartom.

- Akkor mi az akadálya, hogy amilyen gyorsan csak lehet, összeházasodjatok?

- Csak Roger. Őt is meg kell hallgatni.

- De Roger imád téged.

- Még sohasem mondta.

- Gondolom, úgy vélte, tudod. A férfiak készek arra, hogy bizonyos dolgokat elintézettnek véljenek.

- Azért mindennek van határa.

- De hozzámennél, ha megkérne?

- Természetesen. - May elpirult. - De drágám, meg kell hogy ígérje, nem beszéli rá. Nem tudnám elviselni, hogy arra kelljen gondolnom, azért vett feleségül, mert kedvében akart járni az anyjának.

Mrs. Henderson elmosolyodott.

- Sohasem jutott eszedbe, szívem, hogy nagyon is csinos vagy? Ha kissé színesebb lenne az arcod, csodálatos szépség válna belőled.

- Ígérje meg nekem, hogy nem erőlteti.

- Értelek. Megígérem, hogy egy szót sem szólok Rogernek. Azt hiszem, okosabb annál, hogy észre ne vegye: ha nem fog meg magának gyorsan, megteszi más. - És gyöngéden nézett Mayre. - Szívesebben adom a fiamat neked, mint bárki másnak a világon. Tudom, hogy milyen jó vagy, és csöppet sem ostoba. Azonkívül

nyugodt természetű, igazi úrinő, én meg eléggé régimódi vagyok ahhoz, hogy ezt fontosnak tartsam. Előbb vagy utóbb a birtok Rogeré lesz, és ha én még élek, megnyugvással gondolok rá, hogy bízvást adhatom át neked a kastélyt.

- Drágám, minek számlálni a csirkéket, amik még ki sem keltek a tojásból?

- Az életem boldog volt, és már nem akarok semmi mást, mint hogy fiúunokát ringassak a térdemen. Biztos, hogy szép gyerekeid lesznek, szívem.

Bár May akkor még fiatal volt, jól tudta, milyen forrón óhajtja a tábornok és Mrs. Henderson, hogy a birtok öröklése biztosítva legyen. A család vagyonának az alapját nem valami dicsőséges módon egy okos, jól számító lelkész vetette meg a restauráció idején, aki annak a lordnak a szegény rokonát vette feleségül, akinél házikáplán volt. Gazdája használhatónak találta és segítette a pályáján. Amikor az esedékes volt, püspök vált belőle, és hogy a felesége meghalt, nagyon eszesen a City egyik divatáru-kereskedőjének gazdag lányát vette el. A fiát, aki ebből a házasságból született, amikor eljött az ideje, új, számottevő vagyonnal párosította össze. Ez a fiú volt aztán az, aki Anna királynő uralkodása idején megépíttette a kastélyt, amelyben a Hendersonok azóta is laknak. Marlborough hadseregében szolgált, és a nagy hallban, a kandalló egyik oldalán, a teljes egyházi díszben pompázó püspökével átellenben függ egyenruhás képe. Azóta a Hendersonok katonák és földesurak. Bár egyikük sem tűnt ki különösebben, a legtöbb megbecsülést szerzett magának. Rendes emberek voltak, akik megfeleltek hazájuk iránti kötelességüknek. Sohasem kételkedtek abban, hogy Isten szándéka velük nem egyéb, mint hogy törődjenek a birtokukkal, ahogy az jó gazdához illik, és a törvény által kiszabott büntetéssel sújtsák a békebírói emelvényen a vadorzókat; rókára vadásszanak meg fácánra, segítsék a szűkölködőt, rangjukhoz méltóan nősüljenek, és hiánytalanul adják át a földet az örökösöknek. És bár a mezőgazdaság jövedelmezőségének csökkenésével a tábornok bevétele állandóan

apadt, ő meg a felesége sem gondolkozott másképpen. Maynek még tizenkilenc esztendős fővel sem volt rá oka, hogy bírálja őket.

Amikor Roger végül is megkérte a kezét, nem is várta. A fiú néhány napi szabadságra érkezett haza, hogy vadásszék, és egy esős délutánon magában üldögélt a könyvtárszobában. May akkor már néhány hónapja Hendersonéknál lakott. Véletlenül bement a könyvtárba, hogy helyére tegyen egy könyvet, mely nála volt a szobájában. Mást keresett helyette.

- Segíthetek? - kérdezte Roger.
- Nem, ne fáradj!

May megtalálta a könyvet, és ki akart menni a szobából, amikor a fiatalember megint kérdezett valamit.

- Mit olvasol?
- Hadzsi Babát.
- Mi jutott eszedbe?
- Tegnap este beszéltél róla.
- Persze. Elfelejtettem. Tetszik majd. Nagyon mulatságos. - Roger elővette a tárcáját. - Akarsz egy cigarettát?
- Nem dolgozol?
- Órák óta azt teszem. Azt hiszem, megérdemlek egy kis pihenőt.

May vett egy cigarettát, rágyújtott, és leült az egyik szék karfájára, hogy mutassa, csak egy percig marad. Roger kissé rejtélyes pillantással nézte, ami már akkor is zavarta egy kicsit.

- Tudod, May, hogy szörnyen csinos vagy?
- Kedves, hogy mondod - felelte a lány mosolyogva.
- Pedig csinos kis szörnyeteg voltál már tizenhárom vagy tizennégy éves korodban is.
- Borzalmas lehettem.
- Furcsa, hogy a lányok egyik napról a másikra mennyire megváltoznak.

Nem tudta, mit válaszoljon, ezért füstkarikákat próbált fújni. Roger nézte.

- A kísérlet nem sikerült.
- Bizony nem.

- Nem gondolod, itt az ideje, hogy összeházasodjunk?

Szíve nagyot dobbant, de azért tovább fújta a füstöt.

- Nem gondoltam rá.
- Hát akkor gondolj, jó?

Roger felkelt az íróasztal mellől, és megállt előtte. Kissé ideges volt, s ez meghatotta Mayt.

- Nem tudom, hogyan jutott az eszedbe?
- Füllentesz. Tudod, hogy feleségül akarlak venni tízéves korom óta.
- Akkor is, amikor szörnyeteg voltam?
- Bevallom, akkor nemigen óhajtottalak - felelte nevetve a fiatalember. De aztán ismét komoly lett. - May, azt hiszem, te vagy a legszebb, legkedvesebb lány, akit valaha is ismertem. Szívesebben veszlek feleségül, mint bárki mást a világon.

Egy dolgot nem mondott, azért May várt még. A cigarettája a végére járt. Roger kivette a kezéből. Elfordult, hogy belenyomja a hamutartóba.

- Nagyon szerelmes vagyok beléd.
- Ezt előbb is mondhattad volna.
- Azt hittem, tudod. Valahogy zavart érzek, amikor beszélnem kell róla.

May nem tudta, miért lábad könnybe a szeme. Ő is zavart és megindult lett kissé. A férfi észrevette a könnyeket, és leült mellé a szék karfájára. Aztán megfogta a kezét.

- Nos, mit szólsz a dologhoz?

May, mivel kicsit elfogta a hisztéria, nevetni kezdett.

- Természetesen hozzád megyek, Roger. Nem tudom, eszedbe jutott-e néha, de nagyon jó házasságot kötök.

A férfi elnevette magát, May fölé hajolt és megcsókolta. Már azelőtt is, ha elutazott az iskolába, vagy hazatért, amúgy felületesen megérintette az arcát, ahogy azt Jane-nel is tette, de a száját még sohasem csókolta meg. Furcsa érzés volt. El kellett pirulni tőle, és a lány megint zavart lett.

- Gyerünk - mondta végül Roger, miközben leemelte a szék karfájáról -, mondjuk el anyusnak. Nagyon örül majd neki.

May egy pillanatra haragos lett, hogy a férfi annyira siet. Szívesen maradt volna vele egyedül legalább néhány percig. De aztán elnyomta fellobbanását. Roger nagyon szerette az anyját, és természetes, hogy örömet akar neki szerezni, amikor tudtára adja, hogy jegyesek lettek.

Az esküvő a falu templomában volt, nászútra Párizsba mentek. May azelőtt soha nem járt külföldön, és így nagyon tetszett neki. Roger jól ismerte Párizst, kitűnően beszélt franciául. Bejárták a Montparnasse-t és a Montmartre-ot. Híres vendéglőkben ettek. Jólesett olyannal járni a várost, aki mindenütt feltalálta magát. Mivel May már régen ismerte a férjét, egy pillanatra sem volt neki idegen. A sok közös emlék nem engedte, hogy ne találjanak beszédtémát, hiszen mindig jó barátok voltak. A különbség csak annyi lett, hogy ettől kezdve egy szobában aludtak. May vidéken nőtt fel, és sokat olvasott, ezért nem volt egészen tudatlan az élet dolgaiban. Roger meg tapintatos, gondos szerelmesnek mutatkozott, és ezért csak gyengédséggel gondolhatott rá, amikor a karjában tartotta. Egyébként boldog volt és büszke, hogy örömet adhat a férfinak, amiben nem teljesen osztozott. De azért mindent jónak látott. Tetszett neki, hogy Roger csak most fedezi fel, milyen szép a teste. És úgy vélte, szereti a férjét.

Nyolc év múltán azonban már tudta, hogy amit iránta érzett, az csodálat volt, bizalom, szeretet, csak éppen nem szerelem.

Roger akkor már a hadügyminisztériumban dolgozott, ezért Chelsea-ben béreltek egy kis lakást. Maynek öröme telt benne, hogy berendezze azokkal a bútorokkal, amelyek Graveney Holt padlásáról kerültek ki. Így telepedtek meg, hogy megkezdjék a házaséletet. Roger minden reggel tíz órára ment a hadügyminisztériumba, hatkor meg, amikor vége volt a munkájának, a klubjába, hogy egy órát bridzsezzék, mielőtt hazatér vacsorára. Néha vendéglőben ettek, vagy meghívták Roger katonabarátait meg a feleségüket. Moziba, színházba is jártak, de

legtöbbször otthon ültek. May olvasott, pasziánszozott, miközben Roger dolgozott. Az első néhány hónap után, amikor az új lakás, az új barátok és a londoni élet izgalmának érdekessége már nem kötötte le, May nemigen tudott mit kezdeni az idejével. Nekivágott hát, hogy rendszeresen felfedezze a várost, képtárakat, múzeumokat látogatott, megnézte a templomokat. Nem unatkozott éppen, csak úgy érezte, kissé magára maradt. Teljesebb életet várt. Mivel azonban értelmes nő volt, azt mondta magának: másképpen lesz, ha gyermeke születik; ez majd sok dolgot ad, és nem érzi magát egyedül. Sajnos ennek azonban semmi jele sem mutatkozott. Tudta, Roger mennyire szeretné, meg azt is, a szülei milyen izgatottan várják a hírt, hogy állapotos lett. Amikor egy év így elmúlt, és semmi sem történt, megtanácskozta a dolgot az anyósával. Mrs. Henderson azt mondta, ne aggódjék, még nagyon fiatal, nem baj, ha vár néhány évig; de látta, hogy May bánkódik, és mert meg akarta nyugtatni, elküldte egy nőgyógyászhoz. Az azt mondta neki, nincs semmi akadálya, hogy gyermeket hozzon a világra, és azt tanácsolta, legyen türelmes.

De mikor már a második és a harmadik év is elmúlt, May még jobban elszomorodott, és ismét felkereste az orvost. Az azt ajánlotta, jó lenne, ha Roger is elmenne hozzá, és miután megvizsgálta, kijelentette, nem talált semmit, ami megmagyarázná a terméketlenséget. Bizonyos tanácsokkal is szolgált, melyeket aztán minden eredmény nélkül fogadtak meg, és ahogy az évek teltek, lassan elvesztették reményüket. Teljesen egészségesek voltak, de a természet - úgy látszott, valami érthetetlen okból - elhatározta, hogy szexuális egyesülésük semmiféle következménnyel sem jár. May boldogtalan volt, nem csak maga miatt, hanem mert tudta, hogy Roger keserűen csalódott, bár meddőségére csak tréfásan célozgatott, és gyöngéd, figyelmes volt továbbra is. Ideges lett, és úgy érezte, a tábornok néha bosszúsan néz rá. Elképzelte, hogyan beszéli meg a dolgot a feleségével.

- Félek drágám, hogy rossz vásárt csináltunk. Mrs. Henderson pedig így válaszolhatott:

- A lány egészségesnek látszik, drágám. Ezért voltam rajta a házasságon. Azt hittem, minden évben gyereke lesz.

May természetesen igazságtalan volt, és ezt tudta is. Magáért szerették, és soha egyetlen szóval sem éreztették, hogy csalódtak benne. De emberek lévén, nem lehetett tőlük kívánni, hogy ne bánkódjanak.

Házaséletük elején megpróbálta, hogy Roger munkája iránt érdeklődjék, de az nemigen bátorította.

- Afféle szabványdolog az egész - mondta, amikor May megkérte, hogy beszéljen róla. - Biztos, hogy untatna.

- Engedd, hogy én ítéljem meg.

A férfi kedvesen, játékosan elmosolyodott.

- Megmondom az igazat. Egyedüli feladatom a hadügyminisztériumban, hogy tudjam a számat tartani. És hidd el, az embernek néha a haja is égnek áll attól, amit a fejesektől hallgatni kell. Aztán tudod, tíztől hatig dolgozom. Utána örülök, hogy kiverhetem a dolgokat a fejemből. Ha behúztam magam mögött az iroda ajtaját, nem is gondolok rá többet.

May tudta, hogy ez nem igaz. Tudta, hogy Roger, amikor a barna falú nappaliban a kandalló mellett üldögél és a lángokba bámul, azokon az ügyeken töri a fejét, amikkel napközben foglalkozik. De nem makacskodott tovább. Ahogy múlt az idő, olyan dolgokat vett észre a férjén, amelyekre sohasem gondolt volna. Egy vacsorán valamelyik külföldi nagykövettel és a feleségével találkoztak, Roger az asszony mellett ült, és May meglepődve tapasztalta, hogy igyekszik nagyon kedveskedni, amihez pedig jól értett. Sohasem vette észre eddig, hogy a nőkkel többet foglalkozott volna, mint amennyit az udvariasság megkívánt. Vacsora után ismét a kissé vaskos szépség mellé telepedett, és leplezetlenül udvarolni kezdett. Mikor beültek a taxiba, hogy hazamenjenek, May kissé hűvösen megszólalt:

- Úgy láttam, nagy barátságba keveredtél a követ feleségével.

Roger elnevette magát, és még a sötétben is látszott, hogy csillog a szeme.

- Gondolod, hogy jól csináltam a dolgomat?
- Nagyszerűen.
- Az az ostoba nőszemély azt hiszi, hogy ellenállhatatlan. Alaposan megfőztem.
- Nem tudom, miért?
- Pedig egyszerű, akárcsak a kétszerkettő. A férje meghagyta, hogy faggasson ki, én meg engedtem. Bevett mindent, amit mondtam, és azt hiszem, ma éjjel a távírók szüntelenül működnek majd.
May egy darabig hallgatott.
- Nagyon meggyőzően játszottad a szereped.
- Magam is gondoltam rá, hogy jó színészi teljesítmény.

Néha Rogernek komolyabb munkája is akadt, amikor például különböző követségek katonai attaséival kellett vacsoráznia. Olyan őszinte, kedves és ártatlan volt, hogy senki sem gondolhatta volna, mi lappang amögött, amit mond. És amikor a vidám kis társaságban, kipirulva a bortól, felvillanyozva a barátkozástól el-elszólta magát, hogy az valósággal indiszkréciónak tűnt, csak May tudta, ez kiszámított dolog. Nehéz volt a választás, hogy csodálja-e ügyességét, vagy pedig megütközzék a kétszínűségén.

Egy reggel, amikor megnézte az újságot, May látta, egy angol tisztet letartóztattak, mert megvádolták, hogy Olaszországnak kémkedett. Kissé megrémült, mert Roger egyszer meghívta vacsorára magukhoz, és ő igen kellemes embernek találta. Napokig egyébről sem beszéltek Londonban. A lapok az első oldalon közölték a róla szóló cikkeket. Maynek eszébe sem jutott, hogy Rogernek valami köze lehet a dologhoz, míg egy napon együtt nem löncsölt férje főnökével, aki szerencsét kívánt a jó munkához.
- Nem hiszem, hogy megcsíptük volna a fickót Roger nélkül. Hónapokig dolgozott, de a végén aztán cáfolhatatlan bizonyítékokkal szolgált. Szép munkát végzett.

May aznap este elmondta a férjének, amit hallott a följebbvalójától.
- Talán nem is csináltam rosszul. Pedig nem volt könnyű ráhúzni a vizes lepedőt a fickóra, mert olyan ravaszul viselkedett, mint a róka.

- Vigyáznom kellett, de nagyon, mert ha hibát vétek, megugrik a kontinensre.
- Én kedves embernek találtam - felelte May.
- Ha akarta, szórakoztató volt. Sokat barátkoztunk. Eszébe sem jutott neki, hogy a nyomában vagyok. Láttad volna az arcát, amikor letartóztatták.
Roger kissé kajánul nevetett.
- Mit csinálnak vele?
- Azt hiszem, tíz évet kap. Én fölakasztanám.
Olyan szenvedéllyel robbant ki belőle a szó, hogy May megütközve nézett rá. Roger tekintete kegyetlen volt. Az asszony megborzadt. Megértette, hogy ha sor kerül rá és jogosnak tartja, Roger nem riad vissza semmitől.

May lassanként beletörődött házaséletének egyhangúságába. Azt mondogatta magában, hogy túl sokat várt. Ostobaság panaszkodni azon, hogy leánykori álmai nem valósultak meg. Néha mosolygó szomorúsággal gondolt rájuk. Valójában semmi oka, hogy panaszkodjék a sorsára. Férje van, aki szereti, büszke rá; mindenki dicséri, milyen tehetséges, és úgy látszik, pályafutása igazán kiemelkedő. Roger kedves, gondoskodó és hűséges. Nagyon tapintatos, a munkáján kívül mindent megbeszél vele, és sokat ad a véleményére. A lakásuk kellemes, kedves, és bár csöppet sem gazdagok, nem kell összehúzódniuk és takarékoskodni. Majd övék lesz a kastély, minden kincsével, a szép kert és a hatalmas park is, rájuk hárul a sokféle feladat, ami a birtok tulajdonával jár.

Amikor már négy éve házasok voltak, Rogert valami bizottsággal Japánba küldték, és három hónapig távol volt. Akkor történt először, hogy elváltak, és mivel May néhány hét múlva nagyon egyedül érezte magát, lement a kastélyba. Könnyen megszokta megint az ottani életet, amelyben házassága előtt is része volt. A következő évben Roger ismét elutazott Perzsiába, majd Ausztráliába, Egyiptomba és Törökországba. Valahányszor visszatért, látszott rajta, boldog, hogy együtt lehet a feleségével, de néhány nap múlva ismét úgy viselkedett, mintha mindig együtt

lettek volna. May néha szomorúan gondolt arra, hogy éppen úgy telik a férjének benne is kedve, mint kedves karosszékében, vagy avítt golfkabátjában. Roger még jobban belemerült a munkába, mint azelőtt. Így aztán Maynek arra kellett gondolnia, hogy férje lelkiismeret-furdalás nélkül áldozná fel a kényelmét meg a nyugalmát. Sokszor tizenegyig is a hadügyminisztériumban dolgozott, alig negyedórával a vacsora ideje előtt telefonálva, hogy nem megy haza. Olyankor aztán magára maradt. Szombaton, ha szabadulni tudott, levitte a kastélyba, de akkor meg a családdal foglalatoskodott, amelyet mélyen és őszintén szeretett, meg a birtokkal, aminek a kezelése nagyon érdekelte. May olyankor úgy érezte, éppen olyan felesleges a férjének, mint Londonban. Ezért aztán magába vonult. Nem olyan asszony volt, aki jelenetet rendez, és tudta, hogy ez legföljebb csak elidegenítené Rogert. Mert miről is panaszkodhatnék? Nincs semmi, amin segíteni lehetne. Így aztán továbbra is kedves és bájos maradt, bár kissé hallgatag lett. Egy szóval sem árulta el soha, hogy fájó üresség van a szívében.

Amikor a tábornok intézője meghalt, Roger azt ajánlotta, hogy fogadják meg egyik régi barátját, Richárd Murrayt. Az együtt járt vele iskolába, egy évig Sandhurstban is tanult, de mivel özvegy édesanyja elvesztette vagyonát, otthagyta a katonai pályát és ingatlanügynök lett belőle. May nem is ismerte, míg nem találkoztak a faluban. Rögtön megkedvelte, és amikor Roger újabb külföldi útjáról hazatért, elmondta neki, mennyire tetszik á tábornok új intézője.

- Igen, nagyon jó fiú - felelte Roger. - Valósággal tehetsége van arra, hogy barátokat szerezzen. Hallatlanul tisztességes, és amit a szakmájából nem tud, az már egy hajítófát sem ér. Azt hiszem apusnak szerencséje volt, hogy megszerezte.

May, amikor lement a birtokra, sokat találkozott Murrayjal. Jim Oxfordban volt, Tommy iskolában, és így a csendes ház örömmel fogadta Dick vidámságát. Agglegény volt, minden vasárnap ott ebédelt a kastélyban, de Mrs. Henderson hetenként kétszer vagy háromszor vacsorára is meghívta. Alig múlt el nap, hogy a birtok

dolgaiban meg ne látogatta volna a tábornokot, amikor aztán néhány percet a hölgyekkel is töltött, elbeszélgetve velük. Néha May a faluban is találkozott vele, akkor megálltak és néhány szót váltottak. A nyári szünidőben gyakran fölment a kastélyba, hogy négyen legyenek a tenisznél. May szívesen találkozott vele. A férfi vidám és közvetlen volt, és jól lehetett társalogni vele. May rájött, hogy olyan dolgokat is el tud neki mondani, melyekről nem gondolta volna, hogy valaha is beszél róluk másnak. Meg olyan semmiségeket is, amilyeneket Rogernek nem lehetett volna. Tetszett neki, hogy a férfi jól szórakozik vele, bár sokszor mondogatta magában, hogy azért derül a tréfáin, mert könnyen nevet. De mégis, jólesett, hogy tartják valamire. Murray kedves volt, nagyon kedves, és ezért nem lehetett csodálni, hogy mindenki szereti. May gyakran gondolkozott rajta, minek köszönheti ezt? Talán még annak is, hogy őszülő, hullámos haja annyira elütött ránctalan, barna arcától, vagy kék szemének, sűrű szempillájának, meleg, barátságos mosolyának, amin érezni lehetett, benne van a szíve, meg azt, hogy szereti embertársait. Még nem ismerte egy éve, amikor Londonban - szokás szerint éppen egyedül volt - levelet kapott tőle, melyben az állt, fel kell jönnie egy napra, és szeretné, ha együtt vacsoráznának, aztán pedig táncolnának valahol. May azt gondolta, milyen kedves a férfitól, hogy megszánja a magányát, és szívesen tett eleget a kérésnek. Pompás estét töltöttek együtt. Murray nagyszerűen táncolt, neki meg már hónapok óta nem volt rá alkalma. Amikor a férfi hazavitte, azt ajánlotta a kapu előtt, hogy ismételjék meg a dolgot, ha legközelebb Londonba jön. May habozás nélkül beleegyezett. Rég volt, hogy ilyen jól szórakozott.

De amikor behúzta maga mögött az ajtót, ahelyett, hogy lefeküdt volna, leült az üres nappaliban. Szíve hevesen vert. A férfi, amikor kezet fogott vele, hogy elbúcsúzzék, olyan gyöngéden, furcsamód megértőn nézett rá, hogy a tekintet valósággal fölkavarta. Hirtelen megértette, Murray rájött, milyen üres az ő élete, és nagyon megsajnálta. És egyszerre tudta azt is, - beleszeretett a férfiba, és azelőtt sohasem volt szerelmes. Nagyon megrémült. A pohár

csordultig telt. Elégedetlen volt az életével, de belenyugodott és elhatározta, úgy veszi, amilyen. De ez már a pokol lesz. Borzalmas, ha valaki kenyérre éhezik és követ adnak neki; de ha valaki elérheti a kenyeret, csak nem szabad a kezét utánanyújtania, az már több, mint amennyit el lehet viselni. Végül is a józansága segített. Nem kell tragédiát csinálni. Az egésznek Dick kedvessége az oka. A kedvesség? Az emberek azt mondják, ez semmi. Roger gyakran emlegette, az ilyenre vigyázni kell. Dick kedves volt, mert nem lehetett más; valószínű, nem is gondolt rá, mi a következménye, és igazán semmi jel sem mutatta, hogy egyébként törődik vele. Barátságos a természete, és el akarta szórakoztatni. Miből láthatta, hogy boldogtalan és magányos? May biztosan tudta: sem szóval, sem mozdulattal nem árulta el, mit érez, és meggyőződése szerint se Roger, se Jane, vagy akárki más sem sejthette. De Dick Murray talán észrevette. Vagy csak képzelődnék? És ha olyasmit olvasott ki a tekintetéből, ami nem volt benne? Vállat vont.

- Talán azért van ez, mert fáradt vagyok, mint a kutya - mormogta. - Holnap másként látok mindent.

Lefeküdt, és hamarosan mély álomba merült. Másnap, ahogy sejtette, nyugodtabban tudta megítélni a dolgot. Nem lett volna okos, ha önmagának sem vallja be, hogy beleszeretett a férfiba, de egy pillanatra sem jutott az eszébe, hogy egyebet is tehetne, mint szívébe zárja új bánatát, ahogy eddig meghiúsult reményét is elrejtette. Lehetetlen, hogy ne találkozzék többé Dickkel, de elhatározta, Roger távolléte idején ritkábban látogat le a birtokra, mint azelőtt, és ha Dick ismét megkéri, hogy menjen vele táncolni, határozottan visszautasítja. Vigyázni kell arra, hogy ne gondoljon rá. A világ nyugtalan, háború fenyeget, Roger azt mondta, előbb-utóbb ki is tör, és hogy elvonja a gondolatait, úgy vélte, jó, ha olyan foglalatosságot keres, ami hasznos lesz majd, ha a vész elérkezik. Még aznap reggel érdeklődni kezdett, hogyan lehetne ápolónő, néhány nap múlva pedig beiratkozott egy tanfolyamra. Ennek még az az előnye is megvolt, hogy mentséget találhat, miért nem látogat le a kastélyba, legföljebb csak hétvégeken. Úgy találta,

jó, ha dolgozik, és a munkáját komolyan vette. Eltelt egy hónap, és Dick nem jelentkezett, s ő magában azon mosolygott, milyen hősiesen fogadkozott, nemet mond neki, ha legközelebb feljön Londonba és hívja valahová. Igaza volt, amikor arra gondolt, a férfi megértése természetes kedvességéből fakadt, és talán bosszankodnék, ha megtudná, milyen hatást tett rá. De haragudott magára is, mert kissé szomorú lett. Egy este aztán, amikor éppen hazaérkezett a kórházból, fáradtan és kedvetlenül, megszólalt a telefon. Felvette a kagylót, és a szíve hevesen verni kezdett, amikor meghallotta Dick hangját.

- Csak egy napra jöttem Londonba, estére hazamegyek. Szeretném, ha együtt vacsorázhatnánk.

Annyira váratlanul érte, hogy elvesztette a fejét, és megfeledkezett a legkönnyebb kifogásról: más dolga van.

- Nincs itthon semmi ennivaló. Éppen tojást akartam főzni - mondta.

- Nagyszerű. Majd viszek valami pástétomot vagy effélét.

Lehetetlen volt azt mondania, hogy ne jöjjön. És látni is akarta, de nagyon. A férfi meleg, becéző hangja a telefonban megfosztotta minden ellenállásától.

- Nem kell, majd én gondoskodom valamiről.
- Fél nyolckor ott leszek.

Elküldte a cselédlányt, hogy halat meg húst vásároljon, aztán megfürdött és fölvett egy egyszerű ruhát. Ritkán használt pirosítót, de az arca nagyon sápadt volt és úgy gondolta, kell egy kevés. Aztán, folyton az óráját nézve, olvasni kezdte az esti újságot. A percek őrjítő lassúsággal múltak. Amikor meghallotta a csengő berregését, összerezzent, de amikor a férfi a szobába lépett és a tőle megszokott barátságos módon megfogta a kezét, már semmi sem mutatta a nyugtalanságát. Murray elmondta, váratlanul akadt dolga Londonban, különben előre megírta volna, hogy töltse vele az estét. Az asszony megkínálta egy pohár sherryvel, aztán vacsorához ültek. Murray elmondta, mi újság odalenn a birtokon, aztán tanácsot kért tőle néhány dologban, majd miután meghallgatta, kijelentette, mind

kitűnő és meg is fogadja. Maynek hízelgett mindez. Arról beszéltek, hogy Murray modern gazdálkodási módszerekkel akar próbálkozni, és lelkesedett, amikor May azt mondta, hogy egészségesebb lakásokat kell építeni a gazdasági munkásoknak. Beszélgetésüket akárki hallhatta volna; biztos, hogy nem talál benne semmi kivetnivalót. Az asszonynak mégis kényelmetlen érzése volt. Meg akarta győzni magát; csupán az ő képzelődése, hogy Murray azért beszél, mert el akarja kerülni a veszélyes hallgatást, és hangjában van valami különös. Tekintete is mintha aggódó lett volna, és sehogy sem illett szavai tartalmához. Ostobaság. Olyasmit akar kiolvasni a beszélgetésből, ami saját képzeletének szüleménye.

Megvacsoráztak és visszamentek a nappaliba. Ott itták meg a kávét és May cigarettára gyújtott, Dick pedig megkérdezte, elővehetí-e a pipáját. Szótlanul tömte meg, miközben rájuk nehezedett a hallgatás, mint valami ismeretlen, sötét és fenyegető mélységből felemelkedő pára, amely önálló és baljós életre kap. Közöttük gomolygott és vonzotta őket, mint valami közös veszély. May a padlót nézte, de azért tudta, hogy Dick tekintete rajta pihen. Remegett. Ostobaság, hogy nem tud megszólalni. A hallgatás tűrhetetlenné vált. Felemelte a szemét és ránézett Dickre. Ez mintha megtörte volna a varázst.

- Tudja, hogy nagyon furcsa dolog történt? - kérdezte halkan, különös hangon a férfi. - Eszeveszetten beleszerettem magába.

May nem válaszolt. Csak ránézett Murrayra, és szemét elöntötte a könny, majd lassan végigpergett az arcán is.

- Szeret engem?

Az asszony nem tudott válaszolni, csak bólintott.

- Kellemetlen, ugye?

May sírt is, meg nevetett is. Ez a mondás annyira a férfira vallott.

- Menjek el?

Az asszony nagyot sóhajtott. Arcán fájdalom tükröződött.

- Nem! - kiáltotta szenvedélyesen. És nagy erőfeszítést tett, hogy uralkodjék magán. - Hendersonék

hallani sem akarnának róla. A tábornoknak az a véleménye, hogy maga nélkülözhetetlen.

Dick valóban rendbe szedte a birtokot, amelyet az előbbi öreg intéző, aki nem is nagyon értette a dolgát, eléggé elhanyagolt, és évek óta először a föld valami jövedelmet is hozott. A jelzálogból is lehetett már törleszteni.

- A dolog komoly - folytatta Murray. - Nem hirtelen fellángolás, ami elmúlik. Minden pillanatomat betölti, és örülök neki.
- Hová menne?
- Nem tudom. Lehet, hogy találok valami más intézői állást, vagy kivándorlók. Ezt teszi az ember, ha bajba kerül.

Megint hosszasan hallgattak, a csendet May törte meg.

- Felejtsük el. - A férfi nem felelt, ezért folytatta. - Miért hagyná itt a jó állást, amit szeret? Nem kell senkinek sem tudni a dologról. Nem okozunk vele kárt. Beszélnünk sem kell róla. Ez csak ránk tartozik.
- Azt hiszem, nem egészen értem, amit mond.
- Gondolom, tudja, én nem szeretem Rogert, de nem tennék semmit, ami... meg kell értenie, amit mondok. Az egyetlen, amit tehetünk, hogy úgy élünk tovább, mint eddig. Mert mi tisztességes emberek vagyunk, igaz?
- Roger a legkedvesebb barátom, és ő szerezte nekem ezt az állást. Nem lennék képes semmi aljasságra.
- Hát akkor?

Murray könyökét térdére támasztva, arcát öklére hajtva, mélyen elgondolkozott. Az asszony aggódva nézte. Az meg időnként szomorú tekintetet vetett rá.

- Pokoli helyzet - mondta végül.
- Elmegy?
- Nem! Nem bírnék! - kiáltotta.
- Hát akkor nézzünk szembe a dolgokkal. Az erőnk meglesz hozzá.
- Nem ért meg engem.
- Maga azt hiszi, majd legyűri. De én nem akarom.

- Én sem. Nincs más, amiért éljek. Megegyeztek abban, hogy hagyják a dolgokat a maguk útján menni. May úgy érezte, elegendő ereje lesz, és örült annak, hogy a férfi beleegyezett. Büszke volt és bizakodó.
- Most jobban teszi, ha elmegy - mondta.
- Azt hiszem - válaszolta a férfi és felállt. - Megcsókolhatom?

May nem válaszolt. Murray a karjába vette és szája az ajkát érintette. Az asszony sohasem gondolta volna, hogy egy csók ilyen sokat jelenthet. Átölelte a férfi nyakát.
- Drágám, szeretlek - suttogta. - Édesem.

A csók fölkavarta. Mikor a férfi elment, még sokáig állt ott, ahol elbúcsúzott tőle, kezét mellére szorítva, és úgy érezte, van már értelme az életének. Olyan boldog volt, hogy azt hitte, ennél többet már nem kívánhat.

May nagyon tapasztalatlan nő volt. Meggyőzte magát, hogy találkozhatnak, és - bár van mit titkolniuk - éppen olyan jó barátok maradhatnak, mint azelőtt. Eszébe sem jutott, hogy a természet beleszólhat a dologba. A nemiség sohasem volt fontos az életében, és kapcsolata férjével is inkább csak sekélyes. De most föllázadt benne minden. Képzelete nem hagyta nyugodni, és riasztó, édes álmok zavarták éjszakáit. Dick kezének érintésére szívébe tolult a vér. Ha meghallotta hangját a telefonban, reszketni kezdett a térde. Vágyott rá, éppen úgy, ahogy tudta, a férfi is kívánja. Az néha ránézett, és olyankor csak úgy égette a tekintetéből kilobbanó mohó testiség meg a vágy, hogy magáévá tegye. Most már tudta, hogy elejétől fogva ezért vonzódott hozzá; lenyűgöző férfiassága miatt, ami félelmetes erővel ragadta meg, és amiben gyönyörködött. De mivel tudta, lesz ereje arra, hogy sohase engedjen a kívánságnak, csillapítani sem akarta. Sőt büszke volt rá. Öröme telt benne. Úgy érezte, teljesebben él, mint azelőtt. Diadal volt számára, hogy olyasmit él át, amiben addig sohasem részesült. Nem szégyenkezett egy csöppet sem. Meztelenre vetkőzött, a tükörben nézegette magát, élvezte karcsú testének szépségét, vizsgálgatta kicsiny és szűzies mellét; Dick meleg testére gondolt, mely hozzásimul, és két karjára,

ami átöleli. És nevetett azon, hogy az emberek hidegnek vélik. De nem csak a fellobbanó testi vágy miatt szerette Dicket, hanem mert jó volt vele lenni. Olyan barátságos, nyugodt volt az együttlétük. Már az is gyógyulást jelentett a lelkének, ha együtt lehettek, ugyanabban a szobában. A férfi volt az egyetlen a világon, akivel szemben nem érzett félénkségét. Könnyedén és bizalmasan tudott beszélgetni vele.

Így telt az idő, és May lelkiismerete nyugodt volt, mert azután, hogy Dick megvallotta szerelmét, nem csókolta meg többé. Bár nem állapodtak meg, egyetértettek abban, nem beszélnek az érzelmeikről. És olyasmit sem mondanak, amit idegen meg nem hallhatna. Könnyítette a helyzetüket, hogy Maynek a kórházi munkája miatt Londonban kellett tartózkodnia, és ha a kastélyban találkoztak, mindig volt körülöttük társaság. Akár egyik kezükön is megszámolhatták az alkalmat, amikor egyedül maradhattak. Egyben teljesen biztos volt May: nem akad senki a kastélyban - akár az éles szemű és éles nyelvű Jane, akár az osztrák lány, kinek Hendersonék menedéket adtak -, ki csak a legkevésbé is gyaníthatta volna, hogy számára Dick több, mint apósának az intézője.

De amikor Roger táviratozott, hogy nemsokára hazatér, mind a ketten úgy érezték, tűrhetetlen helyzetbe kerültek. May elviselhetetlennek találta, hogy színleljen, úgy fogadja a férjét, mintha még mindig szerető feleség lenne. Tudta, hogy a hosszú ideig tartó önmegtartóztatás után Roger majd kielégülést akar. Férfi volt, erős, fiatal, egészséges, és bár a szexualitás sohasem foglalta le teljesen, élt benne a vágy, amelyet csillapítania kellett. May sohasem tudta legyőzni a kelletlenséget, amelyet az aktus keltett benne, és most érezte, lehetetlen, hogy alávesse magát. Már a gondolat is émelyítette, és azt hitte, ha enged, szemérmetlenséget követ el. Dickkel természetes, elkerülhetetlen és szent lett volna az egyesülés. Sejtette, hogy Dick is gondol erre. Tekintete zavart volt, és szokásos beszédessége, nyíltsága ellentéteképpen feltűnően hallgatag lett. Mintha olyasmin töprengene, amire gondolni is alig mer. Egy-két nappal Roger érkezése előtt, amikor May kereste az

alkalmat, hogy négyszemközt beszéljen vele, találkoztak a tábornok dolgozószobájának ajtajában. May megállította.
- Mit szólna, ha délután átmennék magához a házba. Azt hiszem, beszélnünk kell.
- Oké - válaszolta a férfi.

May már kétszer-háromszor is járt ott Mrs. Hendersonnal, hogy utánanézzenek, rendesen takarít-e a cselédlány, de magában még sohasem. A ház kedves volt, kertjét kőfal vette körül, és ott állt a falu szélén; de magányos embernek kissé nagy lehetett, és ezért Dick csak egy vagy két szobáját használta. A nappaliban étkezett, amely kényelmes volt, teli szakkönyvvel, detektívregénnyel, pipával, rádióval, gramofonlemezekkel, újsággal, képeslappal és a rendetlen agglegény holmijával. De azért látszott rajta, hogy barátságos és jól el lehet lakni benne.
- Tudja, hogy miről akarok beszélni? - kérdezte May, amikor leült a nagy, kopott székbe.
- Sejtem.
Murray mosolygott, de mosolya szomorú volt.
- Azt gondoltam, majd megbirkózom a dologgal. Nem látszott lehetetlennek, amikor Roger távol volt, és úgy éreztem, talán sohasem jön vissza. De most már tudom, hogy lehetetlen.
- Isten a tanúm, nem akarom, hogy megtegye. Éppen, mert nagyon szeretem, May.

- Tudom. Én is szeretem magát. De nem akarok színlelni, azt hiszem, Roger sem kívánná ezt tőlem. Nem jobb, ha megmondom neki az igazat?
- Én is ezt gondolom.
- Az biztos, hogy eleget akartam tenni a kötelességemnek.
- Hogy szereti magát?

Rövid mondatokban beszéltek, ki-kihagyva a választ, mert olyan tökéletesen értették egymást, hogy úgy látszott, beszélniök sem kell, anélkül is tudják egymás gondolatát.
- Azt hiszem, Roger még sohasem törte a fejét ezen. Egészen természetesnek véli, hogy a férj szereti a feleségét, a feleség a férjét.

- Sokkal tartozom neki. Nagyon rendes ember. Szörnyű, hogy ilyen csúnyán kell viselkednem.
- Tudom, hogy az. De értelmes, belátja majd, nem tehettünk másként.
- Tudja, hogy egy garasom sincs azonkívül, amit itt keresek? Legföljebb kétszáz font a bankban.
- Számít ez?
- Ami engem illet, nem.
- Nem hiszem, hogy bármit is tettünk volna, amit szemére vethetünk egymásnak.
- Természetesen tudja, mit dob el. A birtokot meg mindent.
- Börtön ez, ami fojtogat.

A férfi tudta, mi nyomja az asszony szívét, bár az nem beszélt róla.

- Gondolja, hogy elengedi?
- Nem tarthat vissza akaratom ellenére. Azt hiszem, nem is kívánná, nem ilyen a természete.

Talán jobb lett volna, ha sohasem találkozunk.

- Ne mondja ezt. Nem igaz. A férfi töprengett.
- Tudnia kell tulajdonképpen, hogy mibe bocsátkozott. Szegénység vár magára.
- Voltam már szegény.
- És a história sem lesz valami szép; a fiú felesége megszökik az apa intézőjével.
- Törődik vele?
- Fikarcnyit sem - nevetett Dick.
- Én sem - válaszolta mosolyogva az asszony.
- Üljön az ölembe. A fene egye meg, legyen valami bűnünk is!

May a férfihoz lépett és átkarolta a nyakát. Akkor csókolták meg egymást másodszor.

- Szinte elviselhetetlenül boldog vagyok - suttogta az asszony.

Aztán elhatározták, May megkéri Rogert, váljon el tőle, ha pedig nem egyeznék bele, akkor majd kényszerítik azzal, hogy együtt mennek el.

Most pedig, hogy megtette, amiben megegyeztek, borzalmas csapásként zúdult rá, hogy néhány óra múlva az ország háborúba keveredik. Mi mást lehet tenni azonkívül, amit Rogernek megígért? Legfeljebb csak várhat. Elmosolyodott, ha arra gondolt, mekkorát tévedett Roger, amikor azt hitte, hogy megváltozhatnak az érzései. Furcsa, hogy ilyen értelmes ember milyen ostoba lehet.

Megszólalt a vacsora idejét jelző csengő, és May fölriadt a gondolataiból. A szobalány elkészítette a fürdőjét. Levetkőzött és belépett a kádba. Beszívta a fürdősó kellemes illatát.

- Nem lesz részem ilyen fényűzésben, ha hozzámegyek Dickhez - mosolygott.

Roger vacsora után visszament Londonba.

III.

Másnap hajnalban a németek megtámadták Lengyelországot, és negyvennyolc órával később, szeptember harmadikán, Anglia belépett a háborúba. Vasárnap volt. A levegőben még nyomát sem lehetett érezni az ősznek, és a nap ragyogóan tűzött le a felhőtlen égből. Ha valaki megállt a teraszon és szemügyre vette a békés tájat, amely üde volt, zöld, szelíd és barátságos, nem is tudta elképzelni, hogy már órák óta tankok dübörögnek át a lengyel határon, és bombavetők szórják szörnyű terhüket a védtelen fővárosra. A harangok ismerős kongása szólongatta reggeli istentiszteletre a hívőket a kis falusi templomba, ahol nemzedékek óta pihennek a Hendersonok. Barátságos hangjuk, mint azelőtt talán soha, megerősítette a kétkedő szívet. Csak Mrs. Henderson és May indult útnak. A békéért imádkoztak. Dick szokása szerint feljött ebédre, és délután May alkalmat talált rá, hogy elmondja, mit beszélt Rogerrel. A férfi figyelmesen hallgatta.

- Értem az álláspontját - szólalt meg, amikor May befejezte. - Én még várhatok, drágám.

- Én is.
- Lehet, hogy egy évig is eltart, míg összezúzzuk őket, de ennél tovább nem. Akkor aztán előttünk az élet.
- Boldog vagyok, hogy elmondtam neki. Jó, hogy minden tisztázódott.

A férfi megfogta az asszony kezét és megsimogatta. Örültek neki, hogy együtt lehettek. Beszélniük is alig kellett; annyira bíztak egymásban, hogy nem volt szükségük a szerelmesek szokásos fogadkozására. Olyan közel jutottak már egymáshoz, hogy örömet leltek a hallgatásban is.

De a nap szomorú volt. Senkinek sem volt kedve teniszezni. Nem beszéltek másról, mint a háborúról. Hallgatták a rádiót és mohón vitatták meg a híreket. Megkeresték Párizst, aztán Varsót is próbálták. Hat órakor összegyülekeztek, hogy meghallgassák a király beszédét. A Big Ben ütötte az időt. Zúgása betöltötte a kastély nagy hallját. A beszéd így kezdődött:

„Ebben a nehéz órában, amely történelmünkben talán a legsorsdöntőbb, népem minden családjának itthon és a tengeren túl küldöm ezt az üzenetet, olyan mély érzéssel, mintha át tudnám lépni küszöbüket és szemtől szemben szólhatnék velük."

May és Mrs. Henderson sírni kezdett, Jane idegesen húzta végig száján a rúzst.

„A feladat kemény lesz. Lehet, hogy sötét napok várnak ránk, és a háború nemcsak a csatatéren zajlik majd. De csak a helyes utat választhatjuk, amint azt látjuk, és bízzuk ügyünket Istenre. Ha mindnyájan hívek maradunk, készen a munkára és az áldozatra, amit ügyünk kíván, akkor Isten velünk lesz. Az Úr áldjon és tartson meg mindnyájunkat."

Egy percig áhítatos csend volt, aztán megszólalt a tábornok:
- Isten óvja a királyt! - mondta.
- Erre innom kell egyet - kiáltotta Ian mély hangján. - Ha nem lennék az a bizonyos erős és hallgatag angol férfiú, most elsírnám magam.

Ez megtörte a feszültséget.
- Vajh miért mentem feleségül ilyen bolondhoz? - kérdezte Jane. - Évente egyszer jó ötlete is támad. Az Isten szerelmére, adjál szódát meg whiskyt Ian, de ne hígítsd föl nagyon, mert megöllek.

A tábornok meg Ian azonnal jelentkezni akart, és másnap már korán reggel elindultak Londonba. Ian, mielőtt megnősült, gránátos volt és azt gondolta, beáll régi ezredébe. Mrs. Henderson, Jane és May kicsit később követték őket. Mrs. Hendersonnak valami terve volt, és mivel azt gondolta, szüksége lesz hozzá Roger segítségére, telefonált neki; ha lehet, jöjjön el öt és hat óra körül Jane-hez. Mikor már egy órája múlt, hogy elmentek, Dora megkérdezte Jimet, nem vinné-e be Londonba? Aggasztotta a helyzete; idegen volt és ellenség, ezért a belügyminisztériumba akart menni, hogy megtudja, mi történik majd vele.
- Nem lesz semmi baj - biztatta Jim. - Apus mindent elintéz.
- Az édesapjának fontosabb dolga is akad, mint hogy velem törődjék - felelte a lány. - Menjünk, kérem!

Jim arra számított, hogy kettesben töltik majd a napot.
- Tommy nem örül, hogy magára hagyjuk - mondta.
- Majd meglesz valahogy. Egyedül is jól szórakozik - felelte a lány, kissé türelmetlenül.
A kastély csak tíz mérföldre volt a tengertől.
- Gondoltam, fürdünk egy jót. Szörnyű meleg lesz Londonban.
- De nekem mennem kell. Igazán. Ha nem akar elvinni, vonatra ülök.
- Jól van - felelte mosolyogva Jim. - Persze hogy viszem.

Dora belékarolt. Tudta, hogyan kell bánni a fiúval.
- Talán megvacsorázhatnánk kettesben, és úgy jönnénk haza?
Jim örömében felsóhajtott, az arca ragyogott.
- Pompásan fogunk mulatni.

Amikor Londonba értek, a lány azt mondta, maga akar utánajárni a dolgának. Úgy gondolta, valószínűleg órákig kell várnia, ezért hallani sem akart róla, amikor Jim kijelentette, hogy boldogan marad vele. És ettől nem volt hajlandó eltérni.

- Ideges lennék. És türelmetlen attól, hogy a maga türelmét is próbára teszem.

Jim azt ajánlotta, hogy menjen Jane-hez amikor végzett, ő majd ott vár rá.

- Meg kell mondani anyusnak, hogy feljöttünk a városba, és csak későn érünk haza.
- Nem szívesen megyek a nővéréhez. Ő nem szeret engem.
- Csacsiság. Hogyne szeretné.

Dora határozottan csóválta csinos fejét.

- Ezt maga gondolja - felelte hűvösen. - Én meg tudom, amit tudok.

Megállapodtak, hogy hat órakor a St. James-parkban találkoznak, Anna királynő kapujánál. Onnét moziba mennek, vacsoraidőig. Dora mosollyal búcsúzott a fiútól, és kecsesen intett vissza. Jim nézte, hogyan furakodik a Parlament Street nyüzsgésén keresztül, míg el nem veszítette szem elől. Szerette egyenes tartását és ruganyos járását. Mivel nem volt semmi dolga, elment a Nemzeti Képtárba, de mert ott leakasztották a képeket, fölkereste klubját, amelynek nemrég lett a tagja. Nem talált ismerőst. Elolvasta az újságokat meg a legfrissebb híreket, melyeket a távírókészülék pötyögtetett, aztán megebédelt. Majd egy csésze fekete mellett átadta magát gondolatainak a dohányzóban. Ezek nem voltak kellemesek. Gyűlölte a háborút; bűnösnek és ostobának tartotta. Már régen kijelentette, hogy nem vesz részt benne, és most elérkezett a pillanat, amikor meg kellett mutatnia, állja is, amit mondott. Tudta, hogy barátainak egy részét, aki azonos véleményen, voltak vele, akik olyan hangosan hajtogatták a háború értelmetlenségét, elfogja majd a hazafiasság láza, amely elárasztja az országot, és megfeledkezve elveikről, sietve jelentkeznek katonának. Meg kellene vetnie magát, ha követné a példájukat. Azok talán azt mondják majd rá, hogy gyáva, de ez nem igaz. Ha tudnák az emberek, mennyivel merészebb dolog egyedül, barát nélkül szembenézni a közvéleménnyel, mint bajtársak közt várni az ellenséges golyót! Ráfogják majd, hogy kényes, fél a nélkülözéstől,

a kényelmetlenségtől, a hidegtől, esőtől, a lövészároktól. De ez mind nem igaz. Nem kellemes, ha ujjal mutogatnak az emberre, de még sokkal rosszabb, ha valaki elveszti a lelkét. Most aztán itt az ideje, bebizonyíthatja, milyen fából faragták. Az volna a szégyenletes, ha megadná magát. Önbecsülése a tét, és bármi is a következménye, lelkiismerete parancsát kell követni. Szereti apját és anyját, és tudja, hogy elhatározása keserű fájdalmat okoz majd nekik. Jane gúnyolódni fog, Tommy megdöbben. Azt, hogy Roger miképpen fogadja majd a dolgot, nem nagyon tudta. De mégis. Jeges nemtetszéssel. Ezen nem lehet segíteni. Egyében sem. Szembe kell nézni azzal, ami elkövetkezik. Felkészül a rossz világra. Hála istennek, van rá ereje, hogy elviselje. Elhatározta magát, és mondhatnak bármit, semmi sem térítheti le a kötelesség útjáról. Szinte elképzelhetetlen volt, hogy a kedves, fiatal arcon olyan konokság lássék.

- Előbb vagy utóbb, de le kell számolni mindennel - mondta magában. - És minél hamarabb, annál jobb.

Elhatározta, az első alkalommal elmondja nekik, hogyan döntött. Hogy tisztán lássa gondolatait, leült, és amilyen összefüggően csak tudta, papírra vetette azokat. Amikor elkészült, az órára nézett. Anyja már Jane-nél lesz. Talán odamegy és ott várja meg, míg eltelik az idő és Dorával találkozhat. Ahogy a lányra gondolt, tekintete meglágyult és rossz kedve is elmúlt. Az megértette, vele érzett és hitt benne. Amíg el nem veszíti, nincs semmi baj. Teljes szívével és lelkével szereti. Ha Dora beleegyezik, akár holnap feleségül veszi. Gyönyörű. De még annál is több. Jó, okos és bátor. Nem csak szerelmet, igazi tiszteletet is érzett iránta. Bár egy évvel volt csak fiatalabb, tudta, hogy sokat tanulhat tőle. És vele szemben jelentéktelennek tűnt.

Beült az autójába, és a St. James Streeten keresztül a park felé hajtott. Jane-nek egy kis, György korabeli háza volt Westminsterben, az apátság közelében, amelyet stílustalanságának csalhatatlan érzékével ordító modernséggel rendezett be. Szalonja a krómbútorokkal, kubista képeivel és fantasztikus függönyeivel

holmi kozmetikai intézet várótermére emlékeztetett, és csöppet sem hasonlított olyan szobára, amelyben értelmes emberi lény jól érezheti magát. Jane a környezetnek megfelelően öltözött, és festett haja, festett arca meg monoklija láttán akármelyik karikaturista kétségbeesetten égnek emelte volna a karját. Most még annak a kajánsága sem mutathatta volna szörnyűbbnek, mint amilyet ő csinált magából. Úgy látszott, hogy az elmúlt három nap eseményei csöppet sem érintették. Mrs. Henderson és May kedvetlenek voltak. A Westminster-templomban imádkoztak, és még nem múlt el róluk a hallgatagon könyörgő tömeg tragikus és mégis lélekerősítő élménye. Ian meg a tábornok épp akkor érkeztek, és valami italt kértek. Jim elmondta anyjának, hogyan került Lodonba és hozzátette, vacsorázni viszi valahová Dorát.

- Örülök neki - mondta Mrs. Henderson, és szeretettel mosolygott fiára. - Félek, hogy nagyon unatkozik vidéken. Jó, ha egy kis életet lát.

- Mit mondtak a hadügyminisztériumban? - kérdezte sógorától Jim.

- Kár kérdezned - szólalt meg Jane, mielőtt a férje a száját kinyithatta volna. - Nem látod, hogy olyan, mint valami fejfájós medve?

- Nem is csoda - fújt dühösen Ian. - Odamentem, azt mondtam nekik, a régi ezredemnél akarok szolgálni megint, mire valami kis mitugrász azt válaszolta, hogy öreg vagyok. Én öreg, negyvenéves koromban! Hiszen most vagyok csak életem virágában.

- Hore-Belishával akartam beszélni - kezdte a tábornok -, de dolga volt, és így csak a magántitkára fogadott. Azt mondtam neki, nem bánom mit csinálok, csak legyen valami dolgom. De nem nagyon biztatott. Kijelentette, hogy ez a háború a fiataloké lesz.

- De a fene egye meg őket, én fiatal vagyok - morgott Ian. - Fogadok, hogy mégiscsak részt veszek benne. Rogernek ki kell járnia.

Mrs. Henderson a férjéhez fordult.

- George kedves, megbeszéltük a dolgokat May-jel, és ha beleegyezel, befogadunk néhány kitelepített gyereket. Ha a nagy szalonból meg a bálteremből hálókat csinálunk, akár ötvenet-hatvanat is elhelyezhetünk.
- Természetes, hogy ez felfordulással jár - felelte a tábornok -, de ilyen időkben nem szabad erre gondolni. Dolgod lesz velük drágám, és ami több, értékes munkát végzel.
- May meg én gondozhatjuk őket, és biztosan tudom, Dora szívesen segít majd. Tudod, hogy milyen használható.
- Nagyon rendes lány.

Mrs. Henderson részletesen elmondta, milyen terveket eszeltek ki Mayjel, és amikor Roger megérkezett, még arról folyt a szó. Ian azonnal rátámadt.
- Roger, beszélni akarok veled.
- Előbb adj valamit inni, öregem. Pontosan tudom, mit szeretnél mondani. Vissza akarsz bújni az egyenruhádba, és apus is. Legyetek türelemmel. Mire végére járunk a dolognak, szükség lesz minden férfira és asszonyra ebben az országban. Ne feledjétek, ez az ügy hosszúnak és borzalmasnak ígérkezik.

Roger szálas termete nagyon katonásan festett az egyenruhában, és vidám magabiztossága bizodalmat öntött a családba. Barátságosan bólintott oda Maynek, az meg gyöngén elmosolyodott. De Roger az anyja mellé ült le. Az, amikor látta, hogy fia figyelni fog rá, beszélni kezdett a tervéről. Roger megígérte, hogy utánajár, miképpen lehet megvalósítani. Egykét ötletet is felvetett. May tudta, hogy fontos dolgokkal kell foglalkoznia, sok a tennivalója, és ezért csodálkoznia kellett barátságos türelmén, amellyel Roger Mrs. Henderson hosszas magyarázgatását hallgatta. Jó fiú volt, és jó barát. Olyan férfi, akiben bízni lehet, de szeretni nem. May lelkesedett Mrs. Henderson tervéért, nemcsak, mert ki akarta venni részét a háborúból, de mert így menekülhetett abból a helyzetből, amely nyugtalanította. Lakásuk kicsi volt; csupán a nappali, az ebédlő, két szoba a konyha mögött a szobalánynak és a szakácsnőnek, meg a

háló, a kettős ággyal Roger és az ő számára, mellette meg az a kicsi szoba, amit a várt kisbabának szántak. Úgy bérelték ki a lakást, hogy megteszi két-három évig, és amint majd több gyerek lesz és szükségessé válik, nagyobbá költöznek. A gyerekek nem jöttek, és Roger a kis szobát dolgozónak alakította át, amelyben könyveit és iratait tartotta. Ott fogadta azokat a látogatókat is, akiket nem volt tanácsos a hadügyminisztériumba hívni. Ezt a szobát persze lehet hálónak is használni, de Rogernek talán most még inkább szüksége lesz rá; azonkívül May kényelmetlennek érezte, hogy azt ajánlja, aludjanak külön. Furcsa dolog volt ez, és Jane, aki szívesen fürkészett, ha nem volt mit tennie, hamar kitalálná, mi történt. Akkor aztán az egész család megtudná, hogy megváltozott közöttük a viszony. Az alkuban, amit Rogerrel kötött, benne volt az is, hogy ez maradjon titokban. Mrs. Henderson terve megoldotta a problémát. May a háború alatt a kastélyban lakik majd, a lakás meg Rogeré lesz.

- És még valamit, Roger - mondta Mrs. Henderson, amikor megtárgyalták a gyerekek dolgát. - Doráról is akarok veled beszélni. Attól fél, hogy internálják, de ugye, ezt nem teszik?

- A német férfiakat összeszedik, de nem hiszem, hogy a nőkkel törődnének.

- Dora nem német, osztrák. Apád meg én vállaljuk érte a felelősséget.

- Az a baj, hogy öt mérföldre laktok... - Roger habozott egy pillanatig - egy katonai célponttól.

- Nem kell olyan titokzatosan beszélned róla - szólalt meg Jim, kissé gúnyosan. - Az egész megye tudja, hogy titkos repülőtér épült a közelben.

Roger vállat vont.

- Azt hiszem, ez igaz is. De vigyázni kell, a németek meg ne tudják, és úgy gondolom, a hatóság nemigen tűri, hogy idegenek lakjanak a szomszédságban. - Anyjához fordult. - Mit tudsz erről a lányról?

Mrs. Henderson elmondta Rogernek Dora megindító történetét.

- Ha az a sok gyerek ott lesz a házban, felbecsülhetetlen segítségünkre lesz. Tudod, hogy Jane nem alkalmas az ilyesmire.
- De nem ám - szólt közbe az.
- May meg én egyedül nem csinálhatunk mindent.
- Mi a véleményed a lányról, May? - kérdezte a férfi.
- Szeret dolgozni, és szívesen segít mindenben. Nála jobban senki sem gyűlöli a németeket.
- És a nácikat sem - folytatta Mrs. Henderson. - Amit mesél, hogyan bántak a németek a szegény osztrákokkal, amikor elfoglalták országukat, attól felforr az ember vére.
- Hogy hívják? - érdeklődött Roger.
- Dora Friedbergnek.
- Felírom, hátha szükség lesz rá - mondta Roger, elővette noteszát és bejegyzett valamit. - A helyetekben nem aggódnék. Majd megjelenik a rendelet a külföldiekről, és apus megbeszélheti a dolgot a rendőrfőnökkel. Ha jótáll érte, azt hiszem, rendben lesz minden.
- Átmész Franciaországba? - kérdezte a tábornok.
- Éppen most dolgozom rajta. Nem akarom a háborút a hadügyminisztériumban végigülni.
- Mit gondolsz, mi lesz a lengyelekkel?
- Amikor eljöttem, nagyon bizakodtak. De nekem az a véleményen, három hónapnál tovább nem bírják.
- Csak addig?
- Ez is valami. Időnk lesz rá, hogy kissé összeszedjük magunkat és jobban felkészüljünk.

Roger Jimhez fordult. Szemében megcsillant a gyöngédség, mint mindig, ha a család valamelyik tagjával beszélgetett, és megkérdezte:
- Na, öreg, hogy tetszik majd, ha ott állsz a sorban, a gyakorlótéren?

Jim egy darabig nem válaszolt. Elérkezett az idő; úgy érezte, hogy keze-lába egyszerre jéghideg lett. Elsápadt. Körülnézett a szobában. Olyan ideges volt, hogy ellenségesen nézett Rogerre.

- Egyáltalán nem tetszik - felelte dacosan. - Nem csinálom.

Mrs. Henderson egy kiáltást fojtott el, és aggodalmasan tekintett a férjére. Az meg Jimre meredt, mintha nem akarna hinni a fülének. Jane összeszorította a száját, mint akinek nem tetszik a dolog, elővette a rúzst és festeni kezdte magát. Roger nem tudott semmit Jim pacifista nézeteiről, régen találkoztak, és ha beszélgettek, Jim valahogy nem találta alkalmasnak az időt, hogy ilyesmiről szóljon. Így most Roger megütközve nézett Jimre, hallgatott egy pillanatig, aztán elnevette magát.

- Kell, öregem, kell. Behívnak úgyis, de jobb, ha magadtól mész. Tudod, ez szebb.

Jim nem mozdult. Haragféle látszott az arcán, amikor megszólalt. Most már biztos volt magában.

- Az a véleményem, hogy a háború borzalmas és értelmetlen. Mi volt a múltkor az eredmény? Milliók pusztultak el, és ugyanannyi lett béna meg vak. És miért? Hogy húsz év múlva aztán újra kezdődjék az egész. Ha ostobák vagytok, hogy harcolni akartok, hát csak rajta. Én nem teszem.

Egy darabig senki sem szólt. Roger elgondolkozva nézett az öccsére.

- Nem tudtam Jim, hogy pacifista vagy - mondta olyan közönyösen, mintha csak arról lett volna szó, hogy az öccse vegetáriánus.

- Hát most már tudod.

Roger a tábornokhoz fordult.

- Te tudtad ezt, apám? - kérdezte derűsen és elnézően.

A tábornok csak legyintett, úgy mutatta, hogy tehetetlen.

- Tudtam. Jim mindenütt hangoztatja, hogy pacifista. Nem vettem komolyan, azt hittem, amolyan egyetemi szamárkodás, és ha kitör a háború, majd megfeledkezik róla.

Jim dühös lett. Bátyja viselkedése és apja szavai valami rossz, sok bajt okozó gyereknek tüntették őt fel, és ez nagyon bántotta. De uralkodott magán.

- Tévedtél, apám - mondta, miközben felállt. Olyan komolyan beszélt, ahogy csak tudott. - Az a véleményem, hogy a háború

gonosz. Oxfordban ünnepélyes nyilatkozatot írtam alá, hogy ha kitör, nem veszek részt benne. Megvetsz, mert nem szegem meg a szavamat. Én így tennék, ha megszegném.
- Senki sem vet meg, öregem - válaszolta Roger. - Mi meg akarunk érteni.

A hangja békített, majdnem gyöngéd volt, tekintete meg szerető és barátságos. May, aki figyelte, ismerte ezt. A család tagjai szokatlanul szerették egymást. Ő házassága révén került közéjük, megkedvelték és türelmesek voltak hozzá, de valami furcsa módon mégis kívül maradt. Csak egymás társaságában érezték egészen jól magukat.

Jim arca elkomorodott. Könnyebb lett volna a dolga, ha bátyja rátámad, mert akkor keserű szavakkal válaszolhat, de ettől a gyöngéd hangtól, szerető tekintettől majdnem megtántorodott. Ökölbe szorította a kezét, és amikor megszólalt, alig ismerte meg a hangját.
- Hiszek az Istenben, hiszek a békében és az emberek jóakaratában. Hiszem, hogy ha az emberiség haladni akar, ki kell irtania szívéből a gyűlöletet, és helyébe a szeretetet kell plántálni. Most nincs idő rá, hogy habozzunk. Most kell állást foglalni nekünk, akik gyűlöljük a háborút; hitet tennünk meggyőződésünk mellett.
Roger hasonló komolysággal válaszolt.
- A háborút, öreg fiú, mindnyájan gyűlöljük. De az a véleményünk, hogy a becsületünk forog kockán.
- Lengyelország! - kiáltotta megvetően Jim. - A múltkor Belgium volt. Mi lesz a következő? Afganisztán? Equador? Hülyeség.
- Nekünk az a véleményünk, hogy a szabadság a tét. Küzdünk mindazért, amiért élni érdemes.
Jim hevesen szakította félbe.
- Most már másodszor tesszük biztossá a világot a demokráciának. Roger, igazán azt hittem, hogy okos ember vagy.

Ian vörösebb lett, mint valaha, fújt és levegő után kapkodott, mert nem bírta türtőztetni magát tovább.

- Ide hallgass, Jim. Ha a németek partra szállnak, nem fogsz ellenállni nekik?
Jim bosszúsan fordult feléje.
- Szent Isten, Ian, hagyd ezeket az érveket. Már beléjük betegedtünk. Nem fogok. És ha hozzám jönnek és elvesznek mindent, tűröm. Ha meg akarják becsteleníteni a nővéremet...
Mielőtt még Ian válaszolhatott volna, Jane élesen nevetve vágott közbe.
- Emiatt ne fájjon a fejed, Jim. Én majd tudom, mit csinálok velük.
A fiú elpirult. Zavartan nézett Jane-re, és a hangja nem volt már olyan szilárd, amikor folytatta:
- Azt gondolod, hogy tetszik nekem ez a dolog? Vagy szívesen okozok nektek csalódást, bosszúságot? Könnyebb lenne bevonulni és zsebre vágni az elveket. De nem tehetem. Higgyétek el, nem tehetem. Megverhetnek, börtönbe zárhatnak, falhoz állíthatnak és agyonlőhetnek, de én nem katonáskodom, én nem gyilkolok, és nem segítek mást sem abban, hogy gyilkolhasson.
- Senki sem állít falhoz, senki sem lő agyon, öregem - felelte szelíden Roger. - Bizottság elé kerülsz, elmondod, hogy miért vonakodol a katonai szolgálattól, és ha elfogadják az érveidet, olyan munkát végzel majd, amelynek nincs köze a háborúhoz.
- Ezt nagyon szívesen megteszem.
Roger az öccsére nézett. Szomorú tekintetében mély együttérzés csillogott.
- Azt hiszem, fiam, nehéz idők járnak rád.
- Nem tehetek róla. Meg kell tennem a kötelességemet, ahogy azt helyesnek találom.
- Ez mindnyájunkra vonatkozik.
Roger elővette a tárcáját és kivett belőle egy cigarettát. Végét az ezüst fedélhez koppantottá. Gondolataiba merült.
- Akarsz még valamit kérdezni tőlem? - folytatta támadóan Jim.
- Semmit.
- Akkor megyek. Dorával kell találkoznom. Jó éjszakát anyám, jó éjszakát apám.

Az apjára nézett, és egy pillanatig mozdulatlanul meredt rá, mint akit váratlanul megtámadtak. A ráncos, redős arcon könnyek peregtek alá. Olyan megrendítő volt a látvány, hogy Jim felnyögött. Aztán rekedt kiáltással kirohant a szobából. Egy darabig senki sem beszélt.

- Úgy látszik, ez nagy csapás neked, apám - mondta végül Roger.

Mrs. Henderson a férje mellé ült. Elővette annak zsebkendőjét, és a kezébe nyomta. Az meg letörölte a könnyeit. Nevetni próbált.

- Bocsánat, hogy ilyen komédiát csináltam.
- Ne vedd a szívedre, drágám - felelte Mrs. Henderson.
- Szégyellem magam. Nem tudom, hol vétettem el. Nem lett volna ez a fiúból, ha nem hibázom én is. - Sóhajtott. - Ez a világ nagyon nehéz számomra. Sokáig éltem, itt az ideje, hogy helyet csináljak neked, Roger fiam.

Ismét csend telepedett a szobára, amit Mrs. Henderson tört meg.

- A gyereknek joga van ahhoz, hogy nézetei legyenek. Tulajdonképpen mi is ilyesmiért harcolunk. Nem hiszem, hogy könnyű volt neki mindezt megmondania, és félek, nagyon elkeseredett. Azt teszi, amiről úgy véli, hogy helyes. Könyörgök, ne tegyétek nehezebbé neki.
- Bánjunk úgy vele, mint valami derék és rendes fiúval? - kérdezte hidegen Jane.

Elképzelhetetlen volt, hogy Mrs. Henderson tekintete olyan haragos lehet. Jane lesütötte szemét a tekintete előtt.

- Elvárom, hogy úgy bánj vele, mint fiammal, akit nagyon szeretek. Anglia törvényei megengedik, hogy azt tegye, amit kötelességének vél. A családban senki sem fogja hibáztatni. Én nem engedem, hogy bárki bármit mondjon vagy tegyen, ami sértené.

IV.

Jim keresztülhajtott Westminster csöndes utcáin, átvágott a Victoria Streeten, megállította autóját a St. James-park kapujánál és belépett. Korán volt még. Dora nem is lesz ott, gondolta, de fölkavarodott

benne minden, ezért időre volt szüksége, hogy megnyugodjék. Vágyott a lányra. Sohasem kívánta úgy, mint most. Tudta, helyesen cselekszik, de nyomorúságosan érezte magát. Dora majd megvigasztalja. Mert jó és okos. Nagy boldogság volt számára, amikor megtudta, hogy helyesli a nézeteit. Ő is olyan izzó pacifista, akár csak jómaga. Bár hozzá hasonlóan csak hallott a háború borzalmairól, mégis volt valami személyes és keserű tapasztalata annak következményeiről. Látta a szorgalmas munkások kétségbeesését, amikor nem tudtak dolgozni, és tehetetlenül nézték, hogyan halnak éhen a gyermekeik. Látta a szürke és éhségtől elgyötört arcokat, a keserűségét azoknak, akiknek számára a holnap éppolyan reménytelen volt, mint a ma. Látta, hogyan lesz a bátorból gyáva, a jóból gonosz, a tisztességesből csaló. Látta, hogyan nő a gyűlölet azok szívében, akik jótékonyságra vannak utalva. Látta, hogyan támad az emberek közötti ellentét, miként pusztul a becsület és minden, ami széppé teszi az életet. Hogyan válik a bolondok és csirkefogók élcelődésének céltáblájává az emberi érték, az igazság, az őszinteség, az emberi méltóság és a becsület. És mi volt mindennek az oka? Az ostoba, értelmetlen háború, amit a mohó, becsvágyó és lelkiismeretlen gazemberek idéztek elő. Bukásuknak a fél világrész nyomorúsága lett az eredménye.

És mi volt a győzelem ára? A nyerészkedők vagyonokat szereztek. A mulatók csak úgy söpörték be a pénzt. A vendéglők fényesen kerestek. Az autógyárosok rengeteg autót adtak el. A munkanélküliség elképesztő arányokat öltött. A bányászok éheztek. A sanyarúság megfosztotta az embereket függetlenségüktől és lelküktől, alig hogy tengődtek. A gazdagok értelmetlen dőzsölésre költötték vagyonukat. Úgy látszott, az egyetlen okos dolog jól élni, és ostobaság számon tartani, hogy mi mibe kerül. Aki tisztességes, józan és tiszta életű volt, az ostobának számított. Micsoda szamárság komoly dolgokat komolyan venni! Az erkölcs és a szellemi érték - Istenem, ez mind nagyon unalmas! Az élcelődés vette át a szellemesség helyét, és a cinizmus a bölcsességét. A bűn nem volt többé szégyenletes, a mértéktelenség megvetendő.

Kitartott férfinak lenni tisztes foglalkozásnak tűnt, és ha egy nő, aki pénzért árulta magát, vendégséget csapott, a fél világ tolongott, hogy meghívassa magát. Ez volt a háború eredménye Angliában. A felsőbb osztályok nem törődtek kötelességükkel, a középosztály leszállt színvonaláról, a munkásság pedig egészségtelenül lakott, rosszul táplálkozott, és bosszúra vágyott.

Győzők és legyőzöttek, mindnyájan elbuktak. És most a bolondok, a gazemberek ismét bele ugrottak a háborúba. Jim nem törődve azzal, hogy mit gondolnak róla, nem bánva a fájdalmat és a szorongást, a lenézést és a megalázást, megesküdött, hogy ragaszkodni fog meggyőződéséhez. Útja a park tava mellett vezetett el, és hirtelen észrevéve egy kedves látványt, megállt. Vidám mosoly játszott a szája körül, amint tekintete két pelikánra esett, akik fontoskodva totyogtak a füvön. A tó tükrén tarka tollú kacsák úsztak, az egyik folyton alámerült, farktollai vidáman meredtek az ég felé. A padokon anyák és gyermekeik ültek. Itt-ott fáradt asszonyok olvastak valami könyvet. Jim továbbsétált. Az egyik padon idősebb úriember böngészte az esti újságot. Néhány khakiruhás katona is arra kószált, és egy kanadai megkérdezte, merre van a Parlament Street. A fák lombja még zöld volt, nem látszott a közeledő ősz, és a virágágyakban dáliák virítottak. Nagyon kedves volt ez a kis park a City közepén, bájos, vidékies és ugyanakkor városi is. Az olyan sokat olvasott fiatalemberben, mint Jim, felidézte a 18. századot. Itt sétálgatott Tom Jones Lady Bellatonnal, itt hallgatta Lady Teazle Joseph Surface udvarlását. És itt fordultak meg ősei is, a Hendersonok, parókában, hímzett kabátban, az asszonyok krinolinban, rizsporos hajjal, hogy az előkelőekhez dörgölőddzenek, amikor el-ellátogattak Londonba. Jim elkomorodott, ha arra gondolt, hogy a pusztulás hamarosan elérheti ezt a kedves tájat.

Akik Londont az előző háború előtt is ismerték, azt mondják, akkor volt utoljára szép az élet. Mit beszélnek majd, ha elég szerencsétlenek lesznek, és a következőt is túlélik? Szinte egy

pillantással akarta emlékezetébe vésni a kertet, hogy az megmaradjon, és semmi ki ne irthassa.

Aztán megnézte az óráját. Az idő még korai volt, ezért tovább sétált. A nyári este édes levegője felpezsdítette, meg a város tompa zaja is, mely északról és délről szűrődött a parkba. Izgató volt ez a maga módján, mint amikor érdekes dolgok zajlanak egy zárt ajtó mögött, és az ember ott áll, nem tudván, mi történik majd. Váratlanul megpillantotta Dorát. Egy padon ült, és valami nővel beszélgetett. Ezen meglepődött, mert úgy tudta, a lány egy lelket sem ismer Londonban. Az asszonyból gyorsan áradt a szó, Dora meg rászögezve tekintetét bólogatott, mint aki figyel, erősen figyel és hallgat. Annyira elmerült, meg sem látta Jimet, amíg az olyan közelbe nem ért, hogy hallhatta, az ismeretlen nő németül beszél.

A nő vette előbb észre, és hirtelen elhallgatott. Dora megriadt és elpirult.

- Még nem vártam, Jim. Nem is hallottam, hogy jön. Egészen megrémültem.

Az asszony végigmérte a fiatalembert - az meg úgy találta, hogy a nő tekintete furcsa és hűvös -, majd fölállt, bólintott Dórának és elsietett.

- Ki volt ez? - kérdezte Jim, amint leült Dora mellé.
- Fogalmam sincs róla. Itt ült a padon, amikor idejöttem. Látta, hogy külföldi vagyok, és beszélgetni kezdett velem. Menekült. Elmondta a történetét. Nagyon szánni való és szomorú, hogy az ember nem segíthet rajta. Igazán sajnálom.
- Meglehetősen határozott nőnek látszik. Azt hiszem, majd gondoskodik magáról.
- Adjon egy cigarettát! Mit csinált egész nap?
- Tulajdonképpen semmit.

Jim hangja szomorú volt, hogy a lány ránézett. Dora látta, hogy sápadt és kimerült.

- Baj van? Szörnyen fáradt lehet.

- Kimerültem. Elmondtam nekik. Már tudniillik, hogy nem leszek katona. Ott voltak mindnyájan. Igen nehezemre esett. Az apám sírt.
- Miért? - kérdezte a lány hűvösen.
- Azt hiszi, hogy szégyen. Szégyenli is magát. Nem érti az álláspontomat.
A lány egy darabig hallgatott, arcán makacs vonás jelent meg. Jim folytatta:
- Ne ítélje el. Öreg ember, és családunk nemzedékek óta a hadseregben szolgál. Tudja, ő azt hiszi, ha az ember nem katona, akkor akár kéményseprő is lehet. Képtelen megérteni, hogy háború idején akadjon valaki, aki nem ragad meg minden lehetőséget, hogy katona legyen.
- A bátyja is haragudott?
- Nem haragudott éppen. Kedves volt, elnézően kedves, mint ahogy olyasvalakit kezelnek, aki kicsit megzavarodott. - Jim szomorúan elnevette magát. - Nem hiszem, hogy az élet valami kellemes lesz számomra otthon.
Dora vállat vont, ami sok mindent jelenthetett.
- Szólt az édesanyja rólam is a bátyjának? - kérdezte.
Jim elmosolyodott. Örült, hogy a lányról beszélhet.
- Szólt. Roger fölírta a nevét. Azt mondja, minden rendben lesz, és én biztos is vagyok benne. Szörnyű lenne, ha magát internálnák. Hiszen maga nem német, hanem osztrák. És az a borzalmas bánásmód, amiben része volt, jogot ad egy kis kíméletre.
- A tény az, hogy ellenséges állam polgára vagyok.
- Tudja, hogy ezen lehet változtatni - felelte Jim mosolyogva.
Nyilvánvaló volt, mire gondol, és a lány kis mozdulatot tett a kezével, de hogy az mit jelentett, a fiatalember nem tudta volna megmondani. Megfogta Dora kezét, de nem szólt semmit. Az meg tűrte. Egy járókelő fürkészve nézett rájuk, és elmosolyodott, amikor továbbment. Jim várt, míg nem hallhatta, mit beszélnek.
- Nem lenne a feleségem, drágám?

A lány elhúzta a kezét, a szemét meg lesütötte. Mintha kicsit elfintorította volna az arcát.
- Ha a feleségem lesz, angol alattvalóvá válik, és a hatóság egy szót sem szólhat.

Dora, mintha habozott volna egy pillanatig. Rá is mosolygott a fiúra egy kissé, de a szeme komoly volt.
- Nagyon kedves, Jim, de nem lehetek a felesége.
- Miért? Én szeretem. Tudja, hogy milyen szenvedélyesen. Úgy gondoltam, maga is kedvel.
- Nem lenne tisztességes dolog a szülei miatt. Olyan kedvesek voltak hozzám; nem fizethetek így nekik. Nagyon rosszul esne nekik, ha feleségül venne.
- Nem hiszem. Ők azt akarják, hogy nősüljek meg.
- Az lehet. De azt nem, hogy szegény, középosztálybeli, idegen lányt vegyen feleségül. Még akkor sem békülnének meg, ha hat gyereket hoznék a világra.

Jim sóhajtott. Tudhatta volna, hogy az okos Dora rájön: apja, miután Rogerban csalódott, most második fiától várja azt az örököst, akit a szíve annyira kíván. És úgy vélte, az érzelmes, eszményekért lelkesülő lánynak igaza van, amikor nem tetszik neki, hogy tenyészkancának tekintsék.
- Nekem nagy szükségem van magára, drágám. Csúnya idők várnak rám, ezt ne felejtse el. El fogom viselni, de szükségem van magára.
- Még sokkal nehezebb lesz osztrák feleséggel.
- Nem bánom. Akkor nem szakíthatnak el magától. Dora, mondjon igent. Ígérem, hogy sohasem bánja meg.

A lány nyílt tekintete Jim felé fordult, és odahajolva hozzá, könnyedén megcsókolta az arcát.
- Ne döntsünk még. Gondoljuk meg a dolgot. Nem szeretném, hogy elhurcoljanak valahova, ebben biztos lehet. Csöppet sem lenne ínyemre. Ha majd fenyeget a veszély, összeházasodunk.

Olyan kedvesen, melegen mondta ezt, hogy Jimnek megkönnyebbült a szíve.

- Az jár az eszemben, feljelentem, hogy német kém, így aztán kényszeríthetem - mondta vidáman.
Dora nevetett.
- Nem lenne szép magától.
- Megmondhatná legalább, hogy nem utál.
- Maga sokkal kulturáltabb, mint akárki ebben az országban. Nem csodálkozom majd, ha ráeszmélek, hogy magába szerettem.
- Angyalom.
Dora fölemelte a karját, mintha védekezni akarna a szenvedélyes ölelés ellen, amire számított.
- Nem itt, nem a nyilvánosság előtt. Nem azt mondta, hogy moziba megyünk?
Felálltak és kisétáltak a parkból. Amint a kapuhoz értek, egy rikkancs rohant el mellettük, a *Star* legfrissebb kiadásával.
- Újság, újság - üvöltötte. - Az Atheniát elsüllyesztették. Újság, újság.

V.

Mrs. Henderson késlekedés nélkül munkához látott, mert az idő sürgetett. Gyorsan át kellett alakítani a házat, elhelyezni a gyermekeket, akiket be akart fogadni. Mindenki arra számított, hogy Londont erősen bombázzák majd, és a kórházak utasítást kaptak, készüljenek fel néhány ezer sebesült befogadására. A betegeket, akiket szállítani lehetett, vidékre küldték, akinek nem volt szüksége ápolásra, azt hazaengedték. Már a háború első napján megszólalt a sziréna, és az emberek nagy tömegben - sokan tréfálkozva, sokan ijedten, a legtöbben, mert azt hitték: parancs - a kezdetleges óvóhelyekre siettek. A hatóság sürgette a gyerekek eltávolítását, és a Londonból induló vonatok megteltek velük. Nehéz volt a napról napra növekvő áradatnak megfelelő elhelyezést találni.

Mrs. Henderson kirakatta a bálteremből a bútorokat, és a falak mentén két sorban gyerekágyakat helyezett el, amelyeket sürgősen Londonból hozatott. Üres lett a nagy szalon játékszoba vált belőle, az ebédlőből pedig, amelyet csak nagy vendégség idején használtak, étkező. Csak a hall, amit William Kent tervezett, és a kastély legszebb terme volt, meg a kisebbik ebédlő, a kis szalon és a könyvtár, amelynek fafaragását Grinling Gibbons készítette, maradt a családnak. Roger tanácsára elhatározták, hogy harminc gyerekkel kezdenek. Azok két csoportban érkeztek, először tizenkettő, aztán tizennyolc. Stepney-ből jöttek, akadt köztük négy- meg tizenkét éves is. Némelyik illedelmes volt, tisztes munkásszülők gyermeke, de a legtöbb arról tett bizonyságot, hogy apjuk-anyjuk borzalmas szegénységben él. Rongyosak voltak és tetvesek. Meg kellett őket mosdatni és sikálni; ruhákat kellett szerezni számukra. A kicsikkel könnyen lehetett bánni, de az idősebbekre, különösen a fiúkra, nehéz volt vigyázni; csúnya szokásaik voltak, káromkodtak és engedetlenkedtek. Kettővel hárommal meg egyáltalán nem lehetett bírni. Összetörtek mindent, belegázoltak a virágágyakba, hogy egyetlen virág sem maradt meg. Akadt köztük olyan is, aki étkezés idején még sohasem ült asztalnál, mert a padlón kuporgott. Amikor ezeknek aztán az asztal mellé kellett ülni, esztelen mérgükben mindent a földre hajigáltak. De a legnehezebben azokkal lehetett bírni, akiket elfogott a honvágy. Féltek a nagy kastélyban, és visszavágytak London nyomornegyedének lármás és piszkos utcáira. Aztán ott voltak az anyák is, akik gyermekeiket látogatták meg. Néhányan örültek, hogy nem érheti őket baj, és bár meg kellett válni tőlük, az egészséges vidék csak javukra szolgál. Ösztönösen megérezték, hogy nyugodtan rábízhatják gyermekeiket a kedves hölgyre, aki oly szépen beszélt velük. De másokkal nehezebben lehetett ezt megértetni. Nem tetszett nekik az egyszerű és egészséges táplálék, melyet Mrs. Henderson adott a gyerekeknek, és panaszkodtak, hogy azok éheznek. Főképpen az nem volt ínyükre, hogy friss tejet kapnak kondenzált helyett. Azt mondták, hogy ez gyalázatosság; meg voltak győződve róla, hogy Mrs. Henderson

pénzt kap a gyerekek ellátásáért az államtól, és nem titkolták meggyőződésüket, mely szerint szépen keresett a dolgon. Haragudtak a tiszta ruhára is, melyet Mrs. Henderson vásárolt védenceinek, mert úgy gondolták, ez célzás arra, hogy ők nem tudják tisztességesen ellátni gyerekeiket. És mivel mind egyformát viselt, azt mondták, hogy ez „jótékonysági öltözék". Nem szerették azt sem, hogy „annyit fürdenek" a gyerekek, ehhez pedig Mrs. Henderson ragaszkodott. „Megfáznak szegénykék és belepusztulnak" - mondogatták. Néhányan el akarták vinni a gyereküket. Meg is tették. Helyükbe mások jöttek, és olyankor találgatni lehetett, vajon kedvesek lesznek és jól neveltek, vagy pedig bajkeverő kis ördögök?

De néhány hét alatt Mrs. Hendersonnak a gyöngédséget szigorral párosítva sikerült megfékeznie a legmakacsabbat is. Jóságos szíve ujjongott, amikor látta, hogyan gömbölyödnek ki a jó koszttól és a levegőtől, és milyen piros lesz az arcuk. Még a legtöbbet kifogásoló anyának is be kellett vallania, hogy a gyerekeknek jó a soruk, és különös szégyenkezéssel ismerték el az asszonyok, hogy „az öreg nő nem is olyan rossz". Diadal volt Mrs. Henderson számára, amikor egy civakodó, sovány asszony, hat gyerek anyja, azt mondta neki:

- Az biztos, hogy maga úrinő, nem bánom, akárki akármit is beszél. .

De a munka nehéz volt. Az inasok elmentek, a komornyik teherautót vezetett, a két másik férficseléd kiképzésre vonult be, csak a nők maradtak. Mire Mrs. Henderson, May és Dora lefektették a gyerekeket, kimerültek. Az idősebbek a falusi iskolába jártak, így aztán napközben nem csinálhattak bajt. A többire May meg Dora felváltva vigyázott.

Dora - mint Mrs. Henderson előre megmondta - felbecsülhetetlen szolgálatokat tett. Szigorúbb volt, mint May, és erélyesebb, mint amire Mrs. Henderson rá tudta magát szánni, úgyhogy annak néha emlékeztetnie kellett: ők gyerekek, akiknek nem volt alkalmuk tanulni. De annyi bizonyos, rendben tudta tartani őket. Nem

szerették annyira, mint Mrs. Hendersont vagy Mayt, de tartottak tőle. Hamarosan rájöttek, ha azt mondta, hogy meg kell tenni valamit, az úgy is volt.

Nemsokkal a háború kitörése után furcsa dolog történt. Jim egy képeslapban egy felvételt talált: hogyan hagyta el a német nagykövetség Londont. Megmutatta Dorának.

- Nézze csak! - mondta. - Nem ez az a nő, akivel a múltkor este, mikor a városban jártunk, a St. James-parkban beszélgetett?

A kép magas, éles arcvonású asszonyt ábrázolt. Dora éppen csak, hogy rápillantott.

- Nem hiszem - felelte közönyösen. - Az a nő azt mondta, hogy menekült.

- A kalapja pontosan olyan. Meg a tekintete is olyan kemény. Vajon tényleg menekült volt-e?

- Hát, ha valamit ki akart húzni belőlem, az biztos, hogy nem sikerült - válaszolta Dora nyílt mosolyával.

Jim nem gondolt az ügyre többet. De amikor apja megérkezett, úgy gondolta, hogy az érdekesség kedvéért megmutatja neki a képet, de nem találta az újságot. Szerette volna tudni, mi lett vele. A tábornok, miután lemondott arról, hogy egyéb munkát kapjon, a Vöröskereszt központi irodájában dolgozott, és csak víkendre ment le a kastélyba. Éppolyan kedves volt Jimhez, mint korábban, de kerülte, hogy egyedül maradjon vele. Jim pedig ideges volt, és érezte, hogy apja néha keserűen és fürkésző állhatatossággal nézi. De ha ő pillantott rá, apja elfordította a fejét. May és Mrs. Henderson sem változott, de csak közömbös dolgokról beszélgettek, és sohasem emlegették azt, ami elválasztotta őket. Jim egyszer megpróbálta, hogy meggyőzze anyját.

- Ne beszéljünk erről, Jim! - mondta Mrs. Henderson. - Azt hiszem, te már elhatároztál mindent, és bármit mondanék is, ez nem változtatna rajta.

- Nagyon bánkódol miatta?

- Bánkódom.

Egy vasárnap, amikor a reggelinél ültek, Jim levelet talált a tányérja mellett. Felnyitotta, és miután elolvasta, megmutatta a többieknek.

- Az első fehér toll*-mondta.

Mrs. Henderson és a tábornok kelletlenül nézték. May lesütötte a szemét. Dora kék szeme különös tekintettel meredt rá. Jim megvizsgálta a bélyeget.

- A közelben adták föl - jegyezte meg. - Kíváncsi vagyok, melyik kedves barátunknak jutott eszébe?

A borítékban levő tollat mosolyogva kabátja hajtókájába tűzte. A tábornok felállt az asztaltól, és kiment a szobából. A többiek szótlanul ették meg reggelijüket.

Jim hamarosan idézést kapott a helyi bizottságtól, amelyet azért alakítottak, hogy maga elé idézze azokat, akik nem akartak katonai szolgálatot teljesíteni. Bátor volt, és nem félt a megpróbáltatástól, amikor a kitűzött napon a szomszéd városba utazott. Kissé zavarta a többi meggyőződéses pacifista szánalmas külseje. Heten voltak, és egy becsületes, őszinte arcú földmunkás kivételével mind nyomorúságos, vézna emberek. Nem volt ínyére egy társaságban lenni velük. A magas, izmos Jim kellemetlenül érezte magát, amikor rájuk nézett. Az biztos, hogy ezeket nemigen tudná használni a katonaság. Az, hogy egy táborba tartozik velük, elveit alacsonyrendűnek tüntette, és ettől kissé meg is riadt. Az elsőben, akit kihallgattak, csak úgy ágált a gőg, és amikor megkérdezték, mire alapozza ellenszegülését, hosszú beszédben hangoztatta kommunista meggyőződését. Foglalkozása divatáru-kereskedő volt. Nemcsak azt utasította el, hogy a hadseregben szolgáljon, de nem akart részt venni semmiben, ami a legkisebb mértékben összefügg a kapitalista háborúval.

* A gyávának angol szokás szerint fehér tollat küldenek. (A ford.)

Felszólította a bizottságot, hogy börtönöztesse be. A munkás, akit másodiknak hallgattak ki, különbözött tőle. Egy kicsiny és ismeretlen szektának a tagja volt, amelyet a tizenkét apostolról neveztek el. Hívői betű szerint akarták követni ebben az idegen és szívtelen világban Jézus Krisztus parancsait. Megindító volt, ahogy ez az egyszerű, iskolázatlan férfi a szavakat keresve, hitéről tanúságot tett. Nem lehetett kételkedni őszinteségében. Megfogott mindenkit a teremben, akár a bizottsághoz tartozott, akár az idézettekhez, és olyan csodálkozó tisztelettel hallgatták, mintha Jézus tanítványa lett volna. Jim mélyen meghatódott. Ennek az igaz embernek az idealizmusa napsugár volt, és fénnyel árasztotta el a szívét, ezért amikor rákerült a sor, bizakodva állt bírái elé. Személyesen ismerte a bizottság tagjait és az elnököt, apjának jó barátját. Ha valamelyikük furcsának is találta, hogy Jim megjelent előttük, nem mutatták. Jim felolvasta a rövid nyilatkozatot, amit előre megírt, és felelt a kérdésekre is.

- Kész arra, hogy a mezőgazdaságban dolgozzék? - kérdezte az elnök.
- Kész, uram. Nagyon szívesen.
- Jól van.

Megkapta a fölmentést.

A birtokon több tanya volt, de a bizottság kikötötte, hogy nem dolgozhat apja bérlőinél, ezért másnap aztán olyan farmernél keresett munkát, aki saját földjét művelte.

- Maga békepárti, ugye? - kérdezte a farmer.
- Az.
- Látom, erős, izmos fiatalember. Dolgozott már legalább egy napot életében?
- Úgy nem, ahogy maga gondolja.

A farmer végignézte, mintha valami különös állat lenne.

- Nem bánom, megpróbálhatjuk. Nincs béresem. Mind a katonaságnál szolgál, és azt hiszem, meg kell elégednem a söpredékkel, amit kaphatok.

Jim lakást is talált a közelben egy házaspárnál, akiknek a fia önként jelentkezett a frontra. Örült, hogy elkerült hazulról. Érzékeny volt, és az, hogy a többiek apja, anyja, May kerültek minden megjegyzést dicstelen helyzetére vonatkozóan, jobban megviselte az idegeit, mintha nyíltan elítélték volna. Ügy érezte magát, mint aki hosszú ideig börtönben ült, aztán hazatér és tudja, a család vigyáz arra, hogy ki ne szaladjon a száján valami bántó megjegyzés. Csak Dorától nem tartott. De amióta ott voltak a gyerekek, a lánynak sok dolga akadt, és nem szentelhetett neki időt. Meg kellett elégednie azzal, hogy sétál vele a parkban, vagy néhány percig beszélgethetnek, ha véletlenül egyedül találta. Szemére is vetette, hogy keveset foglalkozik vele, de Dora azt válaszolta, jobb, ha nem veszik észre, milyen bensőséges köztük a viszony.

- Nem akarom, hogy valaki gyanakodjék ránk, amíg valóban el nem határoztuk magunkat.
- Én már elhatároztam - felelte Jim.
- Én még nem.

A válasz bosszússá és boldogtalanná tette volna, ha nem kíséri kedves mosoly.

A farm, amelyen Jim dolgozott, csak hatmérföldnyire volt, és úgy beszélték meg, minden vasárnap hazamegy és otthon tölti a napot. De ilyenkor alig volt alkalma, hogy négyszemközt beszélhessen Dorával, így megígértette vele, egyszer-másszor, ha szerét ejtheti, találkoznak abban a kis Erzsébet korabeli házban, amely egy alacsony domb tetején állott, közel az országúthoz, de még a park falán belül.

Egészen közel volt a kastélyhoz, ha valaki kerékpárra ült. Zsindely fedte, és bár kicsi volt, de lakályos; a tábornok valamelyik nagybátyja hosszú időn keresztül élt ott, és Hendersonék még most is úgy emlegették, hogy Algy bácsi háza. De a környéken Borztanyának hívták. Jim mindig azt remélte, ha Rogeré lesz a birtok, neki adja. Ezért szeretett arra járni Dorával, és beszélgetni az átalakításokról, amiket majd csinálnak.

- Nagyon jó lesz kettőnknek - mondogatta, és szerelmesen nézett a lányra.
- A kilátás nagyon kedves - felelte az mosolyogva. A ház dombon épült, ablakaiból jókora darabot lehetett látni a környező tájból.
- Egész Sussex itt terül el előttünk - büszkélkedett Jim.
- Nagyon szép.
- Nem tudom, miért ne kelhetnénk mindjárt egybe. Akkor aztán ide költözhetünk és itt élhetünk.
- Ne legyen csacsi. Elég sokszor mondtam, miért nem.

Jim sóhajtott. Már tudta, ha Dora egyszer elhatároz valamit, azt semmi könyörgésre sem másítja meg. Az volt a véleménye, ha feleségül menne hozzá, az hálátlanság lenne apjával és anyjával szemben, akik oly kedvesek voltak vele. Bár Jim úgy gondolta, a lány aggodalma nem egészen alaptalan, értékelte ezt a gyengéd tapintatot.
- Szeretném, ha nem lenne olyan fennkölt - mondta.

VI.

Szép őszi idő volt. Szeptember vége felé Tommy visszament az iskolába. Akkor már az orosz seregek átlépték Kelet-Lengyelország határát, és támadásukra összeomlott a lengyel ellenállás. Varsó megadta magát. A győztesek osztoztak. A háború első, rövid fejezetét lezárták. Az angol csapatok szakadatlanul áramlottak a Csatornán keresztül, és Roger is átkelt a főparancsnok törzskarával. Megérkezett a tél. Dick Murray Norfolkban volt az ezredével. Bár nagy fájdalmat érzett távozása miatt, May örült, hogy nincs már ott többé, és nem lepheti meg látogatásaival. Úgy gondolta, Rogerrel kötött megállapodásának nemcsak szavait, hanem a szellemét is meg kell tartani, és ez nagyon nehéz lett volna, ha sokat találkoznak. És jólesett az is, hogy akár Roger, Dick szintén a hazát szolgálja. Nem sok levelet váltottak, és ha jött is egy-egy, az nem volt szerelmes, inkább csak beszámoló arról, mit csinál, közben némi

panasz, mennyire unalmas minden. Ilyenkor aztán May egész nap vidám volt. Szinte hallotta mély, vágyakozó hangját a közönyös mondatok mögött, és minden egykedvű szó arról árulkodott, hogy a férfi nagyon szereti. Szerencsére annyi volt a dolga, hogy alig jutott ideje gondolkodásra, és bár egyik nap úgy telt, mint a másik, a hetek tovairamodtak. Észre sem vette, hogy közeledik a karácsony, míg Mrs. Henderson egy reggel ki nem jelentette, felmegy Londonba, és ajándékokat vásárol a gyerekeknek. Fenyőfa került a kastélyba, amit betettek az egyik hálószobába, és May meg Dora szabad idejükben nekifogtak a díszítésnek.

Tommy megérkezett a szünidőre. Sokat nőtt, de azért még kisfiú volt, sovány és törékeny, keze-lába aránytalanul nagy, haja meg valóságos sörény, amit édesanyja hiába igyekezett rendben tartani. Sötét szeméből értelem sugárzott. Csak úgy áradt belőle az élet, és ha nem olvasott, alig bírt csendben ülni. Azt kellett gondolni, vér helyett higany folyik az ereiben. Mozdulatai esetlenek voltak és kedvesek, mint a fiatal csikóé. Amikor Mrs. Henderson meglátta, hogy milyen nagyot nőtt, kissé szomorúan arra gondolt: nemsokára változni kezd a hangja, és hamarosan éppen olyan nagy legény lesz, mint bátyjai, és a felnőttben elveszti a gyermeket, aki olyan kedves a szívének. Hálát adott Istennek, hogy még fiatal és nem kell katonának mennie. Nem érheti semmi baj.

Eljött a karácsony. A tábornok is megérkezett két napra Londonból, és Tommynak új kerékpárt hozott. A kitelepített gyerekek nagyon örültek az ajándékoknak meg a karácsonyfának, amelyhez hasonlót még sohasem láttak. Nem győztek betelni vele. Pulykasültet kaptak meg szilvás pudingot és gyömbérsört ittak rá. Aztán játszottak. Nagyszerűen szórakoztak. Egy kisfiú kijelentette, nem bánja, akármilyen hosszú is lesz a háború. ,

Újév után történt, hogy egy este, amikor a gyerekek vacsoráztak, Tommy belépett az étkezőbe.

- May, telefonon keresnek - mondta.
- Ki az? Most nem mehetek, dolgom van.

- Dick Murray. Azt mondja, hogy csak egy percig akar veled beszélni. Majd helyettesítlek.

Maynek egy tál makaróni volt a kezében, de gyorsan letette, mert remegni kezdett. Tudta, hogy Dick miért telefonál. Az utolsó levélben azt írta: ezrede abban reménykedik, hogy átküldik Franciaországba, és reméli, meg is történik, mert unja már nagyon, hogy ne csináljon semmit. Ha találkozhat vele, mielőtt elmegy - May elhatározta -, meg is teszi. Nem engedi el anélkül, hogy ne lássa. Kiment a hallba, majd belépett a könyvtárba, hogy ne kelljen tartania attól, meghallják, amit beszélnek. Fölemelte a hallgatót, de a térde úgy remegett, hogy le kellett ülnie.

- Halló.
- May, megyünk.

A férfi hangja vidám volt és örvendező. May ökölbe szorította a kezét.

- Pompás - válaszolta könnyedén. - Mikor?
- Ma éjjel. Hajnalban szállunk hajóra.
- Ilyen váratlanul? Ó, Dick!

Akaratlanul szaladt ki a száján, és összeharapta az ajkát, hogy ne sírjon.

- Ne aggódj! Nem lesz veszélyesebb a dolog, mint Norfolkban. Nem történik semmi, míg a németek tavasszal támadásba nem kezdenek, akkor aztán porrá zúzzuk őket.

Az asszony uralkodni próbált magán.

- Remélem, nem lesz nagyon unalmas?
- A világon mindent odaadnék, hogy elbúcsúzhassam tőled. Természetesen azt hittem, kapok egy-két nap szabadságot, és úgy szitkozódtam, mint az ördög, mert becsaptak. X.

Az asszony néhány pillanatig szólni sem tudott, Dick meg is kérdezte, ott van-e még a telefonnál? May vigyázott, hogy a hangja ne remegjen.

- Talán jó is lesz így. Azt hiszem, nem tudtam volna elviselni.
- Drágám, édesem.

A férfi hangja megremegett.

- Isten veled, drágám. Isten áldjon!
- Szeretlek, teljes szívemből.
- Isten áldjon!

May letette a hallgatót. Vége. Alig tartott három percig. Kevés volt, nagyon kevés. A szája remegett, de nem volt szabad sírnia, összeszorította a fogát.

Még ott maradt egy kis ideig a telefonnál, hogy úrrá legyen magán. Nem engedhette, hogy valaki lássa, a hír többet jelentett számára, mint amennyit kellett volna. Milyen szörnyű ez a képmutatás. Amikor visszament az étkezőbe, sápadtságán kívül semmi sem mutatta, hogy a szíve összefacsarodik.

- Mit akart? - kérdezte Mrs. Henderson.
- Felhívott, hogy elbúcsúzzék. Holnap átmegy Franciaországba.
- Örülök neki. Biztosan ő is.
- Nagyon jókedvű volt.

Iant is Franciaországba vezényelték, mert miután mindent megmozgatott, hogy vágya teljesedjék, ismét egyenruhát öltött. Elég jól beszélt franciául, ezért kémelhárító tiszt lett belőle. Azt hitte, hogy nagyon is rátermett erre a foglalkozásra. Jane-nek azonban más volt a véleménye és rámutatott, hogy az ilyennek tapintatra, józan észre és ítélőképességre van szüksége, viszont nála senki sem tudja jobban, hogy Ianból mindez tökéletesen hiányzik. Férje szemrebbenés nélkül hallgatta végig a csípős megjegyzéseket.

Amikor elérkezett az ideje, hogy útra keljen, elhatározták: Jane nem kíséri ki az állomásra. Helyette ittak egyet kis westminsteri házuk szalonjában. Iannak Southamptonból kellett áthajóznia Cherbourgba.

- Remélem, sima lesz az átkelés - mondta Ian. - Igaz, hogy nem bírom a tengert.
- Szörnyen festesz, amikor rosszul leszel.
- Azzal nem törődöm. De kutyául érzem magam. Rendesen sokat tudtak egymással beszélni, de akkor, maguk sem értették miért, nem volt mit mondaniuk. Jane cigarettája rettenetesen hosszú szipkában füstölgött, és váratlanul, mintha csak megharagudott volna rá,

kirántotta és dühösen belevágta a hamutartóba. Ian az órájára nézett és fölhajtotta az utolsó korty szódás whiskyt.
- Azt hiszem, vonulnom kell.
Jane elővette a rúzst és végighúzta a száján. Aztán megnézve magát kis tükrében, közönyösen megkérdezte:
- Biztosan nem akarod, hogy veled menjek az állomásra?
- Esküszöm, hogy nem. Nem kívánom, hogy egy hisztérikus nőszemély nedvesre sírja vadonatúj egyenruhámat.
- Hisztérikus a fene. De nem értem, mi az ördögnek küldenek át ilyen kövér és öreg embert Franciaországba.
- Öreg a nyavalya. Éltem virágában vagyok. És ki kövér? Húsz fontot fogytam, mióta megint katona vagyok.
Jane gúnyosan mosolygott.
- Senki sem hiszi, ha rád néz. - És monokliján keresztül férjére meredt. - Ide hallgass, Ian! Ha meglátsz egy németet, aki feléd igyekszik, fuss, mint a nyúl.
Ian vigyorgott.
- Most már megmondhatom neked, nagyon kifulladok, ha szaladnom kell.
- Figyelmeztetlek, ha hagyod magad megölni, nem beszélek többet veled.
- Mi ez, fenyegetés vagy ígéret?
Jane kétségbeesetten emelte égnek a karját.
- Istenem, miért lettem ennek az embernek a felesége?
- Erre tudok válaszolni - felelte Ian rekedt nevetéssel. - Mert nem akadt más bolond, aki megkérje a kezed.
Jane vihogott.
- Ez igaz. Hogy találtad ki?
Ian nehézkesen kiemelte hatalmas testét a székből, aztán megfogva Jane kezét, magához húzta őt.
- Csókold meg az öreget, mielőtt elmegy! Jane nyelt egyet.
- Istenem, azt hiszem, sírva fakadok.
- Ne légy bolond, Jane - felelte Ian gorombán.

- Istenem, add, hogy ne sírjak. Sohasem tudom ráncba szedni ezt az embert, ha most elbőgöm magam.
- Gondolj drágám a műszempilládra, és ne rám. Az asszony fél szemmel a férjére nézett, mert a monokli - sejtette, mi okból - elhomályosodott, és nem látott rajta.
- Öreg vagy, kövér és ostoba - mondta bosszúsan, és furcsa, rekedt hangja megcsuklott -, de rajtad kívül nincs senkim a világon, és nem akarlak elveszíteni.
- Fogd be a szád, Jane, mert képen vláglak. Ha így beszélsz, én is bőgni fogok.
- Nem sírok, te hülye. Nem akarok sírni. - És eltorzult az arca. - Ian, nagyon szeretlek.
- Ezt már néhány éve gyanítom, szívem - felelte a férfi, és kövér karja átölelte Jane-t.

Az meg a nyakába kapaszkodott, és siránkozva kérdezte:
- Szeretsz egy kicsit?
- Zsörtölődő némber vagy, Jane, de bizony isten, szeretlek.

Az ajkuk találkozott, és a csókban benne volt minden szeretetük. Jane aztán elhúzódott.
- Menj a pokolba. Nem bírom tovább.

Ian szótlanul lépett ki az ajtón, bevágta maga után, mintha veszekedtek volna. Jane meg utánanézett és a száját harapdálta, hogy el ne veszítse az önuralmát. Komikusan csúnya arca vonaglott. Aztán feladta a küzdelmet.
- Egye meg a fene a műszempillámat!

Térdre esett és összekulcsolta a kezét. - Istenem, vigyázz erre az öreg bolondra.

Könnyek peregtek az arcán, és eláztatták rajta a festéket.

*

Így búcsúztak - bár más-más módon - Angliában az asszonyok az egész kemény télen keresztül. Istenhozzádot mondtak a férfiaknak a Hebrida-szigeteken. Cornwall széljárta halászkunyhóiban, a nagyvárosok nyomortanyáin, a kertes kis villákban, a jómódúak

mutatós házaiban és az előkelő kastélyokban. Ha lehetett, elkísérték őket, hogy még egyszer láthassák, amint beszállnak a vasúti kocsikba. Azok ajtaján krétával írt, hangzatos mondatokat lehetett olvasni. „Gatyánkat szárítjuk a Sigfried-vonalon". És vidáman énekeltek, amikor a vonat kipöfögött. Franciaországba mentek, Gibraltárba, Máltába, Egyiptomba meg Keletre. Lehet, hogy nem mind érkezik meg. Az asszonyok meg - sokan sírva - kiözönlöttek az állomásról, hogy dolgaik után lássanak.

Jane úgy élt, mint eddig. Sokat vacsorázott vendéglőkben, a Ritzben ebédelt, ahol minden ismerőssel találkozni lehetett. Előkelő vendégeket fogadott kis házában. Mivel a központban lakott, Roger barátai a hadügyminisztériumból, a külügybéliek és a képviselők szívesen benéztek koktélra meg egy kis beszélgetésre. Jane mindig tudott valami furcsa történetet valamelyik generálisról, vagy egy kis botrányt az egyik miniszterről, és mindenki biztos volt benne, jót nevet, ha meglátogatja. Fantasztikus külseje miatt megjegyzései is jobban sültek el. A háború persze szörnyű, de azért nem kell savanyú képpel járkálni, és Jane nem értette miért ne legyen szabad szórakoznia, ha tud. A háború azonkívül bő anyagot szolgáltatott gunyoros természetének. Ian hiányzott neki, mert jó médium volt számára. Valahányszor társalgás közben megakadt, mindig számíthatott rá, hogy Ian lépre megy. Úgy kiegészítették egymást, mint valami bohócpár.

De ha az emberek megkérdezték, hiányzik-e neki, Jane közömbösen vállat vont.

- Bizonyos szempontból hiányzik. Néha meg tudnám gyilkolni, de természetesen a távollét idején az ember jobban szereti a másikat.

Boldog volt, hogy Ian nincs veszélyben. Vendégei között néhány igazán fontos személyiség volt,, és örült, amikor hallotta tőlük, hogy minden tervszerűen folyik. A blokád bevált, és a Németországból kiszivárgó hírek szerint érezhető volt a nyersanyagok hiánya. A németek még nem éheznek - bár szorosabbra kell húzni a nadrágszíjukat -, de sokat szenvednek a hidegtől,

mert a szállítási nehézségek miatt nincs elegendő szenük. Ez valószínűleg elkedvetleníti majd a népet, amely beletörődött ugyan a háborúba, de nem rajongott érte. A lelkesedés felélesztése érdekében, ha másért nem, Hitlernek tavasszal támadnia kell. A Maginot-vonal áttörhetetlen. Köztudomású, hogy bár a régi hadsereg tábornokait nem állították félre, a németeknek kevés a magasabb rangú tisztjük, és ha majd szembekerülnek a tanult és tapasztalt francia csapatokkal, meglátják, mekkora hátrány ez. Ha visszaverik őket a Maginot-vonalról, a szövetségesek előretörnek. A németeknek be kell ásniuk magukat, akkor aztán - ha ugyan nem tör ki a forradalom, ami véget vet az egész komédiának - a szövetségeseknek csak várakozniuk kell, és a blokád elintézi a többit. Jane ismerősei a külügyminisztériumból határozottan bíztak benne, hogy Olaszország kívül marad; Bastianini, a nagykövet elmondta mindenkinek, aki kész volt meghallgatni, hogy az olaszok sohasem fognak régi szövetségesük, Anglia ellen harcolni. Jólesett hallani ezeket a külügyminisztériumi embereket. Nyugodtak voltak, látszólag csöppet sem aggódtak; az ember úgy érezte, nincs semmi baj. A háború tulajdonképpen játék, amit úriember módjára kell játszani, és amit el is lehet veszíteni. Ez szóba sem kerülhet - de megeshetik -, akkor pedig úgy kell viselni a legyőzetést, amint az sportférfiúhoz illik. Egy este Jane három minisztert látott vendégül, akik a szűkebb kabinet tagjai voltak. A társalgás az irodalomra terelődött, és bámult, mennyire ismerik a modern költőket. Nem sejtette, hogy ilyen műveltek. Elmúlt január, február és március.

VII.

Ez a történet csak úgy foglalkozik a háborúval, ahogy az néhány ember sorsát érinti, egyetlen angol család tagjait, ezért nem kell beszámolnia az eseményekről, amelyek elképesztően gyors egymásutánban következtek. Dánia és Norvégia elözönléséről,

Belgium és Hollandia meghódításáról. Aztán megsemmisültek a francia védővonalak Sedantól délre, és néhány nap múlva a németek elfoglalták Arrast, majd Amienst és elérték a Csatornát. Egy hét múlva Lipót király letétette a fegyvert a belga hadsereggel. A német jelentés azt mondta, hogy a szövetségesek sorsa megpecsételődött.

Jane egészen megtört. Mit beszéltek három hónappal azelőtt azok a bizakodó fickók, akik a koktélját iszogatták? Még csak nem is céloztak ennek a borzalomnak a lehetőségére. Hiszen Chamberlain maga mondta az alsóházban, amikor a németek elözönlötték Norvégiát, hogy Hitler lekésett az autóbuszról. Alig egy hónapja, hogy az egyik nagy fejű, akinek tele volt kitüntetéssel a melle, kijelentette: a francia hadsereg ugrásra kész, és megeszi a fejét, ha a németeknek nem lesz kínos meglepetésben részük. Ian Franciaországban van. Eleshet, de a legjobb, amit remélhet, az, hogy fogságba kerül. Persze Roger szintén. De Roger tud vigyázni magára. Ian meg bolond. Majd megőrült a félelemtől. Szaladgált ide-oda, hogy biztató híreket halljon, befolyásos embereknek telefonált; az egyik miniszter azt válaszolta, hogy a franciaországi angol hadsereg csapdába került, és csoda lesz, ha húsz- vagy harmincezer megmenekül.

- No, ez nem valami kedves - mondta Jane.
- A helyzet elég komoly - felelte a miniszter. Jane rekedten nevetett.
- Azt hiszem, Ian fogságba kerül. Évek óta mondom néki, hogy fogyókúrázzon. Most majd megteszi, akár tetszik neki, akár nem.
- Ne veszítse el a fejét - mondta a miniszter. - Majd túl leszünk ezen is.
- Természetesen.

Jane letette a kagylót. Kezét szívére szorította, mert kínzó fájdalmat érzett. Komikus arcát eltorzította az aggodalom, száját harapdálta, és a szemközti puszta falra bámult. Hirtelen nagyon egyedül érezte magát. Barátok? Mi haszna a barátokból?

Szenvedett. És nem tud elmenni a vacsorára a Savoyba, amelyikre aznap este volt hivatalos. Nem bírja az egyedüllétet sem.

Még ha nem is volt otthon, minden Ianról beszélt a házban. A ruhái, ócska pipái, a puskák, a horgászfelszerelés, a golfütők - nem tudott bemenni egy szobába sem, hogy ne érezte volna a jelenlétét. Nélküle a ház üres és ellenszenves.

- Nem bírom - kiáltotta fennhangon. - Haza akarok menni.

Csak anyja tudta igazában, hogy mit jelent neki Ian, a nagy hasú, goromba fickó. Fel kellett keresnie, mint kislánykorában, ha elesett és megütötte magát. A természet kegyetlen tréfája volt, hogy ehhez az archoz ilyen szívet adott. Összecsomagolt, felszállt az első vonatra, és peckesen beállított a kastélyba. Mrs. Hendersont és Mayt egyedül találta. May szeme piros és dagadt volt.

- Halló, anyus, gondoltam, hazanézek, hogy s mint vagytok. Szép kis csávába kerültünk a hadügyiek miatt.

- Reméljük a legjobbat, drágám - felelte Mrs. Henderson komolyan. - Ne veszítsd el a fejed.

Jane leült, lehúzta a kesztyűjét, elővette a tükröt a táskájából és megnézte magát.

- Szépen festek! Ha pedig arra gondolsz, egy csöppet sem aggódom Ianért. Mielőtt elment, megígértettem vele, ha meglát egy németet, elszalad, mint a nyúl, és tudja, alaposan megjárja, ha nem fogad szót. - Jane még jobban a szemébe nyomta a monoklit. - London nagyon unalmas, és kicsit ideges vagyok. Gondoltam, ha nem bánod, itt maradok néhány napig.

Mrs. Handerson nyugodtan, fürkészve nézett a lányára, és Jane gyanította, hogy mindent ért.

- Maradj csak!

- Hoztam néhány ruhát is. Meg az arcomat.

Amit Jane az „arcának" nevezett, az lapos, négyszögletű, bársonyhuzatú fémdoboz volt. Teli üvegcsékkel, rúzzsal, púderral, kenőcsökkel; mindazzal, ami szükséges volt ahhoz, hogy elkészítse azt a fantasztikus maszkot, amelyet a világ előtt viselt.

- Gondoltam, hogy lejössz - mondta Mrs. Henderson. - Majd hasznossá teszed magad a gyerekek körül. El akartuk előttük titkolni a híreket, de nagyon szemfülesek, különösen az

idősebbek, és folyton kérdezgetik: „Nincs apusnak semmi baja, tessék mondani?" - én meg nem tudok felelni nekik.
- Nincs hír Rogerről?
- Hogy lenne? Aggódunk, szörnyen aggódunk.
- A vezérkarnál van. A lampaszosoknak nem történik bajuk.

May sápadt arca és dagadt szeme bosszantotta. Roger majd csak megmenekül Gort lorddal meg a többivel, de ki törődik a kövér és öreg Iannal? Fürkészve nézett Mayre. Talán nem is Roger miatt bánkódik. Eszébe jutott, hogy a nyáron nagyon jól megértették egymást Dickkel.

May fölállt.

- A gyerekekhez kell mennem. Nem hagyhatom sokáig magára Dórát.

Észrevette Jane pillantását és megrémült, hogy az sejti, nem Roger miatt sírta vörösre a szemét. Természetesen érte is aggódott, nem akarta, hogy baja történjék, de biztos volt benne; ép, egészséges és megmenekül. Más veszély, mint valami eltévedt bomba, nem fenyegeti; de Dick - egyébre nem is tudott gondolni. Nagyon megviselte az idegeit, nem volt egy pillanat nyugta sem egész nap, és a véget nem érő éjszakán egy órát sem aludt. Nem hallott felőle, mióta az angol csapatok felvonultak Belgiumban. Két hétig nehéz harcban álltak. Talán megsebesült, lehet, hogy meghalt. Nem beszélhet senkinek a fájdalmáról. Mrs. Henderson May nyugtalanságát a Roger miatti aggodalomnak tulajdonította, és olyan kedves volt hozzá, mint még soha. Olyan asszony volt, aki nem mutatja az érzelmeit, de most kereste az alkalmat, hogy tudtára adja Maynek, mennyire őszintén és mélyen szereti. A maga rettegését elnyomva, hogy Mayt megvigasztalja, azt mondogatta, Roger nincs veszélyben. Az meg alig bírta elviselni a gyöngédséget. Utálta magát, a kétszínűséget, amire rákényszerült, és a megkönnyebbülését, amit mutatnia kellett, amikor Mrs. Henderson azt hajtogatta, meggyőződése, hogy Roger visszatér, és éppen ezért bátran kell viselnie a megpróbáltatást. Hiszen Dickre gondolt, Dickre, aki talán holtan hever a csatatéren, s akinek halálát, ha

elpusztul, nem tudja titokban gyászolni. De mit tehetett? Sokszor úgy érezte, meg kell mondania az igazságot Mrs. Hendersonnak, de aztán türtőztette magát, mert nem akart még nagyobb bánatot okozni a szegény asszonynak. Szörnyű lenne, ha éppen most tudná meg, hogy rég nem szereti Rogert, ha szerette is valamikor. Csúnyább, mint megütni egy gyereket. Nem segíthetett rajta senki, egyedül kellett viselnie a terhet.

- Isten a tanúm, hogy nem akartam szeretni Dicket - mondogatta magában. - Nem tehetek róla. Mindenem a világon.

Rágondolva - mint ahogy mindig rágondolt és imádkozott érte - megfogamzott benne a hiedelem, hogy ha megígéri Istennek, szakít Dickkel, megkíméli az életét. Csak józan esze akadályozta meg, hogy engedjen a kísértésnek. Isten nem kegyetlen, és ha meg akar tartani valakit, nem kívánja teremtményeitől, hogy sivár legyen az életük és sebzett a szívük. Mózes Istene követelte a szemet szemért, fogat fogért, nem pedig a szereteté. Letérdelt és imádkozott Dick életéért és mindazokért, akik halálos veszedelemben forognak.

VIII.

A következő öt nap, azután, hogy Dünkirchen kiürítése megtörtént, a rettegés ideje volt a kastély asszonyai számára. Fájó szívvel, szomorú arccal, szótlanul hallgatták a rádiót. A német bombavetők szüntelenül támadták a visszavonuló csapatokat és a szállítóhajókat. A katonák a kéthetes csatától fáradtan, a szabad tengerparton várták, hogy helyet kapjanak a csónakokban, amelyek beljebb, a tengeren várakozó hajókhoz vitték az életben maradottakat. Amikor a németek bevonultak Dünkirchenbe, látták, hogy zsákmányuk megmenekült. És mert a legrosszabbtól féltek, majdnem olyan ujjongással, mintha győzelem követte volna a csatavesztést, úgy hallgatták az asszonyok a híreket. Bár minden más elveszett: a fegyverek, a tankok, a felszerelés, de több mint háromszázezer

ember menekült meg. Bár nem tudták, hogy mi történt azokkal, akiknek sorsa leginkább aggasztotta őket, újra reménykedni mertek. A sötét napokon Mrs. Henderson komor arccal végezte munkáját a gyerekek közt. A többieket pedig hajtotta, mintha azt hinné, így elterelheti gondolataikat a szívbénító rettegéstől.

Vasárnap, amint szokta, Jim megérkezett, hogy otthon töltse a napot. De az ebéd, amit egy órakor tálaltak fel, nagyon szomorú volt. A tábornok Londonban maradt. May nem beszélt, mert a szíve nehéz volt, és Jane képtelen volt rá, hogy szóba álljon Jimmel. Elkerülte a tekintetét, és amikor az szólt hozzá, igennel vagy nemmel válaszolt. A nyolc hónap a farmon megizmosította a fiatalembert; a nap barnára égette, és csak úgy duzzadt az egészségtől. Ez is bántotta Jane-t, és csak anyjuk miatt nem mondta meg azt, ami a nyelve hegyén volt. Mrs. Henderson szomorúan nézte a fiát. Annak is komor volt az arca, látszott rajta a lelki vívódás, de csak előnyére vált, megkülönböztető külsőt adott neki, és nagyon jóképű férfi lett belőle. Csak a keze nem tetszett Mrs. Hendersonnak, mert megkérgesedett, de azért csak jó formájú maradt. Bánatos büszkeséggel gondolta, hogy a kéz elárulja a származást. Csak úriembernek lehet ilyen finom vonalú keze. Véletlenül Maynek is ráesett a tekintete, és az jutott eszébe, milyen izmos és erős Jim marka. Roger kezére emlékeztetett, csak nagyobb volt, és maga sem tudta miért, de úgy érezte, feltűnő. Volt rajta valami furcsa, majdnem baljós, amit nem a nehéz munka okozott, amely durvává tette. Valahogy nem illett az elkínzott, makacs és szánni való tekintetéhez, amely barna szemében borongott.

Mrs. Henderson Dorára nézett. A lány lesütötte a szemét, mintha csak a pecsenyével és a pudinggal foglalkoznék, amit egészséges étvággyal fogyasztott. Búzaszőke hajával, bájos nyakával igazán szép nő volt. Mrs. Henderson persze tudta, hogy Jim szerelmes belé, de biztos volt abban is, hogy Dora nem viszonozza. Igazán helyesen tette, hogy nem lett a felesége, pedig Jim valószínűleg megkérte. Maynek nincs gyereke, így hát Jimnek kell örökölni a birtokot, és a házasság nagyon előnyös volna a vagyontalan, menekült lány

számára. Mrs. Henderson gyöngéd szeretettel gondolt Dorára. Jane-nak igaza volt, amikor egyszer azt mondta, a tábornoknak nem lenne ínyére, ha Jim külföldit venne feleségül. Ez természetesen előítélet, de azért neki sem tetszenék. Azt akarja, hogy Jim valami jó családból való, kedves angol lányt válasszon, amilyet a Hendersonok szoktak feleségül venni. De ha Dora szeretné, és Jim biztos lenne benne, hogy boldog lesz vele, ó igazán nem akadékoskodnék. És természetesen nem kétséges, csak rá kell nézni, hogy nem hagyná néptelenül a kastély gyermekszobáit. Mrs. Henderson szerette volna tudni, mire gondol Dora. Úgy látszott, nem akar beleszólni a beszélgetésbe, amit pedig Mrs. Henderson, erejét megfeszítve, élesztgetett. A hangulat olyan feszült volt, hogy amikor már minden lehetséges téma szóba került, Jimhez fordult, és a munkájáról, a farmról kezdte kérdezgetni. Az válaszolt ugyan, de csak kelletlenül, hisz tudta, anyja csak azért érdeklődik, mert nem akarja, hogy szóba kerüljön a katasztrófa, amely mindannyiuk szívére nehezedett. Mintha csak idegennel beszélt volna, aki közömbösen hallgatta. Ami pedig a munkáját illette, tetszett Jimnek. Különös elégedettséget érzett, amikor látta, hogyan nő a búza, amit vetett, és a változatos tennivalók érdekelték. Büszkélkedett azzal, hogy elléskor egyetlen bárány sem pusztult el a keze alatt. Nem feküdt le egész éjjel, amikor az egyik tehén megborjadzott. Nem, mert a gazdája mondta, hanem, mert aggódott miatta. Ő fejte a teheneket, ő adott takarmányt és vizet a lovaknak, ő keverte a disznók moslékját. A szabadban végzett munka nyugalmat adott neki, amiért nagyon hálás volt. Így tudta mosolygós közönnyel viselni gazdája ellenségeskedését is. Mr. Jenkins alacsony, szikkadt, szürke és ritkuló hajú, ráncos arcú, vörös karikás szemű kis ember. Csakúgy hajszolta Jimet. Ha nagyon elégedett volt, legföljebb horkant egyet, és ha valamit rosszul csinált - ami tapasztalatlansága miatt az első időkben gyakran megesett -, szitkokat vágott a fejéhez. Jim észrevette, kaján öröme telt benne, hogy Henderson tábornok fiát csepülhette. Még a füle hallatára is defetistának nevezte, és nem tűrte, hogy felesége vagy gyerekei többet beszéljenek vele, mint

amennyi szükséges. Néha megkísérelte, hogy kihozza Jimet a béketűrésből, mert szerette volna, ha panaszt emelhet ellene a rendőrségen.

- Az ilyen férfinak kendert kellene tilolni, mint az asszonyoknak - horkant Jimre.

Az meg vigyázott arra, hogy mindig udvarias és tiszteletteljes legyen Jenkinsszel, mint ahogy ő is megkívánná ezt tőle, fordított helyzetben. De elhatározta, ha béke lesz, és megszabadul, nyakára lép a komisz fráternek. Ezért még a börtönt is érdemes megkockáztatni.

Történt, hogy egy este beszélnie kellett az anyjával bizonyos dologról. Ezt nem kerülhette el. Pedig tudta, kapóra jön Jane-nek, ha meghallja, szerette is volna, ha nem kerül rá a sor, de éppen ezért érezte, hogy szóba kell hoznia.

- Anyám - mondta -, mit gondolsz, lenne apának valami kifogása, ha beköltöznék Algy bácsi házába?

Ezt a kerti lakot hívták a falubeliek Borztanyának. A park északi kapujánál épült.

- Ó, drágám, az nagyon kényelmetlen lenne.
- Igaz, de Carrék, akiknél lakom, azt akarják, hogy költözzem el.
- Miért?
- Hosszú lenne elmondani. Amikor a múlt este kifizettem a heti számlát, láttam, hogy Carrnénak valami nyomja a szívét. Carr az udvarban motozott, és tudtam, hogy hallgatózik. Megkérdeztem az asszonyt, hogy mi a baj, és ő azt felelte: „Úgy áll a dolog, uram, hogy szükség van a szobájára, ezért kérem, nézzen más után. Először nem értettem, hiszen a pénz, amit a lakásért és az ellátásért fizettem, szinte az égből hullott az ölükbe most, hogy a fiuk nincs otthon, és hiányzik a keresete. Megkérdeztem tőle, miért küld el, mire azt válaszolta, hogy sok velem a munkája. Én tudtam, hogy ez nem igaz, hiszen alig van szükségem valamire. Végül aztán színt vallott.

Jim Jane-re nézett, szája körül komor mosoly bujkált. Ahogy Mrs. Carr beszédéről beszámolt, utánozta annak durva, sussexi

kiejtését, mégpedig olyan jól, hogy ha nem tűnik fel, milyen elkeseredett, nevetni lehetett volna rajta.

Azt mondta: „Hát ha meg kell mondani az igazat, hallja meg! Carr asszongya, a mi Bertünk katona, és ott van a legnagyobb bajban, talán sohasem látjuk többé szegény gyereket. Ezért nem tartjuk magát. Megsértenénk vele szegény Bertet, ugye, érti, mire gondolok?"

- Meg kell mondanom, helyeslem az asszony álláspontját - szólalt meg Jane.

- Hallgass - kiáltott rá élesen Mrs. Henderson. - Apád természetesen örülni fog, ha beköltözöl Algy bácsi házába. De mit fogsz enni?

- Majd a cornfoldi kocsmában eszem. - Cornfold volt a falu, amelynek határához Jenkins farmja tartozott. Jim keserűen mosolygott. - A törvényes rendelkezések szerint nem utasíthatják vissza, hogy kiszolgáljanak.

A löncs nyomasztó csöndben fejeződött be. Dora a száját se nyitotta ki.

Nagy megkönnyebbülésére szolgált Jimnek, hogy délután sétálhatott vele. Az idő meleg volt, napos, és a hatalmas, hószínű felhők úgy úsztak az égen, mintha óriási őskori szörnyetegek sütkéreznének odafenn. A kétnapos eső után a tölgyek lombja zölden virított. Dora az a fajta nő volt, akire a francia azt mondja, hogy *journalière;* akadtak napok, hogy szürkének, semmitmondónak látszott, máskor azonban szépségben tündökölt. De ez éppen jó napja volt. Szeme mintha kölcsönvette volna az ég kékjét, és az arca kirózsásodott. Ruganyosan, kissé harciasan járt, és néha úgy emelgette a lábát, mintha el akarna szakadni a földtől, és seprőre szeretne kapni, mint valami szép boszorkány. Jim soha mohóbban nem vágyott rá. Megfogta a kezét, és nagy meglepetésére a lány csengőn nevetni kezdett.

- Az istenért, mit nevet? - kérdezte a fiatalember. A lány megállt és kutatva nézett rá. Ragyogó szeme fátyolos lett.

- Semmit. Bocsánat, kicsit hisztérikus vagyok. Tudja, az a sok szomorú arc az asztal körül.

Jimet egy pillanatra elöntötte a bosszúság és elpirult. Úgy találta, a lány tapintatlan.

- Nem kívánhatja, hogy vidámak legyenek. Szörnyen aggódnak.
- Tudom. Bocsásson meg. Nem úgy értettem. Ostoba vagyok. Azt hiszem, itt a vég.
- Mit akar ezzel mondani?

Jim még haragudott egy kissé, de a lány kedvesen és gyöngéden mosolygott rá.

- Drágám, legyen esze. Franciaországot megverték. Anglia nem folytathatja tovább.
- De folytatja.
- Nem bírja. Minek meghosszabbítani a reménytelen vergődést? Nem kívánja a békét?

Jim elkínzottan nézett a lányra.

- Nem akarom, hogy Angliát legyőzzék.
- Hát akkor miért nem harcol? - kérdezte hűvösen Dora.
- Maga is ellenem fordul? - kiáltotta megdöbbenve a fiatalember.
- Dehogy. Csak nem értem a viselkedését. Nem logikus.
- Bevallom, hogy nem - felelte Jim, és szomorúan mosolygott. - De nem tehetek róla. Gyűlölöm a háborút. Még most is az a véleményem, hogy bűnös és értelmetlen. De nem akarom, hogy Angliát legyőzzék.
- Angliát már legyőzték. Mire való szemet hunyni a tények felett? Mást nem tehet, mint hogy kivívja a legjobb feltételeket a németeknél. Akkor aztán béke lesz száz évig.
- Miféle béke?

Dora vállat vont. Válaszolni akart, de aztán láthatóan meggondolta magát, és egy darabig szótlanul sétáltak. Egyszer-kétszer a szeme sarkából végigmérte Jimet.

- Nagyon csendes ma - mondta végül.
- Boldogtalan vagyok.
- Ne legyen - felelte Dora mosolyogva.

- Nem is lennék, ha hozzám jönne feleségül. - Dora intett a kezével.
- Nem, nem. Mondtam, hogy lehetetlen.
- De ne mondja. Megszakad a szívem.
- Ne legyen csacsi - nevetett a lány. - Úgy értem, hogy most még nem. Tudja! Nem kell sietni.
Jim sóhajtott.
- Egyre arra gondolok, hogy szeret-e tulajdonképpen?
A lány ingerkedve mosolygott.
- Nem nézett még sohasem a tükörbe? Ma figyeltem az ebédnél. Nagyon csinos.
Dora olyan ritkán dicsérte, hogy Jim belepirult.
- Tiszta árja a külsőm - nevetett. A lány megfogta a kezét.
- Maga nagyon kedves, de ne sürgessen. Legyen türelmes!

IX.

Egy-két nap múlva jobb híreket hallottak. Nem olyat, amit Mrs. Henderson legjobban szeretett volna, de megerősödött benne a remény, hogy majd jobbak is érkeznek. Dick Murray telefonált, és azt mondta, azt hiszi, szívesen hallja majd, hogy épen, egészségesen érkezett vissza Angliába.
- Oh, nagyon örülök - felelte Mrs. Henderson. - Jól van?
- Egy karcolás sincs rajtam. Kissé fáradt vagyok, de különben nagyszerűen érzem magam.
- Hallott valamit Rogerről és Ianról?
- Furcsa dolog, de találkoztam Iannal a dünkircheni tengerparton. Meghallottam a kiabálását és megkerestem. Ne aggódjanak, előkerül.
- És Roger?
- Nem tudom.
- Ó, Dick!
Mrs. Henderson nem tudta titkolni a csalódását.

- Ne féljen, asszonyom. Most minden a feje tetejére állt. Azt hiszem, nincs semmi baja. Egész csomó oka lehet rá, hogy még nem küldött hírt. Talán azt is mondhatnám, eszébe sem jutott, hogy aggódnak miatta.

Ebben volt valami. Ha Lord Gorttal együtt megmenekült, akkor rengeteg a dolga, és talán nem is gondolt rá, hogy értesítse a családot. Amikor Mrs. Henderson beszámolt a többieknek, mit telefonált Dick, csak a csoda mentette meg Mayt, hogy ne kiáltson fel nagy megkönnyebbülésében. Erőt vett magán, hogy illendő érdeklődésnél egyebet ne mutasson.

- Örülök, hogy jól van - mondta nyugodtan. - Talán jókedvű is?
- Határozottan.

Szerette volna tudni, meddig kell még a többiekkel maradnia, színészkednie, mintha a hír nem érdekelné a kelleténél jobban. Mikor mehet fel a szobájába, hogy teljes szívéből hálát adjon Istennek könyörületességéért?

Jane elkeseredett panaszban tört ki.

- Ha ez a vén bolond visszajött, és nem üzen, alaposan ellátom a baját, ha találkozunk. Azt kívánja majd, bár elfogták volna a németek.
- Ne felejtsd el, hogy May meg én éppen úgy aggódunk Rogerért - mondta szelíden Mrs. Henderson.

Jane Mayre pillantott.

- Miért éppen Dicknek kellett visszajönni? Hiszen nincs senkije.

Észrevette, hogy May elpirul.

- Hogy lehetsz ilyen önző - felelte Mrs. Henderson. - Ilyen időkben minden férfi egyformán kedves kell hogy legyen.

Bár Jane váltig hangoztatta, nem neki való az ilyesmi, Mrs. Henderson ragaszkodott hozzá, hogy ő is foglalkozzék a gyerekekkel. A házimunkában nem akart részt venni, mondván, fogalma sincs róla, hogy kell megvetni az ágyat vagy kisöpörni a szobát, és ami a mosást illeti, egy gyerek kedvéért sem töri le a körmét; így aztán megtette magát szórakoztatónak. Egy nap múlva minden gyereket megszelídített. Mély, rekedt hangján szidta őket,

és fenyegetőzött, hogy lenyúzza a bőrüket, ha nem fogadnak szót; de azok úgy találták, soha ilyen nagyszerű bohócot még nem láttak, és visító nevetéssel tolongtak körülötte. Tönténeteket mesélt nekik, melyek híjával voltak minden morálnak, melyekben a rossz gyerek járt jól, és a rendes kislány nem kapta meg a jutalmát. A gyerekek nagyon szerették ezeket a históriákat, újra meg újra el kellett mesélni nekik. A kicsik az ölében akartak ülni, Jane pedig szorgalmasan dajkálta őket, közölvén velük, hogy milyen csúnya kis állatok. A többi meg ott szorongott körülötte, hogy magára vonja a figyelmét, és elragadtatással üvöltött, amikor szemébe nyomta monokliját. Olyan tekintetet, mint az övét, nemigen láttak még; bolondot csinált magából, hogy szórakoztassa őket.

- Miért nincs magának is gyereke? - kérdezte az egyik rossz kis kölyök.

- Azt hiszed, szükségem van ilyen piszkos kis csirkefogókra, mint ti vagytok? Tulajdonképpen volt is tizenkettő, csak megfojtottam őket, mint a kiskutyákat, mielőtt még kinyílt a szemük.

- Hová fojtotta?

- A teknőbe. A heti nagymosáskor - felelt habozás nélkül Jane. - Így legalább tudtam, hogy egyszer életükben megfürdenek.

Aztán Jane táviratot kapott Iantől, londoni lakásukra címezve, amelyben az volt, hogy egy yorki kórházban fekszik. „Mindketten egészségesek vagyunk" - írta a sürgöny végére. - „Újszülött negyvenkét font, neme meg nem állapítható."

- Őrült! - kiáltotta dühösen Jane. - Megsebesült. Talán bele is hal.

- Gondolod, hogy ilyen bolondosat táviratozna, ha meg akarna halni? - kérdezte Mrs. Henderson.

- Istenem, miért lettem ilyen nyilvánvaló hülyének a felesége?

Jane sietve visszasürgönyzött, hogy megy a legközelebbi vonattal. Nagy volt a sírás a gyerekek közt, amikor elindult az állomásra, és szentül meg kellett ígérnie, nemsokára visszajön. Büszke is volt rá, hogy sikert aratott.

- Úgy látszik, nagyon jól tudok bánni a gyerekekkel - mondta. - Biztosan azért, mert érzik, pontosan olyan erkölcstelen és gátlás nélküli vagyok, mint ők.

Mrs. Henderson gyöngéden, kissé ingerkedőn mosolygott rá.

- A gyerekeket nem lehet becsapni. Ösztönösen tudják, hogy szereted őket, és csak színlelsz, amikor haragszol rájuk.

- Szeretik Dorát?

- Nagyszerűen fegyelmezi őket - felelte Mrs. Henderson. /

- Akkor biztos, hogy rajonganak érte - válaszolta szárazon Jane.

Két nap múlva már levelet is írt az anyjának.

Szóval drágám, útban York felé kigondoltam, milyen ruhát fogok viselni, tekintve, hogy feketét alig hordtam, legfeljebb olyan színű dísszel, ami illik az arcomhoz. Terveztem néhány ruhát, ami biztos, hogy rémületet keltett volna, mert kinek mi köze hozzá, mit viselek a temetésen. És biztos, Ian kiugrik a koporsóból, és üvöltve kiszalad a templomból, ha meglátta volna. De mégsem leszek özvegy, mert hiába vállaltam a sok fáradságot, ez a kövér bolond, akihez feleségül adtál, egészen jól van. Megmenekült Dünkirchenből, de olyan szamár volt, hogy arra a hajóra szállt, amit megtorpedóztak. A hülyének összetört a képe, kipotyogott elöl minden foga, de nem bánom, mert a fogai mindig rosszak voltak, és már évek óta szekírozom, hogy húzassa ki őket. De az arca szörnyű, és olyan, mintha mumpsza lenne, meg elefántfázisa (hogy a fenébe kell írni ezt a szót?), és két gyönyörű fekete folt van a szeme alatt. És nem tud beszélni, csak motyog, de ez jó, mert ha beszélni tudna, legfeljebb káromkodnék, és nem is tudtam, hogy ennyi kimondhatatlan szó van a nyelvünkben. Meg is mondtam neki, mi a véleményem róla, s mivel nem tud felelni, végre eljött az én időm is. Kihozom a kórházból, amint csak lehet, hogy magam ápolhassam, és felforr a vérem, ha látom, hogy milyen hűhót csapnak vele az ápolónők, mintha tényleg hős lenne, és olyan illetlen dolgokat kérdeznek a beleire vonatkozólag, pedig nős ember, és én nagyon pirulok. Egy falka kiszáradt vénkisasszony az egész, semmi más.

Szerető Jane-ed.

Ui. Úgy látszik, örült, hogy láthatott, és ma reggel piszkos szukának nevezett. Ugye, milyen kedves, pedig néha igazán az is tud lenni, bár a legönzőbb csirkefogó a világon.

Ui. Hazugság volt, hogy gyereke született, igaz, ha néha ránéztem, gondoltam ilyesmire.

X.

A katonák, akik megmenekültek Dünkirchenből, épségben hazaértek. Roger nem volt köztük. A tábornok mindennap elment a hadügyminisztériumba megtudakolni, van-e valami hír róla, és állhatatos kérdezősködésével sikerült kiderítenie, hogy a dünkircheni visszavonulásnál Rogert valami paranccsal egy faluba küldték, ahol tüzérség volt, amely az előrenyomuló németeket tartóztatta fel. Annyi kiderült, hogy oda megérkezett, és amikor az ütegnek lőszere fogytán vissza kellett vonulnia, ő is visszafordult az autóval, amivel érkezett, a főhadiszállás felé igyekezve. De nem jutott el odáig. Kétségtelen, hogy fogságba esett vagy meghalt. A tábornok táviratozott a genfi Vöröskeresztnek, és kérte, hogy tudakozódjanak. Amíg a felelet meg nem érkezett, a legrosszabbnál valami jobbat lehetett még remélni.

Mrs. Henderson úgy végezte a dolgát, mint szokta, de a hallgatása és komorsága elárulta, milyen aggodalom mardossa. May nagyon sajnálta. Keserűen szemrehányást tett magának, hogy nem tud osztozni a kínban, ami olyan szomorúvá tette Mrs. Henderson tekintetét. Dick ép volt és egészséges. Ez jelentett számára mindent. Megborzongott, ha arra gondolt; ahelyett, hogy életben lenne, meg is hallhatott volna, megrémült, mikor hirtelen eszébe ötlött, ha Roger meghalt, nincs akadálya a boldogságának.

Milyen szégyenletes dolog! Nem várhatja a boldogságát férje halálától. Ez szörnyű lenne. Nem akarja, hogy meghaljon. Ha szó vagy tett visszahozhatná, nem haboznék. Igaz szívéből kívánja, hogy ne legyen semmi baja.

Még fiatal, és sok eredményes esztendő vár rá; joga van az élethez. Még ha halála meg is oldaná a nehézségeket, nem akarja, hogy elpusztuljon. De nehéz volt elterelni gondolatait ennek a lehetőségnek az elképzelésétől, és akár akarta, akár nem, mindig előtolakodott. Mindenkinek joga van a boldogsághoz, és olyan boldogok lehetnének Dickkel, ha... nem, nem, még gondolni is szörnyű rá. Talán Roger még ki sem hűlt a sírban. Ó meg Dick egymásnak teremtődtek, megértették egymást, mint ahogy Rogerrel sohasem. Minden gondolatuk közös. Milyen örömteli lenne az élet vele! Olyan egyszerű és kedves. Nem kell félnie, ha véletlenül valami csacsiságot mond; nem rója meg érte, legfeljebb csak nevet, és azt gondolja, milyen kedves. May határozottan tudta, hogy gyerekeik lesznek. Úristen! Amit érzett, több volt, mint szerelem; különös, erős vágyakozás, mintha csak fél lelke lenne, és a férfival teljesednék ki. Nehéz ezt szavakba foglalni. Mintha hazavágynék; mintha száműzött lett volna egész életében, és most megtalálná a férfinál az otthont, amelyről mindig tudta, hogy vár rá valahol.

Elmúlt egy hét, a remegő reménykedés hete; majd a második is, ami már tele volt rettegő balsejtelemmel. A Vöröskereszt Genfből azt táviratozta, hogy nem találták Roger nevét a foglyok listáján. Mrs. Henderson nem beszélt Rogerről Mayjel, de amikor egy este, miután a gyerekek megkapták a vacsorájukat és lefeküdtek, a kertben sétálva karonfogta.

- Drágám - mondta -, jobbnak tartottam, ha nem beszélünk egymással Rogerről. Tudtam, ugyanazt érzed, amit én, és a szavak csak felizgatnának bennünket. Nagyon bátran viselkedtél.

May nem válaszolt. Szégyenkezett.

- De azt hiszem, most már beszélni kell. És félek, fel kell készülnünk a legrosszabbra.

- Gondolod, hogy nincs többé remény? - kérdezte halkan May.

- Szeretném, ha lenne. De attól tartok, alig van. Azt akarom, hogy erős légy. Azt mondd magadnak: bátran halt meg, hazája szolgálatában, és büszkének kell lennünk rá. - Mrs. Henderson hangja megremegett. - Kell hogy megerősítsük szívünket és úgy tekintsük a halálát, mint önkéntes áldozatot az országért, Anglia földjéért, amit mindnyájan szeretünk, drágának tartunk, és amelynek mindent köszönhetünk, ami a miénk.

May sírni szeretett volna, de képtelen volt. Nem tudta biztosan, de legalábbis nem egészen, hogy Roger meghalt, és az a furcsa gondolata támadt, Mrs. Henderson azért idézi föl a legrosszabbat, mert különös babonasággal így akarja azt elhárítani. Szegény asszony. Nagyon sajnálta. Milyen borzalmas, hogy neki viszont elfogja szívét az öröm, mert Dick szabad és egészséges.

Mióta visszatért Angliába, még nem látta, de írt neki, hogy amint szabadságot kap, ellátogat a kastélyba. Kérte, hogy keresse föl a házában, így legalább egy-két órát kettesben tölthetnek. Máskor, minthogy Rogerrel szemben nem lett volna becsületes, habozott volna, de most, a sok szörnyűség után, amit Dick kiállt, erős vágyat érzett, hogy egyedül legyen vele, és nem tudott ellenállni. Azt válaszolta, hogy boldogan megteszi. Ezért nem okozott meglepetést sem, csak örömet, amikor a szobalány telefonhoz hívta és meghallotta a férfi hangját. Azt kérdezte, vajon mehet-e azonnal?

- Mehetek - válaszolta. - Kerékpárra ülök, és tíz perc múlva ott vagyok.

Dick valószínűleg figyelte, mikor érkezik, mert ahogy leszállt a kapunál a kerékpárról, a férfi megjelent a küszöbön, és behúzta a nappaliba. May sugárzó arca elkomorodott, amikor meglátta a tekintetét. Szomorú volt. Meg sem csókolta. Arra sem kérte, hogy üljön le.

- Nem maradhatok. Mindjárt vissza kell mennem Londonba. A tábornok kért, hogy jöjjek le. A hadügyminisztériumból telefonált.

- Dick!- kiáltott May.

Szíve alig vert, és halálsápadt lett. Tudta, mi következik.

- May, Roger halott.

Elszörnyedve bámult a férfira. Szólni sem tudott. Néhány percig egyikük sem beszélt. Üres tekintettel meredtek egymásra, majd Dick ökölbe szorítva kezét folytatta:

- Az „eltűntek, valószínűleg halottak" listáján van. A tábornok nem akart lejönni, azt mondta, dolga van a Vöröskeresztben és nem szabadulhat. Azt hiszem, nem bírta elviselni, hogy ó hozza a hírt, és azt sem, hogy telefonáljon. Egészen megtört szegény öreg. Kért, hogy mondjam meg neked, és te közöld Mrs. Hendersonnal.

- Milyen szörnyű ez, Dick! Borzalmas, hogy nekem kell megtennem.

- Tudom.

Elkeseredve nézték egymást.

- Tudnak valami részletesebbet is? - kérdezte végül az asszony.

- Egy belga menekült érkezett Havre-be, egyik vezérkari autónkkal. Megkérdezték tőle, hogy szerezte. Azt mondta, az országúton az árokban találta, és sikerült neki kihúzatni. Aztán beleült, és valahogy elért Havre-be. Az autó tele volt gépfegyvergolyó-lyukakkal, az első ülés meg csupa vér. Ezt az autót használta Roger azon a reggelen. A vidék tele volt ötödik had-oszloposokkal, ejtőernyősökkel, és úgy látszik, Roger meg a sofőrje csapdába került és megölték őket.

May nagyot sóhajtott.

- Szegény Roger. Isten a tanúm, hogy nem kívántam a halálát.

Mindegyik tudta, milyen nem szívesen látott, de elkerülhetetlenül felötlő gondolat foglalkoztatja a másikat. Rossz volt szembenézni vele, még szörnyűbb kimondani. Hallgattak.

- Nem látszik rajtad, amin keresztülmentél, Dick - szólalt meg végül az asszony.

- Nincs semmi bajom.

Úgy beszéltek, mintha nem lenne köztük semmi. May megint sóhajtott.

- Azt hiszem, jobb lesz, ha megyek. Az anyja számolt vele. Szegény teremtés. Rettenetesen sajnálom.

Az ajtó felé indult, a férfi meg kitárta. Még a kezét sem fogta meg az asszonynak. Csak nézte, hogyan ül fel a kerékpárra, aztán megfordult, és visszament a szobába.

*

Amikor May hazaért, bement a teraszra nyíló nappaliba, melyet nyáron szívesebben használtak, mint a nagy hallt. Úgy érezte, szüksége van egy kis időre, hogy összeszedje magát. A házban baljós csend uralkodott, és azt lehetett gondolni, a vén falak visszatartják lélegzetüket és várják a fenyegető vészt. Mrs. Henderson meg Dora a gyerekekkel volt, akik éppen uzsonnáztak; csak Tommyt látta. A német bombázók ott jártak a tengerparti város felett, amelynek környékén Tommy iskolája volt, ezért jónak látszott hazaküldeni a fiúkat. May elnézte, hogyan kanyarog kerékpárján a kert ösvényein, és összehúzva a szemöldökét azon töprengett, mint adja tudtul a szomorú hírt. Nem lehetett durván előhozakodni vele, de Mrs. Henderson olyan állapotban volt, hogy az első szóból mindent megérthetett. Szegény Roger. Nagyon fájt neki a halála, mégis tudatának mélyén, mint valami pislákoló fény az elsötétített tájon, ott világlott a felismerés, hogy most már eltűnt minden akadály a Dickkel való házassága útjából. Utálta magát, hogy ebben a pillanatban ilyesmi jut eszébe. Sóhajtott, fölállt, majd összeharapva a száját elindult, hogy megkeresse Mrs. Hendersont.

- Hiába félek. Minél tovább várok, annál rosszabb.

Bement az ebédlőbe.

- Nem tudtam elgondolni, May, mi történt veled - mondta Mrs. Henderson.

De ahogy ezt kimondta, meglátta May arcát és elnémult.

- Beszélhetek veled egy percig?

Mrs. Henderson szótlanul, furcsa, gyors mozgással, mint a tigris, amely ketrecében járkál fel-alá, végigment a szobán és követte. May becsukta maga mögött az ajtót.

- Meghalt?

May bólintott.
- Gyere. - Megfogta May csuklóját és behúzta a hallba. Volt rajta valami szörnyű abban a pillanatban. Sápadtan, komoran úgy nézett menye szemébe, mintha tolvajláson érte volna, és most akarná rámérni a büntetést. May dadogva mondta el, hogy beszélt Dickkel, elismételte, amit az mondott. Mrs. Henderson hallgatta, tekintete Mayre meredt, mintha csak ki akarna húzni belőle mindent, amit el kell mondania. De amikor az elhallgatott, lehajtotta a fejét, és csöndesen könnyek peregtek az arcán.
- Drágám, drágám - kiáltotta May, és meg akarta ölelni.
De Mrs. Henderson elhúzódott.
- Ne nyúlj hozzám.
Így állt egymással szemben a két asszony. May szíve nehéz lett. Most már ő is sírt, szánta a boldogtalan anyát, akit annyira szeretett. Valami vigasztaló szót akart mondani, de nem jutott eszébe semmi, és érezte, Mrs. Henderson nem akarja, hogy beszéljen. Mennyivel könnyebb lett volna, ha szegény asszony megengedi, hogy osztozzék a fájdalmában. De az beléburkolózott, és May érezte, haragudnék, ha valaki részt kérne belőle. Egyszerre Tommy hangját hallották.
- Anyus - szólt -, anyus!
Mrs. Henderson fölnézett, és a hang felé fordult.
- Még nem mondom meg neki.
- Kell, drágám. Tudnia kell.
- Talán később, most még nem. Bálványozza Rogert. És még nem is egészen biztos. Talán kórházban van, és nem tud hírt adni. Lehet, hogy elvesztette az emlékezőképességét. Miért szenvedjen Tommy, ha nem kell? Van rá idő, hogy megmondjuk neki, ha már le kell tennünk minden reményről.
May nem helyeselte. Igaz, Tommy imádta Rogert, hős a szemében, és foglalkozásának titokzatossága, amely körülvette, izgatta a képzeletét. Mindig jobban szerette, mint Jimet. Úgy nézett rá, mint a kisfiú a bátyjára, aki a szemében a romantika és a kaland megtestesülése. Számára ő volt a legtökéletesebb ember. De

Tommy már nem gyerek, tizenhárom éves, okos és értelmes. Nem lehet titkolni előtte Roger halálát, és rosszabb lesz, ha idegentől tudja meg. És hogyan juthat eszébe Mrs. Hendersonnak, hogy a hír kétséges. Hiába kérdezősködtek; aztán ott a belga menekült és a golyó szaggatta autó. Hogy gondolhatja valaki, hogy a tábornok rábízta volna Dickre a szörnyű hírt, ha maga még nem biztos benne.

May sóhajtott.

- Úgy kell lennie, ahogy kívánod.

Mrs. Henderson úgy látszott, nem hallja. Megfordult, és kiment a szobából.

„Folytatnom kell a munkámat" - gondolta May, és az étkező felé tartott, hogy megnézze, nincs-e ott rá szükség. A gyerekek már meguzsonnáztak, és Dora leszedte az asztalt.

Amikor a gyerekeket lefektették, és megették szűkös vacsorájukat, Dora, ahogy szokta, sétára indult. Még világos volt. Mrs. Henderson, May és Tommy a nappaliban ültek. A két asszony kötött, és Tommy szokatlanul csöndes volt. Valami könyvben lapozgatott. Senki sem beszélt. Az óra ütni kezdett, és Mrs. Henderson fölnézett.

- Fél tíz, Tommy. Le kell feküdnöd.

- Még egy perc. Valamit keresek.

- Igazán? - kérdezte Mrs. Henderson türelmes mosollyal. - Mit?

A kisfiú borzas hajába kapott, anyjára nézett, komolykodó kifejezéssel gyerekarcán.

- Sokat gondolkodtam, és arra lyukadtam ki, hogy Roger német fogságba esett. És ahogy ismerem, meg fog szökni. Sokan megtették ezt a múlt háborúban. Azt akarom megnézni, hogyan juthat el Svájcba. Mert Hollandia, ugye, már nem jöhet számba?

Olyan komolyan beszélt, hogyha nem lett volna olyan tragikus, nevetni kellett volna rajta.

- Ezzel még várhatsz holnapig. Gyere, és mondj jó éjszakát nekem.

Tommy fölállt, anyjához lépett és megcsókolta. Az átölelte, magához szorította és megcsókolta a száját. A fiút kissé meglepte a

forró ölelés, fürkészve nézett anyjára, de nem szólt semmit. Amint magukra maradtak, Mrs. Henderson észrevette, hogy May szomorúan néz rá, de nem fordult feléje. Tovább kötött. Szótlanul ültek.

XI.

Másnap délután May, akinek egy kis szabad ideje volt, bement a nappaliba, hogy gondolkozzék. Tudta, hogy egyedül lesz. A löncs idején Tommy, aki még mindig azzal foglalkozott, hogy Roger fogoly, egész csomó dolgot kérdezett Dorától Németországról. Könyveket szedett elő a könyvtárban, és teli volt hegyszorosok, meg járatlan utak nevével. Kívülről tudta, hol voltak a nagy fogolytáborok a múlt háborúban. Most mindenkinek el akarta mondani, milyen menekülési tervet eszelt ki Roger számára. Meggyőződése volt, hogy annak sikerülnie kell. Fájt hallgatni. May érezte, hogy hamis szeretet eltitkolni előtte az igazat. Az úgyis kiszivárog - például Dick, aki nem tudja, hogy titokban kell tartani, elmondhatta valakinek a faluban, mielőtt visszament Londonba. Kegyetlen dolog, hogy Tommy valamelyik vadőrtől vagy boltostól hallja meg. Bár nem volt ínyére, mert Mrs. Henderson nagyon csökönyös is tudott lenni, May elhatározta, hogy meggyőzi. Miután egy napig gondolkozott rajta, most már meg kell értenie, hogy a reménykedés alaptalan.

May kelletlenül állt fel, hogy megkeresse Mrs. Hendersont. Már az ajtóban volt, amikor Tommy berontott.

- May, May, két idegen ember van a parkban - kiáltotta. - Talán ejtőernyősök!

May megfordult, és kilépett a teraszra.

- Hol?

- Hozzam apus puskáját? Elfogjuk őket. Maynek még nagy fájdalmában is mosolyognia kellett a kisfiú izgalmán. Milyen gyerek. Persze, hogy rettenetes az anyja számára elmondani neki;

hiszen nem is gondol rá. A két férfira nézett, akik lassan feléjük tartottak. Az egyik nagyon sántított.
- Két csavargó.
- Külföldiek. Nézd a ruhájukat. Biztos, hogy ejtőernyősök. ,
- Szamárság. Azt hiszem, belga menekültek. Biztosan a faluból jönnek, és eltévesztették az utat.
- Mindenesetre jó lesz, ha hozom a puskát.
- Ne légy csacsi, Tommy. Nem látszanak veszélyesnek. Azt hiszem, éhesek és enni akarnak.

A két férfi átmászott az alacsony vaskerítésen, amely a parkot a tulajdonképpeni kerttől elválasztotta, és most keresztülvágott a széles, füves ösvényen, a terasz lépcsője felé tartva. Az egyik piszkos, gyűrött overallt viselt, baszk sapkát, a másik meg, aki sántított, zsebkendőt kötött a nyakára és furcsa kabát meg magas, csúcsos sapka volt rajta. És mind a kettőnek az állán rövid, tüskés szakáll. Azonkívül piszkosak voltak és borzasak. May utálkozva nézte őket. A lépcső felé tartott és megállt. Tommy mellette. Ahogy a két férfi közeledett, határozottan látszott rajtuk, hogy külföldiek.
- *Bonjour, monsieur, dame* - szólalt meg az az ember, aki sántított, a kettő közül a magasabbik.

May franciául válaszolt.
- Mit akarnak? Kerüljenek a hátsó ajtó felé. Tommy hirtelen éleset kiáltott, leugrott a lépcsőn és a sánta, szakállas férfi karjába vetette magát.
- Roger!

May már sápadt volt, de most hamuszürke lett, és hogy meg ne tántorodjék, kezét a korlátra tette. Döbbenten bámult. Egy pillanatig úgy érezte, elájul. Tommy, aki Roger nyakába kapaszkodott, sírni kezdett.
- Tudtam, hogy nem haltál meg - zokogta hisztérikusan. - Mindnyájan azt hitték, de *én* tudtam, hogy nem igaz.
- Persze, hogy nem, öregem.

A hang! Az ő hangja; May a tréfálkozó csengését is megismerte.
- Tartottam magam, amikor eltűntél, de most... de most nem bírom.

- Ne törődj vele, öregem. Sírd ki magad, ha jól esik.
- Nem sírok - szipogott Tommy. - Csak víz jön a szememből.

Roger megcsókolta, megsimogatta, mintha kisgyerek lenne. May pedig, akárcsak mellette a szobor, meredten állt a lépcsőnél. Ellentétes érzések támadták meg. Örült, hogy férje él, hálát adott a sorsnak, hogy egészséges, és mégis elszomorodott; vége az álomnak, amit oly sokszor próbált elűzni, de amely mégis ott kopogtatott tudatának ajtaján, mint a vándor, aki bebocsátást kér.

- Hol van anyus? - kérdezte Roger. Tommy kitépte magát bátyja karjából.
- Megyek és megmondom neki. Jaj, de örül majd. Fölvágtatott a lépcsőn, és anyja nevét kiáltozva berohant a házba. Roger a feleségéhez sántikált.
- Nem megyek közelebb hozzád, drágám - mondta. - Hetek óta nem fürödtem és büdös vagyok.
- Ó, Roger!

May kitárta a karját, megölelte a férfit, az meg jobbról-balról megcsókolta.

- Örülök, hogy nincs semmi bajod, Roger. Szörnyen aggódtunk.
- Ezért vagy olyan sápadt, drágám? - kérdezte a férfi. Szemében furcsa, gúnyos mosoly bujkált.
- Miért sántítasz? Megsebesültél?
- Szóra sem érdemes. Hogy tetszik a szakállam?

Teljesen megváltoztatta az arcát. Szeme nagyobbnak látszott, mint azelőtt, halántéka üregesnek. May válla fölött látta, hogy anyja közeledik a nagy terasz-' ablak felé. Elébe indult, az meg kitárta mind a két karját.

- Fiam, drága fiam.

Az ajkuk úgy találkozott, mint a szerelmeseké.

- Én rögtön megismertem - hadarta izgatottan Tommy, körülöttük ugrálva. - May nem ismerte meg.

Mrs. Henderson egy lépést hátrált, és kezét fia vállára téve, a szemébe nézett. A tekintete ragyogott, arca egészen megváltozott.

- Szegény, fiam, olyan vagy, mint valami madárijesztő. Nem csoda, hogy nem ismertek meg. Akarsz fürdeni?
- Nagyon is. Először valami italt, aztán jöhet a fürdő.
- Majd May meg Tommy gondoskodnak rólad. Én telefonálok apádnak. Magam akarom megmondani. Szörnyen odavan miattad. Biztos, hogy rögtön lejön.
- Nem maradhatok, anyus. Csak benéztünk, mert tudtam, hogy aggódtok. Valaki elhozott a faluig, és keresztülvágtam a parkon. Ahogy megfürödtem, vissza kell mennem Londonba, hogy jelentkezzem. Majd ott beszélek apával.

Eközben a férfi, aki Rogerrel érkezett és egy darabig ott állt, ahol az hagyta, figyelve, mi történik a teraszon, arcán szégyenlős, de barátságos mosollyal kissé közelebb jött. Zömök, izmos ember volt, apró szemének tekintete értelmes. Szája szögletében cigarettacsutka lógott, tüskés szakálla legalább kéthetes lehetett, és ahogy lustán, piszkos munkásruhájában ott álldogált, olyannak látszott, akit mindenki elkerül, ha egy sötét éjszakán találkozik vele. Roger mosolyogva hunyorított rá.
- Jöjjön közelebb, Nobby.

Az kivette szájából a cigarettát, elnyomta, és a csutkát füle mögé téve, fölballagott a lépcsőn.
- Nobby Clark a barátom, anyus. Elég nehéz dolog volt hazakerülni, ugye, Nobby?
- Bizony, uram.

Nobby a londoni külváros jellegzetesen éles kiejtésével beszélt. Piszkos volt, fésületlen, de vidám tekintete, szemtelen, jókedvű mosolya, közönséges, csúnya kis képét vonzóvá tette. Mrs. Henderson kezet nyújtott neki. Az megnézte a magáét, úgy döntött, hogy piszkos, és ezért a nadrágjához dörzsölte, amitől tenyere még ragadósabb lett. Aztán parolázott Mrs. Hendersonnal. Roger Maynek is bemutatta, majd Tommy felé fordult.
- Tommy, ő a barátom, Clark káplár. Nem tudom, hol lennék most, ha nem volna kitűnő szerelő. Vidd be és készíttess neki fürdőt. Szüksége van rá.

- Bizony, uram.
- Jöjjön, káplár úr - hívta Tommy.

Tommy cserkész volt, és igen csinosan festett rövid, khakiszínű nadrágjában, meg nyitott nyakú ingében. Örült, hogy egy Franciaországból menekült katonát bíztak rá, és elhatározta, méltóképpen hajtja végre a feladatot. A fürdőszobában legalább fél üveg szagos sót rázott a kádba. Nobby levetette piszkos rongyait, és belépett a vízbe.

- Az anyját, de jó szaga van - mondta, és szappanozni kezdte magát. - Fiacskám, dörgöld meg a hátamat.
- Azonnal, káplár úr.
- Hagyd a fenébe, ne káplár urazz! Hívj csak Nobbynak, mint a többiek.

Tommy alaposan megcsutakolta.
- Maga egész egyszerűen *szörnyű* - mondta boldogan. - Ilyen koszos embert még nem láttam.
- Utoljára én is meglepődtem, amikor ránéztem a lábamra. Egy hónapja múlt, hogy levetkőztem.
- A víz egészen fekete. Eresszünk frisset a kádba.
- Eszedbe ne jusson, fiacskám. Nekem így is jó. Szeretem látni, hogy milyen piszkos voltam.

Nobby kéjesen elnyújtózkodott.
- Hű, de jó. És nem is álmodom. Meg ez a fürdősó, amit beletettél... biz' isten, egy hétig is elülnék így.
- Tudom, hogy most mire van szüksége - mondta Tommy. - Várjon.

Kirohant, és egy perc múlva egy korsó sörrel tért vissza.
- Mi ez? *Sör? Sör!*

Nobby olyan szenvedéllyel ejtette ki ezt az egytagú szót, hogy költő sem énekelhette volna lángolóbban szerelmesét. És egyetlen kortyra hajtotta fel a korsó tartalmát.

Roger is megfürdött, majd leborotválta a szakállát, és fölvette apja egyik ruháját. Szerencsére a termetük majdnem egyforma volt. A rongyoktól, amiket levetett, undorodott. Pompásan érezte magát a tiszta fehérneműben. Ingujjban ült az öltözőasztal előtt és a haját

kefélte, amikor May bejött, megkérdezve, nincs-e szüksége valamire? Bár ismét jó külsejű, magabiztos volt, mint régen, May mégis meghökkent, amikor meglátta. Mert, hogy megborotválkozott, észre lehetett venni, milyen sovány és sápadt, mennyire beesett az arca, és milyen nagy a szeme. Szörnyen fáradt lehetett. A tükörbe tekintve észrevette May megdöbbenését, és nevetni kezdett.

- Ne nézz rám úgy, mintha kísértet lennék!

- Már jobb színben is láttalak - válaszolta May, és mosolyogni próbált.

- Hát részem volt némi kis kellemetlenségben. Néhány napi pihenő majd rendbe hoz.

- Miért sántítasz?

- Semmi az egész. Golyót kaptam a lábamba, és egy kicsit fáj is. De szépen gyógyul.

- Meg akarom mondani ismét, mennyire boldog vagyok, hogy visszatértél. És szégyellem, hogy nem ismertelek meg rögtön.

Roger az asszony felé fordult, és barátságosan rámosolygott.

- Nem baj, drágám. Szörnyen festettem, igaz-e? Ha találkoznék magammal az utcán, biztos, hogy kést rántok.

- Nem vártalak. Aztán egyszerre fölbukkantál az idegennel. Tudod-e, hogy rákerültél az „eltűntek, valószínűleg halottak" listájára?

- Igazán?

- Az autót, amit használtál, megtalálták Havre-ban. Tele volt golyólyukakkal meg vérrel.

- Nem az én vérem volt, a sofőré; megölték szegényt. Én megúsztam egy kis horzsolással.

- Most már örülök, hogy nem szóltunk Tommy-nak. Mi is csak tegnap tudtuk meg. De nem mondtuk senkinek.

- Kitől hallottátok egyébként?

- Apáddal közölték a hadügyminisztériumban. Ő megkérte Dicket, jöjjön le, és értesítsen bennünket.

- Dicket? Megmenekült?

- Meg.

- Szerencséje volt. - Roger kissé gúnyosan nézett a feleségére. - Remélem, nem okoztam túl nagy csalódást neked? - kérdezte.

May vérvörösre gyúlt.

- Roger, hogy mondhatsz ilyet! Jobban ismerhetnél.
- Bocsáss meg, kedvesem.

Nagy figyelmesen cigarettára gyújtott, aztán erőltetetten közönyös hangon megkérdezte:

- Még mindig szerelmes vagy Dickbe?
- Azt hiszem, igen - felelte az asszony komolyan.
- Értem. - A férfi barátságosan rámosolygott. - Gyerünk le és igyunk egyet, jó? Aztán mennem kell.
- Ilyen hamar?
- Bizony. Nem jöhettem volna, ha nem esik útba. De biztos, hogy kapok szabadságot, és akkor hazanézek.

May megkönnyebbült, hogy a beszélgetés ismét közönyös dolgokra fordult.

- El ne felejtsd, nagyon szeretnénk hallani, hogyan menekültél meg. Tommy már biztosan szörnyen izgatott.
- Majd sor kerül rá, hogy elmondjam.

*

Egy fél órával később Roger kilépett a kapun. Hendersonék megtarthatták a sofőrjüket, aki idősebb ember volt. Most ott várt a Rolls Royce-ban. Mellette meg Nobby Clark. Szürke flanelnadrágot és pulóvert viselt, amelyet úgy kerestek össze neki.

- Nobby, egészen megváltoztál - mosolygott Roger.
- Ön is, uram - felelte az vigyorogva. És kissé szégyenkezve hozzátette: - Tommy úrfitól egy alsónadrágot kaptam, selyemből van; meg harisnyát is. Nem tudom, kié lehet.
- Mindene büdös volt, Roger. És nagyon piszkos.
- Oké, Tommy. Nincs semmi baj, Nobby. Azt hiszem, az apámé, és örülni fog, hogy te kaptad.
- Nagyot nevet odahaza az asszony, ha meglát ma este selyemgatyában.

XII.

Roger jelentkezett a hadügyminisztériumban, beszélt az apjával, aztán kórházba ment, hogy kivetesse a vállából a golyót, ami még mindig benne fészkelt. Három hétbe telt, mire ismét lelátogathatott a kastélyba. Már jobb színben volt, de még mindig sovány, mint a piszkafa, és fáradtnak látszott. Tommy sietve emlékeztette, hogy megígérte, elmondja menekülésének történetét, de Roger csak nevetett, és azt felelte: nincs semmi mesélnivalója. Kelepcébe került, és inkább a jó szerencsének, mint ügyességének köszönheti, hogy kikeveredett belőle. De Tommy-nak ez édeskevés volt, és anyja figyelmeztetésével csöppet sem törődve, addig faggatta Rogert, míg kiszedett belőle mindent. Persze az nem folyamatosan mondta el az eseményeket, hanem erről is, arról is beszélt, ahogy éppen eszébe jutottak a történtek; Maynek még a képzelő tehetségére is szüksége volt, hogy tisztán lássa a dolgok egymásutániságát.

Ahogy megértette, az egész azzal kezdődött, hogy Roger parancsot kapott, és ezt tovább kellett adnia. Valami kis falu volt Cassel mellett, amiről elhatározták, mindenáron védeni kell, hogy fel lehessen tartóztatni az ellenséget. Mivel azonban gyalogság nem állt rendelkezésre, a feladatot egy tüzérütegre bízták. Késő este volt, mire Roger megérkezett, és ezért elhatározta, hogy ott tölti az éjszakát, de a németek hajnalban támadásba kezdtek, a tankok a gyalogsági osztagokkal együtt behatoltak a falu külső utcáiba. Elkeseredett küzdelem lángolt fel, délutánra azonban kifogyott a lőszer, és az ágyúk már percenként sem tudtak tüzelni. Világos volt, hogy a kis helyőrség már nem tarthatja magát, és ezért elrendelték a visszavonulást. Roger lehetetlenségnek vélte, hogy elmenjen, amikor minden emberre szükség van, ezért elvállalta egy kis osztagnyi, véletlenül odasodródott gárdista parancsnokságát. De

most, hogy már semmit sem tehetett, elhatározta, visszamegy a főhadiszállásra. Elbúcsúzott a parancsnoktól.

- Nagyon jól végezte a dolgát - mondta neki.
- Valamit csak kellett tennem - felelte mosolyogva amaz.

Az üteg ágyúiból akkor már csak kettő volt használható; a sebesülteket előre küldték, a többinek más úton kellett volna visszavonulni.

Úgy határoztak, három vagy négy mérfölddel odébb, egy faluban találkoznak.

- Miből gondolja, hogy a németek még nem foglalták el? - kérdezte Roger.
- Ha megtették, nincs szerencsénk. De akkor is, legalább végzünk egy csomóval.
- Sok szerencsét.
- Önnek is szüksége lesz egy kevésre, hogy keresztül vágja magát. Ezek a nyavalyások csak úgy nyüzsögnek mindenfelé.
- Majd vigyázok magamra. Amint lehet, letérek az országútról. Kissé tovább tart majd, de azt hiszem, megéri.

Az ellenséges tűz valamennyit enyhült, ezért Roger a sofőrjével együtt nekivágott az útnak. Egy darabig valami folyó mellett haladtak, majd az egyik keresztezésnél egy autót pillantottak meg, amely feléjük tartott, abból az irányból, amerre ők akartak menni. Két angol tiszt ült benne, és Roger megszólította őket.

- Tiszta a levegő önök mögött? - kérdezte.
- Akár a patyolat... Nyoma sincs a németnek.
- Oké.

Roger továbbhajtott. Megnézte a térképet és látta, hogy néhány mérfölddel arrébb híd következik, majd egy dűlőút, amiről azt gondolta, ha kerülővel is, de eljut rajta a főhadiszállásra. A táj sík volt, nekiereszthették hát az autót, de a menekülők az út két oldalán néha feltartóztatták őket. Áthajtottak egy erdőn, és már egészen közel voltak a hídhoz, amikor váratlanul gépfegyvertüzet kaptak, és az autó hatalmasat zökkent. A sofőr a kormánykerékre borult, a gép meg belecsúszott az árokba, ahol aztán nagyot ugrott, de

szerencsére nem borult fel. Roger kivágódott belőle, és a jégesőként kopogó golyók záporában a híd felé rohant, majd a korláton keresztül a vízbe vetette magát. Ugrás közben megsebesült. De azért úszott, mert tudta, hogy életről halálról van szó. A németek felszaladtak a hídra, utánalőttek a vízbe, de nem találták, mert mindkét parton sűrű lombú fák álltak, és így nem tudtak célozni. Roger hallotta, hogy a gépfegyver megint működik, de most már sokkal gyorsabban kerepel. Egy pillanatra abbahagyta az úszást, hogy lélegzetet vegyen. Zúgni kezdett fölötte egy repülőgép. Sejtette, hogy mi történt. Egy angol gép lőtte a németeket, akik rá lestek, mire azok szétszóródtak az erdőben. Körülnézett. Érezte, hogy kimerült, és legokosabbnak vélte, ha kikapaszkodik a partra, megbújik a sűrű bozótban. Úgy is tett; egy darabig hallgatózott, megvárta, míg elhallgatott a gépfegyver. A németek visszavonultak, mert úgy gondolták, nem érdemes vadászni rá. Feltápászkodott és óvatosan elindult, de a lába nagyon fájt, megtántorodott és elesett. Megsebesült, de úgy vélte, nem súlyosan, bár golyó horzsolta az arcát is. A harmadik meg felszakította a húst a jobb vállán. Leült a földre, hátát nekivetve egy fa törzsének.

- Na, szervusz - mormolta magában.
- Miért mondtad ezt? - kérdezte Tommy.
- Mert más nem jutott az eszembe.
- Én a helyedben káromkodtam volna.
- Tudtam, hogy anyusnak nem tetszenék - nevetett Roger.
- Ó, drágám, tekintve, hogy harmincöt éve vagyok apátok felesége, kijelenthetem, nincs szó az angol nyelvben, amitől égnek áll a hajam - felelte mosolyogva Mrs. Henderson.
- Folytasd - sürgette Tommy türelmetlenül.
- Szóval arra próbáltam gondolni, mit is kellene tennem. Eszembe jutott, hogy talán legjobb lesz, ha pihenek egy kicsit, aztán, ha besötétedik, visszamegyek az országútra és körülnézek, nincs-e valami ház, amelyben meghúzódhatnék éjszakára? Tudjátok, meg kellett kísérelnem, hogy visszajussak a főhadiszállásra valahogy. Szerencsémre volt nálam néhány ezer frank.

- Nem érezted rosszul magad?
- De bizony. Csurom víz voltam. És nem tudtam mit kezdeni a sebeimmel, de aztán eszembe jutott, hogy megnézem a lábamat. Nem történt komoly baj, csak vérzett egy keveset; a golyó térd felett érte, és amennyire meg tudtam ítélni, megsérült az egyik ín is. Ezért esett olyan nehezemre a járás. Semmire a világon nem vágytam úgy, mint egy cigarettára, az meg mind a tárcámban volt, amit tőled kaptam May, és bár egy sem lett nedves, az öngyújtóm nem működött, s így nem tudtam rágyújtani. Elhelyezkedtem, ahogy csak lehetett, és gondolom, legalább egy órát feküdtem, mikor meghallottam, valaki csörtet a bozóton keresztül.
- Megijedtél? - kérdezte Tommy.
- Szörnyen. Elővettem a revolverem és a hang felé fordultam. Ha német lett volna, megkóstoltatom vele.

De Roger meglepetésére egy asszony bukkant elő. Amikor meglátta, fölemelte a karját.
- Barát vagyok, barát - mondta. - Magát keresem.
- Hát megtalált - felelte Roger. - Mi lesz most? Az asszony fiatal volt, erős, lapos képű, piros orcájú. Parasztnak látszott, és Roger azt hitte, hogy valami menekülő. Nagyon apró szeme nagyon feketén csillogott, mint a cipőgomb, és ravaszkásan fürkészte a férfit.
- Megsebesült? - kérdezte.
- Egy kicsit.
- Láttam. Ejtőernyősök voltak. Szerencséje, hogy ez a repülőgép jött. Ötöt lelőtt közülük.
- Mi lett a sofőrömmel?
- Meghalt.
- Vannak németek a környéken?
- Motorkerékpárosok. Tankok még nincsenek.
- Hogyan szabadulhatok innét?

Az asszony semmitmondó arcán nem látszott, hogy ostoba, vagy rosszakaratú.
- Maga tiszt, ugye?
- Az vagyok.

Az asszony töprengett.

- Hallgasson ide - szólalt meg végül. - Itt most még biztonságban van. Várjon, míg sötét lesz, akkor majd elviszem a tanyára.

- Miféle tanyára?

- Az apósoméra. Itt van az erdő szélén. El tud menni odáig, ha segítek?

- El.

- Ne mozduljon innét. Majd fütyülök, ha visszajövök.

Eltűnt a bozótban, és Roger ismét magára maradt. Fájdalom kínozta, és nem volt benne biztos, hogy az asszony őszintén beszélt-e. Talán csak meg akarta tudni, kicsoda, és nemsokára megjelenik majd egy csomó német katonával, azok meg elfogják. Arra gondolt, elmászik valahová, ahol inkább biztonságban lehet, de úgy látszott, mindez haszontalan; az asszony úgyis tudja, nem juthat messzire, és hamarosan megtalálná. Nem tehetett mást, mint hogy várjon és rábízza magát a szerencsére. Már ott tartott, hogy nem is igen törődött vele, mi történik. Eljött az este, és nagyon fázott nedves ruhájában. Végül hallotta, hogy valaki közeledik, aztán az asszony halkan füttyentett. Roger várt egy pillanatig, erősen figyelt, hogy az asszony egyedül van-e, aztán ő is fütyült. Amikor az asszony odaért hozzá, alig tudott föltápászkodni, de az erős karjával magához ölelte. Úgy vágtak át az erdőn. Roger arra gondolt, nem vár-e rá legalább hat német, és megkönnyebbülten sóhajtott fel, amikor kiért az erdő szélére és látta, hogy egy lélek sincs a közelben. A tanya az úttól kissé beljebb épült.

- Már szóltam az anyósomnak - mondta az asszony. - Itt alhat az éjszaka. Apósom dél óta a faluban van. Még nem jött haza.

Az ajtót középkorú, kövérkés, magas asszony nyitotta ki.

- Itt van - szólalt meg a fiatalabb.

Amaz szótlanul állt félre az útból, hogy beléphessenek. Roger egy székbe rogyott. Szörnyen szomjas volt, és egy pohár vizet kért. Miközben itta, idekint léptek hallatszottak, és a fiatalasszony megszólalt:

- Itt van apa.

Kinyitotta az ajtót. Sovány, rossz arcú öregember lépett be. Döbbenten nézett Rogerre, majd dühösen a két asszony felé fordult.

- Mi ez? Ki van itt?

- Angol tiszt. Elmenekült, amikor az ejtőernyősök megtámadták az autóját.

Az öreg ökölbe szorította a kezét, és Rogerhez lépett.

- Ki innét. Kifelé.

- Megsebesült - mondta a fiatalasszony.

- Bánom is én. A németek itt vannak. Ha megtalálják, felgyújtják a tanyát. Voltam a múlt háborúban, és tudom, hogy van ez.

- Csak éjszakára szeretnék itt maradni - mondta Roger. - Jól megfizetem.

- Nem, nem. Menjen innét.

- Nem tud, hiszen alig áll a lábán - kiáltotta a fiatalasszony. - Elpusztul.

- Hadd pusztuljon. Az ő baja. Roger föltápászkodott.

- Megyek.

- Nem engedem! - kiáltott az asszony. Az öreghez fordult, és dühösen ráförmedt: - És a férjem, róla megfeledkezel? A te fiad. Talán ő is megsebesült, és segítségre van szüksége.

- Bizony, ember, gondolj a fiadra - szólalt meg a felesége.

- Ti nem ismeritek a németeket. Ha eszükbe jut, falhoz állítanak és agyonlőnek mind a hármunkat.

- Hadd maradjon itt éjszakára, Michel. Mindnyájan fölfigyeltek. Odakint fék csikorgott, majd nehéz csizmák dobbantak.

- Németek!

Az öreg paraszt felesége egy ajtóhoz ugrott és kinyitotta.

- Be, ide. Bújjon az ágy alá.

A fiatalasszony Roger hóna alá nyúlt, fölhúzta a székről, és betaszította a másik szobába. Roger az ajtóhoz támaszkodott és elővette a revolverét. Hallotta, hogy az asszony ezt mondja az apósának:

- Ha elárulod, a két kezemmel fojtalak meg. A pitvarajtón már dörömböltek.

- Kinyitni, kinyitni!

Valaki kitárta az ajtót. Két motorkerékpáros katona lépett be rajta.

- Ne féljenek. Nem bántunk senkit. Eltévedtünk és észrevettük, hogy lámpa ég a házban, Andrecybe akarunk menni.
- Honnét jöttek? - kérdezte a paraszt.
- Németországból. Mit gondol, honnét jöttünk volna?
- Még négy kilométer ezen az úton, aztán forduljanak balra.
- Pokoli szomjasak is vagyunk. Van boruk?

A fiatalasszony két üveggel tett eléjük. Azok elvették, és már menni akartak, de a paraszt elébük állt.

- Négy frank.
- Holnap itt lesz a tábornok, kérje tőle.

Az a katona, amelyik beszélt, nagyot lökött a kis öregen, aztán mind a kettő kilépett az ajtón. A paraszt az öklét rázta feléjük.

- Disznók!

Roger visszabotorkált a konyhába és leült a székre. Az asztalra könyökölt, és arcát a kezébe temette.

- Látod, hogy mozdulni sem bír - szólalt meg a fiatalasszony. - Csak nem vagy olyan szívtelen, hogy éjszakának idején kidobjad?

A paraszt Rogerre sandított. Úgy látszott, a méreg, hogy fizetés nélkül vitték el a két üveg borát, nagyobb hatást tett rá, mint a sebesült ember. Vállat vont.

- Maradhat. De nem a házban. Elalhatik a szénapajtában. Ha a németek megtalálják, azt mondhatom, hogy nem tudtam róla.

A menye gyanakodva nézett rá, és olyan közel lépett hozzá, hogy az arcuk majdnem összeért. Kis fekete szeme konokul és dühösen villogott.

- A boche-ok nem találják meg, ha nem mondod meg, hogy hol van. Esküdj meg, hogy nem árulod el. Esküdj meg a fiad életére.

Az öreg, mintha nem tudná elviselni a fenyegető tekintetet, elfordította a fejét. Felesége is ránézett.

- Esküdj meg, Michel.

A paraszt csúnyát káromkodott. Majd ezt motyogta:

- Esküszöm... a fiam életére.

A két asszonynak kellett Rogert feltámogatni a pajta padlására. Ott aztán lefektették egy halom szénára.

- Szegény fiam - mondta Mrs. Henderson, amikor Roger idáig ért az elbeszélésben.

- Nagyon örültem, hogy elnyújtózhattam a szénán - folytatta az mosolyogva. - Furcsa, hogy milyen kényelmes, ha az ember jól elhelyezkedik, és annyi biztos, sokkal jobb volt, mint valami fogolytábor. Tudjátok, szörnyen elfáradtam.

Tíz napot töltött a pajtában. Másnap reggel olyan beteg volt, hogy nem mehetett el. Jeanette - így hívták a fiatalasszonyt - fölvitte az öreget, hogy nézze meg. Az dühösen rámeresztette a szemét, aztán szótlanul lemászott a létrán. A menye követte. Roger gyanította, hogy szóváltás támadt közöttük, de rosszul érezte magát, és ezért nem törődött vele. Bíznia kellett benne, hogy a két erős akaratú asszony felülkerekedik az aljas öregen. Egy óra múlva Jeanette visszajött, és azt mondta, apósa beleegyezett, hogy náluk maradjon, amíg kissé összeszedi magát és járni is tud. Hozott neki tejet meg ennivalót, de Rogernek csak a tej kellett, az ételhez hozzá sem nyúlt. A lába nem nagyon fájt, a horzsolás sem az arcán, de a válla sajgott. Érezte, hogy láza van. Ahogy telt-múlt a nap, egyre rosszabbul lett, és éjszaka lázképek gyötörték. Másnapra sem lett jobban. Nem tudta, vajon a harmadik vagy negyedik éjszaka történt-e, vagy Jeanette-tel valaki fölkapaszkodott a létrán. Ez a vég, gondolta; csendőr vagy Gestapo-ügynök. Olyan gyönge volt, hogy nem tudott volna ellenállni. De kiderült, hogy a falubeli doktor, akit Jeanette, mivel állapota megijesztette, rábeszélt, hogy titokban jöjjön el és vizsgálja meg. Elhanyagolt külsejű fickó volt, akin úgy látszott, mintha több állatot kezelt volna, mint embert. Ideges is lehetett, de azért jól végezte a dolgát, megtisztította és bekötözte Roger sebeit és aszpirint adott neki. Majd minden éjjel eljött aztán. Roger gyógyulni kezdett. Erős volt, fiatal és egészséges, úgyhogy napról napra jobban érezte magát. A magány hosszú óráiban menekülési terveken törte a fejét. Amikor az ejtőernyősök megtámadták, éppen

a térképet nézegette, és hogy ki kellett ugrani az autóból, az is elveszett. Így a vidék bizonytalan ismeretére kellett támaszkodnia, hogy merre menjen. Meg arra, amit Jeanette-ból ki tudott szedni. De az asszony alig mozdult ki a környékről, így a felvilágosítás, amit tőle kaphatott, nem volt megbízható. Azt tervezte, hogy valahogyan kijut a tengerhez, aztán szerez egy halászt, aki átviszi a Csatornán. Örült, hogy annyi a pénze, amennyiért a halásznak majd érdemes megtenni az utat. Jeanette-tól elég rossz híreket hallott; azt mondta, hogy a flandriai angol hadsereg megadta magát, és a franciák visszavonulóban vannak. Weygand lett a főparancsnok, és most visszavonja csapatait, mert az a szándéka, hogy a megfelelő pillanatban ellentámadást kezd, és a boche-okat a német határig kergeti. Roger nem tudta, hogy mit véljen... Azt gondolta, nem igaz, hogy az angolok megadták magukat, de tudta, milyen veszélyes helyzetbe sodorta őket a belga király kapitulációja, és inkább az ösztön, mint a józan ész volt az oka, hogy nem akarta elhinni a dolgot.

Jeanette szerint a községben csak úgy nyüzsögtek a németek, és úgy látszott, csak akkor tudja keresztülvágni magát rajtuk, ha álruhát szerez. Meg is kérdezte az asszonyt, nem tudna-e előszedni valamit a számára, hogy föl ne ismerjék. Az a férje holmiját ajánlotta.

- Körülbelül egyformák - mondta.

Hozott is neki egy nagy csomagot egyik éjszaka, amit aztán Roger fölpróbált. A kabát ujja kissé rövid volt, a nadrág is, de azért viselhette. Elég furcsán festett, de ebben a ruhában senki sem vehette észre, hogy angol tiszt. Hogy kissé gyakorolja magát, időnként félórát járt fel-alá a pajtában. A lába már nem fájt nagyon. És két éjszaka, amikor már mindenki lefeküdt a tanyán, lemászott a létrán és kisétált az országútra. A feje jól kiszellőzött, és mire visszatért, egészen elfáradt. Egy reggel, hogy Jeanette ennivalót hozott neki, amit már hajnalban meg szokott tenni, így szólt hozzá:

- Gondolkoztam a dolgon. Mi lesz az iratokkal? Mi lesz, ha egy csendőr megállítja és kéri?

- Nekem is eszembe jutott. Gondoltam, elhiszik, hogy belga menekült vagyok, én majd azt mondom, az igazolványomat ellopták tőlem.

- Ez veszedelmes. Odaadom a férjemét.

- Maga nagyon jó.

Az is volt. Lapos, semmitmondó arca, makacs szája és hideg szeme ezt nem mutatta. Rogert is megtévesztette. De a maga durva, ügyetlen módján csodálatosan kedves volt. Viselkedése arra vallott, hogy bátor és kitartó. Amikor Roger el akarta mondani, milyen hálás azért, amit tett, az asszony türelmetlenül legyintett.

- Semmiség - mondta. - Akárkiért megtettem volna.

Roger akkor látta először mosolyogni.

- Maga nagyon jóképű ember. Kár lett volna a boche-oknak hagyni.

Egy reggelen a szokásosnál később jött. Már egy órája múlt, hogy fölkelt a nap.

- Jó reggelt, Jeanette - fogadta Roger. - Azt hittem, megfeledkezett rólam.

- Meg kell várnom, hogy az öreg ne legyen útban.

- Miért? Már megint csúnyán viselkedik? Hozott valami ennivalót? Éhes vagyok, mint a farkas.

- Figyeljen ide. Tartottuk, amíg lehetett. De most a faluban még több a német, és a vénember nagyon fél. Azok meg azt mondják, mindenkit agyonlőnek, aki angol katonát rejteget.

- Nagyon kedvesek - válaszolta vidáman Roger. - Jól van. Ma éjjel elmegyek. Már elég erős vagyok.

- Az öreg bement a faluba, nem tudjuk, miért. Mennie kell, de rögtön. Vegye föl a férjem ruháját. Itt vannak az igazolványai meg egy csésze kávé.

Világos volt: Jeanette azt hiszi, apósa azért ment be a faluba, hogy Rogert följelentse. Nem lehetett vesztegetni az időt. Gyorsan átöltözött, lemászott a rozoga létrán és átment a házba. A konyhában ott volt az öregasszony, akit az éjszaka óta, hogy Jeanette sebesülten, ázottan föltámogatott a padlásra, nem látott.

Örömmel üdvözölte, de az asszony félbeszakította. Roger látta, hogy nagyon ideges.

- Igya meg a kávéját, de gyorsan - mondta az asszony. - Nincs idő a szép szavakra.

A kávé ott gőzölgött előtte az asztalon. Roger nekiült és kenyeret aprítva belé, enni kezdett. Jeanette egy kis könyvet nyomott a kezébe.

- Itt az igazolvány - mondta.

A füzetben fénykép volt, magakorabeli, zömök férfié.

- Nem nagyon hasonlít rám - mosolygott.
- A szakáll teszi, de ő is növeszthetett.
- Szent isten. Elfelejtettem, hogy nem borotválkoztam, amióta idekerültem. Milyen vagyok?
- Nézze meg.

Jeanette egy tükröt tartott elé, és Roger belepillantott. Egészen elképedt.

- Siessen, siessen - szólalt meg az asszony. - Itt egy darab kenyér meg egy kis hús. Estig elég lesz.

Roger elvette és fölállt.

- Soha nem felejtem el a jóságukat. Szeretnék adni valamit a sok bajért, amit okoztam.
- Nekünk nem kell a pénz - felelte Jeanette. - Amit tettünk, azt Franciaországért tettük.
- Menjen már az istenért - szólt rá az öregasszony. Roger megcsókolta őket, behúzta maga után az ajtót, és nekiindult az országútnak, a szabadságnak.

XIII.

Sütött a nap, és a levegő tele volt a reggel jó illatával.

Roger egyszerre vidám lett. Örült, hogy ismét a szabadban lehetett, és a veszély kellemesen bizsergette. Ment egy darabig, aztán megpihent, majd ismét elindult. Estefelé pedig Nobby Clarkkal találkozott. Olyan humorral mesélte el az esetet, hogy Tommynak szinte megfájdult az oldala a nevetéstől.

- Egész nap jártam, így aztán gondoltam, itt az ideje, hogy valami alvóhelyet keressek. Már sötétedett, amikor elhaladtam egy kis kétemeletes, magányos ház előtt. A redőnyök fel voltak húzva, és úgy látszott, nem lakik benne senki. Ilyen kis házak mindenütt akadnak Franciaországban, nyugalomba vonult kereskedők építik, hogy legyen hol meghúzódniuk életük végén. Kis kert terült el előtte, benne színes szobrocskák, törpék, manók, meg két nagy, ezüstös üveggolyó. Ismeritek az ilyesmit. Szóval fáradt voltam, mint a kutya, és a lábam nagyon fájt. Nem tudtam, milyen messze lehet a legközelebbi falu, de gondoltam, nemigen kapok ott hálóhelyet, így jobbnak láttam, ha gyakorlom magam egy kicsit a betörésben, és az éjszakát az elhagyott házban töltöm. Megpróbálkoztam a kapuval, de azt bezárták, és így meg kellett kerülnöm az épületet. Egy üvegajtót találtam hátul, de azt sem tudtam kinyitni. Körülnéztem, hogy mivel törhetem be? A kert végében fásfészer állt, gondoltam, talán ott találok valamit. Szerencsém is volt, mert megleltem, amit akartam. Egy baltát.

Roger néhány pillanatra elhallgatott, és mosolyogva nézett hallgatóságára.

- Tudjátok, nem hinném, hogy valaha is rendes betörő lesz belőlem. Rettenetesen ideges voltam, amíg betört az ajtó, és különösen, amikor már bejutottam abba a szobába, amely talán a nappalijuk lehetett.

- Kiké? - kérdezte Tommy.

- Azoké, akik ott laktak. Gondolom, kereket oldottak, amikor hallották, hogy jönnek a németek. A szoba tele volt bútorral, és csupa por minden. Nem tudom, miért, de ijesztőnek találtam.

- De azért fogadni merek, hogy nem féltél - mondta Tommy.

- Vesztenél, öregem. Remegtem, mint a nyárfalevél. Ezért nem jó, ha az ember mindig tiszteli a törvényt. Nagyon megviseli, amikor először kell megszegnie. Szóval valami ajtón keresztül kijutottam a folyosóra, ott meg lépcsőt találtam, ami az emeletre vezetett. Már éppen föl akartam lopózni rajta, amikor véletlenül belenéztem a falon lógó tükörbe. Még soha életemben nem rémültem meg annyira. Egy férfit pillantottam meg benne, aki ott kuporgott a lépcsőfordulón, kezében valami szerszámot szorongatott, ami veszedelmesen hasonlított egy nehéz csavarkulcshoz. Szándékát nemigen lehetett félreérteni, vagy ráfogni, hogy barátságos. Szívem a torkomban dobogott. Gyorsan megfordultam, és akkor vettem észre, hogy angol katona.
- A káplár volt?
- Az - felelte Roger.

Majdnem kiugrott a bőréből, hogy megszólítottam:
- Mi az ördögöt csinál itt?
- Az istenit, ez angol - krákogta. Aztán vigyorogni kezdett. - Szerencse, hogy megszólalt, mert éppen rá akartam koppantani a fejére. - Lejött a lépcsőn. - Nem nagyon látszott angolnak - tette hozzá.
- Akkor jó.
- Van bagója?
- Tessék - felelte Roger, és egy cigarettát adott neki. - Menjünk be oda.

Besurrantak a nappaliba.
- Hogy került ide? - kérdezte Roger.
- Elfogtak. Először egy táborba kerültem, aztán útnak indítottak valahová, talán Lille-be. De hogy keresztülmentünk egy erdőn, megléptem.. Két vagy három golyót utánam eresztettek, de nem találtak el. Azóta bujkálok, és az egyenruha miatt csak éjszaka merek az úton járni.
- Ami azt illeti, valóban feltűnővé teszi kissé. A katona gyanakodva nézett Rogerre.
- Igazán tiszt maga? Olyan, mint valami csavargó.

- Akkor jó, öregem. Ne törje a fejét rajta. Merre igyekszik?
- Egyen meg a fene, ha tudom. Vissza akarok menni az ezredemhez.
- Hát erre nincs sok remény.
- Maga hová megy?
- Angliába. Jön velem?
- De még mennyire.
- Jó. Figyelmeztetem, nem tudom az utat, de van iránytűm. Majd kijutunk a tengerpartra és akkor meglátjuk.
- Gondolom, nincs semmi ennivalója. Vagy van? Egész nap nem ettem egy falatot sem.
- Akad valami. Szereztem a faluban, ahol utoljára keresztüljöttem.

Roger elővett a zsebéből egy darab kenyeret meg sajtot, és a katona felé nyújtotta.
- Magának nem kell?
- Nem. Csak aludni akarok. Egész nap jártam, és nagyon fáradt vagyok.
- Odafönn van egy ágy - mondta a katona, és nagy étvággyal látott neki a falatozásnak. - Én is aludtam benne.
- Keltsen fel két vagy három óra múlva, aztán indulunk. Nem tanácsos több időt vesztegetni, mint amennyi föltétlenül szükséges.
- Igaza van, uram.
- Ne urazzon. Mi is a neve?
- Clark.

Az „urat" lenyelte. Roger mosolygott.
- A másik meg biztos Nobby.
- Eltalálta.

Miközben Roger beszélt, Tommyn látszott, hogy nagyon türelmetlen, és nem is tudta türtőztetni magát tovább.
- Mondd csak, Roger, az volt az iránytű, amit én adtam neked, amikor átmentél Franciaországba?
- Az, öregem, és nagy hasznát vettem.
- Tudtam, tudtam. Látod, anyus, igazam volt. Azt mondtad, mire való Rogernek az iránytű?

Roger meg a társa járták az országutat, míg az éjszaka tartott, és hajnaltájt valami fészert találtak, beljebb a földeken. Elhatározták, hogy ott töltik a napot. Roger továbbment a faluig, amelyet napkeltekor láttak meg, és egy cipóval, kolbásszal meg két üveg borral tért vissza. Nobby kiejtéséről tudta, hogy az londoni, és ez később meg is mondta neki, hogy valóban ott született és nevelkedett. Szerelő volt, aki békében egy garázsban dolgozott Westminsterben, a Victoria Street mögött. Fürge, eszes kis embernek látszott, akire a bajban számítani lehet. Ahogy a németektől megszökött, azt mutatta, bátor is. Roger csak az egyenruha miatt aggódott. Mert ez növelte a veszélyt, hogy elfoghatják őket. Valahogy polgári öltözéket kellett szerezni. Ez nem volt könnyű, mert éjszaka mozoghattak csak, és kénytelenek voltak elkerülni a legkisebb várost is, ahol útjukat állhatták volna és kellemetlen dolgokat kérdezhetnek. Minél közelebb kerültek a tengerparthoz, annál kockázatosabb lett a játék.

Amikor Roger a kórházból kikerülve lement a kastélyba, Dora elhúzódott a családi körtől. Tovább is lelkiismeretesen végezte a munkáját, de szabad idejét sétákkal töltötte, este meg vacsora után rögtön fölment a szobájába. Mrs. Hendersonnak nagyon jólesett ez a tapintat, mert bármennyire szerették is a lányt, természetes volt, hogy magukra akarnak maradni Rogerrel, és még a legkedvesebb idegen is csak zavarná őket. Nagyon kedves volt Dorától, hogy ezt megértette. Csak az étkezés idejét töltötte közöttük, és bár Roger többször udvariasan bele akarta vonni a társalgásba, a lány nem vett részt benne. Csak akkor beszélt, ha szóltak hozzá. Mrs. Henderson örült, hogy Roger, úgy látszik, kedveli Dorát, és alkalmat keresett rá, hogy megmondja neki, milyen sokra tartják mindnyájan.

- Kivéve Jane - felelte az mosolyogva.

- Tudod, hogy Jane milyen. Azt hiszi, igen megértő, pedig igazi angol, elfogult és csupa előítélet.

- Azt hiszem, belenyugodtál, hogy Jim feleségül veszi Dorát - jegyezte meg Roger.

- Jane beszélt a dologról?

- Ki más?

Mrs. Henderson egy kicsit elgondolkozott.

- Nagyon szeretem a lányt. Igen kedves és szép is. Gondolom, bennem is van némi előítélet, és nem tagadom, nem ilyen feleséget választottam volna Jimnek, de ha boldoggá teszi, akkor ez a legfontosabb. Tudom azt, hogy nagyon szerelmes a lányba.

Vasárnap átlátogatott Jim. A két testvér nem találkozott azóta, hogy Jim Jane házában általános megütközésre kijelentette, engedelmeskedni kíván lelkiismerete parancsának. Nagyon szerették egymást, és Jim éppúgy aggódott, mint a többiek, amikor May napról napra várta a hírt Rogerről, és nem érkezett semmi. Boldog volt, hogy láthatta bátyját. Azonnal ugratni kezdték egymást, mint azelőtt.

- No öreg, hallom, hogy arcod verejtékével műveled a földet, és nem győzöd számlálni a kiscsirkéket a kotló alatt.

- Szereztem egy számológépet. De hallod, micsoda szemtelenség, hogy hirtelen előkerülsz, mint Enoel Arden, amikor már reméltük, hogy elvesztél.

- Ugye, milyen tapintatlan vagyok? Most aztán várhatsz még vagy negyven évet, hogy tiéd legyen a birtok.

- Tudom, mire rám kerül a sor, tele lesz jelzáloggal.

- Hallgassatok, fiúk - szólalt meg Mrs. Henderson. - Nem szeretem az ilyesmit.

- Akárcsak Viktória királynő - felelték azok kórusban.

Mrs. Henderson boldog volt, hogy mindennek ellenére olyan jó barátok. Jimből csak úgy áradt a derű. Roger meg úgy beszélt vele a munkájáról, mintha egészen természetes lenne, hogy a világtörténelem ilyen válságos idején a földet túrja. A tábornok is megérkezett a hét végére, de akárcsak Roger, ő is csínján bánt Jimmel, és sokkal kedvesebb volt vele, mint bármikor a háború kitörése óta. Még arra is célozgatott, hogy biztosan sokat cicázik a parasztlányokkal. Sőt, tovább is ment, mintha fia tévelygését amolyan különcködésnek fogná fel, amihez hasonlót gyakran lehet találni a jobb családokban. A Erthsék-nál például mindig akadt

vénkisasszony, aki legalább húsz évet töltött valami elmegyógyintézetben, és a Hollingtonok közül egy mindig iszákos volt. De akár Tommy, ő is alig várta, hogy meghallja, miként menekült meg Roger Franciaországból. Este vacsora után röviden be kellett számolnia arról, amit a többieknek már elmondott.

- De hogy nem ütköztetek sohasem németbe? - kérdezte a tábornok.

- Velem az is megtörtént - felelte Roger. És barátságosan mosolyogva Dora felé fordult. - Náci barátai majdnem nyakon csíptek.

- Nem barátaim - felelte a lány hűvösen. Roger nevetett.

- Tudom, tudom. Csak tréfáltam.

- Bocsánat. Nem mindig értem az angol humort.

- Néha durva is egy kicsit - felelte Roger békülékenyen.

- Folytasd - szólt rá Tommy. - Mondj el mindent! Két napja voltak már úton, és Rogernek nagyon kezdett fájni a lába, amikor a harmadik reggelen egy kis faluhoz értek. Valami erdőt kerestek, ahol napközben meghúzódhatnak, de a táj fátlan volt, és tovább kellett menni. Mind a ketten elfáradtak, és valami enni- meg innivalóra vágytak. Nekivágtak a falu egyetlen utcájának, és a templommal szemben találtak egy kis fogadót, amelyben a férfiak szoktak iszogatni meg kártyázni. Egy asszony a padlót söpörte, és az orrukat megcsapta a frissen pörkölt kávé illata.

- Próbáljuk meg - mondta Roger, és Nobbyval a nyomában belépett.

Az asszonynak tátva maradt a szája, amikor meglátta az angol egyenruhát. Roger folyékony franciasággal elmondta, hogy menekülő angolok, éhesek, és megkérdezte, ott maradhatnak-e estig? Látta az asszony arcán, hogy barátságos, de fél is, és így nem lepődött meg, amikor az némi gondolkozás után azt válaszolta, ad nekik kávét meg valami ennivalót, de nem tarthatja ott őket. Bevitte mind a kettőt a söntés mögé a konyhába, eléjük tett két csésze gőzölgő kávét meg egy cipót. Amikor Roger befejezte az evést, megkérdezte tőle, melyik a legkevésbé veszélyes út a tenger felé, de

az asszony nem tudott felelni, mert egy kisfiú rontott be a kocsmába.

- *Mamán* - kiáltotta -, itt vannak a németek! Alighogy kimondta, már meg is állt az ajtó előtt néhány motorkerékpár, és német katonák kászálódtak le róla.

- Szent isten, bejönnek! - mondta az asszony. - Bújjanak el!

- Csak nyugalom - válaszolta Roger. Azt gondolta, talán már meglátták, és ha nem találják a söntésben, gyanút fognak. Gyorsan az asztal mögé állt, és nedves ronggyal dörgölni kezdte annak a lapját. Hat katona lépett be, az egyik a szavakat keresgélve franciául szólította meg.

- Két üveg pezsgőt - rendelkezett.

Az asszony sápadtan, de nyugodtan lépett elő.

- Igenis, uram.

A polcra mutatott Roger mögött, amelyen két üveg állott, aztán fogót adott neki, hogy elvághassa a dugó drótját. Az meg kinyitotta a palackot és telitöltött hat poharat.

- *Prosit, prosit* - mondták a németek, összeütötték poharukat és mohón ittak.

- Miért nem vagy katona? - kérdezte az, aki az imént is beszélt. Valószínűleg csak ő tudott franciául.

- Rossz a vesém - felelte Roger. - Nem vettek be.

- Szerencsés vagy. Itt egy pohár pezsgő.

- Nem szabad innom. Árt a vesémnek.

- Fene beléd, igyál, ha német katona kínál! Roger töltött egy pohárba és kiitta.

A katona társai felé fordult és németül szólalt meg.

- Alattomos képű fráter. Kedvem lenne betörni a fejét.

- Hagyd, Fritz - felelte egy másik. - A parancs, az parancs. Csínján kell bánni a polgári lakossággal.

- Legalábbis most. De ha végeztünk Angliával, megmutatjuk nekik, hogy ki az úr.

Megitták a pezsgőt, kifizették, amit Roger kért érte, aztán eltávoztak. Az asszony nevetni kezdett.

- Volt mersze húsz frankot kérni egy üvegért? - kérdezte. - Én öt ötvenért adom.

Roger Nobbyt kereste, de nem találta. Találomra benyitott egy ajtón, hát a fiú ott állt a rossz szagú árnyékszék ülőkéjén. Kezében a csavarkulcsot szorongatta, amitől nem volt hajlandó megválni. Úgy látszott rajta; harcolni szándékozott, ha rábukkannak. Visszament Rogerrel a konyhába, zubbonya ujjával megtörölte verejtékes homlokát!

- Kis híja, hogy megmenekültünk, főnök úr - mondta. - Azt hittem, hogy magát elcsípték.

- Bevallom, kissé remegett a gyomrom.

Megszólalt az asszony is és kérte őket, hogy menjenek el. Nagyon ideges volt, nem bírta tovább. Roger megérdeklődte, hol a férje. Katona, volt a válasz. Roger azt mondta, máris indulnának, ha akadna valami civil ruha Nobby számára, s megkérdezte, nem volna-e hajlandó eladni valamit a férje holmijából?

- Nem, mert annak is szüksége lesz rá, ha visszajön. - És bár Roger kétszeres, háromszoros árat ajánlott, nem állt kötélnek. Végül rávette, hogy adjon nekik legalább egy overallt, de azért meg nagy meglepetésükre nem akart pénzt elfogadni.

- Nem mintha nem akarnék segíteni, de az embernek magára is kell gondolnia - mondta.

Nobby egy pillanat alatt levetette az egyenruhát és felhúzta az overallt. Fél óra múlva már nyugodtan rótták az országutat, és senki sem gyanította volna, hogy a két poros csavargó közül az egyik angol káplár, a másik meg kémelhárító tiszt. Három napon át gyalogoltak, elkerülve a városokat, ennivalót vásárolva a falvakban, sövények alján töltve az éjszakákat. A fogadókba nem merészkedtek be, mert féltek, hogy igazolványt kérnek tőlük. Rogernél ugyan ott volt a Jeanette férjéé, de nem tudta, vajon sikerül-e meggyőzni valami kíváncsiskodó rendőrt, hogy azonos azzal, akinek mondja magát. Nobbynak meg semmije sem volt. Egy reggel aztán fölkapaszkodtak egy meredek dombra és megpillantották a tengert. Roger nem hitt a szemének. Beszélni sem

tudott, csak rámutatott az alattuk elnyúló nagy víztükörre. Nobby meg köpött egyet.
- Át fogunk úszni? - kérdezte.
- Bolond maga, Nobby - felelte nevetve Roger.
- Akkor üljünk le. Elszívnék egy bagót.
- Eddig nem volt semmi baj - mondta Roger.
- A legrosszabbon túl vagyunk.
- Igazán? Bárcsak így lenne.
- Ne essék kétségbe, Nobby. Haza fogom vinni.
- Azt mondják, ha valaki nagyon akar valamit, akkor az sikerül is.

Nem tudták levenni szemüket a tengerről, és Rogernek boldogan dobogott a szíve. Amott túl van Anglia. Kéjesen szívta tüdejére az erős francia cigaretta füstjét.

Nobby csúnya képén kedves mosoly ragyogott.
- A mamusom örülni fog, ha meglát - mondta.
- Megígértem, hogy viszek Ernie-nek egy német sisakot. Nem beszéltem, még Ernie-ről? Csuda kis kölyök. A jövő hónapban lesz kilencéves.
- Gyerünk, mennünk kell. Majd ha a tengeren leszünk, beszélhet Ernie-ről.

Megindultak a dombon lefelé. Néhány lépéssel arrébb egy kis kikötő tárult eléjük, teli vitorlással.
- Az egyik jó lenne nekünk - mondta Roger.
- Hogy szerzi meg?
- Elkérem vagy ellopom. Nobby vigyorgott.
- Maga olyan rendes, hogy néha elfeledkezem: tulajdonképpen úriember - felelte. - Ért a vitorlához?
- Már volt vele dolgom - mondta Roger óvatosan. Nemsokára egy sor kis házhoz értek, amelyek a tengerre néztek. Leültek az egyik előtt, hogy pihenjenek egy kicsit és megtárgyalják, mi a tennivaló. A kertben öregasszony dolgozott, és Roger úgy gondolta, kér tőle valami ennivalót, így aztán estig nem kell lemenniök a városba. Nem szívesen vitte volna magával Nobbyt, és egyedül sem akarta hagyni, mert kockázatosnak vélte. Az öregasszonynak jóságos arca

volt. Miközben azon töprengett, hogy megszólítsa-e, tekintélyes külsejű öregúr tűnt fel az úton, a város felől. A kerthez érve kinyitotta a kaput és belépett rajta.
- Mi újság? - kérdezte az öregasszony.
- Csupa rossz.
- Szegény Franciaország.
Az öregúr annyira elgondolkozott, hogy észre sem vette a két gyanús külsejű férfit az út szélén.
- Azt mondják, az angolok tovább harcolnak.
- Ez jó hír, nem rossz.
- De hogyan? Elveszett mindenük. Az ágyúk, a felszerelés, minden.
Roger nem hallott többet, mert bementek a házba.
- Rendben a dolog - mondta. - Segíteni fognak, ha módjuk van rá. Gyerünk.
Nobbyval együtt becsöngetett. Az öregasszony nyitott ajtót.
- Mi az? Mit akar?
- A házigazdával akarok beszélni - felelte Roger.
- Dolga van. Nem tudunk adni semmit, szegény emberek.
Be akarta csukni az ajtót, de Roger a küszöbre csúsztatta a lábát.
- Kérem, hallgasson meg!
- Sajnálom, nem adhatunk semmit. A folyosón megjelent az öregúr.
- Mi az, Adele?
- Menekültek. - Majd Rogerhez fordult: - Mondom, nem segíthetünk. Mindennap jönnek.
- Angol tiszt vagyok, madame. A társam káplár. Az asszonynak mintha elállt volna a lélegzete, sápadt lett és félreállt, hogy beengedje őket.
- Jöjjenek!
Behúzta az ajtót és bevezette őket a szobába, melynek falait könyvespolcok szegélyezték. Az öregúr bemutatkozott.
- Dubois professzor vagyok, a roueni egyetem tanára.
Roger megmondta a nevét és rangját.

- Öt napja gyalogolunk. Vissza akarunk jutni Angliába.
- De mindenfelé németek vannak - szólt közbe a professzor felesége. - Már elfoglalták a várost. Miért jöttek hozzánk? Veszélybe sodorhatnak bennünket.

A professzor elgondolkozva nézett Rogerre. Kis emberke volt, sűrű haja, szürke szakálla rendetlen, de a szeme értelmes és barátságos.

- Mit kívánnak tőlünk?
- Egy vitorlást akarunk szerezni. Pénzem van.
- Ez nem a pénzen múlik.

A professzor szakállát húzogatta, és fürkészve nézte Rogert. A felesége, aki hirtelen megértette, hogy mire gondol, elszörnyedve kiáltott föl:

- Min töröd a fejed, André? Nem rendes dolog velem szemben ilyen kockázatot vallani.

Roger nem értette, mire céloz, de sejtette, hogy a professzor valahogyan segíteni akar rajtuk. Az öregasszonyhoz fordult:

- Madame, nem jutottunk volna el idáig, ha nem akadnak francia asszonyok, akik vállalják a veszélyt. Megsebesültem, és egy parasztasszony tíz napig rejtegetett egy szénapajtában.
- Mi az urammal öregek vagyunk. Én gyáva vagyok. A szeme könnyes lett, sápadt arcán végigperegtek a könnycseppek.
- Kötelességünk, hogy segítsünk rajtuk - mondta a férje.

Az asszony szívettépően sóhajtott.

- Tudom. - A hangja megtört. - Tégy, amit akarsz, drágám.

A professzor szomorú tekintete Roger felé fordult.

- Ért a vitorlához?
- Értek - válaszolta Roger olyan biztonsággal, amit egyáltalán nem érzett.
- Van egy cutterem, de az kicsi. A légsúlymérő esik, és nem tanácsolom senkinek, hogy nekivágjon a Csatornának, ha nem tapasztalt vitorlázó.
- Jobb vállalni a kockázatot, mint a németek kezébe kerülni.

- Jól van. Ha besötétedik, megmutatom, hol van. Vigye el! Figyelmeztetem, holnap reggel jelentenem kell, hogy eltűnt. Csak tizenkét órás egérútja lesz.
- Ennyi elég.
- Van segédmotor is, hat lóerős, de félek, nem valami jó.
- A káplár polgári foglalkozása szerelő. Azzal dicsekszik, nincs olyan gép a világon, amit megfelelő szigorral és kedvességgel ne tudna munkára fogni.

A professzor szomorúan Nobbyra mosolygott, aki csak állt és nem tudta, miről beszélnek.
- Ettek ma már, szegény barátaim? - kérdezte madame Dubois.
- Még nem.
- Menjenek a konyhába. Ott biztonságosabb is - mondta a professzor. - Mindenki azt gondolja majd, hogy menekültek.
- De ott van Marie - szólalt meg a felesége. - Nem tudom, bízhatunk-e benne? Rájön, hogy nem franciák vagy belgák.
- Akkor beszélnünk kell vele. - A professzor az ajtóhoz lépett és kiszólt: - Marie.

A szolgáló vaskos, középkorú asszony belépett, és ahogy meglátta a két gyanús külsejű csavargót, felsóhajtott. - Megint menekültek. Már elegem van belőlük. Nincs a konyhában semmi.
- Marie - válaszolta a professzor -, ezek angol katonák. Itt maradnak estig, hogy átmeneküljenek Angliába, aztán majd visszajönnek, és elkergetik az országból a németeket. Ha maga nem segít, el kell küldenünk őket.

Marie a professzorra nézett, aztán a két férfira. Fölszegezte a fejét.
- *Vive la France* - mondta.
- Tudja, ha itt találják őket, akkor mindnyájan börtönbe kerülünk.
- *Vive la France* - ismételte az asszony. Madame Dubois sírni kezdett.
- Éhesek, Marie - szipogta. - Vigye ki őket a konyhába, és adjon nekik enni!

A szolgáló széles arcán komor makacsság látszott.

- Gyerünk, fiúk. Annyit adok, hogy megpukkadtok tőle.

Roger boldog volt. Csodálatos szerencsével jártak, és az isteni gondviselés kezükbe adta a menekülés eszközét.

- Holnap Angliában leszünk, öreg - mondta Nobbynak, és a szeme ragyogott.

Amikor beesteledett, a professzor levitte őket a kikötőbe. Ideges volt, de elszánt, és Rogernek forró lett a szíve az öregember láttán, aki remegőn, de a börtönnel vagy halállal nem törődve elhatározta, hogy megteszi, amit helyesnek vélt. Előttük járt, s mert az éjszaka sötét volt, vigyázni kellett, hogy szem elől ne tévesszék.

Nem találkoztak senkivel útközben. A professzor végül megállt.

- Itt a vitorlás - suttogta. - Az a kis fekete. A mentőcsónak a tatjához van kötve. Csak néhány méterrel beljebb. Itt a zseblámpa. Most mennem kell, nem merek maradni. Isten velük!

Nem várta, hogy Roger köszönetet mondjon, nesztelenül tovaosont. Egy pillanat múlva már nem is látták.

- Ki kell úszni a vitorláshoz, Nobby - mondta Roger.
- Nem tudok úszni.
- Egye meg a fene. No nem baj, majd idehozom a csónakot.

Roger lehúzta a cipőjét, levetette kabátját, és a vízbe siklott. Majd fölkapaszkodott a csónakba, beleült és visszaevezett Nobbyért. Amikor már a cutteren voltak, Roger felhúzta a horgonyt, Nobby meg a motorral kezdett babrálni.

- Két perc alatt rendbe hozom - mondta.
- Előbb ki kell jutni a kikötőből. Tud evezni?
- A Hyde Parkban szoktam evezni.
- Fogja ezt a kötelet és ugorjon a csónakba. Kösse a végét a padhoz, és evezzen kifelé az öbölből.

Nobby vontatni kezdte a vitorlást, Roger meg ott maradt a hajó orrában. Az eget időnként fényszóró söpörte végig. Amikor kiértek a tengerre, Nobby visszakapaszkodott a fedélzetre, és eloldozták a csónakot. Nekilátott, hogy rendbe hozza a motort, s ez hamarosan sikerült is.

- Vacak kis masina - mondta. - Nem tudom, meddig bírja.

- Maga szerelő, vagy mi? Legyen rá gondja, hogy kitartson.

A motor szörnyű lármát csapott, és Roger aggodalmasan figyelte a fényszórót. Tudta, hogy repülőgép után kutat, de valami agyafúrt fickónak eszébe juthat, hogy végigpásztázzon a vízen. Szerencsétlen dolog lenne, ha az utolsó pillanatban csípnék el őket, amikor már alkalom kínálkozik a menekülésre. Nobby hegyezni kezdte a fülét.

- Nem tetszik nekem a masina hangja. Megnézem egy kicsit jobban. - A gép mellé kuporgott. - Azt hiszem, víz került a gázosítóba. Leveszem a karburátort és megtisztítom.

- Csak rajta. Meddig tart?
- Hét vagy nyolc percig, de hamarosan újra kell kezdeni.

Roger elkedvetlenedett.

- Akkor nem jutunk Angliába a jövő hét közepéig. Már a nyílt vízen voltak, és érezték a tenger áramlását.
- Hánykolódik - mondta kelletlenül Nobby.
- Hála istennek, egy kis szél támadt. Nem lesz könnyű dolguk, ha meg akarnak csípni bennünket.
- Rosszul vagyok - panaszkodott Nobby.
- Nem baj - felelte dühösen Roger.

Nem szívesen használta a vitorlát, mert nem nagyon értett hozzá, és jobban bízott a segédmotorban. De az nem akart dolgozni. Nobby minden negyedórában megtisztította a karburátort, közben meg a hullámok csak úgy dobálták a kis hajót.

- Átvergődünk? - kérdezte Nobby a sötétségbe meredve.
- Jobb megfulladni, mint a piszkok kezébe kerülni - válaszolta Roger.

Nobby ismét eltűnt.

Az éjszaka végtelennek látszott, és mire szürkülni kezdett, mindketten nagyon elfáradtak. Az égen fenyegetően gomolyogtak a felhők, a tenger ólomszínű volt. Roger nem tudta, meddig jutottak. Úgy vélte, legfeljebb néhány mérföldre lehetnek a francia parttól. A világosság jólesett, de veszélyes is volt, mert könnyen észrevehette őket egy német naszád. Akkor aztán végük. Kezébe nyomta a

vonakodó Nobbynak a kormányrudat, megmutatta neki, merre tartson, aztán nekilátott, hogy fölhúzza a vitorlát. Így aztán gyorsabban haladtak. Madame Dubois megtömte a zsebüket ennivalóval, a tartályban volt valami víz, de Roger nem engedte szabadjára Nobbyt, hiszen nem tudhatta, meddig kell tartania a készletnek.

Egész nap és egész éjszaka vitorláztak. Nobby szinte percenként tisztította meg a karburátort, közben-közben elbóbiskolt, de Roger nem merte lehunyni a szemét. Valahányszor a motor hörögni kezdett, megrúgta Nobbyt, hogy ébredjen föl. Az ennivaló fogyott, és úgy látszott, hamarosan éhezni fognak. Vizük szerencsére bőven volt. De hol a szárazföld? Hol az az istenverte szárazföld? Roger-nek nem tetszett az idő, a professzor azt mondta, hogy a légsúlymérő esik, és ha vihar támad, amilyen gyakorlatlan hajós, nemigen tud megbirkózni vele.

- Benne leszünk a csávában - mormogta.

A nap nem akart véget érni. Roger azt hitte, már órák múltak, de az órájára nézett, és látta, hogy még egy sem telt el. Az idő lopta a napot, mint valami elcsavargott kifutógyerek. Mintha hátrafelé ment volna. Egyetlen hajót sem láttak. Akár valami ismeretlen tengeren vitorláztak volna. Nagy sokára aztán vége lett a napnak. A nap eltűnt a komor felhők kárpitja mögött, és a sötétség, mint valami gyászlepel vette őket körül. Amikor elérkezett a reggel, savanyúan és mogorván, a tenger nagy hullámokat vert, és Roger keserűen gondolta, vajon megérik-e az estét? Fáradt tekintete egyre a látóhatárt kutatta. Hirtelen megdobbant a szíve. Egy pillanatra émelygés fogta el, akárcsak Nobbyt.

- Nobby, nézzen csak oda!

Nobby a hajóorrban feküdt és nyögött. Fölemelte zúgó fejét.

- Mi az?
- Lát valamit ott, elöl?

Nobby föltápászkodott, és megkapaszkodva a korlátban, arra bámult, amerre Roger mutatott.

- Az? Az ott föld, ugye? - Furcsa kis hang tört ki a torkán, mintha sírna.
- Bizony föld, öregem.
- Szent isten, ha nem volnék olyan rosszul, rágyújtanék az utolsó bagómra.
- Anglia.

Volt valami Roger hangjában, ami arra késztette Nobbyt, hogy rápillantson. Elvigyorodott.

- Sírni szeretne, mi?
- Fogja be a pofáját - szólt rá dühösen Roger. Nobby még mindig mosolyogva tisztelgett.
- Igenis, uram.

Ahogy Tommynak aztán elmondta: „Hiába akarta az őrnagy úr, hogy ne vegyem észre, ő is azt érzi, amit én. Ez már így volt, nem másként, és amikor nem néztem oda, kifújta az orrát, persze mindjárt tudtam, miről van szó."

Mert végére értek útjuknak. Két óra múlva kikötöttek a sussexi tengerparton.

XIV.

Volt egy része Roger történetének, amit nem mondott el. Tíz szörnyű napot töltött a gyér világosságú pajtában, és ha még tudott is volna olvasni, nem volt mit. A hőség és az áporodott levegő fojtogatta. A sebe fájt. Egyik oldaláról a másikra fordult a szénán, hogy kissé kényelmesebben próbáljon feküdni, de amikor elaludt, néhány perc múlva arra ébredt, lüktet a válla. Nem akadt más dolga, mint hogy töprengjen, ám a láz annyira megzavarta gondolatait, hogy még az ébrenlét is őrült álomnak tűnt. Az emlékek úgy kavarogtak a fejében, mint emberek a megrémült tömegben, amely ide-oda rohangál, és nem tudja, mitévő legyen. A háború, az a nap, amit az ütegnél töltött, a váratlan gépfegyvertűz, amely sofőrjével végzett, az autó, amelyik az árokba fordult, a tanya, odahaza a

kastély, anyja, Tommy, May és az, hogy nem tudta, mi történt a visszavonuló sereggel, úgy kóválygott a fejében, mint valami szörnyű képrejtvény ábrái, aminek minden részecskéje kínnal töltötte el.

Mindig fontosnak tartotta, hogy a feje világos legyen, ezért nagyon megkönnyebbült, mikor sebei bekötözése után csökkent a láz és észrevette; tisztán tud gondolkozni. Gondolatai viszont sötétek voltak. Aggódott az angol sereg sorsán, hiszen szörnyű balfogás történt; de Jeanette rossz hírei ellenére is erősen bízott benne: a csorba még kiköszörülhető. Anglia már azelőtt is volt kutyaszorítóban, és végül csak kikecmergett belőle. Maga is kelepcébe került. Aztán először, amióta fogságban volt, elnevette magát: megeszi a kalapját, ha nem kerül vissza valahogy Angliába. Egyszerre vidámabb lett, és töprengeni kezdett, hogyan csinálja majd. Résen kell lennie - most is vigyáz már -, szükség lesz egy kis merészségre, és jó, ha összeszedi az eszét is. No de mindebben nincs is hiány.

Eszébe jutott May. Ha őt éri golyó a sofőr helyett, akkor az asszony felesége lesz Dick Murraynak. Szegény May. Szerette volna tudni, hogy mit látott Dickben? Persze, hogy rendes fickó, úriember és kedves is. És ezenfelül? Lelkiismeretes, jó gazdatiszt, érti az üzletet; vidám, kellemes társalgó, jó vadász, és lovagolni is tud. De ez körülbelül minden. Senki sem foghatja rá, hogy intellektuális. Ha a reggeli újságon, a *Tatleren* és *a Fielden* kívül egyebet is olvasott, az legföljebb detektívregény volt. Pedig May fáradhatatlanul bújta a könyveket. Már fiatal lány korában is, amikor kénye-kedve szerint válogathatott a kastély könyvtárának kötetei közt. Sokszor mulatott rajta, hogy milyen sokféle dologról van tudomása. Értelmes is. Nem volt rá gyakran alkalma, hogy tanácsot kérjen tőle, de ha megtette, örömmel tapasztalta, milyen hibátlanul tud következtetni, és milyen józan az ítélete. Érzéke van a szép dolgokhoz is. Még az anyja sem becsüli jobban a kastély bútorait. És értett a lakás berendezéséhez is. Mindenféle holmival, amit Graveney Holt padlásán szedett össze, valóságos ékszeres

dobozzá varázsolta otthonukat. És a szobák csodálatos háttérül szolgáltak szépségének.

Meg tudja mindezt becsülni Dick Murray? Mire való neki például May társasági tapintata? Amikor Rogernek külföldi attasékat kellett vendégül látnia a lakásán, vagy valami küldöttség tagjait, May könnyed modora kifogástalannak bizonyult. Természetes volt, őszinte, ezért a vendégek otthon érezték magukat, és a kellemes hangulat, amit teremtett, sokszor segítette abban, hogy közelebb férkőzhessek bizonyos emberekhez. Büszke is volt rá. Boldogan élt vele, és szörnyű csapásnak érezte, amikor váratlanul megkérte, hogy engedje elválni. Nem is emlékezett rá, hogy valaha veszekedtek volna. Sohasem került nézeteltérésre a sor. Legfeljebb az jutott eszébe, hogy May kissé zokon vette, nem beszél neki a munkájáról. De hát éppen az volt a feladata, hogy ne a száját jártassa, s már amúgy is sokat suttogtak az ügyekről, amikkel foglalkozott. Gyakran olyan magas állású személyektől szivárogtak ki dolgok, akiknek több eszük kellett volna hogy legyen. Egy alkalommal May megharagudott, mert tudomására jutott valami, amit ő el akart titkolni előtte. De hát igazán nem az ő hibája, hogy a felettesei fecsegtek. Azonban ez is a múlté. May már évek óta tudja, a munkájához tartozik az is, hogy a száját tartsa, és nem törődik többé a hivatali dolgaival.

Nem értette, mi oka a panaszra. Persze hogy sokat van távol, mert ez is a foglalkozásához tartozik, és nem viheti magával a feleségét. A küldöttségek vezetői néha asszonyostul utaznak, de ez mindenféle társadalmi bonyodalmat jelent, ami nem könnyíti meg a munkát. Igaz, ha nincs otthon, nem gondol Mayre sokat, de éppen elég a dolga. Ha meg eszébe jut, eláradt benne a gyöngédség; valahányszor visszatér Angliába, nagy öröme, hogy ismét együtt lehet vele. Az sohasem jutott eszébe, hogy May magányosnak érezheti magát. Van elég barátjuk Londonban, és mindig elmehetett a kastélyba. A baj az volt, hogy nincs gyerekük. Nyolc éve házasok, most már lehetne legalább három. Akkor nem jutott volna eszébe, hogy elhagyja őt. Sok lenne a dolga, és nem hiányoznék neki.

Sohasem mutatta, hogy fáj neki May meddősége, és valahányszor az asszony panaszkodott, igyekezett meggyőzni, nem bánja. Ahogy a pénzéből futotta, megkapott tőle mindent, amit akart. Csak kívánnia kellett valamit, és szívesen teljesítette. Igazán nem volt oka arra gondolni, hogy May nem éppen olyan boldog a házasságban, mint ő.

Nála senki sem csodálhatta jobban; senki sem gyönyörködött úgy törékeny szépségében. Szerette finom orrát, tiszta, nagy szemét, finom bőrét. Kedve telt modorában, tapintatos magabiztosságában, egész viselkedésében. Lehet, hogy a háború után sok minden megváltozik, és amit most fontosnak tart, nem lesz többé az, de a jelent nézve tagadhatatlan: May nagyszerűen megállja a helyét az életben.

Boldogtalan. Rogernek fájt a szíve, mikor rá gondolt, legjobban pedig az gyötörte, hogy nem tudta, mit tegyen. Egy pillanatra bosszankodott, hogy May éppen a válság idején lepi meg ezzel a váratlan bonyodalommal. Mintha vonat után szaladna, és valaki felesleges kérdéssel állná útját. De nem volt igazságos; May nem tudhatta, hogy háború fenyeget. Ott a szénapajtában értette meg Roger, hogy odahaza a kastélyban, a békés vidéken el sem lehetett képzelni: a világ a végzete felé rohan. De most már szembe kell nézni a tényekkel, May beleszeretett Dickbe, annak a kedvéért el akar dobni mindent, amit tőle kaphat. Az a baj, hogy nem törődik az emberekkel, és a pénz sem érdekli.

May valahogyan csalódott benne. Mi az, amit Dicktől megkaphat, tőle meg nem? Emlékébe idézte a barátját. Szürkülő hullámos haja, őszinte, sötét pillájú kék szeme, erős termete, jókedve, barátságos és könnyű mosolya valószínűleg szexuális vonzerőt jelent minden nő számára. De hogy May is észreveszi, arra sohasem gondolt. Nem volt érzéki, és ostoba volna, ha azt hinné, hogy vágyott a nemi egyesülésre. De ezt Roger nem is nagyon bánta. Sokat dolgozott, és egyéb fontos dolgok foglalták el. Aztán meg már nyolc éve házasok. Együtt nőtt fel a gondolattal, hogy feleségül veszi Mayt. Nem beszélte rá sem apja, sem anyja; mégis

jól tudta, ők is remélték. A házasság előtt vele is megestek a szokott kalandok, mint más fiatalemberrel, de sohasem talált asszonyra, aki legalább félannyira tetszett volna neki, mint May. De nem is volt alkalma, hogy megismerje őket. Talán ez is a baj. Olyan bensőségben éltek, mint fivér és nővér, és amikor nászútra indultak, nem volt abban semmi különösen izgalmas, mintha csak Jane-nel ment volna kirándulásra. A nászút természetesen nagyszerűen telt; pompásan szórakoztak Párizsban. Jó volt egy ágyban aludni Mayjel, de egyben kissé komikus, és valahogyan illetlen is. Mintha csak vérfertőzést követett volna el az egyház jóváhagyásával. És ami igazán gyönyörűségessé tette; nem szégyenkeztek egymás előtt. Csókolóztak, nevettek és szeretkeztek olyan természetesen, mint ahogy lefekvés előtt megvacsoráztak a Montmartre-on, vagy ahogy *café au lait-et* reggeliztek. Az ágyban pompás volt minden.

Azóta nem is nézett más nőre. Gyakori távolléte alatt sokszor megesett, hogy felkínálkozott neki valaki, de ő sohasem hűtlenkedett. Nem mondhatni, hogy ellenállt a kísértésnek, mert erre sohasem került sor. Otthon mindig várta May, és hozzá hasonló asszony nem akadt a világon. Oly drága volt és kedves. Most, hogy a házassága hajótörést szenvedett, May el akar válni, ő meg megígérte, beleegyezik, ha vége a háborúnak. Bár ne tette volna. Nem akarja elveszíteni az asszonyt, mert nemcsak a szépségét szereti, hanem a lelkét is, amely gyengéd és erős, kedélyét, ami hajlik a jókedvre, de mégis oly csendes. Olyan asszony, hogy ezek közt sem akad hozzá hasonló. És megszokta. Lehet, itt vétette el, de annyira megszokta Mayt, hogy természetesnek találta: körülötte van. Ezt mondta ő is. Meg azt: nem jelent számára többet, mint a karosszék vagy egy ócska golfkabát, amit fölvett, ha hazajött a hivatalból. Ostoba volt. De miért nem tetszik az asszonynak, hogy a férfi nem csap nagy hűhót? Az embernek annyi a dolga ebben az őrült világban, miért várják hát, hogy körülöttük lebzseljen? A férfinak ott a munkája. Most már késő - ha valaha is lesz rá alkalma -, hogy a figyelmes férj szerepét játssza, aki előre kitalálja a felesége minden kívánságát. Azonkívül ő nem is ilyen fajta. Furcsák az

asszonyok, de mindig azt hitte, May értelmes. Undorodott a válásnak még csak a gondolatától is. A törvény ugyan már megváltozott, de még mindig szörnyű dolog. Az ember leutazik Brightonba valami kétes nőszeméllyel, akit sohasem látott, bejelenti ott egy szállóban a feleségeként, és ügyel arra, hogy a szobalány másnap reggel meglepje a szobájában. Ronda és közönséges. Már a pletykának a gondolatára is megborzongott. Roger, akárcsak a családja, irtózott a nyilvánosságtól. Szégyenkezett, ha a *Tatlerben* vagy a *Bystanderben* megjelent valami kép a kastélyban tartott vendégségről, vagy ha a *Morning Post* közölte a csöppet sem fontos hírt, hogy néhány hétre Londonba költöztek. Valósággal betegesen irtóztak tőle, hogy nyomtatásban lássák a nevüket. Csendes, nyugodt emberek voltak, tudatában társadalmi helyzetüknek, és nem szerették az önreklám semmiféle fajtáját. Aztán még valami: Roger már régóta föl szeretett volna lépni képviselőjelöltnek otthon, a kerületben, mert akadtak bizonyos ötletei, melyeket a nyilvánosság, az alsóház elé akart terjeszteni. A tiszteletre méltó vidéken, ahol birtokuk volt, az a tény, hogy válópörben szerepelt, felesége meg apja volt intézőjéhez megy, tönkretenné minden kilátását.

De már szavát adta, és elhatározta, meg is tartja. Még gondolatnak is szörnyű volt, hogy May boldogtalan; különben is, milyen lenne az életük, ha folyton más férfi után epedne? Éppannyi joga van a boldogságra, mint bárkinek. Rosszul intézi a dolgát, legalábbis az emberek véleménye szerint, de ha már elhatározta - különben sem könnyen befolyásolható asszony -, hogyan akadályozhatná meg? Ő az oka annak, hogy nem szereti többé, még ha nem is akarta, hogy így legyen. Arra kényszerítette, hogy meddő életet éljen. Ezt most már egész világosan látta, csak az a kár, hogy későn vette észre. Nem mentegette magát azzal, hogy katona, akinek engedelmeskednie kell. A fiatalság nem tart soká; Maynek igaza van, amikor azt mondja, hogy elmúlik a várakozásban. Ő meg önző lett volna? Valószínűleg. És az a legcsúnyább; ha ismét újra kezdhetné, valószínűleg ismét így tenne. Mert a munkáját nagyon

szereti, és sokat jelent az életében. A háború elhúzódik, soká tart. Úgy számított, legalább három évig, de most, hogy ez a csapás Flandriában bekövetkezett, öt esztendeig is elhúzódhat. Öt év alatt sok minden történhet. May - ha ugyan egyáltalán alkalma lesz rá - ritkán láthatja csak Dicket, mind a ketten változnak, nem lehetetlen, ha ismét találkoznak, úgy veszik észre, minden más lett. Beleszerettek egymásba, mert mindennap találkoztak. Ha nem érintkeznek egymással, talán elmúlik a szerelem is. Lehet, hogy May visszatér hozzá. Szinte tudta, hogy egy napon így szól majd:

- Roger, drágám, úgy érzem, megakadályoztál abban, hogy bolondságot csináljak.
- Igazán, édesem? - felelné.

Szinte látja: May derűsen mosolyog; hogy ha csak egy kicsit is, de megzavarta a dolog, de pontosan azt mondja, amit gondol.

- Tudod, úgy érzem, Dick nem az, aki nekem kell.
- Ezt én mindig tudtam, szívem.
- Arra a meggyőződésre jutottam, hogy mégiscsak téged szeretlek.
- Évek óta mondogatom, hogy nagyon szeretetre méltó fickó vagyok.
- Egyszóval, ha valamikor rajtacsíplek egy szobalánnyal, és te emiatt megversz, nem fogok elválni tőled.
- Ez azt jelenti, hogy életem végéig a nyakamon maradsz?
- Félek, hogy azt.
- Nem tudom, mit tegyek ellene? - válaszolná, miközben gyöngéden megöleli, és megcsókolja puha száját.

Egy pillanatra elfelejtette, hogy sötét szénapajtában fekszik, ismét ott volt May kastélybeli szobájában. Egészen szép szoba. A bútorok virágos kartonja kissé megfakult, de az öltözőasztal, az álló tükör meg az ágy valódi *Chippandale,* és a széles ablakon keresztül ki lehet látni a zöld rétre meg a park nagy koronájú tölgyfáira.

Bár Roger Tommy viharos sürgetésére és apjának a legkisebb részletet is számon tartó érdeklődése miatt mondta el történetének

azon részeit, amiket megfelelőnek ítélt, May érezte, nagyon fontos neki, milyen hatást tesz rá az elbeszélés.
Tekintete állandóan rajta nyugodott, és szeme mintha azt mondta volna: ne ijedj meg, vicc volt az egész. Érezte, hogy miatta siklott el a veszélyek felett, és miatta tréfálkozott a sanyarúságokon. Úgy beszélt a kalandjáról, mintha az mindenkivel megeshetett volna, és nem történt volna semmi különös. Szinte ki kellett hámozni a történet magvát, hogy igazában szörnyű veszélyben forgott, közel járt a halálhoz, és csak lélekjelenléte és találékonysága mentette meg. May valahogy kellemetlenül érezte magát, amint csöndben hallgatta. Roger, mintha csak bizonyítgatni akarta volna, kalandja nem volt rendkívüli, és szándékosan kerülte, hogy csodálatot vagy részvétet ébresszen maga iránt. Talán úgy vélte, hogy ez nem korrekt. Mintha tetszett volna neki, hogy gúnyos színben mutatja magát, amikor életveszélyben forgott. Ez bántotta Mayt. Mintha szemrehányás lett volna benne. Mert nagyon jól tudta, milyen kevés esély volt a megmenekülésre, amikor maga mellé vette az egyenruhás Nobbyt, aki egy szót sem tudott franciául. Bár érezte azt is, Rogernek egy pillanatra sem jutott eszébe: jobb lenne faképnél hagyni a társát. Sokkal jobban ismerte Rogert, hogy ne tudta volna, még a legválságosabb pillanatban sem vesztette el bátorságát. A legnagyobb baj idején mutatta meg igazán, hogy kicsoda; nem ismer félelmet, megbízható, nem tétovázik és nem fél az akadályoktól.

Amikor lefeküdt és álmatlanul hánykolódott az ágyában Rogertől csak egy ajtóval elválasztva, egyre a történtek jártak a fejében, amiket tőle hallott. Olyankor aztán csupa könny lett a szeme. Fájt a szíve, amikor arra gondolt, milyen hosszú napokat, véget nem érő órákat töltött a szénapajtában, a deszkapadlón, átázva, sebesülten és magányosan, lázban és kínban hánykolódva. Szerette volna tudni, vajon gondolt-e rá? Talán nem. Lehet, hogy csak az a nagy veszedelem járt a fejében, amit a flandriai szerencsétlenség okozott a hazának, meg az, miképpen menekülhetne. De ha eszébe is jutott, keserűséggel kellett rágondolnia, mert elhagyta. Még mindig

látszott rajta a szenvedés. Arca megsoványodott, halántéka besüppedt, szeme természetellenesen csillogott. Valahogy talán mindez előnyére szolgált, betegsége, a sok szenvedés és az, hogy fájós lábával nem törődve, mérföldről mérföldre vonszolta magát a tengerpart felé, megindító és romantikus légkört teremtett körülötte. May igaz szívből örült, hogy megmenekült, és szégyenkezve gondolt vissza arra, hogy valaha azt kívánta... Nem, nem, nem is igaz, hogy valaha halálának a lehetőségén töprengett. Szerette volna tudni, vajon sejti-e Roger? Ha így van, haragszik-e rá, vagy csak mosolyog rajta?

- Szegény kislány, kutyaszorítóba került - mondja talán, és nevet. Az az asszony, aki az apósát kényszerítette, hogy befogadja, aki orvost hozott, hogy megvizsgáltassa, aki annyit tett, hogy hazakerüljön - nem szerette. Roger nem jelentett számára semmit, csak megkönyörült rajta, és talán hazafiasságból cselekedett. Furcsa rágondolni, hogy Roger menekülését majdnem teljesen az asszonyoknak köszönhette. Azok rejtegették, azok adtak neki ruhát, hogy észrevétlenül juthasson ki a tengerhez; azok táplálták, azok kockáztatták szabadságukat érte.

Csupa idegen. Ő meg a felesége, és joga van kívánni tőle olyat is, amit más nem adhat. Az idegenek segítettek rajta - ő meg mit tett? Semmit. Nem értette, miért bántja ez annyira, miért szégyenli, hogy nem ismerte meg, mikor abban a furcsa öltözékben feléje sántított a kertben. Ha szeretné úgy, mint Tommy, megismerte volna rögtön. Szívtelenség is volt, hogy nem tette, és biztosan nagyon fájt neki. Persze Roger szereti - ebben kár is kételkedni -, még ha ő nem is effajta szerelemre vágyik, Roger nem tehet róla, hogy azt a másfélét nem adhatja neki, mert nincs benne. Az ilyesmi lelki alkat dolga. May kétségek közt hánykolódott, gyötörte a lelkiismeret. A sötétben kitárta a karját és Dicket hívta. Vágyott rá, és mégis, ha ott lett volna, iszonyodva taszítja el magától. Szörnyűség. Tele van a szíve szerelemmel, és mégis azt érzi... mit is érez? Érzi, ha megadja magát a szerelemnek, amely emészti, egész életében nem lesz többé boldog pillanata és nyugalma.

Mert egy gondolat - inkább csak érzés - bontakozott ki benne, egyre jobban, és ha kelletlenül is, de kénytelen volt tudomást venni róla. Próbálta elűzni, de hiába; úgy járt vele, mint a tolakodó koldussal, aki az ajtó közé csúsztatja a lábát; nem tudott elzárkózni előle. Végül is kétségbeesetten szembenézett vele. Mindig hitte, hogy Anglia megnyeri a háborút; el sem lehetett képzelni, hogy másként történjék, hiszen nem verhetik meg. Most azonban foglalkozni kellett a lehetőséggel, hogy megeshetik. A gondolat borzalommal töltötte el. A franciaországi brit haderő megmenekült ugyan, de elvesztette felszerelését, a tankokat, fegyvereket és a készleteket. Újra el kell látni mindennel, mielőtt ismét küzdelembe bocsátkozik. Franciaországot legyőzték, és a franciák minden fogadkozásuk ellenére esetleg kiszolgáltatják flottájukat a németeknek. A németek diadalmámorban úsznak, és akármelyik nap megkezdhetik az inváziót. Ki biztos benne, hogy a flandriai kudarc után az angolok elég erősek, hogy visszaverjék őket. Hitler azt mondta, augusztus tizenötödikén Londonban írja alá a békeszerződést. Eddig megtartotta a szavát. A veszély kétségbeejtő. Kár szemet hunyni előtte. A legyőzetés szégyene fenyeget. Az élet a durva hódító csizmájának talpa alatt nem emberhez méltó. Talán elvész minden, ami kedves, és olyanok előtt kell majd görnyedni, akiket eddig megvetettek. Szolgaságba kerülnek mindnyájan. Nem lesz többé nevetés, őszinte szó, résen kell majd mindig lenni. May Tirolban egy bajor herceggel ismerkedett meg, aki elmondta neki, hogy otthon a családban mennyire vigyáznak minden szóra, mert tudják, a szolgák náci kémek, akik mindenről jelentést tesznek. Az ő igájuk még ennél is rosszabb lehet; azt jelenti majd, hogy a jóság eltűnt a világból, és az igazság helyére az erőszak került. Hogy az erkölcsnek és a tisztességnek, a szeretetnek, a nemes vetélkedésnek vége. Meg hogy élni sem érdemes.

Mit mondott Roger, amikor elárulta, hogy a németek be akarnak törni Lengyelországba? Ebben az időben senkinek sem szabad a maga dolgával törődnie. Valami ilyesfélét. Ha nem volt szabad akkor, most még kevésbé. Most igazán mindenkinek meg kell tenni

a magáét, különben minden élvész. Most nem a boldogság fontos, hanem Anglia. Gonoszság, ha valaki magára gondol. Fel kell készülni arra, hogy mindent, ami kedves, esetleg feláldozzanak. May alig tudta elnyomni a sikolyt, amikor - mintha csak valami meggyilkolt ember tetemét látná felbukkanni a víz felszínére - eszébe jutott, talán tőle is kívánnak valamit. És úgy gyötörte, mint valami lázkép, mint valami gonosztett emléke. Lehetetlen, nem teheti. Ezt nem követelheti senki. Ostoba és gyerekes, akárcsak a fogadalom, amit majdnem tett, amikor Dick ott volt Dünkirchennél, a visszavonulásnál. Igen, le akart mondani róla, ha Isten épségben hazahozza. De ez is szamárság volt, akárcsak a pasziánsz, amit esténként játszott, mondogatva magában, ha kijön, Dick megmenekül. Mert mi haszna lett volna belőle valakinek, ha meghozza az áldozatot? Nincs az ilyesminek semmi értelme. Miért vesztené el azt, akitől a boldogságát várja? Esztelenség. És mégis, valami belső sürgetés, erősebb az akaratnál, az értelemnél, egyre ösztönözte. Hiába mondogatta, értelmetlen dolog, tudta, mégis teljesíti az áldozatot. Nincs segítség.

Így aztán egy este, hogy Roger, otthon maradt néhány napra, May sétára hívta. Az öreg cédrusok alatt jártak, az úgynevezett angolkertben, amelyet a virágoskerttől vén kőfal választott el, rajta sűrű folyondárral. Kellemes séta esett ott az árnyékban. Bár a kerti személyzetből csak két öregember és egy fiú maradt meg, a pázsitot lelkiismeretesen gondozták, és a virágágyak dús színekben tarkálltak. Roger szokása szerint közömbös dolgokról beszélgetett, a kitelepített gyerekekről, Jimről meg munkájáról a tanyán és a kormányról, meg ehhez hasonló dolgokról. A kettőjük közötti viszonyt kerülte. May kissé ideges volt.

- Adnál egy cigarettát? - kérdezte.

Roger megállt, odatartotta neki az öngyújtót, és amikor továbbmentek, May a férjébe karolt. Nem nézett rá, hanem maga elé meredt.

- Roger, emlékszel még, mit kértem tőled, amikor visszajöttél Lengyelországból?

- Emlékszem.
- Most már nem akarom, amit akkor kívántam tőled!
- Nagyon örülök.

Úgy látszott, meg sem lepődött túlságosan, szinte magától értetődően fogadta a dolgot. May szerette volna, ha kissé jobban örül, és kimutatja az örömét. Azt sem találta volna furcsának, ha megöleli és megcsókolja. Roger egy-két percig szótlan volt.

- Aznap, hogy visszajöttem Franciaországból - mondta végül -, megkérdeztelek, szerelmes vagy-e még Dickbe, és te azt mondtad, igen.
- Megírtam Dicknek, hogy nem akarok elválni tőled. - May a férjére pillantott. - Te sem akarod, ugye?
- Persze, hogy nem. Nem is akartam soha. Tudod, a dolog úgy áll, szeretlek.

Roger tartózkodóan mosolygott, és megcsókolta az asszony száját.

- Azt akarom, nagyon boldog legyél, és mindent megteszek, hogy jó feleséged legyek - folytatta May.
- Tudom, drágám.

Úgy látszott, egyéb mondanivalója nincs, és ezért May nagyon megörült, amikor észrevette a tábornokot, aki feléjük tartott. Amikor hozzájuk ért, megnézte az óráját és így szólt:

- Magatokra hagylak benneteket. Utána kell néznem a dolgoknak.

Miközben a ház felé mentek, May olyan könnyűnek érezte a lelkét, mint valamikor régen. Most, hogy elhatározta magát, biztosan tudta, helyesen cselekedett. Hiszen nem egyedüli a világon, aki nem kaphatta meg azt, amire vágyott, s azt gondolta, hogy a keserű, fájó sajgás, amit Dick miatt érez, az idő múltával csillapodik; egyszer majd talán gyöngéd bánattá válik. Talán még örül is, hogy leszámolt a boldogságra való reménnyel. Nehéz és fájdalmas volt megírni a levelet; Dicknek is nagy bánata lesz, ha megkapja, de azt hitte, a férfi megérti, hogy nincs más út. Az biztos, nem kételkedhetik, hogy szereti.

Boldog volt, hogy Roger nem kérdezősködött, miért változtatta meg a szándékát. Először kissé meghökkent, hogy olyan közönyösen fogadja a bejelentését, később azonban érezte, helyesen cselekedett. De amint a napok múltak, May kissé furcsának találta, hogy a Rogerrel való beszélgetés után viszonyukban semmiféle változás nem következett be. Férje barátságos volt, kedves, gondos és gyöngéd, de azelőtt sem mutatkozott másnak. Szerette volna tudni, vajon megértette-e, amit mondani akart? A szabadsága lassan végére járt, és ha elmegy, talán hetekig nem látja megint. Irodájában aludt valami ágyon, és ha Mayt nem tartaná dolga a kastélyban, akkor is felesleges lett volna újra elfoglalni a londoni lakást. De May nem akart félmunkát végezni. Ha már elszánta magát, úgy gondolta, végére jár, bár ez nem könnyű. Roger kissé idegen a számára; nem fél tőle, csak valahogy távol van, mint mindig. Ha együtt lesz vele egész életében, akkor sem lehet olyan bizalmas hozzá, mint Dickhez. Talán épp a házastársi viszony miatt. A nemi dolgok mindig elriasztották, és elpirult, mikor például Jane ilyesmiről beszélt. Egy nappal azelőtt, hogy Rogernek el kellett mennie, miután megvacsoráztatta a gyerekeket és segített megmosdatni őket, megkereste Rogert. Ott találta a könyvtárban, egy nagy karosszékbe süppedve, kezében könyvvel. Mikor belépett, rámosolygott.

- Valami olvasnivalót keresek - mondta May.
- Van miből válogatni - felelte Roger, a zsúfolt polcokra pillantva.

Az asszony, mintha véletlenül történt volna, a szék karfájára ült, átkarolta férje nyakát, és megkérdezte:

- Mit olvasol?

Roger megmutatta. May nem mozdult, de az arca égett, a hangja reszketett, amikor folytatta:

- Roger, amikor a múltkoriban beszélgettünk, és azt mondtam, jó feleséged akarok lenni, így is gondoltam. Minden feltétel és hátsó gondolat nélkül.
- Nagyon kedves vagy, drágám. Nem szeretném, ha valaha is másképpen cselekednél.

May megsimogatta az arcát.
- Nem szeretnél gyereket? Ha eddig nem volt, nincs ok rá, hogy ezután ne legyen.
A férfi becsukta a könyvet, és félig komolyan, félig mosolyogva felesége szemébe nézett.
- Drága szívem, azt hiszem, tudom miért mondtad, amit mondtál. Nagyon kedves tőled. De úgy vélem, nem tévedek, hogy ez inkább a szándékod, mint érzelmeid változásának a következménye. Az ilyen dolgokban pedig a szív dönt. Nem sokat tartok a házassági jogok viktoriánus kori értelmezéséről. Az a véleményem, a szexuális viszony csak akkor kielégítő, ha kölcsönös kívánságból fakad, egyébként mind a két fél számára megalázó. Vannak dolgok, amiket nem lehet erőszakolni. Félek, számomra nem elég az, hogy én kívánlak. A vágy furcsa dolog, nem lehet parancsolni neki, hívatlanul jön. Egy napon talán kölcsönös lesz, és én tudni fogom, nem kell, hogy szólj.
May szótlanul nézett rá; könny szökött a szemébe, aztán lassan végigcsorgott az arcán. Roger megcsókolta a kezét.
- Ne sírj, édesem. Kár bánkódni olyasmin, amiről nem tehetünk.
- Boldoggá akartalak tenni.
- Nagyon boldoggá tettél, drágám. A szívem tele van forró szerelemmel.
May sóhajtott. Fájó, hogy mindent megkap a férfitől, ő meg nem ad neki érte semmit cserébe. A legkegyetlenebb pedig az, hogy ezen nem segíthet, bármennyire is kívánja. Áldozata hiábavaló. Szíve mélyén azonban mégis megkönnyebbült, hogy Roger nem akart változtatni a viszonyukon. És megborzongott, mint aki sírok között jár.

XV.

Roger visszament Londonba és folytatta munkáját. Volt alkalma rá, hogy megtudja Nobbyról, megbízható, ügyes fickó, ezért magához

hívatta és felajánlotta neki, legyen küldönc a hivatalban. Nobbynak kapóra jött a dolog. Az állás előnyeihez tartozott az is, hogy otthon aludhatott, mert amint maga mondta: „Otthon ülő ember vagyok." Így aztán nem érezte, hogy „fene kegyetlenül" elválasztották a feleségétől és a gyerekektől.

- Elveszett ember vagyok mamus nélkül - mesélte egyszer Rogernek, mikor a tengerpart felé tartottak. - Ez azért is furcsa, mert nem is akartam feleségül venni, de egy pillanatra sem hagyott békén, míg meg nem tettem. Pedig legalább ötvenszer megmondtam neki, nem vagyok nősülős fajta.
- Azt hiszem, tudta, mi szolgál a maga javára - mosolygott Roger.
- Ennél jobban nem találta volna fején a szöget. Mert úgy van.

Roger egy napon észrevette, hogy Nobby valamit mondani szeretne, de nem mer előhozakodni vele. Megkérdezte, mi az?

- Arról van szó, uram, hogy elmondtam az anyusnak, mi mindent tett értem, és ő is szeretné megköszönni.
- Nem tudom, ki tett többet a másikért, Nobby.
- Mondtam neki, uram, hogy ön nagyon elfoglalt, de hát tudja, milyenek az asszonyok; ha valamit egyszer a fejükbe vesznek, azt nem lehet onnét kiverni. Azóta aztán halálra kínoz, hogy szóljak, nem jönne-e el hozzánk egy csésze teára, ha időt talál rá. Nagy boldogság lenne a gyerekeknek is.
- Ennyi az egész? Hát persze, hogy megyek. Mondja meg a feleségének, hogy igen örülök.

Megbeszélték az időpontot, és Roger néhány nap múlva fölkereste a westminsteri nyomornegyedben levő rozoga kis házat, amelynek földszintjén a Clark család lakott. Nobby felesége alacsony, kissé lompos, élénk asszony volt; haja ritkás és élénkvörös. Elöl hiányzott egy foga. A két gyerek, a tízéves lány és a kilencéves fiú vézna, de okos arcú kis teremtések, csodálkozó tisztelettel bámulták az egyenruhás tisztet, és bámulatukban még szólni sem tudtak. De Mrs. Clark éppolyan bőbeszédű volt, mint a férje, és hozzá hasonlóan öntudatlanul magabiztos. Belőle is kibuggyant a külvárosi humor, és Roger azon vette magát észre,

hogy tiszta szívből derül a megjegyzésein. Meghatotta az élénk, elégedett kis család egymás iránti szeretete. És az is, milyen büszkék voltak Clarkék piszkos kis lakásukra. Nem volt fürdőszobájuk, egy árnyékszékre járt az egész ház; a gyerekek levegőtlen hálófülkében aludtak, a nappalit, ami egyúttal konyhának is szolgált, annyira megtöltötte a sok bútor és limlom, hogy alig lehetett mozdulni benne; de ez volt az otthonuk, és ók szerették. Roger azt ajánlotta, jobb lenne a gyerekeket vidékre vinni; anyja szívesen fogadná őket, de Nobby meg a felesége hallani sem akart róla.

- Mit csinálnánk, ha nem lennének itt a gyerekek, akik halálra kínoznak bennünket? - kérdezte barátságos mosollyal.

- Az én gyerekeim Londonban maradnak, amíg én maradok - mondta határozottan Mrs. Clark. - Én meg nem hagyom el a várost Nobby nélkül.

- Ha már én is beszélhetek, az őrnagy úr nélkül nem mehetek.

- Ami engem illet, nem hiszem, hogy elmenjek Londonból - nevetett Roger.

- No látja! - tette hozzá Mrs. Clark. - Érnie, ha nem hagyod abba az orrod piszkálását, vidékre küldelek. Mit gondol majd rólad az őrnagy úr?

- Itt egy zsebkendő - mondta Nobby, és elővett a zsebéből egy ilynemű, nem egészen tiszta használati tárgyait. - Ha akarod, fújd ki, de ha nem tetszik, hagyd békén az orrodat!

Roger alig tudta volna megmondani, miért olyan jókedvű, mikor visszament a hadügyminisztériumba.

*

Dick Murray Egyiptomba került, néhány hét múlva Ian, aki meggyógyult és gyönyörű hamis fogsort szerzett magának, követte. Jane ismét magára maradt kis házában. Mivel közel volt a hadügyminisztériumhoz, ha tehette, Roger átment hozzá és együtt vacsoráztak.

A kastélyban a szokott módon folyt tovább az élet. Valami átszervezés miatt a tábornok elvesztette hivatalát a Vöröskeresztnél, és mivel Londonban nem volt mit csinálnia, jobb híján hazatért. A tétlenség ingerlékennyé tette, és a különben békés férfi mogorva és kedvetlen lett. Érezni kezdte a korát is. Mivel Dick elment, ő vette kezébe a birtok irányítását, de mert könnyű kezű volt, lobbanékony, nem nagy sikerrel. Tommy iskolája átköltözött Kanadába, és a szülei nem igen tudván, mitévők legyenek vele, elhatározták, otthon marad, míg nem látják, miként alakulnak a dolgok. Jim tovább is a tanyán dolgozott. Mrs. Henderson úgy látta, kissé megbékélt magával. Szerette volna tudni, vajon Dora iránti szenvedélye is csitult-e; azt hitte, csak vasárnaponként találkoznak, és még a viselkedésük sem mutatta, hogy valami különös kapcsolat lenne közöttük. Délutánonként sétáltak egyet, de hát ez még nem jelentett semmit. Ismerte Dora szigorú elveit és biztosan tudta, a lány nem hajlanék semmiféle bizalmasságra. Azonkívül nem is volt szerelmes Jimbe, Mrs. Henderson ezt biztosan tudta.

Így telt a nyár. Egész Anglia lázasan dolgozott, hogy felkészüljön az invázióra, amely - úgy látszott - egészen közelről fenyegetett. A mindentudók a dagály adatait tartották számon, és már azt jósolták, melyik napon következik be az elözönlés. Hírek keringtek arról, hogy a déli tengerparton romboló osztagok jelentek meg, de megsemmisítették őket. Arról is suttogtak, Cornwall előtt naszádokra bukkantak, és elsüllyesztették azokat. A párizsi kórházak állítólag tele voltak német katonákkal, akiknek borzalmas égési sebeit gyógyították. A *Luftwaffe* támadásai komolyak lettek, mindennap városokat bombázott. Az emberek már a hangjáról megismerték a német meg az angol gépet. Dühös harcok zajlottak a levegőben, és százával lőtték le az ellenséges repülőket. Szeptember végén a németek Londonra vetették magukat. Bombázták a hajórakodókat, és az East End környékén egész utcasorok omlottak porrá, és üszkös hamuvá váltak a szegények házai. Aztán a West Endre került a sor. Eltalálták a Buckingham-palotát, bombázták a Regent Streetet, a Bond Streetet, a Piccadillyt. Mayfairban az öreg,

György korabeli házak helyén nagy tölcsérek tátongtak. Egy croydoni gyárban kétszáz munkásnő halt meg. Itt-ott telitalálat ért egy-egy óvóhelyet, és a bennlévők közül csak kevés menekült meg. A támadás rendesen alkonyatkor kezdődött, és a riadót hajnalig nemigen fújták le. London népe zaklatott éjszakákat töltött, de folytatta munkáját és nem zökkent ki nyugalmából.

A vidéken sok volt az izgalom a szóbeszéd miatt, hogy az ötödik hadoszlop emberei mindenütt felbukkantak. Most már mindenki tudta, hogy működésük nagyban segítette az ellenséget Lengyelország, Belgium, Hollandia és Norvégia megszállásában. El sem lehetett gondolni, hogy a németek nem alkalmaznák Angliában azt a módszert, ami másutt olyan hatásosnak bizonyult. Vad hírek terjengtek, és mindenki panaszkodott, hogy a kormány nem száll elég erélyesen szembe a veszéllyel. Összefogdosták a külföldieket, és sokat internáltak. Panasz merült fel az ellen is, hogy válogatás nélkül szedték össze őket, a gyanúsakat együtt az ártatlanokkal, és a baloldali újságok hevesen ostorozták a hatóság ítélőképességének hiányát, így aztán az ügy nem aludt el. Hendersonék aggódtak. Nem lehetett tagadni, hogy Dora - bár osztrák, és szenvedett a nácik üldözésétől - a törvény betűje szerint ellenséges külföldi. A veszély pedig, hogy ha nem is internálják, legalábbis az ország más részébe szállítják, növekedett azáltal, hogy a kastélytól alig ötmérföldnyire titkos repülőtér épült. Mindenki tudta a környéken, de állítólag olyan ötletesen leplezték, hogy abból a magasságból, amelyben az ellenséges gépeknek a légelhárító ágyúk miatt szállniuk kellett, nem lehetett észrevenni. Számolni kellett azonban azzal, hogy az ötödik hadoszlop tagjai valahogyan mégis elárulják pontos fekvését. Henderson tábornok felkereste a járási rendőrfőnököt meg a repülőtér parancsnokát, és személyével szavatolt Dora megbízhatóságáért. Rámutatott a hasznos munkára, amit a lány a háború kitörése óta végzett. Elmondta azt is, nélküle nem tudnák, mitévők legyenek a sok gyerekkel. Ha követelnék, hogy elmenjen, az tulajdonképpen a hatalommal való visszaélés lenne. Henderson tábornok megszokta, hogy akaratának engedelmeskedjenek, és így

igen elégedetlen volt, amikor a hatóságtól csak azt tudta kicsikarni, megengedték, Dora maradhat, míg az ügyét jobban fontolóra nem veszik. Igen haragos levelet írt Rogernek, és még dühösebb lett, mikor azt a választ kapta, a dolog nem az ő hatáskörébe tartozik, és attól tart, hogy nem tehet semmit. Roger nem lepődött meg, mikor két vagy három nap múlva a lewesi rendőrfőnök felhívta. Este kilenc óra volt, és már végére járt a munkájának. A rendőrfőnök, a család régi barátja, azt mondta Rogernek, úgy határoztak, Dórának el kell költözni olyan helyre, melynek közelében nincs katonai építmény. A hatóság majd kijelöli pontosan, hová.

- Félek, hogy apáddal baj lesz - mondta a végén. - Nagyon paprikás, ha megharagítják.
- Tudom - mosolygott Roger.
- Úgy hallom, a jövő héten amúgy is lejössz.
- Le.
- Nem tehetnéd hamarább? Például holnap?
- Talán. De nem tudom, minek?
- Te szót tudsz érteni apáddal. Újabban sokat bírálgat bennünket. Kellemetlen lenne, ha valami képviselő révén a Ház elé vinné a dolgot, vagy levelet írna a *Timesnak.*

- Ettől a kettőtől féltek ti csak - nevetett Roger. - Jó, lemegyek. De ne felejtsd el, majdnem biztos vagyok benne, hogy Miss Friedberg ügye teljesen rendben van. A családom már évek óta ismeri, apja a nácik keze közt halt meg. De abban egyetértek veled, a biztonság mindennél fontosabb.

Letette a hallgatót és gondolkodni kezdett. Dorát csinos, igen rendes lánynak találta, és el sem tudta képzelni, hogy kém. Ha a németek fölfedezték a titkos repülőteret, biztos, hogy nem ő segített nekik. Alkalma sem lett volna arra, hogy értesüléseit továbbadja. De természetesen, ha a hatóság át akarja telepíteni, joga van hozzá. Most megint elmosolyodott, amikor eszébe jutott, milyen kemény diónak találja a rendőrfőnök az apját. A tábornok makacs ember. Különböző tiszteletbeli hivatalai vannak a járásban; nagybirtokos,

békebíró, és azt hiszi, hogy a szava törvény. A katonaságnál is szigorú följebbvaló volt, és ha felbosszantották, gyorsan haragra lobban. Roger úgy vélte, anyjának sem tetszik majd, hogy ura óhajával nem törődnek. Csöndes és szelíd, de azért az ő akaratának is teljesülnie kell.

Roger megnyomta a csengőt, és belépett Nobby. Abban a pillanatban megszólaltak a légvédelmi ágyúk.

- A németek ma éjjel nagyon szorgalmasak - mondta Nobby.

- Inkább csak lármásak. Most indulok Mrs. Fosterhez. Mostanában kicsit ideges, talán nála alszom.

- Igenis, uram.

Nobby rásegítette a kabátját, Roger meg fölvette az acélsisakot.

- Hazamehet, Nobby.

- Köszönöm. Ha nincs kifogása, megnézem, mi van az asszonnyal meg a gyerekekkel.

- Persze, hogy nincs. Semmi bajuk?

- Amikor utoljára láttam őket, még nem volt. A múlt éjjel egy bomba esett az utcára, és az ablakok mind betörtek.

- Nem fáznak? Gondolja, hogy biztonságos dolog otthagyni őket?

- Egy óvóhelyre járnak a Horseferry Roadra. Ott minden jó és kényelmes.

- Bolond maga, hogy nem küldi le őket a kastélyba.

- Kezdem hinni, hogy igaza van, uram. De az anyusom hallani sem akar róla. Hogy elváljak a gyerekektől? - mondja. Nem én. Szeretném, ha beszélne vele, uram. Amióta megkaptam ezt az állást, nagyon sokra tartja önt.

- Holnap, holnapután majd ellátogatok. Megpróbálom rávenni.

Roger gyalog ment Jane házáig, és kulcsával kinyitotta a kaput. Nővére éppen zongorázott.

- Van róla tudomásod, hogy istentelen légitámadás van? - kérdezte mosolyogva, ahogy belépett a nappaliba.

Szavait a légelhárító ágyúk ropogása kísérte. Úgy hallatszott, mintha a repülőgépek éppen a fejük fölött lennének.

- Gyanítottam ilyesfélét - válaszolta Jane, és tovább játszotta a Chopin-keringőt.

Roger szódás whiskyt kevert magának. Jane jobban játszott, mint ahogy gondolni lehetett volna róla, és a bátyja örömmel hallgatta.

- Hamis hangot ütöttél, drágám.
- Szándékosan.

Jane hirtelen levette kezét a billentyűkről, és megfordult a széken. Roger látta, hogy arca a komikus festéklárva alatt fáradt, tekintete üres.

- Nem tudok kötni sem, minden szemet leejtek. Hiába tagadnám, Roger, nagyon félek.
- Mi az ördögnek maradsz akkor Londonban? Mi tart itt? Ian nincs itthon. Menj haza, ott biztonságban leszel.

Jane méltatlankodva nézett rá.

- Hagyjam itt Londont? Ezt az izgalmat a világ minden kincséért sem szalasztanám el.

Tompa dörrenés hallatszott, és a ház megremegett, mint a hajó, amihez nagy hullám csapódik. Egy bomba esett le a közelben.

- A fene beléjük - fakadt ki dühösen Jane.
- Nagyon fáradtnak látszol, drágám.
- Az elmúlt éjszakákon nemigen aludtam - válaszolta mosolyogva Jane. - És hogy a tiszta igazat mondjam, rettenetesen féltem.
- Miért nem alszol valami óvóhelyen? Jane fölhorkant.
- Nem hagyom, hogy az a disznó Hitler kikergessen a házamból. Nem lesz meg neki ez az elégtétele.
- Talán meg sem tudná.

Abban a pillanatban fülsiketítő robbanás hallatszott, és minden ablak darabokra tört. Jane felsikoltott, Roger melléje ugrott és ösztönösen magához szorította.

- Nincs semmi baj, drágám. A szomszédban esett le.
- Nagyon félek - nyöszörögte Jane.
- Gyerünk le az alagsorba. Hol vannak a lányok?
- Óvóhelyre küldtem őket. Már a támadás előtt elmentek.

Ijesztően ropogni kezdtek az ágyúk, majd ismét bomba robbant a közelben. A ház úgy megrázkódott, mint a teáskanna, amit reszkető kezű ember visz egy tálcán, és a mennyezet egy darabja port meg hulladékot záporozva rájuk, leszakadt. Arrébb kellett ugraniok. A lámpák kialudtak.

- Gyerünk - mondta Roger, megragadta nővére csuklóját. - Jobb odakünn az utcán. Egy perc múlva fejünkre szakad a ház.

Lerohantak a lépcsőn. Jane bundát kanyarított magára, aztán kiszaladtak az utcára. Itt-ott tűz fénylett, ahová gyújtóbomba esett; a szomszéd ház égett.

Emberek szaladgáltak ide-oda, légoltalmi őrök meg rendőrök, és nagy kiabálással parancsolgattak egymásnak. Repülőt nem lehetett látni, de sok száz fényszóró söpörte végig az eget. A légelhárító ágyúk dühösen ugattak.

- Szedjük a lábunkat - mondta Roger.
- Nem tudok ilyen magas sarokkal.
- Ördög vigye a sarkadat!

Roger karon fogta nővérét, és maga után húzta. A legközelebbi óvóhely a Horseferry Roadon volt, ahol Nobby felesége és gyerekei szoktak meghúzódni éjszakára. Roger is oda igyekezett, de a sötétben nem könnyen találta az utat. Titokzatos, alig látható alakok mentek el mellettük, mindenki sietett. Egyszerre csak becsapódó bomba baljós sivítását hallották.

- Hasra! - kiáltotta Roger. És hogy Jane jobban megértse amit mond, hátba is taszította. Mind a ketten elnyúltak a járdán. A bomba fülsiketítő dörejjel robbant. Jane egy pillanatig azt hitte, megfullad.
- Kelj föl, vége! - mondta Roger.
- Nem kelek, jó nekem itt is.
- Állj föl, te bolond!

És gorombán rántott egyet rajta. Jane rádőlt. Roger tudta, hogy egészen megtört. A hangját sem ismerte meg, amikor megszólalt.

- Azt hittem, végünk van, Roger!
- Kissé közel esett le, ugye? - kérdezte. - Disznók!

- Csodálom, hogy nem kaptam szívrohamot. Még életemben nem féltem így.
- Gyerünk! Azt hiszem, kerülni kell egyet. Az utat elzárta a törmelék.

Jane váratlanul fölkiáltott.

- Mi az?
- Várj egy percig. Megfeledkeztem valamiről.

Még mielőtt meg tudta volna akadályozni, lerántotta a cipőjét, felhúzta a szoknyáját és visszarohant a házba, amelyet elhagytak. Rogernek fogalma sem volt róla, miért. A cipők után tapogatott. Nem tudta, mitévő legyen, nem mert utánamenni, mert félt, hogy elkerüli a sötétben. Jobbnak látta, ha ottmarad és megvárja. Dühös volt. Elmúlt néhány perc és aggódni kezdett. Már indulni akart visszafelé, amikor Jane lihegve rohant feléje. Volt valami a kezében.

- Elfelejtettem az arcomat - mondta. - De még idejében érkeztem. A ház már ég.
- Az arcfesték miatt mentél vissza? - kiáltotta Roger. - Elpusztulhattál volna.
- Szükségem van rá.

Roger olyan bosszús lett, hogy majdnem megütötte. De egyszerre rájött a dolog hihetetlen voltára, és nevetésben tört ki.

- Ne vigyorogj, mint valami hülye! - szólt rá érdesen a nővére. - Gyerünk arra a nyavalyás óvóhelyre! Nagyon félek!
- Nem hiszem én azt. Bátor vagy, mint valami oroszlán.
- Bomba ide, bomba oda, nekem kellenek a festékeim. Tönkrement a vadonatúj selyemharisnyám. Nem tudom, hol veszek másikat. Micsoda élet.

Rogernek támaszkodva felhúzta a cipőjét.

- Talán a szádat is kifestenéd, hogy megtaláltad a dobozodat? - kérdezte Roger.
- Ne légy ostoba, hogy csináljam ebben a szuroksötétben?
- Ha kész vagy, gyerünk, még pedig gyorsan.

- Ha szaladni akarsz, hát csak rajta. Magam is megtalálom az utat.
- Ha nem fogod be a szád, olyan pofont kapsz, hogy egy hétig nem bírod kinyitni!
- Igazi úriember vagy - válaszolta Jane.

Kis csönd volt, miközben nekivágtak a sötét utcáknak. A fényszórók fáradhatatlanul pásztázták az eget.

- Vége a támadásnak? - kérdezte Jane.
- A gépek tovahúztak. Néhány perc, míg megérkezik a másik hullám.

Egyszer-kétszer rossz irányba fordultak, de azért csak elérték az óvóhelyet. Két-három őr állott előtte, és az egyik ajtót nyitott nekik. Az óvóhely nagy volt, több helyiséggel, és csak úgy nyüzsgött benne a sok ember. Némelyik aludni próbált, derékaljon, takarón feküdt, vagy a puszta padlón. Mások széken üldögéltek. Akadt olyan is, aki evett vagy ivott, két férfi pedig kártyázott. Újságot is olvastak. Az asszonyok csöndesen beszélgettek, sok pedig kötött. Körülöttük voltak a fiúk és a lányok, karjukon pedig a kicsik. Jane megállt egy pillanatra, amikor a meleg és szúrós szagú levegő megcsapta az orrát.

- Nem bírom ezt a bűzt - mondta.
- Szamárság. Egy perc múlva megszokod - felelte Roger.

Előre ment, meg akarta találni Clarknét, hogy gondjaira bízza Jane-t, mert vissza akart menni a hadügyminisztériumba. Attól félt, hogy az épületet bomba érte. Körülnézett, és a másik szobában meg is látta Nobbyt feleségével meg a gyerekekkel. Egy sarokba húzódtak, a két gyerek takarókon feküdt.

- Ni csak, ki van itt? - mondta Nobby, amint Jane-nel feléjük igyekezett. Felugrott és tisztelgett.
- A nővérem. Éppen most érte bomba a házát, azért hoztam ide.
- Drágám, mindenem odaveszett - mondta vidáman Jane, és kezet fogott Clarknéval. - Nincs egyebem, mint ez a ruha, meg az arcfestékem, hála legyen istennek.

A gyerekek felültek, és megbámulták a fantasztikusan tarka ruhájú asszonyt.
- Ki ez, anyus? - kérdezte a kisfiú.
- Aludj, Ernie - szólt rá bosszúsan az anyja.
- Nem vagyok álmos.
- Hunyd be a szemed, kicsikém, és tégy úgy, mintha álmos lennél. Észre sem veszed, és már alszol is.

Jane mozdulatlan arccal nézett rá, de amikor senki sem vette észre, nagyot hunyorított. Ernie-nek tátva maradt a szája, és hitetlenül nézett Jane-re, akinek közben helyet csináltak. Clarkné megkínálta egy csésze teával.
- Van termoszom - mondta. - De bögre nincs, és a kupakból kell inni.
- Nem baj. Nagyon jó lesz így is a tea. Újból megszólaltak az ágyúk.
- Itt vannak.
- Szeretném tudni, mit gondolnak, hogy alszanak ebben a bombázásban és ágyúzásban a gyerekek - szólalt meg Mrs. Clark.
- Jól megleszel itt az éjszaka, Jane - mondta Roger. - Nekem vissza kell mennem a hadügyminisztériumba.
- Persze hogy jól. Itt vannak a festékeim.
- Mrs. Clark majd vigyáz rád. Holnap lemegyek a birtokra. Gyere velem.
- Azt hiszem, nem tehetek mást. Nem szívesen megyek el Londonból, de kell valami tető a fejem fölé, bár azt mondják, a nők az utcán gyönyörűen keresnek.
- Ha lefújják a riadót, kapsz taxit. Legjobb, ha elmész a Dorchester Szállóba, ott megmosakszol, és én reggeli után érted jövök.
- Rendben van. A kedves öcsém igazi parancsoló férfiú - fordult Mrs. Clarkhoz. - De nem tudom, mit mondanak majd a Dorchesterben, ha felbukkanok ebben a bundában meg a Harlequin-pizsamámban. Talán azt hiszik, én vagyok a canterburyi érsek.

Roger és Nobby éppen a tömegen furakodtak keresztül, amikor oly közel és olyan hangosan robbant egy bomba, hogy az egész óvóhely megrázkódott, mintha azt érte volna. Az asszonyok sikoltozni kezdtek, és mindenki talpra ugrott. Az őrök kiabáltak: „Nincs semmi baj. Maradjanak csendben." Sok gyerek sírni kezdett, és izgatott beszéd moraja hangzott fel mindenütt. Kis híja, hogy nem érte őket baj. Roger, a sarkában Nobbyval, a bejárat felé igyekezett, és amint elhaladt a kártyázók mellett, látta, hogy azok nem hagyták abba a játékot. Majdnem elnevette magát. Egy asszony felkiáltott: „Gyújtsunk nótára, fiúk!" Sokan énekelni kezdtek. Az ágyúk ismét felugattak. Egy sápadt képű suhanc bukkant fel a helyiség ajtajában, ahol a Clark család volt.

- Mrs. Clark, egy asszony van nálunk, aki a maga házában lakik. Jöjjön át hozzá. Rosszul érzi magát, és az ápolónőnek sok a dolga. Kéri, hogy jöjjön!

- Szegény. Megyek mindjárt. - Mrs. Clark habozva Jane-re pillantott. - Vigyázna egy kicsit a gyerekekre, asszonyom? Nem maradok sokáig.

- Nem kell sietnie. Majd gondom lesz rájuk.

A gyerekek sápadtak voltak és sírtak. Nagyon megrémültek. Jane azt akarta, hogy feküdjenek le, de nagyon féltek.

- Ne engedjen bántani, kisasszony - nyöszörögte a kislány.

- Persze hogy nem engedlek - mondta rekedt, mély hangján Jane és felvihogott. - Nem hiszem drágám, hogy jobban félsz, mint én. Ilyenkor mindig kifestem az arcom.

Elővette a bársonyhuzatú dobozt és kinyitotta, mire előbukkant a sok üveg, porcelántégely, egy kis kozmetikai szalon minden kelléke. A két gyerek szájtátva nézte, hogyan csinál magából még nevetségesebb figurát, mint amilyennek a természet szánta.

Sokan már lefeküdtek, mert remélték, hogy talán alhatnak egyet, de néhány ember még ide-oda kóválygott és idegesen beszélgetett. A két gyerek azonban lenyűgözve Jane készülődésétől, megfeledkezett a félelméről. Ő rámosolygott a kislányra, azzal a furcsa mosolyával, amivel mindenkinek megnyitotta a szívét.

- Tetszik?
- Nagyon - kiáltotta a kislány.
- Akkor gyere ide.

Jane krémet kent a gyerek arcára, majd rúzst meg púdert is. Aztán kipirosította a száját, meghúzta feketével a szempilláját.

- Nem ismer rád az anyád, ha kész leszel - nevetett, de hogy ismét megszólaltak az ágyúk, összerezzent. Éppen szép, íves szemöldököt rajzolt a kislánynak. - No ez elromlott, újra kell csinálni. Köpj a zsebkendőre!
- Nekem is - kiáltotta izgatottan Érnie.
- Te fiú vagy, nem festhetlek ki. De rajzolok bajuszt. És a szemöldökfestékkel fekete bajuszt kent a gyerek felső ajkára, majd kecskeszakállt rajzolt neki, és nagyokat vihogva kivörösítette az orrát. Elégedetten nézegette a munkáját, amikor Mrs. Clark vissza-érkezett.
- Ide nézz, anyus! - kiáltotta a két gyerek.
- Mi történt veletek?
- Ő csinálta.
- Menjetek és mosakodjatok meg.
- Nem akarok megmosakodni - nyafogott Ernie.
- Mi van az asszonnyal? - kérdezte Jane.
- Semmi. Kicsije lesz. Vigyáz a gyerekekre, asszonyom? Vissza kell mennem. Minden pillanatban itt lehet a baba.
- Menjen csak, majd vigyázok rájuk.
- Ugye, nem kell megmosakodni, nagysád? - kérdezte Ernie, amint az anyjuk hátat fordított.
- Nem kell, amíg én nem teszem. Pedig nem mosakszom meg, míg le nem fújják a riadót - felelte Jane.

Roger éppen akkor érkezett vissza, és elmondta, hogy mi történt. Egy bomba esett az utcára, szemben az ajtóval, megölt két őrt és egy férfit, aki megsebesült és be akart jönni az óvóhelyre. De a többieknek szerencséje volt, mert ha a bomba kissé arrébb esik, telibe találja az óvóhelyet, és akkor szörnyű a pusztulás. Roger elment, Jane pedig leült a gyerekek mellé a takaróra, s azok

hamarosan elaludtak. Majd ő is lefeküdt, és cigarettára vágyva, a mennyezetet bámulta.
- Furcsa az élet - mormogta. Eszébe jutott a vajúdó asszony. - Istenem, ilyen időben szülni!

XVI.

Másnap már korán talpon volt, mert ha kellett, ő is megbirkózott a bajokkal, mint akárki más. A Dorchester Szállóban egy barátnőjére bukkant, akitől kölcsönkért egy ruhát, aztán gyorsan bevásárolt a Regent Streeten. Mire Roger érte ment, egészen elfogadható volt a külseje. Mivel útjukba esett, megnézték a házat. Nem maradt belőle egyéb, mint a puszta falak meg a fürdőkád. A két szomszéd ház leégett, és már takarították is a romokat. Az úttest teli volt üvegcseréppel. Ez egyszer Jane sem tudott mit mondani. Nagy könnycseppek csorogtak végig festett arcán. - Ne bánkódj, drágám - mondta Roger.
- A fene beléd, igenis bánkódom.

Roger továbbhajtott. A család éppen megebédelt, amikor megérkeztek a kastélyba. Mindenki otthon volt, és a nappaliban feketéztek, kivéve Tommyt, aki elkerékpározott valahová. Bár hétköznap volt, Jim hazalátogatott. Fogorvoshoz kellett mennie, ezért otthon ebédelt. Mrs. Henderson és May kötött, Dora meg a tábornokot hallgatta, aki azt fejtegette neki, mit tenne, ha ő lenne a miniszterelnök. Nem először mondta el, de a lány úgy mutatta, érdeklődéssel figyel. Meglepődtek, hogy Jane és Roger beállított, mert nem telefonáltak. Jane nem engedte, hogy lélegzethez jussanak, hanem azonnal nekifogott a kalandjairól szóló humoros beszámolónak. Már elmondta néhányszor a történetet a Dorchester Szállóban is, és az egyre színesebb lett. A hallgatóság olyan nagyszerűen szórakozott, hogy elfeledkeztek róla, Roger meg ő csak hajszál híján menekültek meg a haláltól. Amikor elhallgatott, Roger felállt, és Dora mellé ült.

- Miss Friedberg, rossz hírem van az ön számára - mondta. - Nem maradhat itt. Szigorúan kezelik az idegeneket, a hatóság nem engedi, hogy a kastélyban lakjék.

A lány meg sem tudott szólalni, mert a tábornok dühösen kitört.

- Ostobaság! Mindjárt beszélek megint a rendőrfőnökkel. Mit gondol magáról, kicsoda? Magam álltam jót Dóráért.

- Nem lehetünk el nélküle - szólalt meg Mrs. Henderson. - Nagyon hasznos, és pompásan dolgozik.

- Sajnálom, anyám, de félek, nincs segítség. Tudom, hogy rosszul esik nektek, ezért gondoltam, jobb, ha magam mondom meg. Egy kis dolgom is akadt errefelé.

Dora nem látszott olyan izgatottnak, mint a többiek. Még mosolygott is, amikor Rogerhez fordult. Az úgy vélte, egy kis gúny is bujkál a tekintetében.

- Azt hiszem, a repülőtér miatt van - mondta a lány. - Pedig a közelében sem jártam. Tulajdonképpen fogalmam sincs róla, merre lehet.

- Borzalmas ez az ostobáskodás - fakadt ki a tábornok. - Dora akár a mi lányunk volna. Nem is német, csak osztrák, és náciellenes, mint jómagunk.

- Ez igaz - felelte Roger. - De elkerülhetetlen, hogy az ilyen időkben egyesek ne szenvedjenek. Arról nincs szó, hogy internálják, csak olyan helyen kell laknia, amit a hatóság nem kifogásol. Külföldi, és ezért alkalmazkodnia kell a rendeletekhez.

- De nem külföldi - szólalt meg csöndesen Jim. - Angol állampolgár. A feleségem.

Mindenki megdöbbent.

- Igaz ez, Dora? - kérdezte Mrs. Henderson. Dora arca, ha nem vigyázott magára, gyakran mogorva volt. Most is ilyennek látszott.

- Augusztusban házasodtunk össze - felelte.

- Miért titkoltátok? Ezt nem érdemeltem meg tőled, Dora.

Mrs. Henderson tekintete szokatlanul hideg volt.

- Sajnálom, Mrs. Henderson, félek, hogy én vagyok a hibás. Hogy kívánhatnám, hogy tessék az a szegény menekült, akit a fia feleségül vett, akiről nem is tudnak semmit.

Mrs. Henderson összehúzta a szemöldökét.

- Ilyen embereknek ismersz bennünket, azután is, hogy hónapok óta élsz velünk?

- Nem akart a feleségem lenni, anyám - mondta Jim. Látszott rajta a buzgóság; nem szeretné, hogy anyja rosszat gondoljon Dóráról. - Sokszor megkértem, de mindig elutasított. Szívesebben várt volna a háború végéig.

Roger a lányra pillantott.

- Miért gondolta meg magát? - kérdezte. Az habozott.

- Jim boldogtalan volt. Senki sem szerette őt.

- Ez nem igaz, Dora - válaszolta Mrs. Henderson élesen. - Nem helyeseltük, de tiszteltük a meggyőződését.

- Nem tiszteletre, hanem szeretetre volt szüksége. Mrs. Henderson menyéről a fiára pillantott.

- Katona lánya, katona felesége, katona anyja vagyok. Keserű bánat volt számomra, hogy a fiam vonakodik harcolni a hazájáért. De elfogadtam az elhatározását. Sőt törekedtem, hogy megértsem és vele érezzék. Tudtam, nem tenné, ha lelkiismerete nem azt diktálja, hogy ez a helyes.

A tábornok Dorát nézte. A lány szép volt, fiatal, és ő szerette. Nem szabad, hogy a felesége olyat mondjon, ami megbánthatná.

- Kár sírni a kiömlött tej miatt, drágám - mondta. - Ami megtörtént, megtörtént. Most már a felesége.

- Ez változtat a dolgon, ugye, Roger? - kérdezte Jim.

- Azt hiszem - felelte az.

Most már értette Dora gúnyos mosolyát. Mayre nézett. Az nem kötött többé, hanem összehúzott szemmel a padlóra bámult. Jane a száját festette, és azon igyekezett, hogy ezzel a művelettel a legnagyobb fokú nemtetszését fejezze ki.

Dora felállt és Mrs. Hendersonhoz lépett.

- Remélem, megbocsát, Mrs. Henderson.

- Azt akarom, hogy a fiam boldog legyen veled.
- Rajta leszek.

Mrs. Henderson sóhajtott, és magához húzva Dora fejét, megcsókolta.

- Ha így lesz, nincs mit megbocsátanom.
- Dora hozzám költözhetik a Borztanyára - mondta Jim.

Ott lakott, mióta a család, akinél először kapott szállást, kitette. A villában volt némi bútor, meg egy csomó holmi is akadt a kastély padlásán, amivel be tudtak rendezkedni. Keresztülvágva a parkon, alig lehetett egymérföldnyire a kastélytól, Dora tehát továbbra is segíthetett a gyerekek gondozásában. Jim közbeszólása enyhített a feszültségen, és mindnyájan megkönnyebbülve bocsátkoztak a lepedők, takarók edények, evőeszközök kérdésének tárgyalásába, melyekre a fiatal párnak a háztartásban szüksége lesz.

Roger hamarosan eltávozott, hogy a rendőrfőnökkel találkozzék. Az ott várt rá a hivatalában. Az ősz hajú, nyugalmazott ezredes kissé kapkodó, nem is nagyon értelmes férfiú volt. Roger egy repülőtisztet is talált nála a közeli repülőtérről, meg a detektívfelügyelőt.

- Elintézted? - kérdezte a rendőrfőnök, amikor Roger leült.

Az elkomorodott.

- Nem. A lány egészen angol állampolgár. Az öcsém felesége.
- Micsoda? Megbolondult? - A rendőrfőnök észrevette magát. - Bocsánat, öregem!
- Nincs semmi baj. Augusztusban keltek össze. Ők tudják, miért, de titokban tartották.
- Ez furcsa.
- Nem tudom, mit szóljak - felelte Roger.
- Tény az, a németek tudják, hogy a környéken repülőterünk van - mondta a tiszt.
- Mi van az álcázással?
- Az jó. Senki sem veszi észre, ha nem tudja, hogy ott van. A múltkor átrepült egy német gép. Látszott, hogy körül akar nézni, és

amikor ráküldtünk egy repülőt, odébbállt. Valaki elárulta a dolgot, efelől egy csöpp kétségem sincs.

Roger éppúgy meglepődött, mint a többi, mikor meghallotta, hogy Jim és Dora férj és feleség. Nem tetszett neki, hogy Jim olyan lányt vett feleségül, aki tulajdonképpen mégiscsak ellenség és idegen. De akárcsak apja, gondolta, ezen már nem lehet segíteni, és mivel a családhoz tartozott, ösztönösen meg is védte.

- Ami a lányt illeti - mondta -, biztos vagyok benne, hogy rossz helyen szimatoltok. Először is osztrák, és a családom már a háború előtt is ismerte.

A rendőrfőnök a detektívhez fordult.

- Nincs egyéb jelentenivalója?
- Nincs, uram. Úgy látszik, a hölgynek nincs barátja, szorgalmasan dolgozik, és mindenki csak jót mondhat róla.
- Mi van a levelezéssel?
- Mióta figyeljük, egyetlen levelet sem kapott.
- Ez nem gyanús - mondta Roger. - Egyetlen rokona az anyja, aki Ausztriában él.
- Persze tudtuk, hogy gyakran találkozik Mr. James Hendersonnal, de ehhez nem volt semmi közünk.
- Hol találkoztak?
- A kastély parkjában, és a hölgy gyakran felkereste Mr. Hendersont a villában, ahol az lakik. Borztanyának hívják.
- Tekintve, hogy házasok, érthető, hogy néha együtt voltak.
- Nem mondom, uram - felelte a felügyelő. - Mi persze nem tudtuk, hogy férjről és feleségről van szó.
- Szóval a legrosszabbra következtettek?
- Hagyd, Roger - szólalt meg a rendőrfőnök. - Fiatalok, és a lány nagyon csinos. Mi mást gondolhatott volna a felügyelő?
- Az igazat megvallva, az emberem világosságot látott a hálószobában, amikor a hölgy ott volt. És levonta a nyilvánvaló következtetést - folytatta a rendőrfőnök. - Ne nézz olyan mérgesen! Ha olyasmivel töltötték az időt, amire a felügyelő gondol, nem

valószínű, hogy a lány rosszban sántikál. Véleményem szerint teljesen rendben van a dolog, és megadhatjuk a felmentést.
- Hol az a villa? - kérdezte a repülőtiszt.
Az asztalon, ami körül ültek, nagy térkép hevert, és a felügyelő megmutatta rajta a Borztanyát. A tiszt összehúzta a szemöldökét.
- Fura - szólalt meg -, nézze csak, Henderson. Ez a kastély, itt a villa. A háztól egyenes vonal húzható a repülőtérig.
- Csak négy szobája van, a teteje meg zsindelyes. A levegőből nem látszik.
- Azt hiszem, nem. Legfeljebb, ha valaki lámpát gyújt. Gondolom, dombon van.
- Inkább csak halom az.
- Biztos az öccsében? Pacifista, ugye?
Roger ellenségesnek találta a kérdést, de azért barátságosan válaszolt.
- Tökéletesen. Bolond és buzgó békepárti, mióta Oxfordban van. Képtelen minden képmutatásra.
- Úgy van - szólalt meg a rendőrfőnök, aki gyerekkorától ismerte Jimet.
- Ezután is a villában fog lakni? - kérdezte a repülőtiszt. - Jó lesz, ha megmondja neki, ne hagyja, hogy a lámpa fénye kiszűrődjék.
- Ennyire már nem bolond. De megmondom. Szólok anyámnak, vigyázzon rájuk, hogy gondosak legyenek.
- Mit jelent a többes szám?
- Természetesen a felesége is vele lakik majd. A repülőtiszt elkomorodott.
- Nem tetszik nekem a dolog, és ezt meg is mondom. Valaki elárult bennünket, és nagyon csodálkoznék, ha nem kapunk bombát egy szép, tiszta éjszakán.
- Nem tudja megakadályozni azt, hogy valaki együtt éljen a feleségével - mondta Roger.
Bosszantotta a repülős makacskodása. Lehet, hogy jó pilóta, de együgyű és szűk látókörű ember. Kétségbeejtő, hogy ma is sok az olyan, akinek mindenki gyanús, ha nem született angolnak. De

Rogernek eszébe jutott az is, hogy ő is tele van előítélettel. Bár a repülős kellemetlen dolgokat dörgölt az orra alá, nem volna helyes, ha rá sem hederítene. Azonkívül maga sem látott tisztán a dologban. Nem értette, miért ragaszkodott Dora ahhoz, hogy a házasságot titokban tartsák? A kifogás, amit emlegetett, gyönge volt. Viselkedése kellemetlenül álnoknak tűnt. Roger fölállt, mert még fontos tennivalói voltak.

- Azt hiszem, nem kell mondani, hogy tartsák nyitva a szemüket - búcsúzott barátságosan.

Ez az intelem általános volt, de ha amazok bizonyos esetre értették, nem az ő dolga.

XVII.

Jim és Dora berendezkedett. Átkutatták a kastély padlását bútor után. Jim összeszedte a könyveit és a fametszeteket, amik a hálószobájában voltak. Ezzel a kis nappaliból mindjárt otthont varázsoltak. A vászonneműt Mrs. Hendersontól kapták. A tábornok átment Lewesbe és megvásárolta a konyhafelszerelést, amit Dora írt össze. Hogy túl volt az első ijedtségen, örült új menyének, és emlegette a feleségének, milyen gyorsan és erélyesen csinált rendet Dora a házban.

- Jim rosszabbul is járhatott volna - mondta.

Jim meg boldog volt, hogy minden kiderült. Utálta a csalást és a titkolózást, úgy vélte, nem tisztességes a szüleivel szemben, és csak azért egyezett bele, mert különben Dora nem lett volna a felesége. Csodálatos dolog volt ott ülni vele szemben a kis asztalnál, és enni a vacsorát, amit ő főzött. Meg ülni a karosszékben, a tűz mellett, papucsban, pipázva, miközben Dora mellette gyapjúholmit köt a gyerekeknek. Gyönyörködött a beszédében, és élvezte, ha hallgatott. És boldog volt, ha arra gondolt, hogy nemsokára együtt fekszenek le. Most már minden jó volt. A dolgok úgy fordultak, ahogy kívánta, bár a házasság eddig nem elégítette úgy ki, mint azt

remélte. Szenvedélyesen szerette Dorát, megütközött rajta és fájt neki, hogy nem talál ugyanolyan forró viszonzásra. Dora el akarta odázni a házasság megpecsételését, amíg el nem érkezik az idő, hogy nyilvánosságra hozzák, és csak akkor engedett, amikor Jim kicsit bosszúsan, kicsit tréfásan azzal fenyegette, hogy megmutatja a családnak a hivatalos okiratot. És mivel érzékeny ember volt, tudta azt is, hűvösen fogadja az ölelését.

Dora titoktartást fogadtatott vele, de még ha tehette volna is, nem akadt senki, akivel a dologról beszélhetett volna. Anyjának szégyellt volna szólni, és sejtette, Jane csak kigúnyolná. May sokkal szűziesebb volt, ezért még csak gondolni sem mert volna rá, hogy beavatja. Arra, hogy Rogerhez forduljon, nem is gondolt. Ezért csak arra volt utalva, amit itt-ott hallott, hogy a nők mások, mint a férfiak, és a vágy nehezebben lobban fel bennük. Egészséges, virágzó fiatalsága miatt nem gyanította, hogy Dora hideg természetű nő. Modern volt, művelt, és amit a nemek titkának neveznek, az nem volt titok a számára. Jim elfogadható magyarázatot keresve a viselkedésére, ami olyan ellentétesnek látszott a külsejével -, azt kérdezte magától: vajon nem lehetséges-e, hogy a lány valami misztikus értéket tulajdonít a tisztaságnak, és még nem békélt meg azzal, hogy engednie kellett egy férfinak. Dora rögtön értésére adta, hogy nem akar gyereket, és ő - vonakodva bár - beleegyezett, várnak, míg nem hozhatják nyilvánosságra a házasságukat. De most, amikor ez megtörtént, és együtt éltek, nem volt ok a halasztgatásra. De Dora hallani sem akart róla.

- Nem, nem, nem - tiltakozott. - Ez nem olyan idő, hogy az ember gyereket hozzon a világra.

Jim meg akarta győzni. Tudta, mennyire örülnének a szülei, és a gyerek eloszlatna minden haragot afölött, hogy titokban házasodtak össze. Apja szívének legtitkosabb kívánsága volt a fiúgyerek, aki örökölheti a birtokot, amely már olyan régóta a családé. Dora mogorván hallgatta. Nem gondolta volna, hogy ilyen makacsságot is láthat az arcán.

- Ha szeretnél, gyereket is akarnál tőlem - mondta. Dora tekintetétől megborzongott, mert az tele volt gyűlölettel. Annyira megrémült, hogy nem beszélt tovább.

Persze, egy idő óta nehéz munkát végez, és talán megerőltette magát. Aggódik az anyja miatt, akiről nem hallott hírt, mióta kitört a háború. Csínján kell vele bánni. Elhatározta, hogy nagyon kedves lesz hozzá, és a lány talán majd meggondolja magát. Maga sem tudja még a férj kötelességeit, hogy tudhatná Dora a feleségét. Mindkettőjüknek tanulniok kell. Majd megszokják egymást, és fölfedezik egymásra vonatkozólag mindazt, amit csak a házasélet bensőséges együttélésében tudhatnak meg.

Rájött, hogy Dora hirtelen haragú. Eddig nyugodtnak, derűsnek ismerte, a kastélyban gyakran csodálkoztak, hogy semmi sem hozta ki a sodrából, de mostanában sokszor fékezhetetlen harag kerítette hatalmába, gúnyos és fájó dolgokat mondott. Azt lehetett volna gondolni, hogy a házasság egészen megváltoztatta. Elvörösödött, és szeme kegyetlenül, keményen villogott. De csakhamar magához tért és azt mondta, sajnálja, hogy elragadtatta magát, és nagyon gyöngéd lett. De Jimnek nagyon rosszulesett, hogy így viselkedett, és ezért vigyázott, fel ne bosszantsa.

Az sem tetszett neki, ahogy a családról beszélt. Ő igen ragaszkodott a rokonaihoz, és bántotta, amikor Dora gúnyosan beszélt róluk. Úgy vélte, hálátlanság az ilyesmi, hiszen oly kedvesek voltak hozzá és annyi mindent tettek érte. Dora arra gondosan vigyázott, hogy Mrs. Hendersonról semmi rosszat ne mondjon, de nem volt nehéz kitalálni, a tábornokot vén bolondnak tartja. Pedig Jim azt gondolta, meg kellett hogy hatódjék apja nyílt kiállásán. Azt természetesnek találta, hogy Rogert vagy Jane-t nem szereti. Nem is értheti, hogy Jane ellenségeskedése csak amolyan modorosság, és bár csúnya a szája, nagyon jó lélek. Az biztos, ha valakiről azt hiszi, hogy ellene fordul, gorombán rátámad, de a bajbajutottat mindig szívvel-lélekkel segíti. Hogy bolondot csinál magából, kinek mi köze hozzá? Jólesik neki, és nem okoz vele bajt senkinek. Igaz, hogy Roger el akarta távolítani Dorát a kastélyból,

de csak a kötelességét teljesítette. Ezt igazán nem lehet a szemére vetni. Dora panaszkodott, hogy nem szereti őt, és amikor Jim azt válaszolta, ki kell várni az idejét, vállat vont és így felelt:
- Ami azt illeti, fikarcnyit sem törődöm vele. Nevetséges fickó.
- Miből gondolod? - kérdezte Jim őszinte derűvel, mert ezt a legkevésbé sem lehetett a bátyjára fogni.
- Nem tudod, hogy Maynek szerelmi viszonya van Dick Murrayjal?
- Mit beszélsz? - kérdezte Jim, aki egész elámult. Aztán nevetett. - Szegény Dorám, May képtelen arra, hogy alattomos, megvetendő dolgot cselekedjék.
- Szerelmes bele, mióta csak a birtokon van. Rogerrel pedig nem törődik.
- Csacsiság. Nagyon is megértik egymást. Kiszemelted magadnak Rogert, és most mindent elhiszel róla.
- Kérdezd meg Jane-t. Ő tudja.

Jim bosszankodott, nem mintha azt hitte volna, akár csak egy szó is igaz abból, amit Dora mond, de mert olyan nyugodtan rágalmazott. Vitát sem akart kezdeni, mert az elfajulhatott volna.
- Nem hiszem, hogy te jól ismered az angolokat, drágám - felelte szelíden.
- Jane-t nem sújtja az a hátrány, hogy külföldi. Miért nem kérdezed meg tőle.
- Beszéljünk talán valami másról.

Dora dühösen vállat vont. Igazán bántó volt, amit mondott, de Jim azzal csillapította magát, bolond volna, ha komolyan venné. Az asszonyok, ő ismeri őket, hamar fognak szörnyű dolgokat egymásra, még ha felét sem hiszik. Az emberek általában nem szeretik a sógorságot, és a nők furcsamód érzékenyek minden kicsiséggel szemben, amit a férfiak fel sem vesznek. Lehet, hogy Dora - némiképpen függő helyzetben élt a kastélyban - eltűrt egyet és mást, amit ő észre sem vett. Biztos, hogy nem történt szándékos sértés, de mégis megbánthatták. Most már a maguk otthonában élnek, és ilyesmi nem eshetik meg többé; valószínű, ha Dora jobban

megismeri a családot, és más módon közeledik feléjük mint eddig, rájön, nem is olyan rossz emberek. Ő pedig, ha nem is találta meg a házasságában mindazt, amit remélt, nem panaszkodhat. Már amikor először találkoztak Kitzbühelben, el akarta venni Dorát, most aztán a felesége lett. Szép kényelmessé tette számára a kis házat. Jólesett hazamenni a tanyáról a hosszú nap múltán, leülni a kedves szobában és enni az ízletes osztrák ételeket, amiket neki főzött. Félt is, hogy sok a dolga, mert miután bevetette az ágyakat és elmosta a reggeli edényt, elment a kastélyba segíteni a gyerekek körül, és csak estére tért vissza, amikor vacsorát kellett főzni. Még vasárnap is dolgozott. De amikor azt ajánlotta, hogy fogadjanak egy asszonyt a faluból segítségnek, Dora visszautasította.

- Szeretek mindent magam csinálni - mondta.

Ha kedve tartotta, nagyon gyengéd is tudott lenni. Olyankor aztán Jim akár az életét is odaadta volna érte. Lehet, hogy nem szerette annyira, mint ő, de hát ezt nem is kívánhatta; talán nincs is rajta sok szeretnivaló, de ha kitart, még megszerettetheti magát, úgy, ahogy vágyik rá. Idő van még rá bőven, előttük még az egész élet.

A repülőtiszt, amikor azt mondotta Rogernek, hogy meggyőződése szerint a németek kiszaglászták a titkos repülőteret, nem tévedett. A bombavetők kétszer is ellátogattak, de úgy látszott, nem tudnak pontosan rátalálni, mert elmentek anélkül, hogy terhüket kioldották volna. A támadás csak egy hónap múlva következett be. Azon az éjszakán Dora, mondván, hogy fáradt, korán lefeküdt. Jim olvasott, és mert végezni akart a fejezettel, szólt neki, hogy kissé még fennmarad. De amikor Dora magára hagyta, nyugtalan lett, letette a könyvet és felment a hálószobába. Meglepődve látta, hogy felesége még nem vetkőzött le. A szobában sötét volt, és ő ott ült a nyitott ablaknál a hideg decemberi éjszakában, és éppen cigarettára gyújtott. Gyufaszálat tartott a kezében, ami feltűnő fényességgel világított.

- Mit csinálsz, Dora? - kiáltott rá.
- Cigarettázom - válaszolta az közönyösen.
- Oltsd el a gyufát! Nem szabad látszódnia fénynek.

- Ne légy csacsi. Mérföldekre nincs senki körülöttünk.
- Fújd el, ha mondom! Vigyáznunk kell. Kikapta kezéből a gyufát és ráfújt. Majd becsukta az ablakot, középre húzta a függönyt, és meggyújtott két gyertyát.
- Olyan meleg volt a fülledt kis szobában odalent, hogy úgy éreztem, szükségem van friss levegőre.

Jim tekintete véletlenül a gyufára tévedt, amit Dora használt. Kezébe vette. Hosszú, fekete fejű, kénes gyújtó volt, a szára drótból való. Az ilyen sokáig ég, és még a szélben sem alszik el könnyen, ezért arra is alkalmas, hogy a szabadban pipára gyújtsanak vele.
- Miért használsz a cigarettához kénes gyufát?
- Nem is tudtam, hogy az. Csak fogtam a dobozt, ami a kezembe akadt a sötétben.
- De hogy került hozzád?
- Már régen itt van. Gondoltam, szükség lesz rá.
- Mérföldekre is ellátszik a fénye.

Dora a férje felé nyújtotta a száját, hogy az megcsókolja.
- Ne légy olyan szőrszálhasogató, Jim. Mi bajt okozhat itt, az Isten háta mögött?

A férfi megölelte a feleségét, az meg a vállára hajtotta a fejét.
- Tudod, drágám, ezeknek a repülőknek nemigen tetszik, hogy itt laksz a közelben. Meg, hogy osztrák vagy. Tudom, ostobaság, de így van. Ha valaki meglátta a fényt, bajunk lesz belőle.
- Buta voltam, hogy nem gondoltam rá. Nem teszem többé.
- Nem adnád nekem a gyufát?
- Ennyire bízol bennem? - kérdezte mosolyogva Dora.

De azért kezébe nyomta Jimnek a dobozt, az meg zsebre vágta.

Jim olyan mélyen aludt, hogy sem a motorok búgását, sem pedig az ágyúzást nem hallotta. Csak másnap reggel, amikor munkába ment, tudta meg, hogy a repülőteret bombázták. Nem esett semmi kár, és valószínűnek látszott, hogy a németek nem ismerték pontosan a fekvését. Legfeljebb csak sejtették, merre lehet, és bombáikat a szerencsére meg a véletlenre bízva hullajtották le. Jim aggódott, mert a gépek, amint hallotta, kilenc óra tájt járhattak arra,

és körülbelül fél kilenc lehetett, amikor Dora a nyitott ablaknál cigarettázott. Persze, ez csak véletlen, a kénes gyufa csak egy pillanatra lobbant föl, és ostobaság arra gondolni, hogy a földerítő repülőgép észrevehette és megadta az irányt valami bombázó-osztagnak. Szamárság. Még akkor is, ha a gyufa fényét fentről látni lehetett. Ezért majdnem megkönnyebbült, amikor néhány nap múlva megismétlődött a támadás. Ennek aztán semmi köze sem lehetett Dora gondatlanságához, hiszen mind a ketten lent voltak a kastélyban. Nagy izgalom lett úrrá a környéken, és sokan megütközéssel kérdezték, hogy az ötödik hadoszlop tagjai működnek-e közöttük? Sejteni lehetett, hogy kinek a neve forog közszájon. Az övé, mert pacifista, és Doráé, mert idegen. Biztosan gyanakszanak rájuk, észre is vette, hogy az emberek, akikkel találkozik, burkolt ellenségeskedéssel kezelik. Bosszantotta, de rájött, hogy nem tehet semmit. Mivel nem akarta izgatni Dorát, vigyázott, valahogy meg ne tudja. Ellenük fordult a hangulat. Szerencsére a kastélyon kívül sehová nem járt, ezért nem látszott valószínűnek, hogy észreveszi.

Közeledett a karácsony. Henderson tábornokot köszvény kínozta. Karosszékben üldögélt, magasra rakta a lábát, és a kastély nagy halljában a *Timest* olvasta. Tommy cserkészegyenruhában, amiben nagy kedve telt, egy másik székben kuporgott, és könyvébe merült. Hét óra lehetett, amikor a tábornok hirtelen felnézett.

- Tommy, elvégezted a mai jó cselekedetedet? - kérdezte.
- Nem volt rá alkalmam, apus.
- Hát most lesz. Járd körül a házat, és nézd meg, nem szűrődik-e ki világosság? Végy kabátot!
- Jó.

A kisfiú kiszaladt. Alig múlt el néhány perc, belépett Jim.

- Halló, apus - mondta. - Gondoltam, bekukkantok, megnézlek benneteket, és hazaviszem Dorát.
- Még nem tudok járni, de már jobban vagyok. Dora elment. Körülbelül fél órája.

- Lehetetlen. Most jövök a villából, és nem találkoztam vele az úton.
- Talán a parkon ment keresztül.
- Nem hiszem. Szuroksötét van.
- De tudom, hogy elment. Még jó éjszakát is mondott.
- Szeretném tudni, hol az ördögben van? Kinyílt a külső ajtó, majd becsapódott. Tommy rontott be.
- Apus, tűz van.
- Tűz?
- A villánál, Jim.
- Szent isten!

Kiszaladt, Tommy meg utána. A távolban fénylett valami. Kerékpárra kaptak, és elindultak a tűz felé. Az út kanyargott, egy darabig nem is látták, de amint utoljára bekanyarodtak, megint szemük elé bukkant.

- Nem a villa - kiáltotta Jim. - Mintha valami boglya égne.

Taposták a pedált, ahogy csak bírták, és amint közelebb értek, látták, hogy valóban a boglya ég nagy lánggal, alig néhány méterre a Borztanyától.

- Hogy fogott tüzet? - kérdezte Tommy. - Talán valami jeladás.
- Fenemód úgy fest. - Jim szorongva pillantott az égre. - Hamarosan megtudjuk.

Mire elérték a rétet, már két-három férfi is rohant arrafelé vasvillával. Nekimentek a boglyának, hogy széthányják és megfékezzék a tüzet, de nagy volt a forróság, és abba kellett hagyni. A széna nagy lánggal égett.

- Eridj haza, Tommy, és telefonálj a rendőrségre, - mondta Jim. - Én megyek, és megnézem, mit csinál Dora.

Örült, hogy a felesége elég okosan távol tartotta magát, isten tudja, mit szólnak az emberek, ha ott találják. Bement a házba. Dora ott állt a sötétben, a nyitott ablak előtt a nappaliban, és a tüzet nézte.

- Hol voltál? - kérdezte Jim.
- Sehol. Téged vártalak.
- Itt voltam ezelőtt fél órával. De nem találtalak.

- Pedig már hazaértem. Nem hallottalak. Fájt a fejem, fölmentem és lefeküdtem.
- De a kerékpárodat nem láttam a fészerben. Ezért aztán lementem a kastélyba, hogy hazahozzalak.
- Pedig ott volt. Magam vittem be.

Furcsa. Jim esküdni mert volna, hogy nem találta a biciklit a szokott helyén.

- A boglyát már nem lehet megmenteni. Leég.
- Szeretem a tüzet. Izgalmas.

Jim észrevette, Dorának eszébe sem jut, a tűz talán jel gyanánt szolgál. Gondolta, jobb, ha nem szól semmit.

- Szeretném tudni, hogy gyulladt ki.

Egy darabig egymás mellett álltak, és nézték a lángokat. Aztán Dora elfordult.

- Nem akarsz mosakodni? - kérdezte. - A vacsora kész.
- Jó. Egy perc.

Amikor felment a hálószobába, észrevette, az ágyon nem látszik, hogy feküdtek rajta. Dora rendszerető nő, biztosan simára húzta a takarót, fölrázta a vánkosokat. Alig fogtak a vacsorához, amikor zúgni kezdtek a fejük fölött a gépek. Jim akaratlanul is felugrott.

- Szent isten! Mégiscsak jelzés volt.
- Mit beszélsz?
- A szénaboglya.
- Jim, ne légy szamár. Azt akarod mondani, hogy valaki szándékosan gyújtotta meg?
- Világos.
- Sokkal valószínűbb, hogy valami gondatlan csavargó az oka.
- Mit keresne egy csavargó éjnek idején a réten?
- Biztosan itt akart aludni. Az isten szerelmére, ülj le és egyél. Csak nem félsz?
- Nem, drágám - felelte Jim mosolyogva.

Leült, és ismét nekilátott a vacsorának. Messziről ágyúdörgés hallatszott.

- Ez azt jelenti, hogy a repülőtér felett vannak. Dora hallgatózott, de nem szólt semmit. Szótlanul ették meg a vacsorát.

Tommy hazaért, és lázasan hozzákezdett, hogy beszámoljon apjának az égő boglyáról. Ők is hallották a gépeket. A kisfiú nagyon nyugtalan lett. Fel akart szaladni az emeletre, hogy talán lát valamit a felső ablakból.

- Itt maradsz, te kis ördögfiók. Nem engedlek a szemem elől.
- Ígérem, apus, hogy nem megyek fel a tetőre.
- Azt teszed, amit mondok. Olvass!
- Nem akarok olvasni.
- Akkor malmozz az ujjaddal! Mrs. Henderson lépett be.
- George, tucatjával repkednek felettünk a gépek.
- Nem vagyok süket, drágám. Úgy látszik, nagy támadást csinálnak a repülőtér ellen. Remélem, a mieink a sarkukban vannak.
- A gyerekeket Jane-re meg Mayre bíztam, hogy nyugtassák meg őket. Mind ki akar menni, hogy lássák, mi történik.
- Nem csodálkozom. Ha nem fájna ez az átkozott lábam, én sem maradnék idebent.
- Tommy tágra nyílt szemmel nézett az apjára, de nagy ravaszul egy szót sem szólt. Lelke azonban csupa keserűséggel telt meg, hogy ismét meggyőződött a felnőttek nyilvánvaló igazságtalanságáról.
- Aggódom a fiúk miatt, akik karénekre mentek le a faluba - mondta Mrs. Henderson.
- Mi az ördögnek kellett ez?
- Karácsonyi dalokat tanulnak. Annyira lelkesen csinálják, hogy nem volt szívem csalódást okozni nekik. Ötnek közülük nagyon jó a hangja, és a karvezető is szólt az érdekükben.
- Nem lesz semmi bajuk - szólt nyugodtan a tábornok. - A németek nem pazarolják rájuk a bombáikat.
- Tudom. De mikor a gépek visszafelé mennek, felettünk repülnek el, és ha a bombákat kioldják, senki sem tudja, hova esnek. Jobb szeretném, ha maradnának, ahol vannak, míg vége a támadásnak.

- Telefonálj!
- Hogyan? A sekrestyében gyakorolnak. Tommy látta, hogy elérkezett az ő ideje, és meg is ragadta az alkalmat.
- Anyus, talán kerékpárra ülök és leszaladok. Öt perc az egész.
- Nem, Tommy, nem akarom, hogy kimenj.
- Engedj, anyus. Talán látom majd, hogyan lőnek le egy német gépet.

Mrs. Henderson felelősnek érezte magát a gondjaira bízott gyerekekért, és tudta, sohasem bocsátaná meg magának, ha valami bajuk esnék.

- Apus, mondd, hogy egészen biztonságos a dolog - könyörgött Tommy.

A tábornok elmosolyodott. Tetszett neki a kisfiú készsége és az, hogy nem fél. Kemény fából faragták.

- Nem hiszem, drágám, hogy veszélyes lenne. Ha aggódsz a gyerekek miatt, miért nem engeded le a faluba?

Mrs. Henderson habozott. Valakinek mennie kell, ő már húsz éve nem ült kerékpáron. Ott lenne még May vagy Jane, de ha Tommyt baj érheti, érheti őket is. Sóhajtott hát és beleegyezett.

- Mehetsz, drágám. De maradj, míg véget nem ér a támadás, és mondd meg a karvezetőnek, hogy vigye le a gyerekeket a kriptába.
- Jól van, anyus. Megígérem, hogy óvatos leszek.

Tommy kiszaladt. De alighogy eltűnt, Mrs. Henderson már meg is bánta, hogy elengedte. Nyugtalanul járkált fel-alá a hatalmas teremben. Egy kis idő múlva a tábornok megnézte az óráját.

- Most már nem kell aggódnod. Odaért. Tíz perc az út.

Mrs. Henderson megkönnyebbülve sóhajtott fel. Eloltották a lámpákat, kinyitották az ablakot, és úgy hallgatták a távoli ágyúszót. Nézték az eget, de nem láttak odafent semmit. Az éjszaka szuroksötét volt. Néha gépek húztak el a fejük felett, de hogy új hullám érkezett-e vagy azok, akik már az előbb is itt jártak, nem tudták. Egyszerre tompa csattanás hallatszott.

- Mi az? - kiáltotta Mrs. Henderson.
- Bomba. Valamelyik disznó kioldotta a magáét.

- Közel eshetett le?
- Ezt nehéz megmondani.
- Szóval visszafordulnak?
- Lehet, talán a körmükre koppintottak.
- Bárcsak ne engedtem volna el Tommyt!
- Drágám, ne légy olyan csacsi. Ott van a templomban, nincs semmi baja. A karvezető értelmes ember, nem engedi ki őket, míg el nem múlik a veszély.

Mrs. Henderson mosolyogni próbált.

- Persze, persze. Ne törődj velem, csak azért idegeskedem, mert nagyon fáradt vagyok.
- Most egy időre vége a táncnak. Ülj le és pihenj! May meg Jane gondjukat viselik a gyerekeknek.

Elhallgattak a légelhárító ágyúk, és a csönd, mint a hulló hó, rászállt az éjszakára. Becsukták az ablakokat, behúzták a függönyt, és lámpát gyújtottak. Mrs. Henderson kimerülten feküdt le a díványra. A tábornok feltette a szemüvegét, és nekifogott az újságolvasásnak. Mrs. Henderson meg néhány perc múlva elaludt. Arra ébredt, hogy Jim és Dora belépett.

- Átjöttünk, hogy megnézzük, nem történt-e bajotok? Hallottuk a bombát, mintha közel esett volna le.
- Mi is - felelte a tábornok. - Talán a parkba hullott.
- Mit gondolsz, eltalálták a repülőteret? - kérdezte Dora.
- Holnap megtudjuk. Nagy ropogás volt odafönn. Azt hiszem, rájuk eresztették a mi gépeinket is. Vajon lőttek-e le németet?

Még a támadásról beszélgettek, amikor megjelent Jane.

- Lefektettem a kölyköket, anyus - mondta -, és most rád várnak, hogy imádkozz velük.
- A fiúk karénekre mentek, még nincsenek itt.
- Dehogynem. Éppen most érkeztek meg. Már vetkőznek is.
- De hol van Tommy?
- Tommy? Nincs itthon?

Mrs. Henderson rémülten felnyögött.

- Ne ess kétségbe, drágám - mondta a tábornok. - Nincs semmi baja. Valószínűleg megint töri valamin a fejét. Tudod, hogy milyen kis ördög.

Mrs. Hendersont elfogta a félelem, és senki sem tudta megnyugtatni. Jim azt ajánlotta, hogy Tommy keresésére indul, de ennek nem volt semmi értelme. Várni kellett. Törték a fejüket, mi lehet az oka, hogy még nem érkezett haza.

- Tudnia kellene, hogy mennyire aggódom - mondta Mrs. Henderson.

- Biztosan azért marad el, mert valami izgalmas látnivalóra leselkedik - felelte a tábornok.

- De most már vége a támadásnak! - kiáltotta Mrs. Henderson.

- Ha nem lennék köszvényes, megverném, amikor hazajön.

Amikor a külső ajtó nagy bronzkopogtatója megszólalt, émelygős rémület fogta el mindannyiukat, hogy valami szörnyűség történt. Jim nyitotta ki a kaput.

- Ki az? - kérdezte szörnyű szorongással Mrs. Henderson.

Egy rendőr lépett be.

- Baleset történt. A kisfiú, asszonyom.

Mrs. Henderson szívére tette a kezét, és a rémülettől tágra nyílt szemmel bámult a rendőrre. A tábornok nagy nehezen feltápászkodott, és hozzájuk bicegett.

- Hol van?

- Két polgárőr találta meg.

Intett az eddig láthatatlan embereknek, akik behozták a halott kisfiút. Szörnyűséges, fekete csend lett úrrá. Mindenki elnémult. Jim egy székbe rogyott, és kezébe temetve arcát, könnyekre fakadt. Mrs. Henderson mereven nézte gyermekét. Szívszaggató látvány volt.

- Vigyék fel, fektessék az ágyára - mondta.

Jim úgy érezte, neki szól az anyja, és megindult az emberek felé, de Mrs. Henderson rákiáltott:

- Ne nyúlj hozzá. Nem szégyenled magad? Sírsz felette, mint valami asszony, és nem akartad megvédeni, ahogy ez férfihoz illik?

Jim ámultan hallgatta. Elsápadt és visszalépett. Jane megfogta az egyik polgárőr karját.
- Majd megmutatom az utat. - Anyjához pedig így szólt: - Gyere, anyám!
- Rögtön. A gyerekek várnak, hogy imádkozzam velük.
És lassan, elgyötört arccal, tragikus tekintettel kiment a szobából.
Akik ott maradtak, Jim, Dora meg a tábornok, hallgattak. A tábornok a székébe rogyott, és Jim, ahogy rápillantott, látta, igyekszik uralkodni magán. A semmibe bámult, de a szája remegett. Megérezte Jim szánakozó tekintetét.
- Valaki meg kell hogy mondja Maynek - mondta.
- Majd én - Jim a feleségéhez fordult. - Nincs mit tenned itt, Dora. Jobb, ha hazamész. Én maradok.
- Azután is, amit anyád mondott?
- Anyám azt mondhat nekem, amit akar.
Jim hangja olyan különös volt, hogy a felesége fürkészve nézett végig rajta. A tekintetük találkozott.
- Ahogy tetszik - mondta végül hidegen Dora, és megvetően vállat vont.
Aztán szó nélkül kiment.
Jim telefonált a hadügyminisztériumba Rogernak, és elmondta, milyen szörnyűség történt. Annak dolga volt, és így az éjszaka nem tudott lemenni, de megígérte, hogy másnap, amilyen korán csak lehet, elindul. Jim apjával virrasztott. Nem volt mit mondaniuk egymásnak, és így egy óra múlva felment a szobába, amelyben gyerekkorában aludt. Az a könyvek és a képek nélkül sivárnak látszott. Mintha idegen lett volna, és haragudnék rá, a betolakodóra. Olvasni próbált, de borzalmas gondolatok vonták el a figyelmét, és még a szavakat sem értette. Kétszer-háromszor is elolvasta ugyanazt a sort. Fejében lüktetett a vér, és időnként kínzó fájdalom hasított át az agyán. Mintha valaki izzó vörösre hevített éket vert volna bele. Kín volt ez, de mégsem olyan, mint a sok gyötrelmes gondolat. Azoktól megdermedt és borzongott. Tüzet gyújtott, hogy kissé felmelegítse jéghideg lábát és kezét. De szívében a fagy nem

engedett fel. Borzalom! Borzalom! Vinnyogó zokogás tört ki a torkából, vergődésében tenyerébe vájta a körmét. Jólesett volna a sírás, de az idő nem volt alkalmas arra, hogy magán sajnálkozzék. Szerette volna, ha sosem születik meg, és azt kívánta, bárcsak meghalt volna. Úgy érezte, kísértetek tolonganak körülötte, és nem tud szabadulni közülük.

Egyszerre csak csöndesen lenyomódott a kilincs, és belépett az anyja.

- Azt hittem, hogy alszol. Nem akartalak felébreszteni.

Mrs. Henderson arca még merev volt és gyötrelmes, mint amilyennek akkor látta, amikor felvitték az emeletre a kisfiú holttestét, de valahogy nyugodtabb.

- Jim, drágám, sajnálom, hogy úgy beszéltem veled. Nem tudtam, hogy mit mondok. Nagyon igazságtalan voltam. Megbocsátasz?

Jim szeme könnyes lett.

- Drágám, nincs mit megbocsátani.
- Mindig szerettelek, és tudom, milyen keserű az életed ezekben a hónapokban. És most még inkább vágyom rá, hogy te is szeressél. - Mrs. Henderson gyöngéden megcsókolta a fiát, majd folytatta: - Gyere velem Tommyhoz!

A kisfiú az ágyán feküdt. A seb, amely megölte, nem látszott. Mrs. Henderson szomorúan nézte.

- Nem tudom, vajon sajnáljuk-e azokat, akik mostanában meghalnak? Talán szerencsések, számukra véget ért minden.

Egy darabig szótlanul álltak. Mrs. Henderson gyötrődve nézett Jimre.

- Hiszel Istenben?
- Hiszek.
- Én meg akarok. Nem bánod, ha imádkozom? Letérdeltek az ágy mellett, és kezükbe temették arcukat. Mrs. Henderson néhány perc múlva felállt.
- Apához kell mennem - mondta. - Feküdj le. Nincs értelme, hogy halálra fáraszd magad. Jó éjszakát, drágám!
- Jó éjszakát, anyám!

Bár levetkőzött és úgy feküdt az ágyba, nem tudott aludni. Ide-oda hánykolódott. Próbálkozott, hogy józan érvekkel eloszlassa a gyanút, amely lelkiismeretén rágódott, és úgy dörömbölt benne, mint amikor szöget akar verni valaki egy gránitfalba. Olyan szörnyű volt, hogy csak szembe kellett vele nézni, már rögtön kiderült, hogy nem is lehet igaz. Ellene szól minden, olyan hihetetlen, mint hogy a víz visszafelé folyjék. Az a számtalan kis eset, ami annak idején elkerülte figyelmét, most mind eszébe jutott. Emlékezett a nőre, akit Dorával látott a St. James-parkban, és aki úgy hasonlított a német követség egyik alkalmazottjára. Dora azt mondta, menekült, akivel véletlenül elegyedett szóba. Vajon igaz-e ez? Vagy talán német kém volt? És valami Dorához fűzte volna? Lehetséges, hogy Dora azért hívatta meg magát a kastélyba, mert a német titkosszolgálat tudta, hogy Roger az angol kémelhárító embere? És jónak látszott, ha valaki a közelébe férkőzik, és hasznos értesülésekkel szolgál? Jim nem először kérdezte magától, talán Dora mégiscsak azért lett a felesége mert különben el kellett volna hagynia a környéket? Ő árulta volna el a repülőtér gondosan őrzött titkát? És az az este, két héttel ezelőtt, amikor észrevette, hogy kénes gyufával gyújt cigarettára, amikor a másik fajta alkalmasabb lett volna. Csak véletlenül történt, hogy nem sokkal aztán megjelentek a német gépek? Ő gyújtotta volna fel a szalmakazlat? Jim a párnába temette az arcát, hogy meneküljön a félelemtől, mert az a torkát fojtogatta. Szerette Dorát lelke minden erejével, teste minden érzékével. Elképzelhetetlen, hogy már régóta csak szerepet játszik, meg az is, hogy annyira híjával lenne a hála természetes érzésének azután, amit szülei érte tettek. Lehetetlen, hogy olyan álnok legyen. Utálta magát, hogy ilyesmi az eszébe juthat. Kell hogy magyarázata legyen mindennek. De jóságos Isten, mi a magyarázat? Az nem lehet, hogy Dora kém, mikor annyira szereti.

Reggel felé elaludt, de álma nyugtalan volt, és bár korán szokott kelni, csak kilenc felé ébredt fel. Haragudott magára, mert elhatározta, kora hajnalban kimegy a rétre megnézni a leégett szénaboglyát, mert talán megállapíthatja, hogyan gyulladt ki? Tud-

ta, hogy mit keressen. Aznap nem akart a tanyára menni, az apjával és anyjával szeretett volna maradni, mert még nehéz dolgok vártak rájuk, amiknek maguk nem tudtak volna a végére járni. Sietve felöltözött, és útnak indult.

Nem ült kerékpárra, de a rövidebb ösvényt választotta a parkon keresztül. Elment a villa előtt, minden csöndes volt; úgy vélte, Dora még alszik. Be se ment, hanem kikanyarodott az országútra. Amitől félt, bekövetkezett. Már ott találta a réten a rendőrséget. Két autó állt az út szélén, és amikor a mezőt szegélyező sövényhez ért, látta, hogy néhány ember foglalatoskodik a boglya hamuja körül. Ott volt a falu rendőre és a járási felügyelő is. Megbiccentette a fejét, és jó reggelt köszönt nekik. Nem volt nehéz kitalálni, hogy ugyanaz volt a szándékuk, ami neki. A hamut turkálták.

- Korán láttak munkához - mondta olyan barátságosan, ahogy csak telt tőle.
- Itt vagyunk, mióta kivilágosodott - válaszolta a felügyelő. - Majd megfagytunk hajnalban.
- Mit keresnek? - kérdezte Jim.
- Szeretnénk tudni, hogyan keletkezett a tűz. Amint mondani szokás, majdhogy át nem szitáltuk a hamut.
- Mit gondolnak, mit találnak majd?
- Megtudjuk, ha a kezünkben lesz.
- Azt hiszem, reménytelen a dolog.

Valóban nem tudták, mit keresnek, de Jim annál inkább. Gondolta, ha odébbállnak, neki is alkalma nyílik, hogy körülnézzen.

- Máris van eredmény. Jim megrémült.
- Találtak valamit?
- Találtunk.

A felügyelő egy zsebkendőre mutatott, amely a földön feküdt. Jim odament és megnézte. Négy vagy öt darabka összeégett drót volt benne, az egyikhez még valami fonál is tapadt. Jimnek fogalma sem lett volna, mi az, ha nem tudja, mire számíthat.

- Mi lehet ez? - kérdezte a felügyelő. Jim a fejét rázta.

- Nem vagyok benne biztos, de olyan, mint a kénes gyújtó - folytatta a felügyelő. - Ha valóban az, és rájövünk, kié, akkor már tudjuk, ki az a gazember, aki felgyújtotta a szénaboglyát.

Jimnek zúgott a feje. Időt akart nyerni, hogy gondolkozhassak.

- Talán véletlen baleset. Valami csavargó gyújthatott pipára.
- Csavargók nem használnak ilyen gyufát.

Jim elhallgatott. Az egyik ember, aki még mindig a hamuban kotorászott, egyszerre felkiáltott.

- Nini, mi ez?

A felügyelő gyorsan odalépett.

- Ne nyúlj hozzá, te ostoba! - szólt a másikra, aki föl akarta kapni, amit talált.

A felügyelő lapátot vett a kezébe, és azon emelte ki a hamuból a holmit. Kissé arrébb vitte. Megpörkölt papírcsomó volt, valaki összegyömöszölte, és drótot tekert köréje. Egyik darabját - alig kétujjnyi széles lehetett - nem érte a láng, és még a nyomtatott sorokat is látni lehetett rajta.

- Valami röpirat - mondta a felügyelő. - Vigyázni kell rá. Úgy látszik, csóvának használták. - A szeméhez emelte. - Egyen meg a fene, ha el tudom olvasni.

Jimnek sem sikerült, de a nyomást megismerte. A nyomdafesték fényesen ütött el a papiros barnaságától. Tudta, hogy a *New Statesman* folyóirat egyik példánya. Döbbenten bámulta. Úgy érezte, a felügyelő gyanakodva fürkészi. Összeszedte magát.

- Itt hagyom magukat - mondta.. - Még nem reggeliztem, kezdek éhes lenni.

Elment. Már tudta, amit akart, amitől rettegett. A Borztanya kéménye füstölgött. Dora valószínűleg fölkelt és tüzet gyújtott. De ő visszament a kastélyba.

Nyomorúságosan érezte magát, szíve összefacsarodott a kíntól, és agyát gyötörte a szörnyű bizonyosság, hogy Dora a bűnös. A lány még nem érkezett meg a kastélyba, és Mrs. Hendersonnak, Jane-nek meg Maynek kellett ellátni a gyerekeket. Nem szóltak Jimnek, és ő tudta, örülnek, hogy a felesége nincs ott. A tábornok kábán járkált

egyik szobából a másikba. Nem tudta, mit tegyen, és ha köszvényes lába miatt le kellett ülnie, komoran bámult a semmibe. Senki sem tudta, hogyan érte Tommyt a halál, csak ott találták az úton, mintegy ötvenyardnyira a hely mögött, ahova a bomba esett. Valami szilánk érte, és csak gyanítani lehetett, ahelyett, hogy ott maradt volna a többi fiúval a kriptában, kiment a szabadba, és a légi csatát nézte. Ebéd után megérkezett Roger is. Szomorú találkozás volt. Senki sem talált szavakat, az ilyen tragikus eseménynél feleslegesek is voltak, és ha szóltak egymáshoz, be sem fejezték a mondanivalójukat. Mi értelme lett volna arról beszélni, hogy a szívük fáj, vagy hogy bánat gyötri őket? Roger járt a repülőtéren, és elmondta, hogy mi történt ott. Jimnek eszébe jutott, átmegy a villába, és megnézi, miért nem jön le Dora.

- Biztosan ő is szomorú - mondta szelíden Mrs. Henderson. - Csókold meg helyettem, és mondd meg neki, ne jöjjön le, amíg nem érzi jól magát.

Roger az ajtóig kísérte az öccsét.

- Jim, öregem, mondanom kell neked valamit. Szükséges, hogy tudjad - mondta.

Jim a bátyjára nézett, sápadt arca még fehérebb lett, és várt. Roger habozott. De aztán mégis megszólalt:

- Rájöttünk, hogy Dora anyja nem osztrák, hanem német. A férje volt osztrák, Dora apja. Azonkívül szocialista és náciellenes. Felesége beárulta a németeknek, és úgy került koncentrációs táborba, ahol aztán meghalt.

Roger látta, hogy öccse arca megmerevedik.

- Ez még nem jelenti azt, hogy Dorának is olyan a felfogása, mint az anyjának, hogy valami köze van az apja halálához.

Jim nem tudta, mit válaszoljon. Felült a kerékpárra és elindult. Fájt a szíve. Örült, hogy Dora nem jött át reggel, de most azon töprengett, mitévő legyen. Fájt a feje, mintha valami lassú tűz mardosná belül a koponyáját. Rettegett a Dorával való találkozástól. És kétségbeesetten vágyott rá, hogy a lány megmagyarázza a szörnyű tényeket. A bizonyíték, bár meggyőző volt,

pislákolt benne a reménység, hogy valahogyan mégiscsak tisztázza magát. Milyen csodálatos dolog lenne, ha eloszlanának a szörnyű kétségek, karjába vehetné és könyöröghetne neki, bocsásson meg, hogy gyanúsította. Aztán eszébe jutott valami. Megfordult, és elhaladva a kastély mellett, bement a faluba. Megállt a szatócsbolt előtt, amelynek a tulajdonosa büszke volt rá, hogy a község minden szükségletét kielégíti. Egy doboz kénes gyújtót kért.

- Nincsen, Jim úrfi - mondta az öregasszony, aki kiszolgált. - Isten tudja, mióta nem tartunk.

Jim ismét felült a kerékpárra és hazament. Dora a hálószobában feküdt az ágyon, és valami regényt olvasott.

- Honnét jössz? - kérdezte hűvösen.
- A kastélyból. Miért nem voltál lent ma?
- Gondoltam, nem látnak szívesen.
- A gyerekeket csak meg kell mosdatni. Dora vállat vont.
- Haragudtam anyádra azért, amit neked mondott. Kegyetlen dolog volt.
- Szamárság.
- Nincs rá tehetségem, mint neked, hogy a másik arcomat is odatartsam.
- Roger megérkezett.
- Örül anyád. Mindig a kedvenc fia volt.
- Néhány szegény fickó meghalt az éjszaka, de a repülőtérnek nem történt komolyabb baja.
- Igazán?
- Örülsz? - kérdezte Jim a feleségét fürkészve.
- Hogy az emberek meghaltak?
- Nem, hanem hogy nem történt baja a repülőtérnek.

Dora vállat vont, de nem felelt. Leszállt az ágyról, és cigarettára gyújtott.

- Dora, a rendőrség a szénaboglya hamujában kutat.
- Tényleg?
- Találtak valami elégett gyújtószálat. - Jim elhallgatott, és figyelmesen nézte Dora arcát, vajon milyen hatása lesz a szavainak?

Annak azonban a szeme sem rebbent. - A szénát te gyújtottad meg, Dora.

Az asszony egy pillanatra meghökkent, de valóban csak egy pillanatra. Dühösen fölszegte a fejét.

- Ne légy ostoba, Jim!
- Akkor hogy került oda a gyújtó?
- Nincs szükség magyarázatra. Tudod, hogy nem lehetett az enyém. Mert elvetted tőlem.
- Egy dobozt. Lehet, hogy volt nálad még másik is.
- Nem volt. Ilyen gyújtója mindenkinek lehet. Akármelyik munkásnak is a birtokon.
- Tudod, hogy nemigen használnak ilyesmit. Most jöttem a boltból. Évek óta nincs nekik. Honnét szerezted?
- Nem tudom. Találtam valahol. Azt hittem, hogy a tied.
- Hol voltál tegnap este, amikor hazajöttem?
- Már mondtam. Itt, a szobában.
- Miért nem volt a kerékpárod a szokott helyen, amikor először jártam itthon, és hogy került oda másodszorra?

Dora elmosolyodott.

- Gondolkoztam rajta. Eszembe jutott, hogy kint hagytam, aztán érte mentem és behoztam.
- Miért kellett ezen törni a fejedet? Biztosan gondoltad, jó lesz, ha valami magyarázatot találsz.

Az asszony elkomorodott. - Unom ezt a faggatózást, Jim. Olvasni akarok. Hagyj magamra!

- Éppen hogy csak kimentél kerékpáron a rétre, és meggyújtottad a boglyát. Több időre igazán nem volt szükséged.
- Hazugság.
- Nem tudom bizonyítani, de így van.
- Jól van, legyen igazad. De most már hagyj békén!
- Dora, a rendőrség azt hiszi, a szénaboglyát azért gyújtották fel, hogy jelt adjanak a német repülőknek. Nyomozni fognak. Gondolod, hogy ők is megelégednek olyan válaszokkal, amilyeneket nekem adtál?

- Miért kérdeznének engem? Ellenem legföljebb csak azt hozhatják fel, hogy külföldi vagyok. Álmukban sem jutna eszükbe, hogy gyanúsítsanak. '
- Meg kell mondanom, a rendőrség nemcsak az elégett gyújtót találta meg, hanem a *New Statesman* egy darabját is.

Dora megrezzent, és Jim akkor látott először rettegést a szemében.
- Kis, megpörkölődött papírlap az egész, és az itteniek nemigen tudják, hogy mit kezdjenek vele. De Londonban majd rájönnek. Rajtam kívül senki sem olvassa a környéken a *New Statesmant.*

A férfi és a nő egy pillanatig egymásra meredt.
- Napközben akárki bejöhet a házba - mondta Dora. - És kiszedheti a szemétládából a papirost.

Jim nem válaszolt, egymásra meredtek tovább.
- Mi a szándékod? - kérdezte végül Dora.
- Nem tudom rászánni magam, hogy följelentselek. - Jim elhallgatott, majd folytatta: - De ha megkérdeznek, el kell mondanom az igazat.
- Azt mondtad, szeretsz.
- Isten a tanúm rá, hogy szeretlek. De te nem. Azért lettél a feleségem, hogy angol állampolgár legyél.

Dora fürkészve nézett a férjére. Az látta, hogy töri a fejét.
- És aztán? Ez nem bűn. Sok menekült nő megtette. És ha igazságos akarsz lenni velem, be kell vallanod, sohasem mondtam, hogy szeretlek. May is azért lett Roger felesége, hogy jól menjen férjhez. Én különb feleség voltam, mint ő. Nem akartam gyereket? Megmondtam, miért; ilyen időben nem szabad gyereket a világra hozni. Nem is hiszed igazán, hogy én gyújtottam föl a boglyát. Miért tettem volna? Éppolyan jól tudod, mint én, ha a németek lennének itt az urak, én is megszenvedném.
- Mielőtt eljöttem, Roger megmondta, a német anyád volt az, aki elárulta apádat a náciknak, és az miatta halt meg a koncentrációs táborban.
- Nem igaz. Ez is a ti angol hazugságaitok egyike.

- A mi angol hazugságaink? Furcsa dolgokat beszélsz.

Észrevette, hogy Dora szaporán lélegzik, mint akit rajtakaptak, hogy elszólta magát, és ezt tudja is. Arca elpirult, szemében sötét láng lobogott, és alattomosan méregette a férjét. Új cigarettára gyújtott.

- Igazán azt gondolod, hogy én gyújtottam meg azt a szerencsétlen boglyát?
- Biztos vagyok benne.

Dora leszívta a füstöt, majd kifújta az orrán és nézte, hogyan szállong a levegőben.

- És ha meg is tettem, mit érdekel téged? Ez a háború nem a te ügyed. Pacifista vagy.
- Azt hiszed, nem szeretem a hazámat?

Az asszony már uralkodott magán, nyugodtan beszélt. Hangja nem volt többé ellenséges, inkább különösképpen békítő.

- Tudom, hogy szereted. De miért nem hallgatsz az okos szóra. Angliát megverték. Meg is érdemelte. Semmi sem tart örökké ezen a világon, és ti angolok, elég soká uralkodtatok, most mi következünk. Tulajdonképpen nem is hiszitek, hogy a németek embertelen szörnyek, csak a propaganda verte belétek. A forradalomban szükség van a szigorra, előfordul némi kilengés is, de valójában *gemütlich,* idealista és melegszívű nép vagyunk. Mindig csodáltuk az angolokat. Szívesen lennénk barátaitok, ha észbe kaptok és elfogadjátok az elkerülhetetlent. A rómaiak négyszáz évig uralkodtak rajtatok, és félmeztelen vadakból művelt népet teremtettek. Megkaphatjátok tőlünk tudományunkat, kultúránkat, művészetünket és szervezeteinket. Megtanítunk benneteket fegyelemre. A francia logikus gondolkozású nép, el is fogadta az új rendet. Nem érted, hogy józanul szembe kell nézni a tényekkel? Hogy véget kell vetni a felesleges mészárlásnak? Pacifista vagy, békét ajánlunk neked. Jim, te okos és tanult ember vagy. A németeknek szükségük van olyan angolokra, akiket fontos állásokba helyezhetnek. A neved sokat jelent ebben a járásban, és a párt szívesen venné, ha együttműködnél vele. A nácik nem ostobák,

örülnek, ha a német nők angolokhoz mennek feleségül, és félig német gyerekeket szülnek. A párt mindig megjutalmazta azokat, akik szolgálatot tettek neki, nekem is tartozik eggyel-mással. Nem szeretnéd, ha tiéd lenne a birtok? Drágább a szívednek, mint bármi más a világon. Nagyon boldogan élhetnénk itt, Jim. Megígérem, hogy sohasem bánnád meg, hogy feleségül vettél.

Jim szótlanul hallgatta, hagyta, hogy beszéljen, és egyre sápadtabb lett.

- Mi lesz apámmal, anyámmal és Rogerrel? - kérdezte végül.

- Rogernek már régen tartozunk. Majd elintézzük. Apád meg anyád öreg, eltávolítjuk őket.

- Te cafat!

A férfi olyan erővel ütötte arcul a feleségét, hogy az megtántorodott. Tenyerét az ütés helyére szorította. Nem félt, de őrjöngő düh fogta el. A szeme villogott.

- Disznó! - rikoltotta. - Disznó! Elfogyott a türelmem. Ostoba vagy, mint a többi. Jól van, tudd meg az igazságot. Igenis, azért lettem a feleséged, hogy megkapjam az angol állampolgárságot. Gyufát gyújtottam az ablakban, hogy jelt adjak. Ezért volt nálam a gyújtó is. Csóvát dobtam a szénára, mert jelt akartam adni a gépeinknek. Most már tudsz mindent, mit akarsz hát tenni? Szólsz a rendőrségnek? Elfelejted, hogy a ti angol törvényeitek szerint a férj nem tanúskodhat a felesége ellen? Ez volt a másik oka, hogy hozzád mentem. A harmadik pedig az, tudtam, hogy bolond vagy. Gyerünk, jelents fel! Letagadok mindent. Mit tudsz bizonyítani? Igaz, hogy német vagyok, te viszont pacifista, és a te szavad nem ér többet az enyémnél. Nem jutott eszedbe, hogy az a gyújtó esetleg a tied is lehetett, akárcsak az újság? Azt hiszed, félek a börtöntől? Három hónap múlva itt vannak a németek, és kiszabadítanak. Megesküszöm, hogy mindent azért tettem, mert kényszerítettél. Megesküszöm, hogy te gyújtottad föl a boglyát, mert azt hitted, hogy a német győzelem meghozhatja a békét. Ha börtönbe kerülök, te is odajutsz. De te ott is maradsz.

Levetkőzte az önfegyelmét, amit viselnie kellett, mióta csak a kastélyban élt. Már nem vigyázott minden szavára, minden tettére, és megrészegedett a felszabadulástól. Szemében sötét gyűlölet lobogott, és úgy viselkedett, mint valami őrült.

- Azt mondod, szereted a hazádat? Nevetséges. Ha szeretnéd, kész lennél, hogy meghalj érte. Férfi vagy te? Teljes szívemből megvetlek. Gondolod, hogy a feleséged lettem volna, ha másképpen is el tudom végezni a munkát, amit rám bíztak? Gyereket akartál? Szégyenleném tőled viselni. Gyűlöllek, mint minden angolt. Hogy is érthetnél meg, te szegény nyomoréklelkű teremtmény? Tudtam, mit vállalok, amikor idejöttem. De szívesen tettem. Elvégeztem, amit kellett, most már tudják, hogy hol a repülőtér és szétbombázzák. Én vezettem őket rá. Én, én, én!

Visító nevetés tört ki belőle. Szép arcát eltorzította a gonoszság. Jim szédülten nézte. Támolygott, mintha nem lenne józan, szája rángatózott, de nem tudott megszólalni. Homloka csupa verejték volt. És úgy nézte Dorát, hogy az egyszerre megrémült. Abbahagyta a nevetést, és a váratlan csend olyan félelmetesen hatott, mintha dörögni kezdett volna az ég. Az asszony elhúzódott férjétől és az ajtóra pillantott. De az melléje lépett, és amikor a lány oda akart ugrani, elkapta a karját és durván visszarántotta.

- Jim, Jim - sikoltozott. De többet nem tudott szólni, mert a férfi szájára szorította a tenyerét és az ágyra dobta. Bosszúálló ujjai az asszony nyakára kapcsolódtak. Erős volt nagyon, és Dora hiába küzdött vele. Rátérdelt, és az asszony mozdulni sem tudott. Valami őrület lett úrrá rajta. A munkában eldurvult két keze az asszony nyakára szorult. Annak elkékült az arca és kimeredt a szeme. Szája tágra nyílt, és levegő után kapkodott. A férfi vak dühében összeszorította a fogát, a könyörtelen ujjak már felesége légcsövét szorongatták. Mire elengedte, az asszony halott volt. Ő meg lihegett, fújt, mint aki rohant. Feleségére nézett és megrázkódott. Lerogyott egy székbe. Nagyon fáradtnak érezte magát. Semmire sem tudott gondolni, az agya üres volt. Kísérteties csend nehezedett a szobára.

Nem tudta, mennyi idő múlva történt, hogy autó állt meg a kapu előtt. Megszólalt a kürt is, de arra sem mozdult. Valaki kopogott a bejáraton. Kinézett az ablakon és megismerte Roger kocsiját. Lement és ajtót nyitott neki.

- Itt van Dora?
- Itt.
- Beszélhetek vele?
- Minek?

Roger bejött és leült az asztal szélére.

- Félek, öreg fiú, némi kellemetlenségre kell felkészülni.

Most már bevallom, hogy a feleségedet egy idő óta figyelik, de nincs ellene semmi bizonyíték. Legföljebb csak az, amit az anyjáról elmondtam. Nem volt egészen őszinte, mert határozottan kijelentette, hogy anyja osztrák és náciellenes. A rendőrfőnök fent van a kastélyban. Gyere te is vele, hogy tanúskodj a vallomásánál. Hol van?

- Odafönt.
- Hívd le, öregem. Szeretném, ha rögtön jönnétek az autón.
- Dora meghalt - mondta csöndesen Jim. Roger megdöbbenve nézett rá. Nem hitte, amit az öccse mond.
- Meghalt? Mit jelentsen ez?
- Megöltem.
- Szent isten!

Roger fölrohant a keskeny falépcsőn. Egy perc múlva lejött. Szótlanul nézett Jimre.

- Ő gyújtotta meg a szénaboglyát. Két hete jelt adott a németeknek, hogy merre keressék a repülőteret. Kém volt.
- De az istenért, miért ölted meg?
- Meg kellett. Holtan akartam látni.

Roger nagyot sóhajtott. Hosszú ideig egyikük sem szólt. De valamit tenni kellett, nem bámulhatták így örökké egymást.

- Félek, öregem, hogy bajt csináltál - mondta majdnem suttogva Roger.

- Nagy bajt. A szívemben csupa béke volt és szeretet. Mindenki iránt. Ennek vége. Ki kellett tartanom az elveim mellett. Furcsa, hogy én, aki annyi megaláztatást szenvedtem el inkább, mint hogy emberéletet oltsak ki, megöltem azt, akit a legjobban szerettem a világon.

Roger megrendült.

- Szegény Jim. - Nagyon sajnálta, és fájt érte a szíve.

Vajon mit tehet érte?

- Azt hiszem, nehéz idők várnak ránk - mondta rekedten.
- Felakasztanak?
- Dehogy akasztanak. Bíróság elé kerülsz. Tudod, milyen az angol igazságszolgáltatás, nem tűri, hogy magunk ítélkezzünk. Valami jó ügyvéd majd szépen elintézi a védelmedet. És biztosan tudom, hogy az esküdtszék legföljebb csak pillanatnyi felindulásban elkövetett emberölésben talál majd bűnösnek.
- Azt hiszed, hogy néhány évvel szabadulok?
- Ezt nem tudom, de gondolom, hogy egy-két évnél nemigen kapsz többet.
- Mit tegyek, Roger?
- Ilyen dologban nem lehet tanácsot adni, öregem.
- Mit tennél te az én helyemben?

Roger lesütötte a szemét. Habozott. Szörnyű volt kimondani, amire gondolt. Apjuk és anyjuk jutott az eszébe. A rettenetes csapás szörnyű bánat és megaláztatás lesz számukra! Aztán volt még valami; ezt említeni sem merte, az esküdtszék furcsának találja majd, hogy egy ember, aki nem akart fegyvert fogni a hazájáért, lelkiismeretére hivatkozva megöli a feleségét. Esetleg gyilkosságért is elítélik, ami halált jelent, legföljebb életfogytiglan tartó fegyházra enyhítik. Tizenöt év. Kényszerítette magát, hogy feleljen Jim kérdésére. De nem tudott ránézni, földre szegte a tekintetét.

- Ha valakit szerencsétlen módon megölnék, nem viselném el a bírósági tárgyalás szörnyűségeit. Elmennék, míg van rá alkalom.
- Jó barát vagy, Roger - felelte mosolyogva Jim. - Reméltem, hogy ezt mondod.

- Én meg tudom, hogy bátor vagy, öregem. Roger arca szürke volt. Jimre pillantott. Kérdezni akart még valamit, de képtelen volt rá. Jim észrevette a tekintetét és megértette.
- Van fegyverem - mondta.
Roger lehunyta a szemét. Félt, elsírja magát.
- Ha az emberre valami kellemetlen dolog vár, jobb, ha minél előbb a végére jár.
- Azt hiszem, igazad van. Jim kinyújtotta
a kezét.
- Isten veled, Roger! Jó voltál hozzám.
- Isten veled, öregem!
Roger szeme csupa könny volt, alig tudta megtalálni az ajtót. Beült az autóba és várt. Néhány perc múlva dörrenés hallatszott a házból. A kormánykerékre hajolt. Aztán úrrá lett magán, és visszahajtott a kastélyba.

XVIII.

Felesleges beszámolni a történetben szereplő személyek rémületéről, elszörnyedéséről, amikor Roger elmondta nekik a történteket. Váratlanul érte őket ez az új, fájdalmas csapás, és nincs értelme lefesteni a szívszaggató bánatot sem, ami gyötörte őket. A hadviselés bizonyos érdekeire való tekintettel el lehetett kerülni a nagyobb feltűnést, amit a dolog egyébként keltett volna, a környéken azonban sokat suttogtak róla. A tábornok és a felesége minden szégyenük és bánatuk ellenére örültek a sokszor ismeretlenektől származó részvétnek. Nem vigasztalta meg őket, de jól esett tudni, hogy mennyire szeretik és tisztelik a családjukat. így aztán könnyebben viselték a fájdalmat. Mrs. Henderson, hogy bánatán könnyítsen, még gondosabban ápolta a rábízott gyermekeket. Hogy Dora nem volt többé, a többinek jóval több dolga akadt, és így idejük sem lehetett a gyászra. Roger rábeszélte

Clarknét, hogy költözzék le a kastélyba a két gyerekkel. Hamarosan nagyszerű segítőtárs vált belőle. Jó ízű humora kissé földerítette a szomorú házat. Rogernek szerencsére minden figyelmét lekötötte a munkája. Gondja volt rá, hogy ha csak néhány órára is, ellátogasson a kastélyba. Ő maradt meg a három fiúból, és tudta, mit jelent a szüleinek. Mayjel való viszonya barátságos maradt, majdnem bensőséges, de nem olyan, mint férjé meg feleségé. Roger csak neki mondta el utolsó látogatásának történetét a Borztanyán. May félelemmel és szánakozással hallgatta. Tudta, hogy Jim helyében Roger is azt tette volna, de azért szívtelen dolognak tartotta, csak úgy megmondani Jimnek, ölje meg magát. Ha Jim életben marad, végig kell, hogy szenvedje a tárgyalásokat, és talán a végén a szégyenteljes halált. A legjobb esetben börtönbe kerül, és ha kiszabadul, tisztesség nélkül élhet tovább. Szegény Jim. Még huszonkét éves sem volt. Nagyon fiatalon ért véget. Félelmes, hogy Roger képes volt ilyen borzalomra. Apjához és anyjához gyöngéd; egy pillanatig sem kételkedhetik, hogy ez igaz érzésből fakad. Miképpen lehet valaki egyszerre könyörtelen és szeretetteljes? Nagyot sóhajtott. Hiába, sohasem érezheti magát boldognak ilyen férfi mellett. Van benne valami visszataszító. De rajta kívül nem volt senkije, nem leveleztek Dickkel. Ha egyszer elhatározta magát, ragaszkodott a szándékához.

Fájt, hogy az áldozat nem hozott számára elégtételt, és arról sem tudta meggyőzni magát, hogy hasznos lett volna. Némi derűvel gondolt rá; olyan ez, mintha valaki meghagy másnak egy szem barackot, az megromlik, és senki nem nyúl hozzá.

*

A háború folytatódott, a görögök váratlan szívóssággal álltak ellen az olasz támadásnak, a német légiflotta angol városokat bombázott. Férfiak, nők és gyerekek haltak meg, az angolok a Rajna-vidéket és a csatorna menti kikötőket támadták, közben meg komor elhatározással készülődtek a várt invázió elhárítására. Aztán a brit haderő váratlanul megtámadta az olaszokat, kikergette őket

Egyiptomból. Visszaűzte őket egészen Líbiáig, egyik erődöt a másik után hódítva meg, miközben sok tízezer foglyot ejtett. Nagy volt a diadalujjongás a sok vereség után. De Jane elégedettségébe - mint sok más asszonnyal is megesett - szorongás is vegyült. Ian Egyiptomban volt, és hetek óta nem hallott róla. Dick Murray is. Egy reggel, amikor May lement valamiért a faluba, az egyik bérlő megállította.

- Szomorú dolgot hallottam Murray kapitányról - mondta.

Maynek alig dobogott a szíve.

- Meg... megsebesült?

- Mrs. Murray, az édesanyja írt a házvezetőnőjének. Tegnap este kapta meg. Megsebesült.

- Súlyosan?

- Azt nem mondta. Remélem nem, rossz lenne nélküle. A bérlők nagyon szeretik. Mindnyájan kívánjuk, hogy meggyógyuljon és visszajöjjön.

Amikor May odahaza elmondta, mit hallott, kényszerítette magát, hogy nyugodtan beszéljen, de szörnyű aggodalom gyötörte. Henderson tábornok meg a felesége sajnálták Dicket, hiszen jó intéző volt és szerették, de annál többet, hogy remélik, nem lesz semmi baja, nem mondtak. Nagy megkönnyebbülésére Jane megkérdezte, nem lehetne-e tudakozódni? A tábornok azt válaszolta, majd ír Rogernek, hogy tudja meg, mi van Dickkel.

Rogert néhány nap múlva szabadságra várták, úgy volt, hogy lejön a kastélyba. Talán addig hall valamit.

- Úgy tudom, alig vannak komoly sebesültek - mondta a tábornok. - Wavell jó katona, ismerem még abból az időből, amikor Allenbynek a vezérkari főnöke volt.

De amikor Roger megérkezett, May képtelen volt meg nem kérdezni, tud-e valamit? Rettegés gyötörte, kényszerítette magát, hogy meghallgassa a múltkori londoni bombázásokról szóló történeteket, és a németeknek az Atlanti-óceánon járó hajókaravánok ellen intézett, egyre veszélyesebbé váló támadásairól a beszámolót. Dicket nem tudta elfelejteni, de amíg azt

hitte, hogy nincs semmi baja, nem gondolt rá. Meg akarta győzni magát, hogy a szakítás miatt érzett fájdalom az idő múltával elviselhetővé válik. Most azonban, hogy megsebesült - talán súlyosan -, szerelme, mint valami kialvóban lévő tűz, amit a szél föléleszt, váratlanul lángra lobbant. És emésztőbb lett, mint valaha. Most már tudta, hogy semmi sem olthatja el. Amikor a tábornok a líbiai hadjáratról kezdett beszélni, Jane tette fel a kérdést, ami neki már régen a torkát fojtogatta.

- Roger, nem hallottál valamit Dickről? Megkaptad apus levelét?

Roger Mayre pillantott.

- Meg. Sürgönyöztem. Útban van hazafelé.
- Súlyos a sebe?

May úgy látta, férje egy pillanatig habozik. Elakadt a lélegzete.

- Igazán nem tudom. Az élete nincs veszélyben. Furcsa válasz volt.

May érezte, hogy bár Jane-nel beszél, férje őt akarja megnyugtatni.

- Mikor érkezik? - kérdezte Jane.
- A napokban.

Három nap múlva, kora délután Mrs. Henderson, a tábornok és Jane a teraszon üldögéltek, mert a nap, amint az Angliában március végén néha megesik, melegen sütött. A két asszony kötött, a tábornok meg a *Timest* olvasta.

- Hol van Roger? - kérdezte a tábornok.
- Nem tudom, hová ment - felelte a felesége. - De itt van Clark, talán tudja.

Roger magával hozta Nobbyt, hogy láthassa a feleségét meg a gyerekeket. Hendersonék nagyon megszerették a furcsa képű emberkét. Az, úgy látszott, feléjük tart a kert középső ösvényén. A tábornok felhívta a teraszra.

- Sétál? – kérdezte tőle.
- Igenis, uram. Ez az első szabadságom, mióta kitört a háború. Nagyon élvezem.
- Hol az őrnagy úr? Azt mondja a feleségem, már korán reggel elment.
- El, de nem mondta, hová.

- Szeretném, ha Roger nem lenne olyan titokzatos - mondta a tábornok, mikor Nobby elment. - Miért nem mondja meg soha, hogy mit csinál?

A tábornok valóban bánkódott. Az utolsó három hónapban sokat öregedett, és hamarább haragra lobbant, mint valaha. Hallgatást parancsolt magának, hogy nem beszél a katasztrófáról, Tommyról, Jimről, de a fogadalom megviselte és ingerlékeny lett. Mrs. Henderson megértette, hogy ez a szeszélyesség csak védekezés, és tulajdonképpen még mindig a régi, önzetlen, szerető férj.

- Szép idő van ma - mondta, hogy elterelje a tábornok figyelmét. - A bokrok már rügyeznek.

Férje levette az olvasószemüvegét és körülnézett a tájon, amelyet, mióta csak eszmélt, ismert. A fák még csupaszok voltak, meztelen koronájuk azonban még így is fenséges látványt nyújtott. A tárgyak körvonala finom élességgel rajzolódott ki a tiszta levegőben. A tábornok úgy nézte mindezt, mintha azt gondolná, sohasem látja többé. Szinte bevésett emlékezetébe minden kis részletet. Váratlanul nagyot sóhajtott.

- Szeretném, ha nem volna ilyen szép. Ilyen napon érzem csak igazán, hogy milyen szörnyű lesz itt hagyni ezt a birtokot.

- Ne beszélj ilyeneket, apus - szólt rá vidáman Jane.

- Drágám, ne áltassuk magunkat. A háború után nem élhetünk itt. Szegények leszünk, mint a templom egere. A régi élet már nem tér vissza többet. Hiába szerettük annyira.

- A világon semmi sem tart örökké, George - mondta Mrs. Henderson. - Elég soká élveztük.

A tábornok szomorúan mosolygott a feleségére.

- Nem zúgolódom, drágám. De emberfölötti dolog lenne azt kívánni tőlem, hogy ne sajnáljam a múltat. Remélem, szembe tudok majd nézni a jövővel. Jim és Tommy nincs többé, csak Roger maradt meg, aki utánam következzék.

- Ó, George... - kezdte Mrs. Henderson. De a férje elhallgattatta.

- Hadd beszéljek, drágám. Már régen töprengek rajta, most meg akarok szabadulni tőle. Mi földbirtokosok nem voltunk nagyon

bölcsek, néha talán a kelleténél többet panaszkodtunk, de egészében véve tisztességgel, becsülettel álltuk a sarat, és nem vétettünk az országnak sem. Úgy fogadtuk jó szerencsénket, mint ami kijár nekünk, de azért megtettünk minden tőlünk telhetőt; szóval teljesítettük kötelességünket. Igazad van, drágám, elég sokáig éltünk jól. Mit is mondott az a Landor nevű ember? Hogy mind a két kezünket melegítettük az élet tüze fölött? A jövő a katonáké, a tengerészeké és a munkásoké, akik megnyerik a háborút. Reméljük, hogy jobb és boldogabb Angliát készítenek azok számára, akik megérik.

A tábornok nemigen szokott ilyesmiről beszélni. Mrs. Henderson megfogta a kezét, és annak jeléül, hogy vele érez, megszorította. Fájt neki, hogy a föld nem lesz az övék. Mindenki hallgatott. A csöndet Nobby törte meg, aki egy csomó levéllel jelent meg. A tábornok Jane-nek adta az egyiket.

- Neked szól, drágám.
- Iantól jött! - kiáltotta izgatottan. Feltépte a borítékot, és mohón olvasni kezdte.
- Honnét jött? - kérdezte a tábornok.
- Azt nem írja. Jól van és elégedett. Isten óvja. Panaszkodik a hőség miatt. Ejnye, hallgassatok csak ide. - Jane fennhangon kezdett olvasni. - Nem találkoztatok Dick Murrayjal? Mire megkapjátok ezt a levelet, talán már otthon is van. Nem volt szerencséje szegénynek, de hát számára véget ért a háború.
- Vajon mit jelent ez?
- Félek, hogy súlyos sebet kapott - mondta Mrs. Henderson.
- Nem küldenék haza, ha nem lenne komoly a dolog - tette hozzá a tábornok. - Szegény Dick.

Abban a pillanatban Roger lépett ki a teraszra.

- Roger! - kiáltotta Jane, - Most kaptam levelet Iantól. Dick súlyosan megsebesült.
- Most voltam nála. A kórházban fekszik.
- Hogyan tudtad meg, hogy hol van?

- Rászántam egy kis fáradságot - válaszolta szárazon Roger. - Hol van May?

Jane fürkészve nézett a fivérére. Az nagyon komornak látszott.

- Nem hal meg?
- Nem.
- May a gyerekeknél van.
- Váltsd föl. Beszélni akarok vele.

Olyan ellentmondást nem tűrő volt a hangja, hogy Jane - aki különben megmondta volna neki, kinek parancsolgasson - rögtön látta, nincs helye a szájaskodásnak.

- Jó.

Bement a házba, Roger egy perc múlva követte. May a könyvtárban talált rá, ahol föl-alá járt. Roger ezt a szobát szerette a legjobban az egész házban. Amikor May meglátta a férfi arcát, lába majdnem gyökeret vert a küszöbön. Megtántorodott. Azt hitte, Dick halálhírét közli vele. Térde megremegett.

- Gyere be, May.

Lépett egyet, hogy megfogózhassék az egyik székbe.

- Most voltam Dicknél. Katonai kórházban fekszik, innét harminc mérföldre.
- Nem hal meg? - kiáltotta May.
- Nem, de megvakult.

Az asszony felsikoltott, arcán könnyek csorogtak végig. Roger szótlanul nézte. May kétségbeesett erőfeszítéssel úrrá lett felindultságán, és a férje szemébe nézett.

- Hozzá kell mennem, Roger.
- Tudom.

Maynek olyan fájdalom hasított a szívébe, mintha kést szúrtak volna belé. Rogernek, bár csöndesen beszélt, hangja vigasztalan volt. May meg akarta győzni magát, hogy férje már nem törődik vele, de hiába. Nem lett volna tisztességes, ha színleli, hogy hiszi is ezt. Tudta, Roger a maga módján nagyon is szereti.

- Nem gondolod, hogy komisz vagyok, Roger?
- Drágám, tudom, hogy képtelen vagy ilyesmire.

- Ha ez nem történik, veled maradok, amint megígértem. Gondoltam, majd csak elmúlik. De most már másképpen van. Érted, ugye?
- Értem. - A férfi torkából furcsa hang tört elő, félig szomorú nevetés, félig sóhajtás. - A szerencse ellenem volt.
- Mehetek?
- Mehetsz. Nobby majd elvisz.
- Isten áldjon, köszönöm.
- Isten áldjon, May.

Az asszony feléje nyújtotta a kezét, Roger megfogta, majd különös, keserű mosollyal elengedte. May megfordult és gyorsan kiment a szobából. A férfi egy pillanatig habozott, mintha nem tudná, hogy mitévő legyen, aztán leült a díványra és egy képeslapot kezdett nézegetni.

Múlt az idő. Hallotta, hogy kinyílik az ajtó, de nem nézett fel. Jane volt. Odajött hozzá és leült melléje. Majd szeretettel belékarolt.
- Hallgass, bolond.

Roger tovább nézte az újságot, Jane is belepillantott.
- Azt hiszem, tudod - mondta a férfi.
- Régen.
- A magam módján nagyon szerettem, Jane.
- Ezt is tudom, öregem. De azt hiszem, nem helyesen. Az asszony furcsa teremtménye az Istennek.
- Te sohasem kedvelted, ugye?
- Dehogynem. Nagyon kedvesnek tartottam. Kissé színtelennek, de bájosnak.

Roger lapozott egyet.
- Szörnyű vagy.

Nem tudta, mióta nézi ugyanazt a képet.
- Dick megvakult. Amint megtudtam, éreztem, nincs reményem. Ha Maynek választania kell az egészséges meg a vak férfi közt, nem habozik. Dick tisztességtelen előnyt szerzett.
- Gondolod, hogy szándékosan csinálta?
- Bolond vagy, Jane.

Megint lapozott az újságban, és érdeklődve nézték a fiatal nők fotóját, akik nagy kalapot, fodros alsószoknyát viseltek, és feketeharisnyás lábukat magasra rúgták.

- Hála Istennek, itt a munkám. Ez a legfontosabb.
- Meg amint mondani szokás: Anglia örökké él. Roger elmosolyodott és nővérére pillantott, akkor
először.
- Nem rossz mondás. Azt hiszem, hallottam már valahol.
- Lehetetlen. Most találtam ki. Roger megszorította
nővére kezét.
- Rendes asszony vagy, Jane.
- Tévedés, drágám - mondta -, gyönyörű vagyok.